RHETORVM COLLEGII POR-CENSIS

INCLYTAE ACADEMIAE LOVANIENSIS

ORATIONVM

TOMI DVO

SVB

NICOLAO VERNVLAEO,

Collegij PORCENSIS, & publico Eloquentiæ Professore.

Additum est in margine artificium Rhetoricum operâ Gulielmi de Vleeschouvver, Louaniens.

Editio noua Auctior.

COLONIÆ,

Sumptibus Bernardi Gualteri.

ANNO M.DC.XVIII.

MAGNIFICO DOMINO RECTORI,

Eximijs, Clarissimis, Expertissimis, Venerabilibus Dominis, DOMINIS

Inclyti Senatus Academici almæ vniuersitatis LOVANIENSIS,

Dedico consecroque

NICOLAVS VERNVLÆVS.

CORNELIA Gracchorum mater, cum matrona quę dam Campana apud illam hospita lapillos, aurum, pretiosam vestē ostētaret, rogaretq;, vt sibi ornamēta sua

 osten-

ostenderet, verbis eam protraxit, quousque è ludo Litterario filij reuerterentur. Ac tum filios indigitans, Respice, inquit. En habes lautam supellectilem meam, omniaque ornamenta ac delitias meas. Nimirum præ filiis ornamenta illo sęculo pulcherrima contemnebat, & in spe liberorum muliebrem mundum prudens matrona collocabat. Quod si ergo parentum lauta supellex & delitiæ sunt liberi, vtique Præceptorum erunt ornamenta Discipuli. Et ecce tibi Magnifice D. RECTOR, vobis Ornatissimi VIRI, ornamenta mea, Discipulos meos è ludo Littera-

rio

rio & ab vmbra prodeuntes, in lucem ſiſto ac præſento. Nimirum, vt quibus officij mei rationem debeo, iiſdem viuum induſtriæ ac laboris teſtimonium adducam; deinde vero, vt quam Diſcipuli mei in vmbratilibus Scholę noſtræ Exercitiis à me vocem acceperunt, præceptis imbutam, declamationibus confirmatam, eandem Vobis, Dominis ſuis ac Rectoribus probandam offerant. Ea quippe mens mea ac propoſitum ſemper fuit, vt cum eos placere vobis maximè non ignorarem, qui ſuis laboribus optimè mereri de Iuuentute contenderent, nullos vnquam la-

bores reformidaui, vt iuuẽtutis vtilitatem procurarẽ, & aliquam, quantulamcunque possem, Academiæ laudem ac gloriam ambirem. Stat illa quidem vi sua ac virtute, suique nominis ac famæ claritate dum supremæ illæ Disciplinę lucem eximiam emittunt, Inuidiæ ipsius aciem perstringit. Sed tamen cùm minima liuor carpat, posset in inferioribus Litterarum disciplinis notare, quod toti obijceret Academiæ, nisi etiam palam in luce fructum suum litterarum disciplinę testarentur. Quod vt fieret, libenter publicè priuatimque

que hactenus adlaborauí: nec defuerunt Ingenui Adolescentes . qui conatui huic meo responderunt,ac materias nudè à me ac simpliciter Rhetoricis in Scholis propositas,tractarunt , ornarunt , recitarunt : ità nimirum præparantes sese , vt ab hoc scholastico puluere honestissimisque exercitiis commodius aliquando in Ecclesia ac Republica serias actiones aggrederentur. Atque hæc est harum Orationũ pars prima,quã tibi, magnifice Domine, vniuersoq; senatui Academico, inscribo , vt quia illæ ab Eloquentia (quam in hoc Iuuenum conatu nondum

ma

maturam esse fatemur) presidium habere non possunt, à prima Academie authoritate mutuentur, si illi probentur. Quanquam displicere non possunt ijs, qui cum Sapientissimi sint, Sapiētiæ comitem Eloquētiam, vel eos, qui illi aut docendo operam suā, aut discendo industriam consecrant, odisse non possunt. Qua in spe libenter omnem laborem meum Academiæ præsento, Iuuentuti addico. Interim floreat Illustris Academia, & quâ crescere magna solent, Inuidiam æternùm vincat. Voueo & opto. Calend. Febr. Anno cIɔ, Iɔc xiv.

IN-

INDEX ORATIONVM, QVÆ IN HOC TOMO continentur.

MONAR-

MONARCHÆ

Quorum in hac Dissertatione certant

ORATIONES.

CENSVRA.

Exercitia hæc Oratoria ad prouocandam Studiosę Iuuentutis diligentiam vtiliter emittentur in lucem.

GVILIELMVS FABRICIVS
Nouiomagus, Apostolicus, & Archiducalis librorum Censor.

Errata sic corrige.

Ex Tomi primi Parte.

Folio 218 in fructu gloria, pro gloriæ. lin. 3. Fol. 235 parculare pro particula . linea 26 Fol. 259 millesimum pro millesimo. lin. 20 f. 273. regitus pro reditus lin. 15.

Ex Tomo Secundo.

Fol. 3. admirationes pro admiratione, lin. antepenult. fol. 6. quod pro quos, lin. 27. f. 8. sapientissimus pro sapientissimos, lin. 8. Ibidem doctorum pro doctorem, lin. 11. fol. 9. pudorum pro puerum, lin 2. fol. 10. chlorem pro charem, lin. 3. fol. 11. longa pro longo. lin. 3. ibidem quosdam pro quasdam, lin. 7. folio 13 calor pro labor, lin. 13. fol. 19 reformidabat pro reformidabant, lin. 8. Ibid gloriæ pro gloriet lin vlt. fol. 21. facere pro facerem, lin. 4. ibidem quenridam pro quendam, lin. 8. fol. 24. gementibus pro gemitibus, lin. 14. fol. 70. post sanctissimi deest, vitam, lin. 7. 72. face pro face. 74. frerint pro frænant. 81. reformidaret pro reformidares. 93 verere pro vereret, & calenius pro Calanus 102 cuinis pro cuius 104. iuiundum pro iucundum. 106 audeant pro audiant. 108 naibus pro naribus. 101 mesam pro mensam. 124. acum. pro cum. 125 reducam pro educam. 126. ambiunt pro ambiuit 129. post conficereque, deest, Turcæ 134. manum pro manu. 136. illis pro illi 137 conferimus pro conferamus 142. crediderint, pro crediderunt. 144. affirmarem, pro affirmem. 147. istus pro istas. & esfeit pro esset. 150. est inguere, pro restinguere 17. Holofernus pro Holofernes. 172. prægganntem, pro prægnantē. 179. seipū pro seipsum. 182 cunctxs pro cunctos: & esse pro est 187 vestras pro vestros. 193 incurrūt pro ferūt. 194 illū p illinc.

BALDVINI BOLLEN LEEVVVENSIS

ORATIO

De dignitate Studiorum humaniorum.

In genere Demonſtratiuo Laudatoria.

MAGNA vis eſt, ac incredibilis propemodum poteſtas amoris, vt qui ſcilicet naturam euincit, & in quo deſperationem humana ratio conſtituebat, ſpem non modò certiſſimam, ſed euẽtum ſpe maiorem, præſentiſſimumque reducit. Ita quondam Crœſi filius, magni illius Lydorum Regis, & fortunæ filij, cũ veniſſet in hanc orbis communis auram, ſilẽtio perpetuo mulctatus à naturâ, ſuam hanc tamen naturam euicit amore fortiori, cum in pugnâ videret militem quendam gladio aſſurgentem in parentem-

Exordium à vi Amoris, & hiſtoria fil'j Crœſi.

Mouebat tum quippe filium fortuna patris, & excitatus vigilanti timore affectus, naturam impulit, vt moram injiciens dexteræ militis, gladium præueniret hac voce, *Noli Regem ferire Miles.* Sic enim puer ille mutus, soluta subito lingua ad proximum parentis occasum exclamauit. Plane, AVDITORES, eodem modo vis illa incredibilis amoris affectum meum excitat hodierna die, & impellit quodammodo naturam, vt qui plane sum rudis & infans, non obmutescam hoc tempore tamē, sed quicquid est in me vocis emittam, cum studiorum humaniorum dignitatem ludibriis cuiusnam nescio gentis imperitę violari cernā: vt si potuit impedimento linguā amor in Crœsi filio liberare, silentium idē in mę tollat, & corroboret imbecillitatem. Ecquis enim continere vocem posset, si obscurari videret solem à nonnullis cuius omnes aurâ viunt, & claritate fruuntur? quis irasci tandem nollet, si præcipuum humanę mentis ornamentum cerneret conculcari? Cernimus hoc ipsum, cernimus, inquam, nobile iubar Litterarum, nobilem gemmam humanæ vitæ passim ita despici contemnique, vt cum Ammiano Marcellino vere dicere possimus; *Paucas domos studiorum seriis cultibus cele-*

Applicatio ad propositum & occasio orationis.

Ratio iustæ commotionis à simili.

Ab Authoritate.

celebrari, ludibrijs ignauiæ torrentis exundare: imo vero timere debeamus, ne retro in tempus illud abeamus, quo neque Musarum scopulos quisquam superârat, nec dicti studiosus erat. Quoniam vero studiorum horum vituperatores ij tantum esse solent hac ætate, qui ignorantiæ tenebris obcæcati clarissimam eorum dignitatem non agnoscunt, siquid est in me vocis, illud impendam lubens omne, vt tantæ dignitatis splendorem aliquem hac oratione vobis ostendam. Atque vtinam dum imparibus arduam hanc molem humeris impono, aut Ciceronis vti voce possim, aut alacritate Demosthenis excitari! Vtinam fulgurare, tonare, permiscere omnia cum Pericle valerem! Sed vanâ spe delector, & voto prorsus feror inani, vestrum est, AVDITORES, infantiam hanc meam & imbecillitatem eo maiori silentio subleuare, & adiuuare fauore quo iustiori impulsus amore hanc aggredior prouinciam orandi. Et quoniam nefas esset omnino, dicere me volentem de vestrâ beneuolentia dubitare, vtar hac apud vos libertate, vt quicquid conceperim animo, promere non reformidem.

Propositi

Conciliatio per optationem & excusationem.

Et in primis ita mecum iudicabitis, opinor, omnes, nihil esse hac in tota

Confessio.

Primum argumentum ab honesto. Propositio.

Naturæ Vniuerſitate aut præſtantius genere ſuo, aut admirabilius dignitate, quam illud ſit vnum, quod hominum animos ad priſtinum diuini luminis ſplendorem adducit, à quo receſſimus per obſcuritatem errorum, & ad quem rurſus anhelare natura noſtra debet.

Ratio propoſitionis.

Cum enim ſit animus noſter hoc in corpore tanquam in carcere per vim incluſus, quid dignius excogitari, aut præſtantius eſſe poteſt quam illud, quod eum liberat, & velut in aerem clariſſimum liberrimumque, id eſt, inhumanarum diuinarumque rerum cogoitionem reducit?

Illuſtratio per ſimilitudinem.

Profecto ſi ita comparatum eſt à natura, vt qui è carceris obſcuritate, vinculorumque tormentis liberati ſuam in patriam reducuntur, rebus omnibus liberatorem ſuum anteponant, eius nomen æterna celebrent recordatione, vultumque amoris penicillo ſuis in animis depingant; quo tandem erit in loco apud animos noſtros illud, quod in libertatem eos aſſerit? quod hunc carcerem corporis effringens, & detracto ſenſibus noſtris velamento nos ipſos nobis reddit?

Aſſumptio

Atqui vero ſingularis eſt, & præſtantiſſima Litterarum cognitio, quæ nos ab ergaſtulo corporis reducit, & priſtino diuini luminis illuſtrat ardore. Per eam in ma-

in maiorum ætates redimus, & quod gestum est aliquando, recordamur: per eam in sæcula posterorum abimus, & quæ futura sunt aliquando, præuidemus; per eam in orbis huius medio, tanquam in theatro consistimus, vt res omnes actione mentis repræsentemus. Cælum inuadit illa, & per elementorum acta moles, Diuinæ Maiestatis arcanum, & naturæ secretum inuestigat. Et quis eam non solem esse dicat, cuius radijs humanæ mentes illustrantur? Quis non Sibyllam merito nominet, qua duce noster animus per vniuersi spatia mundi deducatur? quis non velut Aquilam suspiciat, cuius alis mens hominum sublata rapiatur in cœlum, illius patriæ suæ delicijs fruatur, & in sinum sese Omnipotentis insinuet?

Ratio assumptionis & amplificatio ab effectibus.

Repetitio.

Illustratio per similitudines.

Video vos, AVDITORES, ita iam animos composuisse, vt vere mecum affirmare non dubitetis, nihil omnino Litterarum cognitione præstantius, nihil earundem præstantia magis admirandum reperiri. Sed illud tamen adhuc inquiro, an non rem rerum omnium longe dignissimam Litterarum esse cognitionem iudicaretis, si eam munus Omnipotentis & primum & præstantissimum esse declararem? Neque in hoc vado hære-

Complexio

Secundum argumētū ab æquitate & origine litterarum.

maturam eſſe fatemur)prę-ſidium habere non poſſunt, à prima Academię authoritate mutuentur, ſi illi probentur. Quanquam diſplicere non poſſunt iis, qui cum Sapientiſſimi ſint, Sapiētiæ comitem Eloquētiam, vel eos, qui illi aut docendo operam ſuā, aut diſcendo induſtriam conſecrant, odiſſe non poſſunt. Qua in ſpe libenter omnem laborem meum Academiæ præſento, Iuuentuti addico. Interim floreat Illuſtris Academia, & quâ creſcere magna ſolent, Inuidiam æternùm vincat. Voueo & opto. Calend. Febr. Anno cIↄ, Iↄc xiv.

IN-

INDEX ORATIONVM, QVÆ IN HOC TOMO continentur.

MONAR-

MONARCHÆ

Quorum in hac Dissertatione certant.

ORATIONES.

CENSVRA.

Exercitia hæc Oratoria ad prouocandam Studiosę Iuuentutis diligentiam vtiliter emittentur in lucem.

GVILIELMVS FABRICIVS *Nouiomagus, Apostolicus, & Archiducalis librorum Censor.*

Errata

Errata sic corrige.

Ex Tomi primi Parte.

Folio 218 in fructu gloria, pro gloriæ. lin. 3. Fol. 235 parculare pro particula[ri] linea 26 Fol. 259 millesimum pro millesimo. lin. 20 f. 273. regitus pro reditus lin. 15.

Ex Tomo Secundo.

Fol. 3. admirationes pro admiratione, lin. antepenult. fol. 6. quod pro quos, lin. 27. f. 8. sapientissimus pro sapientissimos, lin. 8. Ibidem doctorum pro doctorem, lin. 11. fol. 9. pudorum pro puerum, lin 2. fol. 10. chlorem pro charem, lin. 3. fol. 11. longa pro longo. lin. 3. ibidem quosdam pro quaidam, lin. 7. folio 13 calor pro labor, lin. 13. fol. 19 reformidabat pro reformidabant, lin. 8. Ibid gloriæ pro gloriet lin vlt. fol. 21. facere pro facerem, lin. 4. ibidem quenridam pro quendam, lin. 8. fol. 24. gementibus pro gemitibus, lin. 14. fol. 70. post sanctissimi deest, vitam, lin. 7. 72. face pro face. 74. frerint pro frænant. 81. reformidaret pro reformidares. 93 verere pro vereret, & calenius pro Calanus 102 cuinis pro cuius 104. iuiundum pro iucundum. 106 audeant pro audiant. 108 naibus pro naribus. 101 mesam pro mensam. 124. acum pro cum. 125 reducam pro educam. 126. ambiunt pro ambiuit 129. post conficereque, deest, Turcæ 134. manum pro manu. 136. illis pro illi 137 conferimus pro conferamus 142. crediderint, pro crediderunt. 144. affirmarem, pro affirmem. 147. istus pro istas. & esfeit pro effet. 150. est inguere, pro restinguere 171. Holofernus pro Holofernes. 172. prægganntem, pro prægnantē. 179. seipū pro seipsum. 182 cunctxs pro cunctos: & esse pro est 187 vestras pro vestros. 193 incurrūt pro ferūt. 194 illā p illinc.

BALDVINI BOLLEN LEEVVVENSIS ORATIO

De dignitate Studiorum humaniorum.

In genere Demonstratiuo Laudatoria.

MAGNA vis est, ac incredibilis propemodum potestas amoris, vt qui scilicet naturam euincit, & in quo desperationem humana ratio constituebat, spem non modò certissimam, sed euẽtum spe maiorem, præsentissimumque reducit. Ita quondam Crœsi filius, magni illius Lydorum Regis, & fortunæ filij, cũ venisset in hanc orbis communis auram, silẽtio perpetuo mulctatus à naturâ, suam hanc tamen naturam euicit amore fortiori, cum in pugnâ videret militem quendam gladio assurgentem in parentem-

Exordium à vi Amoris, & histo ria fil'j Crœsi.

Mouebat tum quippe filium fortuna patris, & excitatus vigilanti timore affectus, naturam impulit, vt moram injiciens dexteræ militis, gladium præueniret hac voce, *Noli Regem ferire Miles.* Sic enim puer ille mutus, soluta subito lingua ad proximum parentis occasum exclamauit. Plane, AVDITORES, eodem modo vis illa incredibilis amoris affectum meum excitat hodierna die, & impellit quodammodo naturam, vt qui plane sum rudis & infans, non obmutescam hoc tempore tamē, sed quicquid est in me vocis emittam, cum studiorum humaniorum dignitatem ludibriis cuiusnam nescio gentis imperitę violari cernā: vt si potuit impedimento linguā amor in Crœsi filio liberare, silentium idē in mę tollat, & corroboret imbecillitatem. Ecquis enim continere vocem posset, si obscurari videret solem à nonnullis cuius omnes aurâ viunt, & claritate fruuntur? quis irasci tandem nollet, si præcipuum humanę mentis ornamentum cerneret conculcari? Cernimus hoc ipsum, cernimus, inquam, nobile iubar Litterarum, nobilem gemmam humanæ vitæ passim ita despici contemnique, vt cum Ammiano Marcellino vere dicere possimus ; *Paucas domos studiorum seriis cultibus cole-*

Applicatio ad proposi tum & occasio orati onis.

Ratio iusta commotionis à simili.

Ab Autho ritate.

celebrari, ludibrijs ignauiæ torrentis exundare: imo vero timere debeamus, ne retro in tempus illud abeamus, quo neque Musarum scopulos quisquam superârat, nec dicti studiosus erat. Quoniam vero studiorum horum vituperatores ij tantum esse solent hac ætate, qui ignorantię tenebris obcęcati clarissimam eorum dignitatem non agnoscunt, siquid est in me vocis, illud impendam lubens omne, vt tantæ dignitatis splendorem aliquem hac oratione vobis ostendam. Atque vtinam dum imparibus arduam hanc molem humeris impono, aut Ciceronis vti voce possim, aut alacritate Demosthenis excitari! Vtinam fulgurare, tonare, permiscere omnia cum Pericle valerem! Sed vanâ spe delector, & voto prorsus feror inani, vestrum est, AVDITORES, infantiam hanc meam & imbecillitatem eo maiori silentio subleuare, & adiuuare fauore quo iustiori impulsus amore hanc aggredior prouinciam orandi. Et quoniam nefas esset omnino, dicere me volentem de vestrâ beneuolentia dubitare, vtar hac apud vos libertate, vt quicquid conceperim animo, promere non reformidem.

Propositi

Conciliatio per optationem & excusationem.

Et in primis ita mecum iudicabitis, opinor, omnes, nihil esse hac in tota

Confusio.

Primum argumentum ab honesto. Propositio. Naturæ Vniuersitate aut præstantius genere suo, aut admirabilius dignitate, quam illud sit vnum, quod hominum animos ad pristinum diuini luminis splendorem adducit, à quo recessimus per obscuritatem errorum, & ad quem rursus anhelare natura nostra debet.

Ratio propositionis. Cum enim sit animus noster hoc in corpore tanquam in carcere per vim inclusus, quid dignius excogitari, aut præstantius esse potest quam illud, quod eum liberat, & velut in aerem clarissimum liberrimumque, id est, inhumanarum diuinarumque rerum cogoitionem reducit?

Illustratio per similitudinem. Profecto si ita comparatum est à natura, vt qui è carceris obscuritate, vinculorumque tormentis liberati suam in patriam reducuntur, rebus omnibus liberatorem suum anteponant, eius nomen æterna celebrent recordatione, vultumque amoris penicillo suis in animis depingant; quo tandem erit in loco apud animos nostros illud, quod in libertatem eos asserit? quod hunc carcerem corporis effringens, & detracto sensibus nostris velamento nos ipsos nobis reddit?

Assumptio Atqui vero singularis est, & præstantissima Litterarum cognitio, quæ nos ab ergastulo corporis reducit, & pristino diuini luminis illustrat ardore. Per eam in ma-

in maiorum ætates redimus, & quod gestum est aliquando, recordamur: per eam in sæcula posterorum abimus, & quæ futura sunt aliquando, præuidemus; per eam in orbis huius medio, tanquam in theatro consistimus, vt res omnes actione mentis repræsentemus. Cælum inuadit illa, & per elementorum acta moles, Diuinæ Maiestatis arcanum, & naturæ secretum inuestigat. Et quis eam non solem esse dicat, cuius radijs humanæ mentes illustrantur? Quis non Sibyllam merito nominet, qua duce noster animus per vniuersa spatia mundi deducatur? quis non velut Aquilam suspiciat, cuius alis mens hominum sublata rapiatur in cœlum, illius patriæ suæ delicijs fruatur, & in sinum sese Omnipotentis insinuet?

Ratio assumptionis & amplificatio ab effectibus.

Repetitio.

Illustratio per similitudines.

Video vos, AVDITORES, ita iam animos composuisse, vt vere mecum affirmare non dubitetis, nihil omnino Litterararum cognitione præstantius, nihil earundem præstantia magis admirandum reperiri. Sed illud tamen adhuc inquiro, an non rem rerum omnium longe dignissimam Litterarum esse cognitionem iudicaretis, si eam munus Omnipotentis & primum & præstantissimum esse declararem? Neque in hoc vado hære-

Complexio

Secundum argumētū ab æquitate & origine litterarum.

hærebit ingenij mei cymba, si Iosephi grauissimi scriptoris authoritatem, quæ omnium sæculorum fide corroborata est, admittatis. Testis est ille, Sethum, Adami filium, Litterarum vsum habuisse, quas à parente didicerat Adamo, eundemque nobilem illarum cognitionem duabus in columnis conscripsisse, ne cum Orbe conflagrarent aliquando, aut Oceani delerentur inundatione. Quis est vero tandem, qui cognitionem hanc non infusam fuisse dicat Adamo, & è cœlis haustam velut nectar æternum, quo mens hominum inebriata, patriæ cælestis affectum retineret, & caducis terræ bonis commisceri dedignaretur? Non audiatur superstitiosa gens Ægypsiorum, quæ Æthiopibus Litterarum inventionem adscribit. Nulla fides mendacibus sit Græcis, qui Cadmum eas primo tum repertas in Græciam reportasse dicunt. Obsecro vos enim, cum Omnipotens ille cœli rector mentem homini cælestem indidisset, quid prius aut præstantius superaddere potuisset eidem, quam Litterarum cognitionem, quæ rerum est omnium pulcherrimarum velut quidam pretiosissimus thesaurus? O vere iubar orbis, Litterarum cognitio! ô admiranda cla

Probatio à testimonio Iosephi.

Reiectio testimoniorũ aliorum.

Cõmunicatio.

Exclamatio.

da claritas, & incredibilis mentis humanæ perfectio! Quid esset tandem sine te vita, aut quid omnino possideret homo, si te nunquam possideret? quis erigere sine te posset è tenebris oculos ad lucem? quis se noscere valeret, si te prius non agnosceret nostræ decus humanitatis? Et tu, Homo, multum equidem obligatus es Maiestati sempiternæ, quod spiritu cælitus hausto sis afflatus, & impressam Diuinitatis imaginem animo tuo circumferas in hoc orbe; sed amplius tamen (audebo dicere) vel hinc tantum deuinctus es Creatori tuo, quod Litterarum cognitione sis donatus, sine qua misera prorsus esset vita tua, sine qua tuam humanitatem ignorares; per quam vero cælum reuisis, & in terra non secus ac Deus aliquis versaris. Et hac esse quicquam existimares aut amabilius, aut excellentius? Quanquam reclamitantes videor audire Zoilos nostros, qui voce magna nostræ cursum sistant orationis. Fatentur, inquiunt, aliquod est Litterarum ornamentum, sed inutile, sed vanum. Quid hic dicam, AVDITORES? Audio reclamitantes, nec intelligo clamores. Dicant enim, si conferre mecum audeant in arena pedem, quodnam tandem Litterarum est ornamentum?

Apostrophe ad litterarum cognitionem.

Apostrophe ad hominē.

Complexio

Obiectio per occupationem.

Dubitatio.

tum? an in purpura fortasse color? stultum est id opinari. An in galea cristarum apex? ridiculum omnino. Quid est ergo? Si mihi liceat non amentes eos arbitrari, ignorare nunquam possunt, Litterarum cognitionem eximium animi ornamentum esse. Sed prô Dii boni! (cogor enim retexere sermonem) quæ tandem ista dementia est, labore summo, contentoque studio corpori decus comparare, animi vero laudē omnem & ornamenta repudiare? Inutilis eorum est honor. Quid hic rursum? Pudet dicere, sed indignitas vocem extorquet, & audaciam addit orationi. Indignum est, AVDITORES, eo vilitatis hac tempestate scientias deuenisse, vt mercenariæ sint omnes, & non nisi ab vtilitate commendentur, præstantissimaque iudicetur illa, quę magis est (date veniam, vt communi verbo loquar) quę magis est, inquam *de pane lucrando*. Et non tecum hîc exclamem MARCE TVLLI, ô tempora, ô mores! Olim Anaxagoras patrimonium amplissimum largitus est amicis, vt scientiis liberius vacaret: quid nunc? conquirendorum patrimoniorium scientiæ sunt instrumenta. Democritus Abderites maximas patris deseruit opes, vt discendi gratia orbem vniuersum peregrinaretur: quid nunc? nisi fronte speciosa & opulenta scientiæ inuitent,

Subiectio.

Alia obiectio.

Exclamatio.

Exempla per Comparationem ex dissimili.

vitent, nullus amor est scientiarum. Tot alij, quos toties audiuistis & legistis, vel aurum suum in mare proiecerunt, vt ad sapientiæ littus gemmas colligerent pulcherrimas; vel oculis se priuarunt, vt in arce doctrinæ vigilarent: quid nunc? Piscantur in scientijs aurum, & oculati dormiunt in fœnore scientiarum, nec intelligunt, quod prudentissime nescio quis olim dixit, vilia prorsus esse, quæ pretium haberent.

Transitio. Veruntamen inquiramus tandem, an in egestate semper & obscuritate delitescant ij, qui Litterarum cognitionem habent; *Tertium Argumentum ab vtili.* nisi tamen id inquirere, sit in meridie clarissimam solis lucem desiderare. Agite, loquatur hic fama nobis, & quos immortalitati consecrauit obscurioris fortunæ filios, sed eruditionis alumnos repræsentet. *Probatio ab exemplis Antiquorũ.* Quis Socratis, omnium hominum & Apollinis ipsius iudicio sapientissimi, vel famam vnquam vel gloriam superabit? Patre natus marmorario fuit. Quæ non ætas Euripidis ingenium admirabitur? huius mater olera venditabat. Nunquid Demosthenes gloriæ quoddam domicilium fuit? sed filius quoque fuit cultrorum venditoris. Prædicas Æschynem? tympanistriæ filius fuit. Laudas Epictetum?

seruum quondam. Miraris Demadem? vtique piscatorem. Etiam Lucianum? & hunc quoque lapicidam. Exhaurire coner Oceanum, si exemplorum quæram in antiquitate finem; & hæc nostra quoque tempora materiam suppeditant orationi, si vel aulas Principum, vel curias Rerumpublicarum ditionis perlustrare cursu vellem: sed illud tantum hoc in campo festinantes intueamur & retineamus, non in origine præclara, non in fumosis maiorum imaginibus, non in multitudine titulorum; sed in virtute, in scientia, in anima præcellentibus hisce dotibus ornata consistere nobilitatem. Consule priscorum ætatem, & si placet, in hac ipsa Romam, quos illa vidit aut Consules honorificentiores, aut Imperatores generosiores, quam quos euexerat ad hunc gradum honoris doctrina? Consule rursus ætatem hanc nostram, qui sunt, qui Pontificum cathedras adornant? qui cognitione multa sunt adornati. Qui sunt, qui subsellia Curiarum implent? quorum melle suo Sapientia pectus impleuit. Qui sunt, qui loquendo Principum hauriunt admirationem? quos admiranda spectabiles eloquentia fecit. Qui sunt, qui pulpita premendo

Dissimulatio.

Repetitio. Subiectio.

mendo multitudinis animos euincunt? quorum in animis sedem victrix doctrina collocauit.

Sed nimis hactenus fortasse multa, & adhuc est tamen dicendum aliquid. Excitate vestros animos, AVDITORES, dicam ea, quæ vel sola Litterarum dignitatem euincent, vt tanquam probauisse me nihil hactenus affirmem, audeam nunc tamen certo mihi victoriam polliceri. Et esset adhuc aliquis, qui nullam dignitatem esse studiorum nostrorum arbitraretur? Dico ego, nullum vnquam nominis alicuius in eruditione virum exstitisse, qui non Litterarum cognitione fuerit commendatus. Agedum, quisquis hæres, & audaciam sermonis huius admiraris, perlustra Græciæ lumina, doctrinæ numina Platonem, Aristotelem, Socratem, Homerum, Demosthenem, sexcentos alios, nunquid in iis tanta Litterarum cognitio fuit, vt earum non immerito principes nominentur? Percurre Romani nominis æternitatem, & in hac immortalitatis gloria sublimes, Ciceronem, Cęsarem, Senecā, alios infinitos intueare, vnde tantus horum glorię flos exsurrexit, nisi è fœcūdissima Litterarū cognitionis radice? Et si lubeat Christianorum æuum recordari, & Theo-

Transitio per renouationem attentionis.

Quartū argumentum ab exēplis. Cōsequētia Antecedēs.

Exempla gentilium.

Exempla Christianorum Theologorum.

& Theologorum sacrum ordinem considerare, quis non obstupescat ad Gregorij nomen & Basilii; ad Augustini famam & Ambrosii; ad Cypriani gloriam & Hieronymi? hos tantos talesque viros Litterarum cognitio ceteris spectabiliores effecit. Inter vero Iurisperitos, quæ nomina, Di boni! sunt Papinianus, Vlpianus, Cuiacius, Duarenus. Cum hos nomino, ipsam videor Iustitiam aut Prudentiam nominare, & tamen ab his nostris studiis aliquando tantæ gloriæ suæ partem & immortalitatem acceperunt.

Inuectiua per Digressionẽ in cõtemptores litterarum.

Vbi sunt blaterones illi nostri? Vbi sunt isti Zoili, nostræ laudis inuidi, veræ sapientiæ contemptores? Non murmurent, sed si audent, sermonem apponant orationi, dicantque tandem, an ergo nulla sit laus eorum omnium, quorum nomina in posteritatis memoria viuunt? Ecquis esse tam fatuus posset, & amens, qui paucos aliquos de fæce vulgi ineptos, quã tot excellentissimos viros & ad virtutem & ad gloriam mallet imitari?

Conduplicatio.

Desinant, desinant aliquando graui supercilio minitari nobis, humeros torquere, & tumido pectore Sapientiam simulare, quam nullam habent. Non inflent amplius buccas suas, vt se solos prædicent immortales; non attollant cristas suas, vt

sub

ſublimi feriant ſydera vertice terrarum domini: etiam à noſtris ſtudiis iter eſt ad immortalitatem, & flatibus invidorum longam in poſteritatem deportamur. Vos vero, Benevoli AVDITORES, ab his hominibus & oculos & cogitationem avertentes, CAESAREM Auguſtum, orbis amorem & Monarcham ſuſpicitote: ille quotidie vel legebat aliquid vel componebat. Imitemini Scipionem Africanum, ille inter difficillimi belli apparatus bonarum artium ſtudia non prætermittens, crepidatus in Sicilia ſcholas adibat. Æmulemini Catonis Vticenſis diligentiam: ille dum curia cogeretur, libros exſpectando lectitabat. O vtinam hic ardor animos quoque noſtros inflammaret! O vtinam virorum talium recordatio boni ſui memorem mentem excitaret! *Reditus & adhortatio ad Auditores* *Optatio*

Sed video vos exſpectare, ni fallor, omnes: vt Litteras quas tantopere laudo, laudatas ab aliis fuiſſe declarem: & quanquam fecerim idipſum hactenus, veſtræ tamen morem geram voluntati, vt quod ego facere poſſum, videar nunquam denegare, hoc vos mihi non denegate, vt quod oratione longa poſſem amplificare, verbo vno perſtringam. Illud tantum dico, & honores ſemper maximos & præmia magnificentiſſima litteratis conceſſa fuiſ- *Tranſitio* *Quintum Argumētū ab honoribus & præmijs decretis.*

fuisse: illud, inquam, tantum dico, sed sæculis præclamantibus, & contestantibus dico. Honorauit & in Callisthene & Aristotele Litteras Alexander Magnus, qui illum famæ suæ propagatorem circumduxit; huic octingenta talenta, id est, quadringenta, & octingenta millia Philippicorum pro animalium historia dedit. Honorauit illas Hiero Syracusanus in Archimelo poeta, cui pro octodecim versibus mille tritici modios misit Athenas. Honorauit easdem Antoninus Caracalla, qui Oppiano in versus singulos singulos aureos donauit. Quid de Cæsare dicam, qui liberalium artium doctores ciuitate donauit? de Scipione, qui effigiem Ennio posuit in suo monumento? de Augusto Imperatore, qui Horatij familiaritatem tantopere desiderauit? Quid commemorem Vespasianum, qui Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit? Quid Antoninum Pium adducam, qui per vniuersi regiones orbis Rhetoribus stipendia detulit & honores? Nota sunt hæc omnia; & quanta sunt tamen? Nec inferiora sunt, quæ vidit ætas nostra, & quia vidit præteribo libenter, neque heic aut magni LIPSII cultum Regibus nomen, aut TVRNEBI gloriã, aut SIGONII præcla-

Probatio per inductionem eorũ qui literas honorarũt.

Præteritio.

clarissimum decus, aut MVRETI vocem Principibus exoptatam prædicare tentabo. Adhuc ipsa recens fama nominibus illis mundum implet; adhuc ipsi memoriæ nostræ sacrarium tenent; adhuc in manibus nostris & oculis versantur. Etiam mihi latera deficiunt, voxque viribus destituta suis omnem amittit eloquentiam, & in silentium tota cadit. Non inficior, AVDITORES, & quanquam in hoc esse laus mea non possit, dicam tamen, & ingenuè confitebor; impar sum Orationi tantæ, in qua quo plura dico, plura video restare dicenda; & quo vehementius in portum ago remos, eo longius à portu recedo. Quid agam ergo, aut quo tandem me vertam? Non illis nubem aliquam opponam, qui clarissimum Litterarum solem maledictorum & inuidiæ nebulis conantur obscurare? Non faciam, non opponam, rumpantur inuidia sua, summa claritate litterarum excæcentur. Nunquam astra latratibus suis canes deijciunt, nec ad impetum pedis vnius montes cadunt. An vero ita desinam, vt litterarum dignitatem illam, quam animo meo longe ampliorem concipio, vestris animis non repræsentem? Excusate, si placet, AVDITORES, hanc imbecillitatem meam,

Repetitio, compar.

Precatio.

Transitio per dissimulationem.

Allegoria.

Dubitatio.

Excusatio.

Optatio. meam non possum, & me omnis Eloquentia fugit. Vtinam vero, vtinam ipsa litterarum adesset doctrina, quæ vultus sui maiestate pertraheret vnumquemque, & ad verum decus aliquando suauissima hac voce sua inuitaret! *Prosopopeia litterarum doctrinæ.* O Iuuenes, ô quicunque magno estis, & excelso animo; qui præpotentem gloriosæ felicitatis viam sequimini, & excellere pulcherrimum iudicatis: *Repetitio confirmationis figurata.* huc aciem mentis obuertite; huc ad me omni cura studioque properate. Ego illa sum diuina Pallas, litterarum doctrina, quæ pristinum diuini luminis splendorem amicis reduco; quæ vestros animos honestatis inflammans amore, verissimis eosdem & pretiosissimis bonis exorno. Me quondam Deus immortalis mortalibus primum & maximum munus in orbis nascentis origine donauit; me eximium animorum ornamentum sapientes, & quicunque bene nati coluerunt: illis ego honores maximos, diuitias, immortalitatem peperi, & inuidentibus hodie fatis memoriam occupant posteritatis. Illa sum ego, quæ spectabiles in Principum aulis cultores meos cõstituo, vt positi supra vulgi cõditionem digito cælum tangant. Et adhuc quisquam esset, ô Iuuenes! ô generosæ animæ! adhuc esset quisquam, qui non omni labore desiderioque properaret ad me?

Nec

Nec vos, Iuuenes, in hunc amplexum meum opulentissimum & honorificentissimum aduolaretis? Hanc vocem iucundissimam si litterarum doctrina apud vos vsurparet, nō audiretis? non accurreretis? imo iam audite; vocat illa: accurrite; ex pandit amplexum, offert osculum, vnde dignitas omnis & immortalitas emanabit Ite, Iuuenes, ad Gloriam, ad Virtutem, ad Dignitatem, & si ætas efflorescit, cur desiderium langueret? Sera vox hæc nimis *O mihi præteritos referat si Iupiter annos!* prudentium vero hoc consilium, occasionem arripere, in tempore gloriam veram nunquam repudiare. DIXI.

Clausula Prosopopœia, & adhortatio ad iuuenes.

CONSVLTATIO
In genere Deliberatiuo.

Ad quorum similitudinem sit stylus Oratoris conformandus.

DEDICATA

Amplissimo & Clarissimo Viro, ERYCIO PVTEANO, Sereniss. PRINCIP. BELGII Consiliario, & Publico Litterarum Professori LOVANII

ORA-

ORATIO I.
CAROLI DE MARESCHAL, NAMVRCENSIS.

Qui rei summam ac difficultatem proponens, ceterorum sententias exquirit.

Exordium a necessitate Styli.

NON est obscurum, non dico inter eos, qui scientiarum Antistites fugienti tempori velut manus iniiciendo, suam ætatem in posterorum annos felici quodam ingenij partu diffuderunt; sed inter eos etiam, quorum animos memoria posteritatis, & candidatus gloriæ feruor iam primum ad Apollinis aras & Musarum delubra trahit, quanta sit styli necessitas, & elegantis vtilitas scriptionis.

Probatio ab authoritate

Etenim, si Crassi vocem, quæ grauitatem oraculi sub platano Ciceronis accepit audiamus, *Stylus est optimus ac præstantissimus dicendi effector ac magister:* si famam virtutis præconem consulamus, ac in eam sempiternæ gloriæ recordationem, in qua hodie propemodum innumeri viuunt authores, animum excitemus, fatebimur omnino, nullum esse sermonem, nullam orationem, nullum prorsus doctrinæ

à publico testimonio & commendatione.

ctrinæ

ctrinæ genus, quod à ſtylo non accipiat commendationem. Ita quorum in ſcriptis ſtyli maieſtas eluceſcit, ampliſſimo gloriæ fructu in immortalitate recreantur: quorum vero ſtyli facies ita languet deſtituta colore, vt expalleſcat, eorum ſcripta quoque perpetuo in ſitu iacent inuiſa atque deſpecta. Ita non ſatis eſt aſſiduâ lectione & auſcultatione longa pulcherrimarum rerum, ac ſapientiæ ipſius ſupellectilem comparauiſſe; non ſatis eſt, latiſſimos Rhetoricæ campos Philoſophorum fontibus irrigauiſſe: ſed ſcriptionis adornatæ illuminatio, ſtylique maieſtas nitorem adferre, dignitatem conciliare debet. Etenim quid præclaras Apellis aut Antiphili formas iuuat inſpexiſſe, ſi penicillo manus inſtructà nullam imaginem valeat adumbrare? quid iuuat auri maſſas circumferre, ſi nullam in eo formam manus artificis elaborarit? Sic omnino ſtyli neceſſitas eſt permagna, & vtilitas prorſus amplectenda.

Sola ſcientia ſine elegantia ſtyli parum prodeſt.

A Simili.

Enimvero cum in tanta tot excellentiſſimorum authorum multitudine tanta quoque ſtyli diuerſitas reperiatur, vt eruditionis propemodum, ac multo minus ſermonis affinitas nulla cognoſcatur; quis Oratori ſtylum aliquem præ-

Accedit ad præſentem Conſultationem.

Varia Styli formam. Authoribus.

præscribet,& precellentis alicuius similitudine formam eius orationi inducet: Ita sunt nonnulli, qui quadam ingenii ac sermonis vbertate flumina quędā orationis profundunt,& dum sibi videntur opulenti, aliis redundant. Quidam sermonis auaritia duci videntur, & dum verborum affluentiam oderunt, Laconicis limitibus sermonem includunt, tantaque breuitate vtuntur vt absoluerint citius, quam potuerint audiri. Sunt alii, qui indignantes pene, se nostra ætate natos, qua lingua proavorum exoleuit, Actium, Lucilium, Plautum, aliosque veteris æui patres è sepulchris excitant, cumque iis duriores sermonis dapes, quam mella cum Marco Tullio gustare malunt; itaque loquuntur vt ab æuo Saturni venire, & à Carmenta Euandri matre videantur edocti. Sunt denique non pauci quibus aurę nouitas est grata, ita gaudent verbis vti nouis, qui, vt opinor. *Ingeniorum Graciæ flatibus impelluntur, equique sunt magis ad pompā quam fortes.*

Prateritio, Nihil de illis dico, qui Apuleianum, aut Sidonianū dicēdi genus sectantur: nec eos iam adduco, qui varie è Poeticis, Historicis, Oratoriisque vocibus orationem rancidam & antiquatam cōminiscuntur. Scio multos esse, qui se solos adorent, & naturę suæ duntaxat inclinatione librentur: sed

alii

allj sunt quoque, qui vnum è numero suspiciant, & exosculentur; nec pauci, qui in eadem semita plurium vestigia premant. Nos vero quid hic dicemus? Grauis est omnino difficultati huius moles, & quæ Atlantum quorundam humeros requirat. Reformidāda propemodum arena, in qua Paulus Cortesius cum Angelo Politiano conflixit, Bembus cum Francisco Pico decertau:t, Iulius Scaliger cum Erasmo Roterodamo digladiatus est: in qua Camerarius, Sambucus, Omphalius, Bartholomæus Riccius, Foxius Morsillus ita sudarunt, vt victoriam reportasse iudicari possint: in qua Fabius Quintilianus non pugnam imperauit, sed pro sua auctoritate ius dixit, illique velut Imperatori non pauci assurgunt.

Difficultas præsentis consultationis.

Sed tamen ne magnitudine tantæ rei debilitati, non solum conatum, sed spem imbecilli videamur abiecisse, ingrediamur hanc arenam EGREGII IVVENES, & vbi tot excelsa ingenia sudarunt, non dubitemus defatigari. Agite ergo, sumite libertatem illam dicendi, qua in hoc Rhetoricæ nostræ exitu specimē ingenij vestri edentes statuatis, an quisquam Oratori, & quis inter tot authores sit imitandus; vt dum è Rhetorico puluere viam ingredimur Eloquentiæ, iam in hac via

Adhortatio ad sententias dicendas.

ducem

ducem aliquem eligamus.

Apostrophe ad Cl. V. Puteanum vt faueat. Tu vero Clarissime vir, PVTEANE, si has Angustias Scholæ nostræ hodierna die non reformidasti, & illa tua præsentia, ac vultus claritate conatus nostros animare voluisti, exhibe nobis fauorem illum tuum, quo adiuti, paruulas ingenij nostri vires in tanta tot authorum contentione exercere audeamus, Sed iam annuis, & ab illo vultu tuo animum sumentes ingredimur arenam.

ORATIO II.

IACOBI EDELHER LOVANIENSIS.

Qui contendit, in stylo conformando non vnum aliquem sed omnes ex æquo bonos authores imitandos esse

Exordium per excusationem. CVM in omni consultatione deliberantium veritas animos, non vulgaris permouere debeat opinio, dabitur hæc mihi venia, vt dum ad grauissimam quæsitæ rei difficultatem inge

ingenij nostri censuram apporto, veritatis impulsus amore, non vulgari permotus opinione, mentem meam exponam. Ita sentio, in & stylo conformando non vnum aliquem, sed omnes ex æquo bonos authores imitandos esse. Nec in hac arena laborandum multum puto: vos considerate naturam, nunquid ab ea propensionem habet vnusquisque, qua ad earum rerum ambitum, ad quas naturâ sit factus, impellatur? nunquid genium mens vniuscuiusque est sortita, vt instinctum eius non repellat, sed sequatur? Nunquid sua cuique est idea impressa, cuius celeribus motibus ad aliud voluntate feratur, ab alio vero abducatur? Perduellis eris, si naturam frangas ac violes, genioque resistas, itaque non vnius certi vestigium premere, sed viam ingredi liberam Naturâ duce debemus. Audi Fabium, audi Ciceronem, Ad Oratores omnes, ad Historicos, ad Poetas etiam ducunt. Et cur ni ad omnes? Quasi vero benigna naturæ fœcunditas vni omnia, non sua cunctis præclara munera distribuisset. Nihil ipsa (vt cum Tullio dicam) in simplici genere omni ex parte perfectum atque

Propositio

Confirmatio.

Prima ratio confirmationis ab inclinatione Naturæ.

Ab exemplo & authoritate.

atque beatum expoliuit, tanquam ceteris non sit habitura quod largiatur. Vnde tametsi Demosthenes, magnus ille & admirabilis totius Græciæ Orator, palmam omnibus eripuisse iudicaretur, satisfacere tamen non potuit Ciceroni, qui cogitatione ac mente tota ad effingendum illum se referebat. Non potuit naturæ suæ habitum proprium dissimulare; non potuit, quin ab huius magni Magistri vestigiis ad naturæ vocantis cursum deflecteret. Tanta scilicet vis est atque maiestas impressæ animis ideæ, tanta naturæ potestas, vt abreptus ab illa, nequeas reluctari.

Demosthenes Ciceroni non satis facit.

Epiphonema.

Animaduertitis quid contendam, non vnum aliquem, sed omnes imitandos, sequendamque naturam. Non vnum aliquem? Ecquis esset, obsecro, ea donatus felicitate naturæ, ingeniique præclari, qui alteri similis esse per omnia posset, cum nec idem sibi homo similis esse per omnia possit? Ita Plato, ita Aristoteles, ita Peripatetici senserunt. Et tot sunt animorum in homine permotiones, vt idem genus argumenti, sicut affirmant, quod quis oratione fuerit complexus, non eadem omnino verborum rerumque dispositione, stylo possit explicare. Videmus idipsum in cera, in quam tametsi signum

Repetitio propositionis. Secunda ratio.

ab authoritate.

A Simili.

ſignum idem imprimatur, proprium tamen quiddam apparet, vt aliud ſignum grauius, aliud altius, aliud vero lenius impreſſum videatur.

Quanquam quid vrgeo rationem iſtam, cum me firmiſſimæ authoritatis inuitet vmbra? Tua eſt, Clariſſime Vir, PVTEANE, authoritas, quæ me ad ſe trahit, & ſententiæ meæ patrocinium offert. Nunquid cum Promulſidis tuæ vina ac mella guſtaſſet magnus ille Literarum Princeps, & eruditionis oraculum, IVSTVS LIPSIVS, ad te reſcripſit, ſtuporem propemodum eſſe, nos ad vnius imitationem vocari, quod nemo veterum aut priorum ſomniauit? Nihil eſt hoc imitari, ſi à te nihil inſpiras; imo ſi omnia tua non facis: ſeruire eſt, mendicare eſt. Nunquid idem admonuit, vt lacunas illas relinquens, quę non niſi ab imbre implentur, à ſe arentes, tu inter viuos ac perennes fontes eſſes?. *Apoſtrophe* *A teſtimonio Iuſt. Lipſij.*

Audiuiſti magni magiſtri vocem, & nunc hodie viui illi tui fontes, ô quam liquore dulci *Belgicæ Iuuentutis* animos perfundunt? quam è verbis tuis ſuaui melle *Bona mens* nutritur? ſed excitatum contineo affectum, & in illa tuæ authoritatis vmbra ſecurus recumbens, repeto mentem meam audacius: Non *Concluſi*

Repetitio sententiæ.

vnum aliquem, ſed plures, imo omnes imitandos Oratori Scriptores eſſe, indolemque Naturæ ſequendam. DIXI.

ORATIO III.

ARNOLDI DE REECK HAGENSIS.

Qui eandem sententiam amplectens, rationibus alijs confirmat illam.

EGONE à te discederem? Egone tuum istudiudicium non ambabus vlnis amplecterer? Non ita me respiciat Apollo, & quicunque BONAE MENTIS præses. Si non illam tuæ sententiæ lucem intuear, abeam in tenebras, & qui non amem rationem, somnia dormiendo quæram. Non vnum, aïs, aliquem imitandum: istud volo. Pluribus insistendum suades: insisto. Naturam sequendam vrges: hæc mihi Dux vna.

Exordium per approbationē superioris sententia.

Propositio

Et quanquam tu multa rationis luce mentem tuam aperuisti, faculam tamen eiusdem rationis vnam ostendam. Vetus æuum euoluamus, quis authorum in ea turba nō te turbet; cum vnicuique suam styli

Cōfirmatio Ratio I. ab authoritate antiquorum oratorum

ſtyli moderationem ac phraſim placere videas? Floridam, vnctam, carne & neruis veſtitam; ieiunam, inflatam, ſiccam reperias. Fidem petis? ab exemplis hanc cape. Iulius Cæſar, vehementi dictionis acumine & concitatione forenſes cauſas impellebat. Petulans Cælius, ardens in accuſationibus, ſed tamen non inurbanus. Calui an Calua fortaſſis oratio? imo ſancta, grauis & expolita. Trachallus ſublimis & apertus. Delectationi natus Vibius Criſpus. Cornelius Celſus in breuitate cel us. Ita magna ingeniorum fuit diſſimilitudo, ſed ab indole cuiuſque diſſimilis oratio, ſed à propenſione. Nunquam ergo intra ſepta claudemur, vt ſemitam teneamus, non in campos excurramus? placet famelico incarcerato cibus à cuſtode datus, ſed gratior eſſet nonnunquam ab alio; imo gratiſſimus, ſi non in carcere acceptus, ſed propemodum oſtiatim collectus.

Probatio ab exemplis.

Amplificatio per enumerationẽ.

A ſimili.

Ratio II. à turpi.

Sed altius jam loquar, ſi me audiant qui non audiunt. An excitatæ glorię quędam inceſſit cupido? Caue, ne ſeruus fias, & in veſtigio duntaxat vnius pedem tuum figas. Imitatio authoris vnius, infelix eſt & abiecta ſeruitus; excitãdum eſt ad ingenii libertatem ingenium; ſequenda voluntas quo rapit, non cogenda

& dum

& dum ardent multæ faces, non ab vna tæda mendicanda lux eſt. Dii boni! Conſcientiã vel in ore habent, vel in calamo homines illi. Mira eſt vbique religio: nefas aſt verbum loqui, quod non dixerit author, quem adorant: capitale eſt vocem aliquam imprimere chartæ, quam non reperias in chartis authoris. Itaque fit, vt ſterilis, manca, inanis & profuſa verborum volubilitas enaſcatur, quæ gratia, pondere rerum, & audientium careat admiratione.

Irriſio acerba.

Iam vero ſi ipſe M. TVLLIVS non vnum ſibi ad informandum orationis filum propoſuit, ſed vim Demoſthenis, copiam Platonis, iucunditatem Iſocratis rara ingenii felicitate conſecutus fuit, cur huius temporis Orator ad vnius ſe conferret imitationem?

Ratio III. ab exemplo Ciceronis.

Capite nunc ergo mentem meam EGREGII IVVENES. Ita dico, ſequenda naturæ propenſio eſt, & ad varios ſuo in genere probatos authores conformanda dictio eſt Oratoris. Dixi.

Concluſio. Repetitio ſententia.

ORATIO IV.

IOANNIS OVDINI. DVGNIENSIS.

Qui vnum aliquem, qui præstantissimus sit, imitandum affirmat Oratori.

Exordium per excusationem, quod à sententiis dictis recedat.

Accedit ad refutationē priorū sententiarū.

ANimaduerto, Bene nati IVVENES, quis opinionum sit vestrarum scopus, à quo si sententia mea recedam, ita rogo, credite, nullius me vel dignitatem violasse, vel debitum cuiquam honorem detraxisse. Etenim fieri potest, vt cum animi mei sensus dissentiant ab opinione vestra, vos præclare nihilominus iudicetis. Sed tamen illud inquiro, cum sui cuique sint impressi motus, vt dicitis, quorum vi mens humana rei alicuius effingendæ studio potissimum flagrat; & cum pro suo quisque genio certam Styli formam eligere possit, cur Orator non eius sibi potius dictionem quæ laudatissima est, quam infimi cuiusdam ieiunum, aridum, squalidum, sine sanguine, sine carne, sine neruis stylum, proponeret imitandum? Nam si na-

Melius est summum quā infimū oratorem imitari.

turam

turam exprimere, quæ in vnoquoque est, non possumus perfecte, integrum tamen erit sequi consilium, ac eam prudentiæ voluntatisque rationem, quæ proficiscitur à naturâ. Iam vero si vnum aliquē propter naturæ diuersitatem efformare non valeamus, cuius erit dementiæ tandem, tantâ laboris contentione, graui etiam valetudinis periculo authores omnes euoluere conari? Profecto angusti est animi, nulloque consilio præfidentis, cum in aliquo genere præstantissimum consequi possit imitando, illud inertiâ turpi ac iudicij quadam egestate negligere contemnereque. Vanæ etiam prorsus est, superstitiosæ, & infelicis operæ, cum oratoris perfectissimi dicendo possis repræsentare dictionem infinitos summos labore decoquere scriptores, vt elocutionem duntaxat pares. Quapropter maneat illud iam ostēsum, ingenij naturæq; vim vniuersam ad illius imitationem cōuertendam esse, qui optime omnium in dicendo exempla virtutum expresserit In quo cum sentētiam meam in hac consultatione sitam esse velim, tum illud simul affirmare non reformido, prorsus imitationē vnius ac certi authoris Oratori necessariam esse. An non Phidias Mineruæ simulacrum adumbraturus, proposita

Dementis est omnes imitari velle.

II. Ratio ab inutili.

Propositio.

Cōfirmatio Ratio abexemplis per similitudinem.

pulchritudinis eximię idea, in eaque animi ratione defixus, ad illius similitudinem penicillum & manus dirigebat? An Apelles & Polycletus tam admirabilem venustatis gratiam suis imaginibus aspersissent, omniumque in se oculos artis ipsius miraculo convertissent, nisi hic Angelidis, ille Pamphili lineamenta & monochromata fuisset secutus? An non *Zeuxis.* Heracleotes ille Zeuxis, vt admirabilem Helenæ pulchritudinem efformaret, Crotoniatas virgines, magna corporis dignitatē præditas, sibi proponi iussit? Ita omnis recti agendi ratio, ad propositum sibi præscriptum informatur. Quod ipsum *Populus Romani.* animaduertit princeps orbis, terrarumque victor, populus Romanus, qui præstantissimorum hominum, quibus ætas illa affluebat, res præclare gestas triumphi laude ac statuis erectis ob id maxime illustrauit, vt exemplum iuuentus, traducta velut in memoriam illustrium virorum imagine, quod in publicis priuatisque rebus imitaretur haberet. Scilicet omnis *Sententia.* laus actionis, omnis ratio vitæ imitatione continetur. Scilicet alacritatem illa, magnitudinemque nobis adfert; vt excellentium hominum cogitatione conformati, ad honoris ambitum cupiditatemque

in-

inflammemur. Et vero si in Barbariem ætatis vitio, & quasi abortientis natu- *Ratio 2.* ræ iniuria deiecti sumus: si duntaxat à *Necessa-* mutis libris senescentem Eloquentiæ *rio.* laudem restituere & vindicare debemus: si quædam recti sermonis inopia, & optimorum Rhetorum est egestas, nunquid omnino necessarium est, vt ad præstantissimum aliquem Oratorem refugiamus, cuius ope inopiæ succurramus, & à quo dignitatem ac splendorem recipiat gloriosa illa ciuitatum gubernatrix, otij socia, pacis æmula, ac bene consti- *Eloquentia* tutæ Reipublicæ alumna Eloquentia? *descriptio.* Sed memor ero temporis nostri, & rationem indigitasse contentus, *Conclusio.* supersedebo: vos mentem meam accepistis.

DIXI.

ORATIO V.

LVDOVICI HVSSONII Bastoniensis, *qui præstantissimum Oratorem Oratori imitandum esse, eumque M.T. Ciceronem contendit.*

Exordium à laudatione præcedẽtis oratoris.

PRæclare tu quidem; & iam isti voluntati tuæ meam adiungo. Sed quis præstantissimus Orator, quem imitandum iudicas Oratori? Dubios animos relinquis, aut certè iam illud nomen ita notum arbitraris, vt vniuersis MARCVM TVLLVIM designare sat possit. Ita prorsus sentio, iudicoque Humanissimi IVVENES, Marcum Tullium, & præstantissimum Oratorem esse, & Oratoribus omnibus imitandum. Dii boni! quem virum aio? quin exclamo cum Silio Poeta:

Propositio Solũ Cicerone imitandum.

Cõfirmatio Ratio est elogiũ Ciceronis à testimonio Silij.

Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto
Indole proh quantâ iuuenis, quantumque daturus.
Ausoniæ populis ventura in sæcula ciuẽ?
Ille super Gãgẽ, super exauditus & Indos
Implebit terras voce, & furialia bella

Fulmi-

Fulmine compeſcet lingua, nec deinde
relinquet.
Par decus eloquio cuiquã ſperare nepotũ

Ille eſt, (vt Fabius Quintilianus ait) qui dono quodam prouidentiæ genitus eſt, in quo totas vires ſuas Eloquentia experiretur: clarus, ſuauis, iucundus, grauis: qui diuinâ ingenij felicitate, quicquid in omnibus alijs admirabile, politum, ingenioſum, eximium reperitur, id ſuis in operibus totum effinxit. Ille eſt, in quo perfecta prorſus atque abſoluta dicendi ratio eluceſcit: in quo vis Demoſthenis, copia Platonis, iucunditas Socratis vniuerſa continetur. Subtilis eſt in probando, temperatus in delectando, vehemens in flectendo: grauis, copioſus, ornatus. *Quintiliani.* *Laus, a perfecta Eloquentia.*

Iam vero ſi miraculum quoddam eſt Naturæ MARCVS TVLLIVS, in quem Eloquentia vim ſuam tranſtulit vniuerſam, & qui omnes omnium virtutes eſt conſecutus, vt de ſeipſo teſtatur Oratore; cur ad eius ſimilitudinem contentione magnâ non ſe conformaret Orator? Deſideratne quiſpiam certo aliquo in genere Orationis excellentiam adipiſci? Nullum eſt dicendi genus, aut doctrinæ tam abſtruſum, tam re- *In Cicerone omnis virtus Eloquentia.*

 condiium

reconditum, tam nouum, cuius non aliqua ſint in ipſo veſtigia non ſanè leuiter expreſſa. Theſauri ſunt omnino ſcientiarum eius libri: & vt amplius dicam, nullum incidere thema poteſt, cuius non exemplum apud ſummum illum ciuilium controuerſiarum diſceptatorem prudentiſſimum reperiatur. Cicero eſt, de quo loquor: & quantum hoc eſt nomen? Non hominis eſt, ſed Eloquentiæ nomen. Sed non ego par eius vnquam laudi ſum futurus, niſi quoque ſim par ipſi: ac proinde ſi rectè Quintilianus profeciſſe ſatis illum putat, cui Cicero placebit, omnino exiſtimo atque ita ſentio, Humaniſſimi IVVENES, vnicum Ciceronem maxime eſſe imitandum, cuius excellenti cogitatione conformatus vnuſquiſque gloriæ viam ingrediatur, æmulationeque & ſimilitudine excitatus, in laudis theàtrum pedem attollat, & in hominum oculis habitare verſarique diſcat. DIXI.

Concluſio.

Repetitio ſententiæ.

ORA-

ORATIO VI.
MARTINI BERCKMANS LOVANIENSIS.

Qui solum CICERONEM *imitandum esse negat.*

NOn ego diu vocem premam: in luctam quasi vocor: & contra quos? in eos scilicet, qui Ciceronem non minus humeris suis sustentant, quam cœlum Atlas. Quid est? Si Alexandrum admiror, nihil Hannibal erit? nihil Pyrrhus, nihil Mythridates? si in puluere Troiano vicit Hectorem Achilles, nihil erat Hector? præclare sane. Magnus est Marcus Tullius: Testor inuidiam ipsam testem. Sed solus est imitandus? Repugno. an enim spurius Cæsar? an nothus Quintilianus? an illegitimus Salustius? Nunquam Heroibus illis vir dignus indignissimam calumniam inusserit Educ agedum in lucem Ciceronianos istos, Tullianas istas simias: loquantur in cathedris, disputent in scholis, aut si placet, volumina scribant. Quid dabunt? fucum oculis, & lenocinium ceteris artibus

Exordium à re ipsa seu propositione sententia. Cõfirmatio Ratio I. à dignitate aliorum.

Ratio II. à fuco imitationis Ciceroniana.

tibus inſpergent. Verbo dicam: non pectus implent; ſed linguam onerant. quam linguam? à qua dictio pene elinguis, manca, inanis. Pudeat certe ætatem in vno Authore ponere, ac ita veſtigium vnum premere, vt nullam viam abſoluas; nedum ſaltum vnum audeas tentare. Quid ſunt homines illi? ſcire vultis, & ego dicam cum Horatio: Imitatores & nihil aliud quam Imitatores. Laudatem, ſi aſſequi poſſent vnquam: ſed ille ad eloquentiæ faſtigium conſcendit, & ſcalam poſt ſe traxit.

Ab indigno.

Ratio. III. quod inimitabilis ſit liceo.

Reſtat vt reſpiciamus tantum illum. Non ego reſpicere ſuadeam, ſed ſcalas alias quærere. Vtinam hic adeſſet Politianus, vir elegans & eloquens, qui nobis rurſum occineret, longe honeſtiorem Tauri faciem vel Leonis, quam ſimiæ videri, quæ tamen homini ſimilior eſt. Idem vir doctus Ciceronianos iſtos noſtros, pſittacos, & picas appellaret: imo peram humeris iniiceret, vt ſtylum quaſi panem fruſtulatim mendicarent, nec ex die ſolum viuerent, ſed & in diem: quorum proinde ſermo, male curatus, male paſtus, non fermentatus; lingua vacillans, infirma. Superbiunt illi, & ceteros ita contemnunt: Non ſapitis Ciceronem. Non licet hic mentiri: ſed quid tum?

Cõparatio.

Obiectio.

tum? neque enim ipsi sunt Cicerones: seipsos tamen, & hoc satis, exprimunt. An sceptrum geret, qui Rex non est? Ridebitur, eiicietur. Concludo cum magno LIPSIO, iterum ad te, Clarissime vir, PVTEANE, non verba, sed pectus & vim mentis esse, quæ disertos facit. Non ergo quisquam oratores ad Ciceronem solum vacet: hunc si contriuerint & concoxerint, ad aliorum cibos appetitum apportent, vires denique suas vniuersas periclitentur. Hoc indubitatum; non bene currere eum, qui pedem in alieno tantum vestigio ponit. Sciendum etiam, infelicis esse prorsus ingenii, nihil à se promere, semper imitari. DIXI.

Conclusio.

Repetita sententia & à simili illustrata.

ORATIO VII. BALDVINI BOLLEN LEVVVENSIS,

Qui asserit, stylum illum Oratoris præstantissimum esse, qui ad stylum Ciceronis propius accesserit.

DIxisti equidem, & aduersus MARCVM TVLLIVM, cæterorum Authorum mihi patrocinium susce-

Exordium ab oratione aduersarij.

susceptisse videris: sed ecce vt nunc tecum agam, in te pugnabo pro Marco Tullio, nec cæterorum tamen authoritatem vel verbo vulnerabo.

Propositio.

Refutatio. Ad I. rationem.

Quid in hanc igitur arenam apportas? Si sequendus Cicero solus, spurij iacebunt ceteri. Non ea est Ciceronis nostri maiestas, vt nullius patiatur in luce dignitatem. Imo vero propter rerum pulcherrimarum cognitionem propter fœcundam exemplorum vbertatem, deuotis animis erunt legendi, atterendi, perdiscendi. Non sunt spurij, sed legitimi quoque naturæ partus. Non sunt inutiles, sed balbutientis quoq; linguę lubricum, liberal: orationis flexu corrigũt.

Legẽdi alij ad cõparandã scientiã

Nõ omnes pro stylo comparãdo legendi.

Sed vt studiose legendi sunt omnes, sic tamen non omnes in parandâ elocutione sunt imitandi. Quæ enim per Deum immortalem, tanta bonitas naturæ, & studij vehementia, quis tam inoffensus conatus esse potest, qui exprimere, & imitari possit omnes, cum adæquare nunquam aut vix vnũ possimus? An nõ omnes imitamur, cum Ciceronem vnum imitamur, qui perfectionem omnium in se conuertit vniuersam? & vt absurde ridiculum est, cum habeas domi hortum, qui florum omnium, herbarum, fructuum diffluat vbertate, omnia interim regionum lo-

Qui Ciceronẽ legit, oẽs legit.

Similitudo.

ea peragrare, vt inde, quod domi possides, asportes: ita insania propemodum est, frustra in omnibus authoribus inquirere, quod vnius lectione Ciceronis possis adipisci.

Sed fucum dant, inquis, Ciceroniani, & lenocinium ceteris artibus inspergunt. O Marce Tulli, qui disciplinas omnes vel tradidisti vel illustrasti traditas à Græcis, istud audies? Audies equidem, sed non feres; non ferent Alumni tui, qui in publico orbis vniuersi consensu protestantur, nullam omnino scientiam esse, quæ venerationem ab Eloquentiâ non desumat. Et nunquid Eloquentiæ Cicero parens? possidet ille gloriam, famamque sempiternam perfectione quadam eruditionis rara, nec est tamen inimitabilis, qui seipsum summâ nobis facilitate proposuit imitandum: & quanquam inimitabilis omnino foret, magnæ tamen esse gloriæ debet, gloriam eius adumbrare & æmulari. Iacent igitur rationes illæ tuæ: & si à me rationem aliam exquiris, fateare necessum est mecum, in omni arte, laude præcipua dignissimum illum esse, qui ad illius magistrū artis pro pius accedit. Quod cum omnino sit ita, cur in oratoria facultate non lauro dignum triumphali iudicaremus illum, qui

A II. rationem. Exclamatio.

Ad III. rationem.

Insultat aduersario Confirmatio. Ratio à Communi iudicio

qui triumphantem in orbis luce Ciceronem candidatæ dictionis impetu assequi contendit? Non amplius vrgeo, & hac vna ratione, quod dixi, conuinco. Audiant vtinam, qui Oratoris nomen eximium amant, quod si decus inter astra luna refert, quia luce sua, quam participat à Sole, propius ad Solem accedit: ita, qui à Cicerone mutuabitur orationem, quia sese ad eius erigat imitationem, vt in oratione, ita sequetur Ciceronem in honore. DIXI.

Conclusio.

Simile.

ORATIO VIII.
DIONYSII vanden BERGE THENENSIS.

Qui vnum aliquem imitandũ, & eum Ciceronem esse declarat.

Exordiũ ab euẽtu præter opinionẽ seu à varietate sententiarum.

NOn ego contentionem istam expectaueram, Egregij IVVENES, sed omnino fore putabam, vt vnanimi consensu principem aliquem in eloquentia sequendum esse decerneretis: sed venit in discrimen res omnis, vt video,

deo, nec eadem omnes subsellia tenuistis, dum aliqui vel neminem, vel omnes imitandos esse censuerunt; alii vero Ciceronem vnum proponendum oratori iudicarunt. Quid ego inter has vestras opiniones? Nolite exspectare decretum; non dabo: sed dicam tamen aliquid, & illud inprimis approbabo, quod iam aliqui nescio quam efficaci probatione animo meo impresserunt, Omnino aliquem Oratori imitandum esse. *Prepositio*

Non est animus noster cuiusquam animum exacerbare, sed tamen si à quorundam parte recedam, ignoscendū Orationi putent, quia compellor. Omnino EGREGII IVVENES certo Authori est insistendum. Nunquid Authoris imitatio semina quædam in animo relinquit quæ per seipsa postmodum coalescant? nunquid omnis in hac ingenii libertate doctrina ex antecedenti cognitione paratur? Philosophorū est ista veritas, sed est quoque naturæ, quam experientia manifestat in plantis, quæ nunquam sine semine consurgunt. Considerate, si lubet, eos, qui sine imitatione sui ingenii præsidiis nituntur, quam nihil roboris & virium in scribendo prę se ferunt? Modo sordidi & inculti, modo splendidi & florentes apparent; & dum ex omnibus aliquid rapere

Cōciliatio cęterorum. *Confirmationis prima pars vnum esse imitandū.* *Ratio ab affectu.* *Experiētia in plantis.* *Qui non imitantur nihil possūt & sibi sūt dissimiles.*

rapere sit necessum, sit, vt ex toto genere vnum in agrum inimicissima inter se semina spargant, sit inquam, vt tam varia ciborum genera crudo prorsus & obruto stomacho male coquant. Recte

Ab authoritate. *Simile.*

Paulus Cortesius hominum istorum orationem Hebræorum sibi domum videri dixit, in qua pendeant oppignorata diuersissimorum hominum bona, quæ si referat vnusquisque, vacua maneat domus & inanis.

Alia ratio à Simili.

Sed à sensu populari non recedam, Nunquid illi, qui peregrini sunt expertes sermonis, male possunt sine duce regiones alienas peragrare? Nunquid infantes aniculi non nisi in curriculo, aut nutrice præeunte inambulant? Prorsus est necessum vt ducamur, cum ire non valemus, aut viam ignoramus. Prorsus, dico, necessum est, vt Ciceronis velut manum teneamus, qui ad Eloquentiæ fastigium properamus.

Simulatio & transitio adsecundam partũ. II. Pars confirmationis, esse vnũ Ciceronẽ imitãdũ

Quid dico Ciceronis? Vnum dixeram imitandum; elapsum est hoc verbum mihi, sed non est tamen reuocandum. Etenim credite mihi, Egregii IVVENES, ille est Cicero noster, cuius Oratione tanquam lactis nutrimento educati sunt omnes eruditi. Ille est, quem ex omnium doctorum

acie

acie Principem omnes abducunt, & in *Repetitio.* quem omnium studia conferuntur. O *Optatio.* nutriamur eius melle! inebriemur imo potius eius liquore! Ille est, cuius *Obiectio soluta.* non simiæ esse debemus, vt deformitates imitemur; sed filij: filij, inquam, qui Ciceronis, & parentis Ciceronis vultum, & incessum, vocem ac formam repræsentemus. Amplectantur suum pectus alij solo suo spiritu inflatum: ego certe assecla & simia Ciceronis cum Cortesio esse malim, quam filius, & alumnus aliorum.

Videtis quid contendam; si à paucis *Conclusio.* recedam, consentio cum multis. Ita *Repetiti-sententia.* credamus omnes, gloriosius esse Ciceronem imitari, quam in via multorum aberrare. DIXI.

ORATIO IX.

CAROLI DE MARESHAL NAMVRCENSIS.

Qui clarissimo viro ERYCIO PVTEANO *Quæstionis propositæ Decisionem defert.*

AVdiuisti, vir Clarissime, PVTEANE, opiniones nostras in ardua *Exordium ab officio.* diffi-

difficultate; vidisti conatus in arena nobili. Quid dicam aut quid agam? Numerabóne partes, & subsellia mutare iubebo? Non est illud muneris mei, cum te nostra Rhetorica capit: non est imò nostrum, decernere hac in re quicquam, vbi vocem nobis tuam audire concessum. Agedum ergo iudicia nostra tibi submittimus, vt iudices: conatus præsentamus, vt probes: voluntatem ostendimus, vt animes. Tuum est, Vir Magne, quem Belgium Eloquentiæ præsidem admiratur & colit, Professorem suum & interpretem Magni PRINCIPES honorant, Magistrum Iuuentus ausculrat: tuum est, inquam, authoritate tua difficultatem hanc nostram aperire, & in hac conatus egregij contentione, in hac de Eloquentia ac styli disputatione ius dicere, ponereque nobis legem.

Submittit iudicia.

Laudat ab officio & professione.

Defert diuisionis

O fortunata Rhetorica nostra! ô nos potius fortunati Rhetores, si in hac iam nobis vmbra detur publicam illam tuam vocem audire, qua tot alumni tui Egregij, qua BONAE MENTIS PALAESTRA recreatur & eruditur! Sed erit, erit aliquando tempus, cum in illa BONAE MENTIS adyta tuo fauore producemur, & triumphalem illũ tuæ Famæ currum

Exclamatio & Votum.

rum candidati laureat:que Clientes cum applausu prosequemur. Nunc tantum fa- ue conatibus nostris; imo quia iam faui- sti, & clarissimum decus tuum Rhetorica nostra conclusit, ecce quem possumus re- ferimus animam, & tibi MAGNO RHE- TORI Rhetores affectum, stylumque consecramus. DIXI.

Postulat fa- uorẽ seque & reliquos consecrat.

DECISIO CONTROVERSIÆ

ORATIVNCVLAS *hasce Ampliss. & Clariss. Vir.* D. ERYCIUS PVTEANVS *ipse audiuit, & quia sententiam rogatus, eã in eodem loco deprompsit: quæ quia extemporalis fuit, haberi, quemadmodum facundissime dicta est, non potuit*. SVMMA *vero hæc fuit: primam scribẽtis ruditatem Ciceronis vnius imitatione expugnãdam: deinceps plures, imò omnes cultioris æui scriptores voluendos esse, vt oratio perfectionem suam maiestatis*

stiatis pondus accipiat. Idque illustrauit varijs rationibus, inter quas duæ similitudines, ab apibus & puero lactente. Quemadmodum enim infans vno nutritur lacte; puer deinde vario cibo alitur, donec in Virum adolescat: sic primo vnius Ciceronianæ Suadæ lac, velut optimæ nutricis imbibendum; deinde alios aliosque melioris notæ Autores tanquam robustiores cibos, esse adhibendos. Permisit autem hanc varietatem, quia non omnes homines eiusdem ingenij sint, & sic nec ad vnius formam componi debeant, &c.

APPLAVSVS GRATVLATORIVS.

In genere Demonstratiuo.

Illustrissimo & Magnifico Domino,

D. NICOLAO SAPIEHA, Palatino Minscensi, Gubernatori Niemovoiecen. & Haynensi, Tutori suo obseruandissimo;

Quem offerunt.

FRIDERICVS ET ALEXANDER SAPIEHA, Palatinidæ VVitepscenses.

BOnorum & simul malorum intolerabilis est magnitudo, vt magnus inquit Tertullianus, Illustrissime Domine. Quemadmodum enim ingens aliqua tristitia vehementiori metu sensus nostros labefactat; ita sensum & animum excedens lætitia, sensum & animum euincit. Vere Poeta, *Exordiu à senten Tertull. Ratio.*

Tua causa Illustrissime Domine lætamur & si pateris, etiā nostra. Palatinatus enim maxime hic Minscensis, cuius splendor & amplitudo, nomen suum simul ac familiæ nostræ famam exornat, tibi delatus, familiæ nostrę relatus est : tibi datus; familiæ redditus: & breui quidem interuallo. Postquam enim (vt vlteriores pręterea) longævus ille, & multo quam à nobis satis laudari possit, dignior senex, PAVLVS SAPIEHA, Palatinus Nouogroduen. tuus ac noster auus, illustrem illum familię nostrę Triumuiratum feliciter instituens tres filios, omnes eodem tempore Palatinos, & summa in Senatu authoritate præstantes, speciosas nostri generis imagines reliquisset; NICOLAVS quidem Palatinus VVitebscen. Parens noster amantissimus, quem tu nobis & amore & cura repræsentas, iam vixit: at viuit adhuc, & vtinam quam diutissime vigeat Solamen nostrum, ANDREAS Palatinus Polocensis, tuus ac noster patruus: vixit & illustrissimus parens tuus, patruus noster desideratissimus, DEODATVS, Palatinus Miscensis. Cumque Polocen. Palatinus in hodiernum vsque diem sedulam Reip. gerat curam, suamque in Senatu sedem laudabiliter occupet, ceteri vero fatis concesserint; en *propatribus*

Apostrophe. *Annomatio.* *Laus familia Sapieha ai Auo* *Parente* *Patruo.*

nati sunt filij Dum enim Illustrissimus parens tuus mortalitatis onus deposuit, ac Palatinatum Minscensem reliquit, vix vnus est aliena familia interpositus, ac tu tandem virtutis tuæ secutus omen Minscensis es Palatinus declaratus, vt scilicet agnoscant & profiteantur omnes, ipsam quodammodo dignitatem *in tuis penatibus larem posuisse, & domesticum factum esse, publicum decus*: vt, inquam, *currat honorum gratia per parentes, & paternis honoribus successio clara lætetur.* Sed sentio quam hæc gloriosè dicantur à nobis ad memoriam posteritatis æternam: sentio, quantam ad gloriam sese nobis campus aperiret, si ad originem familiæ SAPIEHARVM fauorabili hoc ac secundo congratulationis huius vento procederem, in qua tot illustres Viri ac Senatores, quorum consilijs longo sæculorum decursu Patriæ Principes ac Reges sunt vsi, reperirentur, atque, vt sic dicam, *ingentis huius fluminis nauigabiles quoque fontes*, de quibus quicquid dixero, minus erit: sed apage sis extrema ista.

Ratio successionis in honore.

Transitio.

Allegoria.

Et genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra puto.

Apprecatio fausta. Viuant illi, tot tui ac nostri consanguinei in luce clarissima, fidelem Regiæ Maiestati

iestati præstent operam, admirationem omnium concitent,& demereantur amorem; tantum hic à nobis non nominentur, vbi tuæ virtutis admiratio sola satis nostros animos euincit,& dignitatis partæ lætitia iure suo gratulationem exposcit. Ite ergo *Sublimes animæ, pulchrumque in nomen iture.* Tu vero Illustriss. D. *per sacra Deosque omnes, per spem surgentis Iuli,* permitte, *antequam extremum illud plaudite dicamus, hunc pulchrum nobis furere ante furorem.* O quanta illa nunc tuæ virtutis est amplitudo! quam ampla gloriosaque dignitatis excellentia! Tu iam inter eos beneficio Regis, meritisque tuis existis, quibus & Regiæ Maiestatis authoritas,& regni salus innititur. Tu iam inter eos, quos patres patriæ Polonia colit, & quorum voluntas in amore Regis sibi omnium amorem obligat,& debitum facit honorem. Tu iam, inter eos, quorum humeris, velut Atlantum quorundam vniuersæ patriæ moles recumbit, vt vere vobis summus ille honos, summum quoque sit onus. Vnde profecto non omnes hunc solem aspicere possunt, vel in luce caligabunt oculi; non ad hoc tantæ dignitatis fastigium aspirare possunt, aut imbecillis illos spiritus relinquet. Possunt illi tantum, *qui sapientes rerum intelligen-*

Conciliatio.

Exclamatio.

Repetitio.

Quales esse debeant senatores.

ligentes, ac quorum probata conuersatio est vt scriptura testatur. Possunt inquam, illi *qui testimonia probitatis singulas per ætates habent*, vt cum Platone dicam; aut si tecum Vir Illustrissime, me loqui permittis, quorum virtus egregia, doctrina admiranda, nobilitas & authoritas eximia, probitas & integritas spectata, vt vere dici de illis vetus illa Romana lex possit *hic ordo vitijs careto, ceteris specimen esto*. Agedum vero quis in te ista requirat, quæ perfectissima in te admiratur & obstupescit? quorum dico conscium habes nobilium Ordinem vniuersum, testem Regem Inuictissimum, præconem Famam æternam? Si virtutem quis requirat, tuo generi ac familiæ est innata, & hæreditariam à maioribus occupasti; si doctrina quæratur, ætas prima ex decursu tot regionum, & laboribus tot exhaustis in otio litterarum hanc collegit; si Nobilitas desideretur, duplicem habes. Sanguinis vnam à maioribus, virtutis alteram à te; si probitas desideretur, de te mentiri fama veretur. Quæ omnia cum in te præclarissima admirandaque id effecerunt, *vt statim ad spectus à Rege, statim quoque sis probatus, statim omnes omnium oculos, omnia omniũ ora ad tui admirationem erexeris*. Sed scilicet *idem tibi ac tuis est dignitatis, quod vitæ*

Laus à virtutibus senatorijs.

Repetitio.
Compar.

Articulus.

vitæ principium. Sæculis suis producit nobilis hæc tua familia primarios. nescit inde aliquid nasci mediocre. Tot probati, quot geniti. Sed scilicet *non crescendi tibi ordo, qui multis est saltu quodam se tendit tua prosperitas, solaque perfectio à te quæritur.*

Quanquam non hunc solem tantum adoremus, etiam singulas ætatis tuæ faces atque ignes, quibus emicuisti in hoc non regno dicam, sed orbe, veneremur; te ipsum inquam, à puero consideramus. Cum animaduertisset Illustrissimus parẽs tuus singulares quasdam & raras ingenij in te dotes, quæ satis indicarent, *quicquid ingenio tuo inædificatum esset facile ferret*, statuit eum te efficere, quem regnum vniuersum admiraretur, & amaret; neque eorum consuetudinem est secutus, *qui filios suos delegant ad gregarios & proletarios magistros, quibus rem adeo pretiosam veluti noxæ dedunt.* Sed apud nouos quidem, hoc tamen sæculo ingeniorum iuuenilium cultores optimos, pietatis in Ecclesia litterarum in Scholis promotores vigilantissimos, Patres Societ. IESV Palatinus ipse filium te suum Palatinum aliquando futurum instruendũ in Patria curauit, in eius quasi oculis adolescẽtulus humanioribus Litteris invigilasti, quin & ab ei9 ore monita salubria ac virtutẽ hausisti

Transitio.

Laudatio per gradus ætatis.

A pueritia & primis studiis.

Sic

Sicque tam alta virtutis saburra, tanquam Philosophia statumine firmato tuo ingenio, vt nihil te posset *à recto mentis ac rationis statu deijcere aut deturbare,* tandem te ex oculis suis & manu remouit. Scilicet excrescens iam in te virtus non latere intra domesticos parietes, sed in orbis theatrum prodire gestiebat, & quasi satis in patria didicerat, orbem vniuersum scholam habere cupiebat.

Epiphan. sententia.

Vidisti adolescentulus Italiam, peragrasti Galliam, lustrasti Germaniam, & inde tanquam ex mercatu litterarum, linguarum, morum, tandem ad tuos literis optimis imbutus, plurimarum linguarum peritus, probis, moribus instructus redijsti. Bone Deus, quæ tunc omnium voces erant! *Celsus Pater, Celsus filius, Titydes melior patre.*

Ab adolescentia & peregrinatione.

Exclamatio.

Ita

Applausu. ***Multa viri virtus animo, multusque recursat***

Gentis honos, habent infixi pectore vultus, Verbaque. Obsecro. ***Quam patri blandam hac verba faciebant iniuriam?***

Ita, dico, speculum quoddam orbis, & cæli delicium apparebas, *Non quem sibi generum Thetys amat omnibus vndis,*

dis, ſed quem ſibi Rex inuictiſſimus domi ornamentum aulæ, foris legatum adiungeret. Poſſumus Illuſtriſſime Domine, te quidem admirari, ſed virtutes tuas, & tot res à te præclarè geſtas non poſſumus enumerare. Quis dicat, quæ in Aula & in oculis Regis admirantis ſumma induſtria peregiſti? quis enarret, quę in Sueciam vltra mare legatus à Rege miſſus negotia ſumma dexteritate geſſiſti? Quis exponat, quoties in Comitijs vniuerſi Regni Reip. totius nomine legationibus es ſumma tua cum laude ac ceterorū admiratione perfunctus? Quis concipiat ſatis vnquam, quanta æquitate, quanta denique ſubtilitate lites intricatiſſimas enodaris, cum in ſupremo nunc regni Poloniæ, nunc M. D. Lithuaniæ Tribunali ſumma cum authoritate reſidens magnificentiſſimum nobilitatis vniuerſæ conſeſſum in tui vnius admirationem pertrahebas? Vere vere

Praeteritio. *A rebus praeclare geſtis* *A legationibus.* *A Iuſtitia.*

Pauci, quos æquus amauit.
Iupiter, aut ardens euexet ad æthera (*virtus.*

Et omnino cum hæc de te dico,
Auia Pieridū peragro loca nullius ante
Trita pede.

Neque enim hominum omnium eſt ea ſumma virtute patrare quæ facis;

familiæ tuæ ac tibi promeritum iam pridem decus obtinuisti. Omnia vere per te gaudent, & felicia sunt per te Agedum, *Sic itur ad astra* Sic per istos virtutum gradus patet ascensus ad honores. *Sic tibi Dominus dedit sedem Patris tui.* Sic Palatini Miscensis filius, patriæ virtutis imitator Minscensis Palatinus esse debuisti.

Precatio cōtinens applausu & gratulationem.

Aggredere, & patrio rursū te redde labori,
Nec tibi sufficiat transmissa gloria vita.
Humanum curare genus, quis terminus vnquam
Præscripsit? nullas recipit Prudētia metas.
Crescite virtutes, facundaq; floreat ætas,
Ingenijs patuit campus, certusque merenti
Stat fauor, ornatur proprijs Industria donis

Nec plus sperari potuit, nec spei responderi felicius. Liceat ergo tibi *Annare & Perennare.* Et si veteres Imperatoribus suis apprecabantur vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, populum probum, Prouinciam quietam; ita ibi nos apprecamur. Viue Senator dignissime, Vir Illustrissime, Viue Deo, Regi, Patriæ, Viue familiæ tuæ, viue suauissimis Filiolis tuis, CASIMIRO, & THOMAE, fratribus nostris amantissimus. Viue nobis patruelibus & pupillis tuis,

Bona apprecatio.

quibus dignitate & amore es Pater, tutela patronus, authoritate propugnator, ornamento in prosperitate, auxilium in aduersitate: & hinc quoque nostra causa, in hac tanta tuæ dignitatis exultatione lætamur. Viue lumen & columē nostrum, viue quam felicissime, quam diutissime. DIXI.

IACOBI le CONTE ATREBATENSIS

PANEGYRICVS

In genere Demonstratiuo.

Serenissimi ALBERTI ARCHIDVCIS BELGARVM PRINCIPIS.

Exordium comparatione cum principibus aliis.

QVod si vlla vnquam ætate, *Humanissimi Auditores*, aut veteri maiorum æuo, aut hac nostra tempestate gloriosa Principis alicuius maiestas reperta fuit, quam eloquentia sua velut quoddam æui miraculum Illustres oratores in cœlum efferrēt, talis est profecto Potentissimus Belgarum Princeps.

ceps ALBERTVS, in quo tanta virtutum omnium decorumque reperitur amplitudo, vt non huius ætatis suæ tantum, sed omnium quasi temporum iure quoddam miraculum existat. Vnde etiam vix aut historicum aut Oratorem aliquem nostra tempora produxerunt, qui non omnem laborem atque operam in eo ponat, vt vel aliquam dignitatis ipsius & amplitudinis virtutem, vel nomen duntaxat eius admirandum suo stylo possit adumbrare; tametsi, (fatendum est enim quod obscurari non potest) nullus hactenus existat, qui aut dicendo aut scribendo possit eius perfectionem adæquare. Quæ res ita meum hunc animum impellit, vt cum inter tot eruditos Illustresque viros piæ voluntatis in Principem affectum aliqua cupiam laudatione declarare, nequaquam erubescam tantum opus aggredi, in quo si deficiam, non minus consequar, quam qui hactenus idem onus suis humeris imponentes Principem hunc tantum celebrarunt, quos impar ingenij facultas omnem orationis copiam Principis virtutum magnitudini submittere coegit. Et quanquam illud esset optandum mihi, vt dum in hanc laudationem, tanquam in sacrarium imaginibus innumeris, & raris exornatum, ingredior, pa-

Omnes Albertũ laudare nolũt, nõ omnes possunt.

Occasio susceptæ laudationis.

Exultatio oratoris.

rem ingenii veritatem, dicendique facultatem adferrem; superſedebo tamen geſtientis animi deſiderio, & hanc inopiam meam rerum copia dicendarum ſubleuabo, orationis autem humilitatem ſublimitate virtutum attollam. Equidem non ignoro ſplendorem perſæpe verborum rebus ipſis dignitatem adferre, ſed ſunt ita magnæ & illuſtres Principis huius virtutes, vt ſolæ non tantum ſplendeſcant, verum orationi ipſi dignitatem apportent, vt profectò ſatius ſit omnino eas admirari, quam verbis exornare conari. Vnde vos quoque, H. Aud. non quod pro more facere poſſem, expectabitis, vt veſtrum illum honeſta verborum adulatione fauorem expoſcam, ſed audito tanti Principis noſtri nomine cogitationes vltro veſtras mihi concedetis, quas, cum vniuerſa complecti non poſſimus, per ſingula virtutum ornamenta ita circumducam, vt Pietatem eius primum, deinde Temperantiam, ac tum vero Prudentiam, Fortitudinemque vna mecum cognoſcatis; quibus ille virtutibus ita excellens & mirabilis viuit, vt ſi hominem eſſe fateamur, hominum tamen maximum, aut diuinum appellare debeamus. Et quomodo non admirationem orbis vni-

Magnitudo virtutũ Principis.

Conciliatio Auditores.

Partitio Orationis.

Excurſio in laudem familiæ Auſtriacæ.

vniuersi concitaret ille, & ceterorum conditionem superando diuinitatem hic quandam participaret in terris, cuius ortum felicissimum domus Austriaca produxit? vere enim ea domus illius est fortunata felicitas, vt plures orbi dederit heroas, quam vlla vnquam optare potuisset; ex qua decem Imperatores trecentorum annorum interuallo prodierunt; atque ita prodierunt, vt quemadmodum, cum ab Oriente supra terras sol ascendit, omnem noctis abscuritatem illustrat, & mortalium in se oculos grata luce conuertit; ita ipsi suo in lucem communem ortu multorum regnorum atque ipsius Imperii difficultatis remouerunt, & administratione placidissima fortunatissimaque recrearunt. Quis nunc familiam illam Iuliam admiretur, ex qua sex quidem, sed per adoptionem Cæsares exstiterunt? Quis alias attollat, quæ vel duos vel tres Augustos ediderunt? magnæ illæ & admirandæ, sed hæc maior & admirabilior, in qua non adoptione raro fortunata, sed continuata sanguinis hæreditate imperia creuerunt; vt omnino non in terris nata, verum è cælo demissa familia Austriaca ad Imperia terrarum esse videatur. Taceo illud, quod quamquam non

Comparatur familia Austriala cum antiquis Cæsarũ familiis.

non sciret orbis, sentiret tamen, ita hodie familiam illam Austriacam in orbe vigere, vt vnica sit ac firmissima religionis Romanæ columna; vt inquam in eius stirpis vmbra duntaxat securos hodie spiritus Ecclesia reducat. Quanquam non ego hic immorari, & his tantæ familię laudibus insistere decreui, qui ad vnum heroem eius pro dignitate celebrandum par esse non possum: quapropter ad institutum laudationis accedo, & pietatem, quam vitæ suæ voluit esse fundamentum ALBERTVS, nostræ fundamentum constituam orationis. Profectò si ita Principes, Reges, & Monarchæ ceteri terrarum imperia frænant, & ex alto sublimique solio populis iura dictant, vt vicarii quidam in terris sint Dei, merito pietatis ardore succensi ad illum regum Regem sese rursus attollunt, & quo possunt in terris amore studioque honorem eius procurãt. Atque hoc ego pietatis ardore ita Principem nostrum semper inflammatum fuisse dico, vt vna pietatis in eius animo cura, curas ceteras aut postposuerit, aut amouerit omnino. Agedum enim cum in Belgium hoc nostrum ex Hispánia transmissus intrauit, quid cogitauit, quid aggressus est, quid aliud perfecit primo

Austriaca familia Ecclesiæ columna.

Trãsitio & reditus ad propositum.

Laus à pietate.

Probatio pietatis à restauratiõe religionis.

mo. quàm vt religio depressa erigeretur, derelicta resumeretur, male culta coleretur? Detonabant vndique bellorum tempestates, sed inter has pietatis ardor feruebat, cuius ipse melius vocem, quam tubam audiebat. Exsurgebat virus illud hæreticorum, & lato per Belgium vniuersum tenebras effundebat, sed inter has tanquam astrum quoddam pietatis eius natiuæ splendor emicabat, pacis indicium, nouæ spei certissimum argumentum. Ita meritissimos Ecclesiis præsules præfecit, latentes pastores reuocauit, dubios ac tepidos suo exemplo confirmauit & inflammauit. Ita quidquid sacrilega impietas deuastarat, magna liberalitate restaurauit; quicquid Insolentia belli tacentibus legibus oppresserat, insigni pietatis & iustitiæ ardore reduxit. Gestiebant eius iustitia Ciuitates, pietatem sensu quodam ædes sacræ percipiebant, vniuersa patria, quem admirari Principem suum tantum poterat, totum tamen conabatur amplecti. Atque hæc quidem sunt illa, quæ tamen Principis virtus palam in luce stupentibus omnibus ostendebat: nunc vero si ea vobis, AVDITORES, aperire possem, quæ remotis arbitris ac teste Deo tantum, tacente circum aula

Dissolutio. Amplificatio ab effectibus. Contentio. Contentio. Transitio.

aula facere consueuit, quid esset animi vobis, cum Principem vestrum ludentibus aliis aut aliud agentibus orantem, ceteris non raro insolescentibus, depressum humi diuina omnia meditantem, videretis? Occultare quidem pietatem illam suam Princeps solet, sed in lucem tamen abit, erumpit quin imo ipse, vt vbi populi pietas apparet, ibi Principis virtus elucescat & exemplo præcedat. Scio, ANTONIVM Imperatorem PIVM appellauit Vetustas, & Astrææ mystam: summæ æquitatis & Religiosum, MARCVM Imperatorem est admirata, sed ipsa cæca: nunc vero quantum est illud, quod in clarissima fidei luce tempora nostra. Pium, Religiosum, Iustum Albertum proclament? Non ignoro etiam, quam admiranda Vestalium virginum vita fuerit olim; quid si vero Principis huius vitam eam esse dicam, quæ & castitatis, & religionis cultu illam Vestalium disciplinam super erat? Illæ flammam aliquam custodiebant; hic veræ pietatis ignem: illæ castitatem seruabant; hic vitæ totius integritatem sanctimoniamque: illæ Vestæ cultum; hic veri Dei ac totius Religionis honorem ac fidem. Comprimat proinde vocem Satyricus, nec illud occinat in Belgio,

A domesticis pietatis officiis.

Comparatio cum aliis piis principibus.

Cum vestalibus virginibus.

Contentio.

Illustratio.

Exeat

Exeat aula qui vult esse pius: potius vero acclamet, *Hanc petat aulam qui vult esse pius*. Hæc enim est pietatis schola quædam, vbi iuuenes & viros ALBERTVS, virgines & matronas ISABELLA suis exemplis informant: hæc est religionis Palæstra, in qua Brauium honoris ambiunt certando virtutes: hæc est castitatis domus, arx pudicitiæ, templum honoris, cura virtutis. Verum quemadmodum sol ortus latere non potest, ita quamquam sub illustri tecto nunquam potuit tanta pietas integritasque latere: erupit in lucem vero, atque ita Romam ipsam commouit, vt amplissimum purpurati patres ALBERTO testimonium ederint, pijssimumque renuntiarint O quanta illa vis pietatis? O quam admirabilis diuini cultus splendor! Sed vos obsecro, AVDITORES, qualem igitur, & quam admirabilem Principis huius vitam esse putatis, cuius pietas præclarissimum extiterit fundamentũ? Profecto si egregiũ ædificiũ ab insigni fundamento cõsurgit, nõ potest non admirabilis videri reliqua Principis vita, cuius initiũ omnẽ vincit admirationẽ. Quapropter minora illa relinquamus, quæ de singulari victus ipsius temperãtia amplificare possemus; illud vero fatẽte veritate fateamur,

Descriptio Aulæ Alberti.

Similitudo

Communicatio auditoribus.

Similitudo & Trãsitio

Laus à Tẽprãtia. Præteritio.

nunquam illum Principum istorum probauisse vitam, qui aut in ebrietate gloriam, aut in conuiuijs intempestiuis maiestatem ponere consueuerunt. Non ignorat quippe Princeps prudẽtissimus, quanta mala secum crapula apportet, quæ & animi & corporis vires extinguit, priuatas opes exhaurit, honorem debilitat, famam labefactat. Sed si hanc quoque latere laudem tantam patiamur, nunquam tamen illa poterit obliterari, quam ex coniugii continentia, & inuiolato thoro reportat.

Amplificatio ex contrario ab effectibus, ebrietatis.

Quod enim obsecro non exemplum continentiæ huius? quam non legem sua vita Princeps edit? longum esset vniuersa declarare, sed illud tamen dicam audacter, ita semper eum coniugii, propriique thalami legem inuiolatam tenuisse, vt ne suspicionem incontinentiæ vllam malis etiam & obtrectatoribus relinquat; vt inquam de ipso mentiri fama vereatur. Laudetur Alexander Magnus: etenim meruit; quem ad violandas Darii deuicti filias, nec libido, nec insolentia victoriæ pertraxit. Miraculum dixerim in hoc homine. Consecret immortalitati Scipionem continentia; omnem enim laudem euincit, qui victor Celtiberorum Principis sponsam, ne-

Laus castitatis eius.

Comparatio cum castis principibus.

quid

quit oculis de castitate eius delibasse videretur, ad aspectum non admisit. Extollantur quicunque alii, quorum vitam aut famam nunquam potuit luxuria labefactare; sed ita tamen extollantur, vt tuum hic decus eximium sit ALBERTE, tua laus prima, tuus in honore tanto principatus.

Tu enim quas alii libidinis occasiones vltro quærunt, superare gloriosum arbitraris: Tu non sequendam cupiditatem, sed putas refrænandam: Tu non Neronibus, Caligulis, ceteris Imperii monstris, sub quorum libidine gemuit pudicitia, similem esse te voluisti, sed superiorem, vt quod illi summa cum infamia sectati fuerunt, tu summa cum gloria vitares. Veruntamen animaduerto, non quod ventis, sed quod fluminibus accidere solet, nobis euenire. Quẽadmodum enim venti ad longinqua loca fracti debilitatique perueniunt, flumina vero, quo à fontibus longius recedunt, capacioribus feruntur alueis, & maiores voluunt vndas: ita quo longius ab harum fonte laudum oratio nostra procedit, in altiores fluctus intrat, & in ipsum prius Oceanum expandere vela videtur. Omnino, AVDITORES, multi mihi consulto sunt prætereunda, vt ad finem

Apostrophe *Repetitio* *Coniectio.* *Comparatio & dissimili.*

Transitio per similitudinum à fluminibus ductã.

Laus à Prudentia. finem tandem aliquando pertingamus: & nunc quoque ad Prudentiam Princi-
Preteritio. pis declarandam accedo. Taceamus vero studia illa Principis, quæ in multis ac magnis artibus, summa industria coluisse fertur: non dicamus, quid iam sciat, qui nequid Principe dignum ignoraret, adolescens patefecit: illam tantum Prudentiam eius admiremur, quæ quanta sit, videndo magis experimur,
Probatur prudẽtia ab administratione negotiorum maximorum. quam dicendo declarare possimus. Obsecro quæ consiliorum altitudo deesse posset illi, quem ad imperia semper maxima Hispaniarum ille Monarcha potentissimus admouit? Sileat orbis vniuersus, & vnica tantum, si possit, Lusi-
A pacificatione & gubernatione Lusitaniæ. tania loquatur. Quid dicet? Multis antea se coruscam armis, Hispaniæ tandem per ALBERTVM pacatam adhæsisse. In hac enim eius prudentia cum in
Repetitio. veterato armorum amore decertauit; in
Contritio. hac consilium spirantes adhuc seditionum reliquias extinxit; in hac amor incredibilis, odium antiquum, & impacatum furorem superauit; vt profecto minime sit mirandum, si parentem illum suum Lusitania vocarit, quem postea discedentem tanto amore retine-
Transitio. re certauit Quamquam, quid in Prouincijs illis remotis Principis prudentiam

admiror,

admiror, quam tu Belgium ſatis nunquam poteris prædicare? Opus eſt, Beneuoli AVDITORES, vt ſi agnoſcere prudentiam hanc tantam velitis, recordemini pauliſper mecum veterem Belgij noſtri ſtatum, & tempora illa odijs incitatiſſima, bellis feruentiſſima, calamitoſiſſima cogitatione comprehendatis. Diſtringebat in nos arma nobiliſſimum Franciæ regnum, odijs inſurgebat Anglia, ipſum in ſe Belgium armatum erat. Quid ergo? quali tandem opus Principe fuit, qui arma illa compeſceret, odia ſedaret, inteſtinos componeret tumultus? Profecto tali, cuius virtus & prudentia omnibus armis odijſque maior eſſet; quam cum ALBERTI Principis talem eſſe reducta ſerenitate & altius reſpirante patria Belgium agnouiſſet, agnouit ſimul eum ſe Principem habere, qui ſubditorum vinceret amorem, ceterorum beneuolentiam extorqueret. Agedum vero circumſpice qua lubet, vt vel Eccleſiæ templa ingrediaris, vel Reipublicæ curias ac theatra conſcendas, quid eſt tandem, quod huius Principis prudentia non tacito ſenſu experiatur, vultu vero ſereniore loquatur? Et quid aliud loquatur, quam hoc ipſum, quod audire

Demõſtratio Rhetor.

Enumeratio incommodum.

Diſſolutio Compar.

Proſopopœia Belgij.

iam mihi videor? Tu mihi iustitiæ tri-
Repetitio. bunal ALBERTE, tu Religionis ara, tu
consilij oraculum, prudentiæ delubrum;
Metaphora moderationis domicilium. Tu humani-
tatis penu, mansuetudinis sacrarium.
fortitudinis sedes, vno verbo, virtutum
Exclamatio. thesaurus. O egregia laus egregii Prin-
cipis! O felici Principe felix Belgium!
optare potuisti ruinam, vt tanto autho-
Contentio. re restaurareris; desiderare potuisti ab a-
liis rideri quondam, vt iam ab omnibus
propter hunc Principem amareris: imò
velle potuisti penitus perire, vt hic tibi
Princeps nouus conditor ac parens fo-
Transitio. ret. Veruntamen dum tantæ prudentiæ
monumenta colligo, oberrant ocu-
Laus à fortitudine. lis innumera fortitudinis monumenta,
& se vltro inferant orationi nostræ. Sed
admitto, imo sequor, nec inuitus, quo-
Dissimulatio oratoris cunque trahunt. Ecquis enim exitum
speret, vbi tanta virtutum ac laudum
copia obruitur. Orator? aut quis immo-
rari tandem veliet, vbi exitum reperire
Demonstratio. desperet? Credite vos intueri, B. AV-
Articulus. DITORES duo maxima regni Franciæ
decora, Ambianum & Caletum; puta-
tote, vos in planitie subiecta videre Ar-
deam & Hustam; constituite vos in lit-
tore maris nostri, & Ostendam circum-
spicitote: penetrate etiam cogitationi-
bus

bus ad Rhenum vſque, & Bergam aliaſque ciuitates conſiderate. Hæc ſunt illa propugnacula, quæ Principis noſtri fulmen perhorruerunt: hæc ſunt illa monumenta fortitudinis & gloriæ eius, vbi virtus immortalitatem illi iam inuidia ceſſante parat. Multa multi Principes in hoc Belgio ſunt conati, ſed quam interim parum effecerunt, aut quam multum, qui bellum ſemper aſperius reddiderunt? Sedauit bellum ALBERTVS, & pene plus effecit, quam fuerat conatus. Defuit animus non paucis, vbi periculorum magnitudo magnitudinem animi ſuperabat: ſuperauit ALBERTVS pericula, & quia ipſe vinci non poterat, victa tandem illa fuerunt. Non eſt, AVDITORES, virium noſtrarum, non eſt huius infantiæ noſtræ & imbecillitatis, quæ cogitatione & ingenio comprehendo, pari pro dignitate ſermone manifeſtare. Et iam in me (fatebor enim) exhauſta dicendi facultas, tot ac tantarum laudum vbertatem copiamque reformidat. Quid ergo? vbi exultare corroborata voce deberem, nunquid reticebo? Sed eſt tuarum, Inuicte PRINCEPS, magnitudo laudum, quæ vt ingenium ſuperat, ita omnem vocem exhaurit. Sed non poſſim amplius, ſim victus;

Repetitio. *Metaphora* *Comparatio cum aliis Belgii Præfectis.* *Peroratio.* *Tranſitio cum diſſimulatione* *Apoſtrophe* *Conceſſio.*

ctus; certe tamen diuinam in te virtutis excellentiã reticendo fatebor, quam assequi nemo dicendo possit. Quanquam ô vtinam aut hic omnes Belgij Oratores, aut ipsum à sedibus suis commotum Belgium adesset, & coram illa sui Principis maiestate, serenissimoque vultu consistens, aliquam sui vocem amoris aperiret! ita diceret opinor: ô me felicem ac beatam Prouinciam! ô me Belgium fortunatissimum! quid est tandem, in quo mihi felicitatem maiorem exoptem? Habeant alia Regna Reges suos; hos omnes pietate vincit ALBERTVS: iactet Cæsares vetusta maiorum ætas; hos longo post se interuallo prudentissimus ALBERTVS relinquit. Glorientur Regiones aliæ in suorum Principum manu bellicosa; illæ tamen ALBERTVM meum admirari coguntur. Obstupeat orbis, si quem Principem videat insignite continentem, obstupebit in hoc ALBERTO meo. Ille mihi conditor est, & parens; ille publicæ salutis procurator, virtutum omnium restaurator; ille, quem Imperium amat & optat, quo carere sine luctu non possum. Da igitur æterne Deus, vt tantum Principem nulla iniuria à communi bono, lætitiaque depellat, & dum orbis est or-

Optatio.

Prosopopœia Belgij cõtinẽs figuratã orationis repetitionem.

Repetitio Compar.

Votum pro Principe Alberto ad Deum.

namens

namentum, diu ac incolumen superesse velis in orbe. Dixi.

ANDREÆ à IVBEMA LEOVVARDIENSIS FRISII.

ORATIO.

Aduersus M.T. Ciceronis Oratorum Principis Interfectores,

Mixta ex vituperio & Accusatione.

CVm primum eloquentiæ limen sum ingressus, Eruditi domini, Humanissimi ADOLESCENTES, confirmato animi iudicio constitueram apud me M. T. Ciceronis egregiam vitæ laudem, eloquentiam & nominis immortalitatem non affectu tacito tantum, sed aliqua publicæ laudationis oratione, prosequi lubenter; quod & tempus ita faueret, & hic locus Eloquentiæ consecratus postularet videretur, vt in anni principio Eloquentiæ Alumni Eloquentiæ parentem salutarent: sed nescio quonam tandem fato accidit, vt ea hoc tempore honestissimi officij cogitatione deposita suggestum hunc iratus ac

Exordium à mutatione propositi.

Propositum laudare Ciceronē

ac perturbatus conſcenderim, quaſi impotens animi commotionem quandam maiorem exulcerato corde recondam. Eſt, eſt iracundia, neque enim infitias ire poſſum, quæ ab illa cogitata laudatione, in has me querelas, ſed iuſtiſſimas pertraxit; eſt Iracundia, quæ dum impulit conceptæ voluntatis vela, ſcopulis quibuſdam doloris & angoris animum hunc noſtrum affixit. Etenim cum in ea cogitatione Ciceronianæ laudationis occuparer, & illius tanti viri vitam vniuerſam, mortem denique conſiderarem, occurrit animo Marcus Antonius, qui Ciceronem indigniſſime proſcripſit, & caput illud ingenii, conſilii, ac Eloquentiæ pleniſſimũ ignominioſiſſime ad ludibrium expoſuit in Roſtris: præſentauit ſe cogitationi noſtræ Popilius, à quo Ciceronis impudenter caput eſt abſciſſum: viſa quoque Fuluia fuit quaſi præſens cruentis manibus & inflammato vultu, quæ Antiſtitis ſapientiæ caput crudeliter lacerauit: ita factum eſt, vt ſubito impetu iuſti doloris iracundiæque ſim abreptus ad hos, neſcio an homines dicam, ſed tamen nefandiſſimos homines aliqua, qua poſſem, oratione perſtringendos. Ea enim eſt iræ iuſtæ natura conditioque, vt iniuriam ſine mora perſequatur, & animum

Cauſa mutationis iuſta iracundia.

Occaſio mutationis fuit recordatio M. Antonii proſcriptoris. Popilii percuſſoris. Fuluia lacerantis.

2. Cauſa mutationis ratione confirmatur.

mum statim abripiat in vltionem: ita etiam facere solent, qui ad aras, (vt ita dicam) viuunt amici, qui dum aliorum iniuria oppressum animaduertunt amicum, non ad hunc primum, vt solatium ferant, accurrunt, sed insequuntur percussores, vt vlciscantur. Agite ergo, B. AVDITORES, concipite mecum iram iustumque dolorem, & vindictam tandem aliquam sumendam esse statuitotē; ego tria illa monstra, quorum vitam indignissimam factumque detestandum orbis vniuersus adhuc hodie execratur ac condemnat, hac oratione perstringam; vt si non armis possim, voce saltem Ciceroni succurram. Sed ita mihi agendum hic esse animaduerto, vt tres quidem inuadam, sed non omnes simul oppugnem: in singulis insistendum est orationi nostræ. Atque vtinam in primis Marcum Antonium repræsentare vobis possem velut in tabula depictum; videretis malitiam ipsam adumbratam, omne vitium suis coloribus expressum, omne scelus in aliis dispersum, in hoc vno, pene dicam solo homine, fuisse collectum. Quamquam hominem à puero totum consideremus, & hinc tandem ordiamur. Pæne puer adhuc prætextam decoxit; en

Item simili.

Excitatio Auditorũ.

Propositio

Partitio.

Prima pars confirmationis contra M. Antoniũ.

Vituperiũ à pueritia.

præclarum inſignis aliquando vitæ fundamentum! E pueris exceſſit, togamque virilem ſumpſit, ſed hanc ſtatim muliebrem ſtolam effecit: en robuſtioris ætatis initium quam fœdum & infame? Adoleſcens erat Marcus Antonius, vulgare ſcortum factus eſt primo, & meretricium quæſtum ſuo corpore quæſiuit, vt etiam ab adoleſcente flagitium emeretur. Mutata tandem conditio vitæ, ſed non ſcelus; interuenit Curio, & Antonium vulgare ſcortum, ſuum effecit, & ſtabili ſibi matrimonio locauit. Erat in eius poteſtate totus Antonius, eijciebat illum è domo pater, ſed hortante libidine redibat; diſpoſiti cuſtodes erant ne limen intraret, ſed cogente mercede per tegulas nocte ſocia ſeſe demittebat. Et quantum eſt illud, adoleſcentem aliquem & Romanum, mulierem impudicam eſſe & agere meretricem? Ita nulla florentiſſimæ familiæ recordatio, ne nomen ipſum auis omnibus & maioribus glorioſum, illius à libidine voluntatem reuocabat; nulla propriæ conſideratio ætatis, quæ prima ſolet ad virtutem inflecti & erudiri, ab inhoneſto quæſtu deterrebat. In eo pudor eſſe debuiſſet, hunc vicerat libido, commendare illum modeſtia de-

Ab adoleſcentia.

Diſſolutio
Compar.
Similiter deſinens.
Ab indigno

Contrapoſita.

debuisset, hunc impudentia superarat; requirebatur virtutis amor & gloriæ, hunc infamia, & infamis fœda luxuriæ spurcities extinxerat. Obsecro quid à tali adolescentia potuit aliud exspectari, quam illud ipsum quod euenit, vt videlicet qui adolescens esset sceleratissimus, vir fieret ex omni labe nequitiaque conflatus, & Principem populi Romani virum, orbis vniuersi doctorem, sapientię ipsius interpretem con trucidaret; nec hoc solum, sed cum illo Romanum Imperium extincta libertate sepeliret. Credo omnino: inuidebant Ciceronem orbi fata, & Antonium adhuc tum adolescentem ex omnium collunione scelerum conflare voluerunt, vt ad tantum nequaquam impar aliquando crimen exstaret. Veruntamen puerum hunc & adolescentulum ne diutius his in sordibus & ætatis primæ luto tam attentis oculis consideremus, virum ipsum & improbitatis robustioris hominem, quantum possumus cogitatione non imbelli perpendamus. O virum nequitia ipsa & omni scelere detestabiliorem! Quanquam quid virum appello? O monstrum! O portentum! ita nullus sceleratior extitit aut amentior vnquam,

Adolescens malus fere semper vir pessimus.

Diuinatio quædam oratoris.

Transitio ad virilem ætatem.

Exclamatio.

Correctio.

Cõparatio cũ Tarquinio. Vixit aliquando Tarquinius Superbus, cuius in omnes libido crudelitasque fuit inhumana, sed tamen post eam populi Romani libertas est secuta. Quid vero post Antonii nefandissimam libidinem crudelitatemque Roma vidit? miseram & indignissimam seruitutem. Luserunt in sanguine populi Romani Sylla quondam Mariusque; sed ille dictatura se tandem abdicauit; hic autem moriendo libertatem populo Romano reliquit.

Cum Sylla & Mario.

Quid Antonius? vt immanior cæteris videretur, nullam in pacem potuit vnquam adduci; hoc vnum vero conatus est semper, vt opprimeret Regio dominatu libertatem. Atque vt in minoribus illis sceleribus cum ipso non ludam, vno verbo scelus omne maximumque complectar.

Trãsitio à minoribus sceleribus ad maiora.

Perniciosissimi belli, quod à Cæsare Pompeioque viribus aduersis est gestum, constitit in Antonio causa. Ille est, qui socerum generumque mutua in vulnera armauit: ille est, qui sanguine Romano Pharsalicos campos redundare fecit, ille est qui Senatui authoritatem, populo libertatem, ademit: dicam totum, qui Imperium Romanum extinxit. Ille trumphabat, cum libertatem amissam victa ciuitas deploraret; exultabat, cum post tot bonorum ciuium sangui

Repetitio. Amplificati ab effectibus.

ſanguinem effuſum ceteri ſibi viuendum eſſe non iudicarent; regnabat, cum ſeruitutem omnes rediiſſe lugerent. Quid ſi illum vidiſſetis, cum immani quadam audacia in ædes Pompeij Magni irrupiſſet? cum ebrios & aleatores ſcelerum ſatellites ſuorum in eaſdem induxiſſet? cum haſtam pro æde Iouis Statoris, vt Pompeij Magni bona voci acerbiſſimæ præconis ſubijcerentur, poſuiſſet? Erat tum quidem direptio nobiliſſimarum & ſplendidiſſimarum ædium, multæ & lautæ ſupellectilis deuaſtatio, auri plurimi & argenti dilapidatio; ſed erat ſimul ciuitatis vniuerſæ gemitus, dum omnes dolerent hominem, quo terra nequiorem non produxiſſet, in hominis omnium optimi bonis ac fortunis exultare. Neſcio quis orationem rurſum affectus impellat, perturbor enim non parum, & cogitationem plures impediunt hominis huius nequitiæ, quam promere loquendo poſſim. Vos vtimini cogitationibus veſtris AVDITORES, & quod deeſſe dictioni noſtræ poteſt, memori præſentique mente ſupplete. Factus eſt Antonius aliquando Triumuir, & Octauio Cæſari coniunctus orbis imperium tanquam opulentiſſimam quandam prædam eſt partitus.

Amplificatio per enumerationẽ. Alia facinora Antonij indigniſſima.

Vituperatio à Triumviratu.

D 5 Quid

Dubitatio. Quid hic dicam? magnum est scelus, populi totius imperium libidini duntaxat vnius inseruire: sed illud non queror,

Resolutio dubitationis. non inde dolor hic meus & ira. Ille, ille scelerum omnium machinator, sæculi labes, portentum immanissimum, Ciceronem (heu qua voce quod superest dicam?) Ciceronem Romanæ vrbis Parentem alterum, orbis lumen, eloquij flumen ferali tabula proscripsit. Proscripsit? & quis tu, qui proscripsisti? fatale monstrum vrbis & orbis, libidinum omnium & scelerum satelles. Quem verò proscripsisti? Patriæ patrem, tertium vrbis conditorem, imperii & nominis Romani decus eximium, Ciceronem, inquam, virum omnium virorum maximum, præstantissimum, sapientissimum. Nec ista hominum omnium sceleratissime considerasti? non illam tuam mentem cogitationemque crudelissimam viri tanti recordatio potuit permouere? Sed erat, erat in te crudelitatis duntaxat ardor solius; erant impietatis furiæ, quibus agitatus, auunculum fratremque proscribi maluisti, quam resecta Ciceronis ceruice carere. Ita omnem humanitatem exueras; ita totum animum tuum belluarum quædam feritas occupa-

Laus Ciceronis.

Conduplicatio Apostrophe.

Inuectiua in Antoniū.

Conduplicatio.

Exagitatio ab omnibus vitijs.

Repetitio.

cuparat, ita sine sensu, sine animo, totus inquam ferreus eras, vt nec auunculi te reuerentia moueret, nec affinitas fraterni sanguinis retineret. O te miserum Ciceronem! iam enim pectus hoc nostrum alto vulnere doloris tui memoria perfodit; indignor, & quod debeo, pati nequeo, virum te tam illustrem ab homine tam peruerso (si tamen hominem appellare possum) proscribi, & hoc tantum scelus impune fecerit Antonius? Nullum in cælo numen, nullus scelerum vindex extitisset? Nolite id opinari AVDITORES immanissimus hic parricida turpissimo tandem vulneri succubuit, & medijs in delicijs crudelitatis inueteratæ pœnas persoluit. Vt erat sine mente ac totus amens, Cleopatræ mulieris impudicissimæ amore inflammatus, Cæsaris sororem repudiauit. Quid exspectatis? vt libidines, vt luxum, vt totam denique in hoc matrimonio vitam enarrem? non paterentur aures vestræ, & iam hic animus meus reformidat, cum solam cogitationem assumo; hoc tantum dico, qui tot alios viros illustres vel occiderat, vel occidi curarat, à quo occideretur non inuenit, & in seipsum conuertere debuit manum ac ferrum, Nunquid illa digna

Exclamatio onus doloris habens.

Indignatio oratoris

Punitio Antonij.

Sustentatio

Vituperatio ab obitu.

Qualis vita talis mors.

viro, digna factis, digna vitâ mors fuit?

Trāsitio & renouatio attentiõis. Sed iam nimis fortasse multa de Antonio; occurram illi vestræ satietati, AVDITORES, & quæ supersunt breuiter perstringam. Erigite rursum animos mentesque vestras, & Fuluiam fœminam omnium sceleratissimam cognoscitote. Illa est enim, quæ in hoc tanto scelere & indignissima Ciceronis morte, non satis habuit consilium crudelissimum communicare, sed eius quoque sanguine manus suas voluit commaculare.

Secūda pars confirmationis contra Fuluiam.

Cōparatio Fuluiæ cū aliis crudelibus fœminis. Verum illam vt dixi, cognoscitote, quod vt facilius faciatis, repręsentate, quæso, vobis cogitatione tacita Tomirim aliquam, quæ manu cruenta regis Cyri caput in vtrem sanguine humano repletum immergat.

Cum Tomiri.

Sustētatio. Sed sufficere nondum potest tanta crudelitas, vt huius fœminæ crudelitatem cognoscatis, Concipite rursum Tulliam aliquam, quæ maritum primo sustulerit, (& hoc maximum scelus) postea vero per iacentis cadauer patris carpentum egerit. Barbarum facinus & inauditum.

Cū Tulliâ

Quid est? an igitur huic similem Fuluiam esse dicam? non possum AVDITORES, crudelior adhuc est Fuluia, quæ cadauer non calcauit tantum, sed impia efferatissimaque lacerauit. Quam igitur ex omni tandem æuo reperiam, cui parem

Dubitatio.

rem crudelitate Fuluiam esse non dubitem affirmare? an Herodiadem illam *Cum Herodiade.* meretricem, quæ D. Ioannis mellitissimam aureamque linguam acu transuerberauit, vulnerauit, excarnificauit? fateor iam fortassis similem aliquam inueniri, sed quæ tamen adhuc Fuluiæ cedat. Vestrum est AVDITORES, liberæ sunt enim cogitationes vniuscuiusque: vestrum est inquam hic supplere cogitando, quod explicare loquendo non possum. Concipite ergo, & in mente vestra fœminam aliquam efformate, *Repræsentatio fœminæ pessimæ.* in qua omnis nequitia sit & audacia, omnis inhumanitas & barbaries, omnis crudelitas feritasque belluarum, tum certe Fuluiam illam conceperitis, quæ vt talis extitit, ita digna M. Antonij coniux fuit. Ergone tu noui sceleris inuentrix, inauditæ magistra crudelitatis, opifex insolitæ sæuitiæ, Marci Tullij linguam stylo ferreo & acu discriminali, qua rabie dicam nisi ferina, *Apostrophe & inuectiua in Fuluiam.* pupugisti, perforasti, transfixisti? ergone tu impudico gremio caput complexa Ciceronis, vt tuum odium sæuitiamque saturares, extrahere mortuo *Synonyma.* linguam potuisti, vt configendo, mortuo insultares; confodiendo, iam occisum trucidares; transfigendo, ve- *Compar Disiunctio. similiter desinens.*

nerandos Marci Tullii manes lacerares? *Exclamatio.* O crudelissimam immanissimi viri vxorem! ô rabiem feritatemque inauditam! non te mulierem hoc in facto crudelissimo agnoscebas? *Interrogatio.* non illud caput, heu mortui Ciceronis, extinctum, rescissum, *Dissolutio.* laceratum, cruentum perhorrescebas? non è lingua illa fulminatrice flammas, fulgura, tonitrua pertimescebas? non illum sinum tuum, tuas manus, tuas vestes innocentissimo sanguine cruentare dubitabas? *Transitio per simulatã turbatiõnẽ oratoris.* Quanquam, quid hic rursum orationem exulcerat & simul absorbet? quid mentem dolore nouo percellit, ac me totum pæne mei oblitum immutat? *Tertia pars confirmationis contra Popilium.* Videor hic videre sicarium ac percussorem quendam, Popilium puto, qui educta sica sanguinem & mortem anhelans, festino cursu, plenus furore ac scelere Ciceronem persequatur? *Demõstratio seu Hipotyposis.* Irascor, doleo, misereor tui ô Marce Tulli, & vix vocem reperio, qua tuum illum percussorem sustineam paulisper. Agedum tamen reprime cursum anhelantem ô furcifer, mortalium omnium ingratissime, Ciceronis interfector crudelissime. *Commotio oratoris. Apostrophe.* Et quis tu qui sicam intentas? infimæ conditionis homo & parricida, à Cicerone causa quondam prope desperata liberatus. *Inuectiua.* Quem vero

tam

tam nefarie contrucidare contendis Ciceronem, id est liberatorem tuum, vt à quo vitam accepisti, illum de vita deturbes O audaciam, ô nequitiam intolerandam! Tune illud caput liberatoris tui, caput canis respersum & plenissimum dignitatis amputare potuisti? tùne salutis authorem contrucidare, & illam, illam Eloquentiæ Romanæ vocem truncare ausus fuisti? Non te cruenta multo sanguine cæsaries, & oris exsanguis pallor, oculique cadentes ad commiserationem permouebant? non tacitas suspirantis oris voces, quibus hiantibus ille labris sepulturam efflagitabat, audiebas? nihil te miserandus aspectus Romano populo tam diu venerandus; nihil illæ manus, quas pro te supplices iudicibus tetenderat; nihil vox eius suprema, quia suum testatus est in patriam amorem, deterruit? Obduruerat pectus ad dolorem, claudebantur ad lacrymas oculi, miserandis precibus aures obsurduerant. Et iam etiam vestros animos, AVDITORES, dolore aliquo commotos, & indignatione quadam exacerbatos animaduerto, vt omnino longiorem de hac tanta crudelitate sermonem refugiatis. Sed est hoc miserum tamen & deplorandum oratorum

Exclamatio. *Conduplicatio.* *Repetitio.* *Disiunctio.* *Similiter desinens.* *Disiunctio.* *Compar.* *Digressio de fato oratorum.*

fatum

Hiperidis. fatum. Sensit Hiperides, cuius linguam quoque crudelitas post mortem lacerauit. Expertus est Marcus Antonius O- *M. Antonij oratoris.* rator, cuius caput venerandum in epulis Caii Marii expositum ludibrio fuit. Non euasit Græciæ lumē Demosthenes, quem *Demosthenis.* ad seipsum enecādum dirum illud fatum adegit. Nimirum eodem illo fato Cicero *Ciceronis* noster fuit oppressus, cuius caput (ô *Exclamatio.* spectaculum hominibus, feris, saxis ipsis luctuosum!) cuius caput mortuum, pallidum, muliebri crudelitate laceratum; inter ambas manus pro rostris expositum, quid aliud quam gemitum, & populi Romani lachrymas exciuit? Ibi os sapientiæ tabernaculum reticebat, vbi Regum, Consulum, & tot priuato- *Repetitio.* rum Ciuium capita seruarat; ibi lingua *Disiunctio.* lepôris sedes & Eloquentiæ frigebat, vbi tot tela in improbos ciues detorserat aliquando; ibi vultus ille cruentis riuulis deturpabatur, cuius aspectu curia, forum, vniuersa ciuitas recreabatur; ibi vox, suauissimus Suadæ sonus silebat, vbi aures atque animos populi Romani iucunde pariter & vehementer exhilararat. Quid dicam amplius?

Abstulit vna dies aui decus, ictaque luctu
Conticuit Latia tristis facundia lingua.

Itane

Iane vero? retexo sermonem, AVDITORES, continere dolorem, reprimite iustissimi mœroris affectum; nō obiit Cicero totus; nihil effecit Antonius proscribendo, nihil illa Romana furia Fuluia lacerando, nihil Popilius percutiendo: euolauit in immortalitatem, & in æternitate nominis & famæ triumphat. Non reticet vox eius, sed clamat in libris; manus frustra sunt recisæ, nam immortali penicillo in posterorum memoria eius imaginem depinxerunt. Audebo ne etiam illud affirmare, immissam idcirco crudelissimam hanc mortem à fatis, vt illustrior Ciceronis fama foret, qui morte fortissima immensi in patriam amoris argumentum ostendit? Omnino ita est, AVDITORES; sed tamen itane nullam sumere vindictam cupietis? ita Rhetores, vestri Principis & parentis mortem vlcisci reformidabitis? Vidistis, si me saltem, vt opinor, mente estis affecuti, tria illa monstra, concipite nunc iras nouas, assumite odium tanquam ferrum, & omnibus eloquentiæ armis pestes illas ac monstra prosequimini, imo vero confodite, si potestis. Profecto, si mihi liceat hic sensa mentis & animum totum aperire, videre iam mihi videor rediuiuum à morte Ciceronem, non sanguine tur-

Correctio.
Repetitio.
Similiter desinens.
Coniectura de genere mortis Ciceronis.
Peroratio.
Excitatio ad vindictā aliquā sumēdam.
Hypotyposis

turpatum, sed pulchrum; non capite truncatum, sed coronatum, & omnis maiestatis plenissimum, in immortalitatis triumphali curru, cui Græci omnes & Latini Oratores applaudant, quem omnis posteritas sequatur. Nihil ne auditis? non illam vocem, qua vos Rhetores compellat, percipitis? Quid obstupescitis, & in vobis hæret affectus, Rhetores mei? non me Antonius occidit, sed in immortalitatem euolaui: nunquid enim virum sapientem mori nunquam, non ignoratis? vestris in animis iam viuo, vestro loquor in ore, vestris in manibus compareo Ita me amate, ita retinete, ita imitemini & efformate. Credo iam vos audire, ingenui & bene nati Rhetores, proindeque nihil amplius dico, illud rogo tantum & obtestor, amate quem amatis Ciceronem vestrum, & quam vocem auditis, imitari velitis.

Contentio.

Prosopopœia Ciceronis.

Clausula.

DIXI.

IOAN-

IOANNIS OVDINI DVGNIENSIS,

Vituperatio saltationis seu tripudij.

In genere Demonstratiuo.

PRÆclàre quondam Horatius delicium illud Mecænatis, & Romanæ fidicen lyræ, qui inter lyricos sublimi vertice vates sydera summa ferit, cum in longa tot annorum ac sæculorum reuolutione hunc inesse naturæ defectum animaduerteret, vt dies insequens elapsum malitia quadam superaret, commoto immortalis illius lyræ suæ plectro ita cecinit: *Exordium à sententia Horatij*

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis tulit,
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Equidem sonus iste concitatæ lyræ fuit, sed quem profecto si oraculum edidisset, non maiori veritate corroborasset, contestante ac proclamante sæculorum omnium experientia, quam magistram rerum omnium sapiẽtes profitentur. Nec abire longius est opus,

tantummodo cogitatione, quicquid esse potest circumspiciamus. Decreuit ætas hominum, & lethi tarda necessitas corripuit gradum. Effœta tellus est, & vix animalia parua creat, vt inquit Lucretius, quæ cuncta creauit sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu: fortuna mutata est, nec ita fecundis hodie ventis vela conatuum nostrorum impellit, quemadmodum maiorum vota laboresque grato in portu collocauit. Ipsa forma pulchritudinis suæ florem amisit; vires ingenium destituerunt excellentiores; nomen & gloriam fama reliquit; & vt altius cum Virgilio loquar, omnia fert ætas, animum quoque. Auream ætatem argentea excepit ætas, argenteam ænea commutauit, æneam ferrea peruicit, & in ferro consistens scelus, pudorem ac modestiam proscripsit. Vere damnosa dies imminuit omnia. Sed tamen temperandum adhuc lachrymis & querelis nostris foret, si non etiam ea mutatio mores immutaret, relictaque modestia passim ad ea iuuentus se conferret, quæ maxima cum turpitudine sunt coniuncta, quæque studio summo maiores euitarunt. Etenim vt dictionem hanc nostram ceterorum malorum enumeratione non patiar onerari, quanto ardore conatuque iuuen-

Probatur sentẽtia inductione per res singulas.

Accedit ad propositum

iuuentus hac tempestate studium amplectitur saltationis: huius in scholis nescio quibus, leges addiscit & præcepta; huic brachia,manus,pedes consecrat & inseruire facit; pro hac non modo temporis iacturam non curat,sed nec sumptibus & labori parcit. Itaque fit vt dum turpitudinem excæcata non agnoscit, amore summo complectantur,quod odio VATINIANO prosequi deberet, in eoque sibi placeat,quod displicere posset ipsi,nisi lumen extinctum rationis foret,& iam amplius non palparet,quod videre facillimum esset,Sed ego cæcitati huic tantisque tenebris lucem aliquam adferre conabor,si dictionem meam fauore vestro iuuare,B. AVDIT.velitis, efficiamque, vt quam homines illi saltationem honestissimam arbitrantur & deprædicant,vos audita oratione nostra indignissimam homine iudicetis. Ac inprimis lubet vobiscum hominem ipsum altius, & finem eius considerare Creatus ab omnipotenti rerum omnium conditore imperator orbis homo;talem ipsum agnoscunt vniuersi,nec imperium eius animantia recusant; cælum erecto vultu spectat, & animo suo stellarum claritatem æmulatur. Ita conformare se contendit, quantum quidem fas esse potest, ad excellentiam

Propositio.

Conciliatio fauoris & attentionis.

Primum Argumentum ab inhonesto.

Antecedēs de fine hominis

tiam maiestatis conditoris sui : abhorret ab eo, quod aspectum turpitudine lædit, & animam offensione quadam percellit; sic ad honestatem dumtaxat illum Deus excitauit, & quadam prædi-tum illi grauitate corpus est elargitus. Nemo est quin hanc in luce palam veritatem exosculetur. Quid ergo tandem

Consequẽs. decere minus hominem potest, quam saltationis studium illud, quod omnis est incontinentiæ & improbitatis argumentum? Non ego hoc dico, tametsi dicam, &

Probatio consequẽtis ab authoritate & exẽplo. Marci Tullii duntaxat authoritatem amplector. Nemo, inquit, sobrius saltat, nisi forte insanit, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato atque honesto. Ita si saltatorem hominem aliquem appellem, dicam eundem necessum est insanum; & si sobrium honestumve proclamem, saltauisse prorsus negem.

Probrum est quoddam studium hoc saltandi, vt Gabinio viro Consulari idem Orator obiectauit; nunquam hominem decere potest, vt in Muræna Cato quondam accusauit, probitatem tollit, honestatem expellit, famam lædit, sobrietatem extinguit, insaniam inducit. Vnde nõ libere minus quam vere Demades olim, cum Philippum Macedonum Regem

largius

largius fortasse potum saltare videret cum amicis, in hanc vocem libertate quadam sermonis erupit: Cum, ô Rex, fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, non pudet te facitis agere Thersitē? Profecto, si saltare turpe esse potest in regibus, quorum vitia laruato sæpe vultu speciem induunt virtutum; quorum inquam, maiestas id omne sua luce obfuscat, quod reprehendere & criminari fama non mendax aliquando possit; quam erit illud idem in hominibus aliis vituperandum & detestandum? Non ignoro præclarissimam olim laudem reportasse virginitatis suæ Minyadem, Leucippem, Aristippen, Lacedæmoniensis pudicitiæ lumina quædam; sed si tamen laus ipsis aliqua maior tribui potest, nonne hinc maximum illis conferemus, quod virginibus ac matronis aliis saltantibus choros ipsæ detrectarunt? Et cur obsecro detrectarunt? Superbius, inquiet aliquis, se gerebant, sed in pudicas superbia nulla cadit: nullū erat desiderium in illis; sed ætas tamen impellebat; occasio nulla requirebat; imo vero sociæ prouocabant, & festiuitas postulabat. Cur igitur detrectarunt? ne minus continentes viderentur, quæ maritos ambirent. O si talis cogitatio virginum

A minori ad maius.

Digressio in mores virginum nostri temporis.

ginum nostrarum animos occuparet! ô si tantum honestatis amorem earum in animis continentia suscitaret! Sed non est, non est earum illa conditio beata; non in hanc se virtutis societatem adiungunt, quæ tantis interuallis ab earum modestia recedunt. Illæ aspectum suum intra domesticos parietes concludebant, nostræ in publicum, in lucem, in aspectum aliorum sese effundunt: illæ saltationem ignorare volebant, nostræ eandem perdiscere laborant: illæ maritos modestia sua mereri desiderabant; nostræ maritos effusa petulantia sollicitãt: illæ cum æqualibus saltare recusabant; nostræ in virorum choros sese ac turbas iniiciunt. Ita hæc inualescens insania mores immutauit, & quod vitium fuit olim, nunc virtutem (si esse tamen virtus potest) deprauata consuetudine, facere contendit. Quanquam vero non ita disputo, vt inhonestam esse saltationem duntaxat affirmem, credite mihi, nihil est quod homine magis indignum esse possit, nisi humanitatem omnem exuerit, & conditionis immemor suæ suam vitam non agnoscat. Intellexit hoc Tiberius Imperator, & expellens ciuitate Romana saltatores, vetuit, ne suam artem tãquam hominibus indignissimam vsquam

Comparatio ex dissimili.

Secundum argumentũ ab indigno Transitio.

Probatio ab exẽplis & varia autoritate.

vſquam vnquam exercerent. Intellexit Domitianus itidem Imperator, & Cœlium Rufum Senatu mouit, quod ſaltaſſe diceretur, quoniam ſaltationem hominibus honeſtis indecoram, & ſtudium chorearum viro optimo indignum iudicabat. Intellexit Clyſthenes, Syracuſanus ille Tyrannus, qui cum Hippoclidem Tiſandri filium ſupra menſam Laconicos Atticoſque modos ſaltaſſe, cruribuſque ac brachiis modulatum fuiſſe intellexiſſet, tametſi digniſſimum illum inter procos iudicaret, nihilominus filiam illi ſuam breui hoc, ſed acuto ſermone recuſauit: Tiſandri fili, deſaltaſti matrimonium. Reges & Imperatores ſaltationis ſtudium improbant; nunquid erunt qui laudandum illud exiſtimabunt? Principes omnes ciuitatibus ſuis ſaltatores pellūt; nunquid erunt qui reducere audebunt? Cultores eius dignitatibus ſuis exuuntur, & ciuium honeſtorum ſocietate priuantur, nunquid erunt, qui in eorum ſe ſocietatem adiungent? Fuit hoc olim, ſed cum eſſet in honore virtus, in pretio modeſtia, in votis continentia: fuit, inquam, cum non eſſemus, ſed vtinam tamen cū ſumus idem nos amor virtutis inflammaret. Veruntamen ne diſſimulare quic

Amplificatio ex authoritate ducta.

ginum nostrarum animos occuparet! ô si tantum honestatis amorem earum in animis continentia suscitaret! Sed non est, non est earum illa conditio beata; non in hanc se virtutis societatem adiungunt, quæ tantis interuallis ab earum modestia recedunt. Illæ aspectum suum intra domesticos parietes concludebant, nostræ in publicum, in lucem, in aspectum aliorum sese effundunt: illæ saltationem ignorare volebant, nostræ eandem perdiscere laborant: illæ maritos modestia sua mereri desidetabant; nostræ maritos effusa petulantia sollicitãt: illæ cum æqualibus saltare recusabant; nostræ in virorum choros sese ac turbas inijciunt. Ita hæc inualescens insania mores immutauit, & quod vitium fuit olim, nunc virtutem (si esse tamen virtus potest) deprauata consuetudine, facere contendit. Quanquam vero non ita disputo, vt inhonestam esse saltationem duntaxat affirmem, credite mihi, nihil est quod homine magis indignum esse possit, nisi humanitatem omnem exuerit, & conditionis immemor suæ suam vitam non agnoscat. Intellexit hoc Tiberius Imperator, & expellens ciuitate Romana saltatores, vetuit, ne suam artem tãquam hominibus indignissimam vsquam

Comparatio ex dissimili.

Secundum argumentũ ab indigno Transitio.

Probatio ab exẽplis & varia autoritate.

vſquam vnquam exercerent. Intellexit Domitianus itidem Imperator, & Cœlium Rufum Senatu mouit, quod ſaltaſſe diceretur, quoniam ſaltationem hominibus honeſtis indecoram, & ſtudium chorearum viro optimo indignum iudicabat. Intellexit Clyſthenes, Syracuſanus ille Tyrannus, qui cum Hippoclidem Tiſandri filium ſupra menſam Laconicos Atticoſque modos ſaltaſſe, cruribuſque ac brachiis modulatum fuiſſe intellexiſſet, tametſi digniſſimum illum inter procos iudicaret, nihilóminus filiam illi ſuam breui hoc, ſed acuto ſermone recuſauit: Tiſandri fili, deſaltaſti matrimonium. Reges & Imperatores ſaltationis ſtudium improbant; nunquid erunt qui laudandum illud exiſtimabunt? Principes omnes ciuitatibus ſuis ſaltatores pellũt; nunquid erunt qui reducere audebunt? Cultores eius dignitatibus ſuis exuuntur, & ciuium honeſtorum ſocietate priuantur, nunquid erunt, qui in eorum ſe ſocietatem adiungent? Fuit hoc olim, ſed cum eſſet in honore virtus, in pretio modeſtia, in votis continentia: fuit, inquam, cum non eſſemus, ſed vtinam tamen cũ ſimus idem nos amor virtutis inflammaret. Veruntamen ne diſſimulare quic

Amplificatio ex authoritate ducta.

ginum noſtrarum animos occuparet! ô ſi tantum honeſtatis amorem earum in animis continentia ſuſcitaret! Sed non eſt, non eſt earum illa conditio beata; non in hanc ſe virtutis ſocietatem adiungunt, quæ tantis interuallis ab earum modeſtia recedunt. Illæ aſpectum ſuum intra domeſticos parietes concludebant, noſtræ in publicum, in lucem, in aſpectum aliorum ſeſe effundunt: illæ ſaltationem ignorare volebant, noſtræ eandem perdiſcere laborant: illæ maritos modeſtia ſua mereri deſidetabant; noſtræ maritos effuſa petulantia ſollicitãt: illæ cum æqualibus ſaltare recuſabant; noſtræ in virorum choros ſeſe ac turbas inijciunt. Ita hæc inualeſcens inſania mores immutauit, & quod vitium fuit olim, nunc virtutem (ſi eſſe tamen virtus poteſt) deprauata conſuetudine, facere contendit. Quanquam vero non ita diſputo, vt inhoneſtam eſſe ſaltationem duntaxat affirmem, credite mihi, nihil eſt quod homine magis indignum eſſe poſſit, niſi humanitatem omnem exuerit, & conditionis immemor ſuæ ſuam vitam non agnoſcat. Intellexit hoc Tiberius Imperator, & expellens ciuitate Romana ſaltatotes, vetuit, ne ſuam artem tãquam hominibus indigniſſimam vſquam

Comparatio ex diſſimili.

Secundum argumentũ ab indigno Tranſitio.

Probatio ab exẽplis & varia autoritate.

vſquam vnquam exercerent. Intellexit Domitianus itidem Imperator, & Cœlium Rufum Senatu mouit, quod ſaltaſſe diceretur, quoniam ſaltationem hominibus honeſtis indecoram, & ſtudium chorearum viro optimo indignum iudicabat. Intellexit Clyſthenes, Syracuſanus ille Tyrannus, qui cum Hippoclidem Tiſandri filium ſupra menſam Laconicos Atticoſque modos ſaltaſſe, cruribuſque ac brachiis modulatum fuiſſe intellexiſſet, tametſi digniſſimum illum inter procos iudicaret, nihilominus filiam illi ſuam breui hoc, ſed acuto ſermone recuſauit: Tiſandri fili, deſaltaſti matrimonium. Reges & Imperatores ſaltationis ſtudium improbant; nunquid erunt qui laudandum illud exiſtimabunt? Principes omnes ciuitatibus ſuis ſaltatores pellũt; nunquid erunt qui reducere audebunt? Cultores eius dignitatibus ſuis exuuntur, & ciuium honeſtorum ſocietate priuantur, nunquid erunt, qui in eorum ſe ſocietatem adiungent? Fuit hoc olim, ſed cum eſſet in honore virtus, in pretio modeſtia, in votis continentia: fuit, inquam, cum non eſſemus, ſed vtinam tamen cũ ſumus idem nos amor virtutis inflammaret. Veruntamen ne diſſimulare quic

Amplificatio ex authoritate ducta.

ginum nostrarum animos occuparet! ô si tantum honestatis amorem earum in animis continentia suscitaret! Sed non est, non est earum illa conditio beata; non in hanc se virtutis societatem adiungunt, quæ tantis interuallis ab earum modestia recedunt. Illæ aspectum suum intra domesticos parietes concludebant, nostræ in publicum, in lucem, in aspectum aliorum sese effundunt: illæ saltationem ignorare volebant, nostræ eandem perdiscere laborant: illæ maritos modestia sua mereri desiderabant; nostræ maritos effusa petulantia sollicitãt: illæ cum æqualibus saltare recusabant; nostræ in virorum choros sese ac turbas iniiciunt. Ita hæc inualescens insania mores immutauit, & quod vitium fuit olim, nunc virtutem (si esse tamen virtus potest) deprauata consuetudine, facere contendit. Quanquam vero non ita disputo, vt inhonestam esse saltationem duntaxat affirmem, credite mihi, nihil est quod homine magis indignum esse possit, nisi humanitatem omnem exuerit, & conditionis immemor suæ suam vitam non agnoscat. Intellexit hoc Tiberius Imperator, & expellens ciuitate Romana saltatores, vetuit, ne suam artem tãquam hominibus indignissimam vsquam

Comparatio ex dissimili.

Secundum argumentũ ab indigno Transitio.

Probatio ab exẽplis & varia autoritate.

vſquam vnquam exercerent. Intellexit Domitianus itidem Imperator, & Cœlium Rufum Senatu mouit, quod ſaltaſſe diceretur, quoniam ſaltationem hominibus honeſtis indecoram, & ſtudium chorearum viro optimo indignum iudicabat. Intellexit Clyſthenes, Syracuſanus ille Tyrannus, qui cum Hippoclidem Tiſandri filium ſupra menſam Laconicos Atticoſque modos ſaltaſſe, cruribuſque ac brachiis modulatum fuiſſe intellexiſſet, tametſi digniſſimum illum inter procos iudicaret, nihilominus filiam illi ſuam breui hoc, ſed acuto ſermone recuſauit: Tiſandri fili, deſaltaſti matrimonium. Reges & Imperatores ſaltationis ſtudium improbant; nunquid erunt qui laudandum illud exiſtimabunt? Principes omnes ciuitatibus ſuis ſaltatores pellũt; nunquid erunt qui reducere audebunt? Cultores eius dignitatibus ſuis exuuntur, & ciuium honeſtorum ſocietate priuantur, nunquid erunt, qui in eorum ſe ſocietatem adiungent? Fuit hoc olim, ſed cum eſſet in honore virtus, in pretio modeſtia, in votis continentia: fuit, inquam, cum non eſſemus, ſed vtinam tamen cũ ſimus idem nos amor virtutis inflammaret. Veruntamen ne diſſimulare quic

Amplificatio ex authoritate ducta.

tiam maiestatis conditoris sui: abhorret ab eo, quod aspectum turpitudine lædit, & animam offensione quadam percellit; sic ad honestatem dumtaxat illum Deus excitauit, & quadam præditum illi grauitate corpus est elargitus. Nemo est quin hanc in luce palam veritatem exosculetur. Quid ergo tandem decere minus hominem potest, quam saltationis studium illud, quod omnis est incontinentiæ & improbitatis argumentum? Non ego hoc dico, tametsi dicam, & Marci Tullii duntaxat authoritatem amplector. Nemo, inquit, sobrius saltat, nisi forte insanit, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato atque honesto. Ita si saltatorem hominem aliquem appellem, dicam eundem necessum est insanum; & si sobrium honestumve proclamem, saltauisse prorsus negem.

Consequēs.

Probatio consequētis ab authoritate & exēplo.

Probrum est quoddam studium hoc saltandi, vt Gabinio viro Consulari idem Orator obiectauit; nunquam hominem decere potest, vt in Muræna Cato quondam accusauit, probitatem tollit, honestatem expellit, famam lædit, sobrietatem extinguit, insaniam inducit. Vnde nō libere minus quam vere Demades olim, cum Philippum Macedonum Regem

largius

largius fortasse potum saltare videret cum amicis, in hanc vocem libertate quadam sermonis erupit: Cum, ô Rex, fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, non pudet te factis agere Thersitē? Profecto, si saltare turpe esse potest in regibus, quorum vitia laruato sæpe vultu speciem induunt virtutum; quorum inquam, maiestas id omne sua luce obfuscat, quod reprehendere & criminari fama non mendax aliquando posset; quam erit illud idem in hominibus aliis vituperandum & detestandum? Non ignoro præclarissimam olim laudem reportasse virginitatis suæ Minyadem, Leucippem, Aristippen, Lacedæmoniensis pudicitiæ lumina quædam; sed si tamen laus ipsis aliqua maior tribui potest, nonne hinc maximum illis conferemus, quod virginibus ac matronis aliis saltantibus choros ipsæ detrectarunt? Et cur obsecro detrectarunt? Superbius, inquiet aliquis, se gerebant. sed in pudicas superbia nulla cadit: nullū erat desiderium in illis; sed ætas tamen impellebat: occasio nulla requirebat; imo vero sociæ prouocabant, & festiuitas postulabat. Cur igitur detrectarunt? ne minus continentes viderentur, quæ maritos ambirent. O si talis cogitatio vir

A minori ad maius.

Digressio in mores virginum nostri temporis.

ginum

vſquam vnquam exercerent. Intellexit Domitianus itidem Imperator, & Cœlium Rufum Senatu mouit, quod ſaltaſſe diceretur, quoniam ſaltationem hominibus honeſtis indecoram, & ſtudium chorearum viro optimo indignum iudicabat. Intellexit Clyſthenes, Syracuſanus ille Tyrannus, qui cum Hippoclidem Tiſandri filium ſupra menſam Laconicos Atticoſque modos ſaltaſſe, cruribuſque ac brachiis modulatum fuiſſe intellexiſſet, tametſi dignisſimum illum inter procos iudicaret, nihilominus filiam illi ſuam breui hoc, ſed acuto ſermone recuſauit: Tiſandri fili, deſaltaſti matrimonium. Reges & Imperatores ſaltationis ſtudium improbant; nunquid erunt qui laudandum illud exiſtimabunt? Principes omnes ciuitatibus ſuis ſaltatores pellũt; nunquid erunt qui reducere audebunt? Cultores eius dignitatibus ſuis exuuntur, & ciuium honeſtorum ſocietate priuantur, nunquid erunt, qui in eorum ſe ſocietatem adiungent? Fuit hoc olim, ſed cum eſſet in honore virtus, in pretio modeſtia, in votis continentia: fuit, inquam, cum non eſſemus, ſed vtinam tamen cũ ſimus idem nos amor virtutis inflammaret. Veruntamen ne diſſimulare quic

Amplificatio ex authoritate ducta.

Tertium argumentũ ab inutili. *Dubitatio.*

quam videamur, inquiramus tandem quodnam commodum ex saltatione reportent, qui saltationis se cultores profitentur. Dicámne sapientiam hinc illos reportare? ô non ita sim insipiens,

Subiectio.

vt quod mentis est insanientis argumentum, idem esse putem sapiẽtiæ fundamentum. Dicámne ditiores hinc redire? Negabunt ipsi, & alium esse diuitiarum conquirendarum laborem proclamabunt. Dicámne ad honores hinc aditum illis aperiri? Nimium videar leuis, qui leuitatem istam gradum esse cogitem ad honores. Dicam tamen, non frustra laborant saltatores, & sui laboris fructum aliquem reportant. Quæritis & quem tandem? defatigationem illam[illegible] pedibus trahunt, in brachijs circumferunt, in capite detergunt, toto corpore sentiunt & ostendunt. Obsecro vos enim, quid aliud est saltatio, quam

Quid sit saltatio.

gesticulatio quædam ad tibiæ modos, defatigationem inducens? Nemini prorsus dubium erit, Ben. AVDITORES, si

Amplificatio ab adiunctis & circunstantijs per descriptionẽ.

parumper cogitatione vestra vos in eo loco constituatis, vnde cernere saltatorum turbam aliquam possitis. Longa nectitur hominum catena: cõsistit velut in procinctu, qui tibias inflat, aut tympanum pulsat; virgines adolescentibus, stultæ

ſtultæ mulierculæ viris iunguntur; manus manum tenet, pes pedem ſequitur, brachium brachio aſſurgit; nunc eunt, nunc redeunt; nunc in aerem ſeſe tollunt, nunc deſcendunt; nunc ad dextram ſe vertunt, nunc ad ſiniſtram ſe proijciũnt; in ſilentio circumferuntur omnes, vrgẽt ſeſe, ſtringunt, ineptiunt; & quamdiu vel lyræ vel tibiæ ſonant, tamdiu manus trahunt, pedes ſaltant, totum corpus circumfertur. Quid, quæſo, vnquam abſurdius aut dementius vidiſtis? quid aliud eſt quam amentiam vnam amentia noua regi? Sed aiunt, voluptatem hinc ſe ſummam haurire. Lepida profecto capita, quibus tædium voluptas eſſe poteſt. Dicant tamen ipſi nobis nunquid ſaltare nihil aliud eſt, quam in gyrum volui, vertiginem excitare, ſine termino viam aliquam currere? nihil aliud dico, ſed eſt indignum prorſus, hominem diuina præditum mente, ita vanam quærere voluptatem, vt leui corporis agitatione recreari concupiſcat. Profecto ſi exercitio comparanda ſit voluptas, quis è tripudio quęret illam, vbi Veneris pręludium; & omnis eſt turpitudinis auſpicium quoddam? Videte quàm periculoſæ plenum opus aleæ tractent; videte quam incedant per ignes ſuppoſitos

Tripudium oculis ſubiectum.

Obiectio per occupationem.

Quartum argumentũ à periculoſo

rationis huius æstum vitare præsumunt. Quid ergo dicunt? Viros olim clarissimos sanctissimosque saltauisse. Illudne tantum? Non satis esse putant gestare telum, nisi vibres; Scipionem faciunt saltatorem & in chorea secum ponunt. Nondum illis respondeo, sed vellem intelligerent illi, quod quemadmodum non omne pennatum animal aquilam sequi potest, ita non omnes effingere ad plenum posse, quod imitantur. Modico vino vsus est aliquando Cato, hunc homines ebriosi imitari se dicunt: multos olim suæ dexteræ fulmine prostrauit Annibal; huic se parem arbitratur, qui prostratum iugulat latronem. Ita summorum virorum imitatio non omnibus est tuta; nec Ciceronem illum esse crediderim, qui mihi aures plaustris impleuerit verborum; aut magnum Aristotelem, qui supercilium contrahendo grauique voce Sophisma contorserit. Sed ipse vocem premam, & hominibus illis pro me Seneca respondit. Scipio, inquit, triumphale illud & militare corpus mouit ad numeros, non molliter se infringens, vt nunc mos est, etiam in incessu ipso vltra muliebrem mollitiem fluctibus, sed vt antiqui illi viri solebant, inter lusum ac festa.

Responsio prima ad personam.

Secunda ex authoritate Senecæ.

festa tempora virilem in modum tripudiare, non facturi detrimentum, etiamsi ab hostibus suis spectarentur. Quod si ita est, quidni melius erit sic instituere vitam, vt abstinentiam & grauitatem stupeant potius inimici, quam vt amici lasciuiam excusent? Suadet equidem saltandum, vt Scipio, Seneca, sed nunquid salua tanti viri authortate dicere audebo., melius ac potius saltandum omnino non esse? Nisi vos B. AVDITORES, eos esse scirem, quorum animos non eloquentiæ potestas, sed rationis dignitas occuparet, nouam ingrederer arenam, & solutis eloquentiæ frænis in leuitatem illam excurrerem, quæ saltationis indiuidua comes esse solet. Sed indigitare satis erit, quod amplificare nimium foret: & quanquam reticerem omnino, reticeri tamen vox non potest Imperatoris Alberti, qui saltationē muliebrē esse semper dixit: reticeri non potest Alphonsi Regis Aragonum de Galliæ populis testimonium, qui leues eos potissimum esse dicebat, qui quo magis ætate prouecti essent, eò magis saltationibus se oblectarent. Atque idem cum mulierem impudentius saltantem aliquando vidisset, Exspectate, inquit, mox Sibylla oraculum edet.

Transitio Quintum argumentū à Leuitate Antecedēs.

Probatio Antecedentis ab authoritate.

Ita

Ita sentiebat,saltationem insaniæ genus
esse,quoniam Sibylla nonnisi furore cor-
repta oraculum edebat. Et profecto si
insania quædam est saltatio, quam bene
dixit aliquando Fridericus tertius, Ro-
manorum Imperator,Malle se febri te-
neri,quam operam dare saltationi! Vi- *Peroratio.*
derer aut de vobis dubitare,aut tantorũ
Principum authoritatem in dubium vo-
care,si cursum hic orationis pede fixo
non sustinerem. Quapropter dũ ego su-
persedeo plura dicere,&diutius in re va-
nissima perdere sermonem pudet, cogi-
tate si non Catonem aliquem,at aliquẽ
è primis nascentis Ecclesiæ temporibus, *Prosopopœia*
de hac re verba apud vos habere, quibus *continens*
aliis quam his vocibus vteretur? Vbi *figuratam*
sum,& in qua tandem terra versor? In- *confirmatio-*
ter quos ago, aut quibus loqui debeo? *nis refuta-*
Terrã video,in qua vixi;posteros cerno *tionem.*
sed an posteros nostros? Si temporis cõ
sulam ætates, sunt nostri;si mores,non
agnoscunt nos maiores,& modestiã no-
stram degeneres ipsi in lasciuiã conuer-
terunt. Vbi nunc honestatis amor? illũ
amor turpitudinis extinxit:vbi dignita-
tis Christianę recordatio? illã memoria *Subiectio.*
vanitatis obliterauit:vbi composita mo *Repetitio.*
rũ grauitas? illã leuitas corporibus ade *Similiter*
mit:vbi nobile robur animi virtus: illã *desinens.*

Optatio. voluptas eneruatrix superauit. O si maiorum recordari liceret! ô si meminisse status sui & originis non pigeret! Non ita saltationis studium amplecterentur, quo nihil turpius & indignius; non ita cæci in Veneris laqueos incurrerent, quos illa mediis in choreis tendit: non ita leuitatem amarent & insaniam, quam vnica saltatio producit. Viueremus maiores in nepotibus nostris, dum in illis nostra modestia vigeret; nostra rursum esset ætas, dum nostri rursum mores regnarent: nostri essent posteri, atque vtinam esse vellent! *Clausula prosopopœia* Plura diceret, si dicentem fas audire talem esset: plura vero nequeo referre; sed in hoc tantum concludo dictionem omnem. Virtutum est cu- *Dehortatio* stos omnium modestia, quam exornat verecundia, grauitas morum. Ita igitur vitæ nostræ rationes instituamus, vt modesti simus, vt graues, vt quam virtutis inimicam saltationem esse non ignoramus, nunquam amemus.

DIXI.

CON-

CONSVLTATIO,
In genere Deliberatiuo.

Vtrum huius temporis hæretici armis ad fidem suscipiendam cogi possint?

ORATIO I.
DISSVASORIA,
MARTINI BERCKMANS, LOVANIENSIS,

Hæreticos huius temporis armis ad fidem suscipiendam cogi nec posse nec debere.

TAntus olim veritatis amor homi- num animos iustissimo quodam inflammauit ardore, B. AVDITORES, Vt singulari digni laude iudicaren- tur, & inter cæteros virtute sua decori conspicerentur, qui trepidanti cõmota- que multitudine ita stantem & imper- territum animum seruabant, vt eos à ve- ritatis cõfessione nec tẽpus aut locus vl- lus auocaret, nec mentis perturbatio de- terreret: verũ, quemadmodũ & aere sere- nato,

Exordium per Insinua- tionem. à Laudatio- ne eorum qui verita- tem vbique profitentur.

Similitudo.

nato & eodem nubibus impedito sol, ille lustrator orbis, luce sua perfundit Vniuersum: ita illi periculis omnibus maiores, & in prosperitate nequaquam simulati, quouis tempore veritatem profiterentur. Etenim si omnipotens moderator orbis ita vultum humanum efformauit, vt apertus ac nudus, nullaque larua celatus esset; si, inquam, rationem hominis oratione muniuit, & in eius ore sermonem animi indicem ac interpretē effinxit, nunquā homo simulatione fucare vultū, aut vultu simulato animū mentiri debet. Ita prorsus cum ipso veritatis amore, veritatis dicendæ libertas mortalibus omnibus innata videtur. Vnde (neque enim aperire reformidabo, quod libere profiteri contendo) cum orbis Christiani reges ac Imperatores in luce palam arma gestare, summaque vi bellorum hæreticos ad fidem hanc nostram impellere recordarer, quadamque iudicij censura examinandum arbitraret, subijt primo quidem turbatum animum non exigua formido, & temeritatis propemodū impudentis esse, Principum tantorum arma conatusque iudicare, multoque magis condemnare, existimabam; recreauit tamen animum lux quædam veritatis oborta, quæ rationem ostendens potentius

Ratio.

Applicatio ad propositum.

illum

illum expugnauit, quam in oculis posita Regum arma perterruerunt. Et hanc ego rationem hodierna die B. AVDITORES, statui vobis repræsentare: vt ab hac, velut è face lucem veritatem accipiatis, cuius cum amantissimi semper esse velitis, mihi quoque libertatem istam fauore vestro concedetis, vt veritatem, quam exosculari ratio me cogit, manifestare non erubescam apud vos: simul illud deprecor à vobis, vt non prius temeritatis mihi notam exulcerato quodam animo inuratis, quam me prouinciam hanc ita deposuisse iudicetis, vt à suggestu non eiectus, sed sponte discedam. Ita enim vestrum illum fauorem attestor, quod si non ostendero, Reipub. Christianæ dignitatem omnino postulare, vt ad fidem nullis armis hæretici compellantur, mutabo mentem, & aliorum quorumcumque censura opinionem hanc nostram rescindam. Credite tantum veritatis me partes, non reprehensionis aut querelæ suscepisse. Ecclesiam vnicam celi filiam esse, sine macula decoram, diuina luce perfusam, & in Sione sedentem; cuius non oculos crudelitas, non vultum truculentia, non manus furor attollat, sed in oris maiestate rideat benignitas, & in toto corpore modestia

Propositio.

Conciliatio Auditorũ.

Primum argumentum ab indigno.

Antecedẽs.

non splendentem gladiorum aciem ostentarent, sed vt Deus blandissimæ vocis sonum, & rationis lumen adferrent. Recordamini parum si lubet, quomodo Paulum furentem audacia, ferrum Christianis illis nouis minitantem, cunctorum exitium anhelantem omnipotentis benignitas Dei suam ad fidem ac amorem concitarit. Nunquid caligine cæca cælum obduxit? nunquid fulminante manu iaculatus est è cælo flammam? nunquid ipsum tonitru concussit, aut cuibratis in eum armis sanguinem eius hausit? Nolite id opinari, AVDITORES; serena luce vocem ab aere demisit, *Saule, Saule, quid me persequeris?* En fulgur Omnipotentis, lux est serena; fulmen eius, charitatis ardor; tonitru, vox blanda: non arma molitur, quia sanguinem non quærit; non sanguinem anhelat, quia amore salutis inflammatur. Et idem ille fuit clementissimus orbis vniuersi creator, qui cum in omnes terras ablegaret, quos religionis columnas & præcones elegerat, non armis illos, sed verbis voluit munitos; non inferre vim, sed ostendere virtutem. Quos certe si vt amare Principes nostri, ita quoque debent imitari, cur tot arma, tot bella mouent vt ad fidem hæreticos impellant?

Ab authoritate diuina.

Exemplum D. Pauli conuersi.

Alia authoritas diuina.

Consequēs.

Secundum Argumentum à causa fidei. lant? An fortassis non diuinæ gratiæ donum quoddam singulare fides erit, sed horribilis armorum effectus? An fortassis non hanc Deus gratis animis infundit, sed inter arma strepitusque crescit?

Antecedēs. Non ita: à Deo fides est, & auscultatione Verbi diuini nascitur in nobis;

Exornatio per vias similitudines, dum illud velut ardens flamma quædam ita animos hominum affectu cælesti plenos accendit, vt è terris in cælos attollantur. Quid est enim aliud fides ista, quam lumen, quo mentes hominū illustrantur? quam calor, hominum corda succendens? quam Magnes nos ad Deum attrahens, cum eoque coniungens?

A maiori ad minus. Nam vero si id fieri non raro videamus, vt potentissimo verbo suo Deus hominum animis fidem inserere non possit, quisquamne seminaturum hanc sese putabit, si aures strepitu armorum obtundat?

Transitio. Adhuc tamen supersedebo, & in Principum nostrorum subsellia migrabo, si exemplo tueri possint, quam exercent seuerissimam authoritatem.

Tertium Argumentum ab exemplo. Producant ergo sapientes: nunquid illi clangentibus tubis gladiisque districtis agunt, vt opinionem doctrinamque suam persuadere possint? rationibus, non ensibus altercantur. Producant Iudæos, quoniam illis scientiæ veræ lux olim

affulſ-

affulsit: nunquid illi nationes cæteras impulerunt armis, vt religionem suam amplecterentur? Nec audiuimus vnquam nec legimus: cur id obsecro? quia fides ab armis, religio à tumultu libera esse debet. Quid ergo dicent Principes Christiani, nisi hoc ipsum, iure duntaxat suo, nullo maiorum exemplo, nulla authoritate sæculorum, id arbitrari se iustum, quod iniustissimum omnis ætas repudiauit? Quanquam valeat authoritas illorum; nunquid tamen per arma, per sanguinem, per incendia, per tot clades, per vrbium euersiones, domorum direptiones, prouinciarum vastationes destruent fidem potius quam inducent? Vbi erit tandem fides, si grauissimis deleti cladibus iaceant homines? Vbi religio manebit, si incolis exhaustæ regiones solitudinem in se deflere videantur? vbi Deus recipietur, si manantes sanguine fluuii, albescentes ossibus agri, sepultæ cineribus suis & ruinis vrbes nihil aliud, quā scelus furorēque tacitæ clament? Vellem id permissū foret mihi, vt à Principibus Christianis intelligere possem, quo tandem animo armis induantur, cum ad cogendos hæreticos insurgunt. Etenim si vt amici fidem apportant, cur violentiam ostendunt?

Consequēs.

Transitio per concessionem

Quartum argumentū ab inutili.

Assumptio

Repetitio.

Dilemma.

dunt? sin vero vt inimici accedant, cur tantum salutis alienæ desiderium præ se ferunt? Atque etiamsi ad permouendos hominum animos efficax sit & potens per se ratio, cum explicata sermone lucet, nunquid frustra, ne dicam iniuste gladius adhibetur? Nec est quod rationes non auditas vnquam in lucem educam, cum experientia testimonium addere causæ possit. Quemadmodum enim illi, qui in tenebris aliquem & obscuro loco deducunt, non in caput conijciunt ipsi lucernam, sed præferre laborant; ita qui fidei lucem adferre contendunt, non armis vti, sed prælucere debent. Prælucere dico, non armis vti. Qui enim fiet obsecro, vt armis cogantur, qui nec arma, nec imperia curant? Distringe gladios & intenta mortem, nullus hæreticos mortis timor inuadit, & superiores fatis ipsis animos gerunt. Ostende leges & Principum mandata; irrident, & sine Principe legibusque libertatem amant. Commoue regnum vniuersum Regumque vires; prouinciarum moles opponent & fœdus armatum. Credite mihi, non vna clades aut fulmen vnum Gigantes illos expugnabit; labore opus est & sudore, quem anni non pauci, sed plures; non vires aliquæ

Vis Rationis.

A Simili.

Quintum argumentū à difficili.

Antecedēs probatur à conditione hæreticorū.

liquæ modicæ, sed ingens potentia sustentent. Et sicut percuti sed frustra potest aër, ita vexari sed frustra possunt Hæretici. Iam vero vt quod esse potuisset orationis initium, sit exitus ac terminus eiusdem, quantum est illud, quod hominum ita libera sit voluntas, vt nulla vi cogi, nullis armis impelli possit? Audi quisquis voles Theodosium Imperatorem, qui prudenter ac vere contestatus fuit, non terrenorum Regum sceptris hominum animos subesse, non imperijs aut sonitu tympanorum, sed doctrina fidem tradi. Consule Lactātium grauissimum prudentissimumque doctorem, an non tantæ sunt hominum animi libertatis, vt eos nequaquam cogere quis possit, vt illud non credant, quod credere volunt, aut existiment credibile, quod incred bile iudicant? Et adhuc quisquam esset, qui leuissimam rem arbitraretur hæreticos armis impellere, quod non difficile tantum, sed propemodum impossibile hominum ipsorum natura testatur? Cogitent ergo potius Principes nostri, non decere mitissimam matrem Ecclesiam purpuratas sanguine manus ostentare Deo: non obliuiscantur à Deo fidem esse, non ab armis: & si nullo exemplo sua bella tueri possint,

Exornatio à simili.

Sextum Argumētū ab impossibili.

Antecedēs probatur authoritate Theodosij Imperatoris.

Ab authoritate Lactantij.

Consequens

Peroratio. Repetitio Confirmationis simplex & aperta.

satius

satius arbitrentur à bellis abstinere, nec amplius exstirpare conentur armis, quod aliquando mutato tempore fides requiret. Illud etiam non parum perpendant, durum esse contra mortis ac legum contemptores, mouere bellum; imo vero frustra bellum intentari, vbi voluntas inuicta resistit. Quæ cum ita sint, vt sunt, verissima, vtar solita dicendi libertate, & audebo dicere nunquam hæreticos ad fidem armis cogi, aut posse, aut debere. Illud tantum à vobis peto Ben. AVDITORES, vt hanc in me dicendi libertatem, non fastum aliquem aut arrogantiam putetis. Testor enim Deum Opt. Max me nec superbię gloriam aliquam hac ratione quæsiuisse, nec hæreticorum fauorem collegisse. Veritatem hanc esse quam dixi, videbam; & hanc prouinciam assumens idcirco dicendi libertate sum vsus.

Explicatio sententiæ.

Excusatio oratoris.

DIXI.

ORA-

ORATIO II.
SVASORIA,
DIONYSII vanden BERGE THENENSIS,

Hæreticos huius temporis ad fidem suscipiendam cogi posse & debere.

MIrum est ac propemodum obstupescendum, B. AVDITORES, ita homines nonnullos in hac luce versari, diuinamque mentis suæ, vt arbitrantur, subtilitatem admirari & amplecti, vt quantumuis orbem vniuersum, ac in eo tot hominum eruditissimorum coetus videant à sententia sua discrepare, nihilominus vsque adeo cerebrum suum, fortassis helleboro repurgatum, sequantur, vt se solos Socrates quosdam sapientissimos aut Apollines admirentur; cæteros vero tanquam noctis quosdam & obliuionis alumnos, tenebris ignorantiaque nutriri arbitrentur. Ac tum profecto gradus quosdam hæc insolentia sibi sumit, cum illam rerum omnium

Exordium per insinuationem à reprehensione aduersarij.

nium

niumReginam Eloquentiam adiunctam habet, qua tum ipsi hominum animos perturbare, forum & Curias implere, clamoribus omnia permiscere consueuerunt. Quod tamen ferendum adhuc foret, nisi eorum curiositas vana potius quam sapientia, eovsque se efferret, vt Ecclesiam vniuersam, quæ errare nunquam potest, in errore grauissimo versari proclamaret. Scilicet tu solus ita viues, vt sapientissimus habearis? tot Antistites ita Ecclesiam moderabuntur, vt stultissimi reijciantur? Scilicet tu hodie hac ætate tua tantam prudentiam collegisti, vt ad mentis tuæ iudicium homines omnes inflectas! tot Principes tot iam sæculis in gubernaculis positi Regnorum nondum erunt sequendi? Sed huic ego sapientiæ tuæ vanę obuiam ibo hodierna die: ac ne te victoriam aliquam hoc in congressu persuasis auditorum animis reportasse fortassis opineris, respondebo rationibus istis tuis, ac tum demum ita totam hanc arenam instituam, vt argumentorum pondere facile conuincam, iure merito Principes Christianos ad fidem suscipiendam vim inferre hæreticis illis, quorum hodie patrocinium suscepisse videris. Erigite vestros animos, & ad hanc veritatis disputatio-

Accedit ad propositum

Apostrophe inuectiua in aduersarium.

Propositio proponens futuram orationis cōtraria refutationem

Postulatio Attētionis.

tationem mentes vestras excitate, Ben. AVDITORES, dabo operam, vt omnem quæstionis huius errorem in luce palam veritas euincat, & longioris temporis importunum aliquando fastidium breuitas tollat orationis. Ac inprimis illud à te requiro, quandoquidem certare præsumis, quisquamne vnquam ita dementia sua vexatus, & errore perturbatus iniquo fuit, vt hæreticos ad fidem reducere conari aut iniustum, aut indignum esse iudicaret? Hærendum est in hoc gradu tibi, sed rursum illud inquiro, nunquid Principes & Reges, quorum fidei potestatique subditorum commissa salus & fortuna est, subditos suos voluntati subijcere suæ, & ad imperium reuocare cogereque possunt? Iam ad scopulum te nouum adegi, vt ad nostrum te littus transire sit necessum. Quanquam iacta sint ista orationis nostræ fundamenta; vide nunc quam iniustâ querelâ proclames, indignum esse lacessere bellis hæreticos, vt ad fidem reuertantur. Nunquid Ecclesię Principumque nostrorum imperijs ita subiecti viuunt hæretici, vt quanquam iugum detrectent, prouincias tamen inuadant & occupent alienas? Circumspice, & hanc nostram Europam cogitatione per-

Refutatio.

Duo supponit: primũ.

Secundum.

Ad primũ argumentũ Responsio.

Ratio Hæreticorũ prouinciæ prius Chri

perlustra. Germaniam ex parte magna hæreticorum dominatus habet; at hæc Aquilæ Cæsareæ prius dominium agnoscebat. Illi toto orbe diuisi Britanni religionis & fidei vinculo Ecclesiæ adhærebant; sed nunc ab ea rursum per hæresim separati. Hollandiam, Frisiam, Selandiam Hispanorum fasces sub Ecclesiæ sacro imperio continebant; at nunc nascentes in dies hæreses in Ecclesię perniciem armant. Nullam ipsi aut in mari insulam, aut in terris regionem adulterina potestate frænant, quam legitima Christianorum purpura Regum non occuparit. Ita prorsus si deturbare possessorem iniustum leges ac iura permittunt, æquissimo iure manus armant in hæreticos nostri Reges, vt aut rursus subijciant illos, aut suas illis terras eripiendo cultoribus fidei nostræ permittant. Ita si rebellantem sibi seruum iure suo paterfamilias punire potest, animaduertere possunt Leges in illos, quos suo ab imperio discessisse compererunt. Sed mitissimam matrem Ecclesiam exclamas. Non ego hic vnquam repugnabo; sed tamen meminisse te vellem, hanc matrum lenitatem esse, vt si verbis filios aberrantes non possint, dura tandem animad

stianorum fuerunt.

Inductio.

Probatio & exornatio simili.

Obiectio cum Responsione

animaduersione reducant. Mitissima mater Ecclesia doctrinam suam hæreticis exponit illi reijciunt; blanda voce velut adulando rursum inuitat, aspernantur inuitantem; obtestatur & vrget, preces irrident, conatus illudunt. Quid ergo restat? Profecto vt quemadmodum horti cultor cum diu rigauit arborem, ferrum addit & putat illam, mox etiam, si fructu careat, rescindit: ita quos ad sanitatem reducere mentis non potest, & in perniciem crescer videt aliorum, exstirpet. Neque tantopere fuit opus, vt oratione phalerata vocem Omnipotentis, qua Gentium doctoris sauciauit affectum, adferres. magna illa benignitas fuit omnipotentis: sed hanc non ille semper ostendit, & in iustissimas nonnunquam iras assurgit. Sensit illas Pharao, sensit Antiochus, sensit Iulianus Apostata. Quanquam quid hic est, quod admireris? Non euibrauit fulmen Deus, sed Paulum tamen excæcauit, prostrauit, medullitus sauciauit vt à vulnere, sed amabili, respirans suspiraret: *Domine quid me vis facere?* Sed amplius vrges, & ictum nouũ intentas. A Deo fidẽ esse, & per auscultationem diuini verbi nasci illã in nobis affirmas. Imò vero tecũ affirmo, Principes quoq; nostri

Amplificatio, à repugnantibus.

Ad exemplũ cõuersi Pauli responsio.

Exẽpla iræ diuinæ.

Ad 2. argumentum responsio per concessionẽ.

tecum

tecum affirmant, nec armis promulgant illam, ſed concionatorum voce diſerta perſuadent. Perſuadent? Vtinam quidem, ſed erro; non admittunt, non audiunt, reijciunt hæretici. An vero hic Principibus obmuteſcendum & hærendum putas? Certe ſi agricolæ ferrum adhibent vt terram ad ſuſcipiendum ſemen cogant, quia illa ſpem illorum eludit, niſi cogant; cur hæreticos non armis Principes vrgerent, cum prauis erroribus corroborati & obſtinatis indurati animis fidei ſemen non admittunt? Tu ipſe tantæ rei coniecturam ab exemplo tuo ſume, ſi ſubditos haberes, quorum deprauata conditio talis, vt imperium tuum ac voluntatem omnem recuſarent, tibi euerſionem machinarentur, in exitium ſponte ſua præcipites abirent; an fortaſſis imperaſſe ſatis haberes? an non etiam vim eam adhiberes, qua obſtinatos rurſum ſubmitteres, & à ſua calamitate deterreres? Iudæi nunquam arma pro fide ſumpſerunt, ais. Cur obſecro ſumpſiſſent, qui nationes exteras imperio ſuo nunquam ſubiecerunt? Ademit illis tempus ſuum ius ad arma, Principibus noſtris tempus noſtrum concedit. Quid obſtabit ergo? An quia fidem introducere nefas eſt per

Correctio.

Similitudo

Exagitatio aduerſarij per apoſtrophen.

Ad tertiũ argumentũ reſponſio.

Ad quartũ argumẽtũ reſponſio

per ea, quæ fidem euertunt. Concedo tamen illud, non nefas esse illos extirpare, qui non modo non prodesse, sed nocere contendunt. Si ab hæreticis emolumentum exspectas, ecquod illud? Si detrimentum inquiras, ecquod non erit? odium in nos maximum, invidia perniciosissima, contagio pestifera, direptiones fanorum, incendia vrbium, cædes bonorum omnium. Quanquam me circumuenisti, vt arbitraris, & ancipitem gladium ostentans effugium sustulisti. Quid est? Nec amicos Principes nostros, nec inimicos hæreticorum audebo dicere? quocumque me vertam, in aciem tuæ rationis incurram: quid agam? Euasi tamen. tolle istas insidias tuas in luce palam: illud dico, & occultis dolis tuis veritatem apertam oppono. Amici sunt hæreticorum Principes nostri, & eorum hinc salutem anhelant. Domini sunt Hæreticorum Principes nostri, & eos hinc cogere contendunt armis. Nunquid ancipitem dilemmatis ictũ elusi? Illum vero de lucerna jocum tuum cur ni joco quoque repellam. sed in veritate nec lusum feram, nec risum: illud accipe, lucernam non præferre, cum debeas, in obscuro, inhumanum est; in caput abjicere, cum deducas, prorsus

Concessio. *Transitio allegorica* *Ad dilēma responsio.* *Dissimulatio.* *Irridet illud simile.*

Retorquet in aduersarium. sus est iniustum & crudele. Agedum vero, si præferam, nec sequi cupias, nunquid respues humanitatem? Si extinguere lucernam, cum deduco, contendas, nunquid iustitiam extingues? Et adhuc cogere non liceret? Frustra, inquis. nam nec legem timent, nec mortem. Non legem? cogantur ergo: non mortem? non erit ergo perire durum illis. Nec est satis tamen; sed si humanitatis ita sensum exuerunt, vt quæ accidere solent acerbissima non reformident, vincant potius Principes nostri, quam vincantur, nec malitiæ cedēdum vnquam esse proponant. Respirare iam possem; sed liberam hominum voluntatem esse, quæ cogi non possit, proclamasti, & velut propugnaculum dictionis tuæ firmissimum extrema in oratione constituisti. Vide tamen quomodo non reformidem. Libera sit hominum voluntas, nec infitior: quid deinde? An idcirco sceptra Reges abijcient, quia liberæ voluntatis hominibus imperitare debent? an idcirco doctrina relinquetur omnis, quia liberi sunt illi quos doctrina requirit auditores? Liberine sunt hæretici? ne libertas pernitiem illis ferat, vi cogantur. Liberos homines cogere dicis impossibile? cum ad alias res

Ad 5. argumentum responsio.

Transitio

Ad 6. argumentum responsio.

Concessio.

Varia consequentia.

Retorquet argumentū

quas-

quasuis impellantur, non est hac in re desperandum. Iam ergo respiraui, AVDITORES, onere magno sum liberatus, lætorque vehementer, quod vt opinor effecerim, ne orationis aduersæ fucata veritas, aut oculos, aut animos vestros fefellerit. Restat nunc vero, vt ea producam, quę Ecclesiæ Principumque in cogendis ad fidem hæreticis clarissime potestatem ostendant. Dignum est attentione vestra argumentum, B. AVDITORES, & quãquam me de vobis dubitare sit nefas, tamen ita fauore vestro delector, vt illum mihi sæpius postulare sit iucundum. Ecce quam rem vobis apertam propono si alia nulla possint ratione nisi fulmine quodam armorum Christiani Principes hæreticos ad fidem nostram reuocare, nunquid armandæ sunt manus, & huic consulendum necessitati? Vere est Ecclesia benigna mater, nec in filios nisi contempta vnquam animaduertit. Recesserant ab Ecclesia primum hæretici: quid illa? nondum gladium ostendit, sed terruit excommunicando. Irridebant excommunicationem: quid illa? nondum exulcerata bellum mouit, sed duntaxat mulctam irrogauit. Nulla mulcta deterrebat eos: quid illa? nondum

Transitio à refutatione ad confirmationem.

Propositio.

Renouatio attentionis

Cõfirmatio 1. Argumẽtum à necessario.

Probatio & amplificatio per enumerationẽ variarum remediorum.

ſanguinem aut mortem poſtulauit, ſed obſtinatos in exilium ablegauit. En benignitatem! En matris affectum. Sed exilium errorem corroborabat, & obſtinatos exacerbabat in matrem: quid illa? Nolebat equidem, ſed æquitas requirebat: tandem ergo gladium eduxit, bella mouit, cogere tentauit, ſed ita tentauit tamen, vt ſimul cum armis concionatorum voce ſuum affectum præſentaret; nondum vero matris affectum agnouerunt. Et ſi hæreticos excommunicare poteſt Eccleſia, cur ad mortem adigere non poſſet? Puniuntur iure falſarii, punitur iure fœmina, quæ marito fidem non ſeruat, cur non hæretici punirentur, qui Falſarii ſunt verbi diuini, nec fidem Deo ſeruant? Neque eſt tamen quod in hoc circo pugnam omnem concludam. Pro me certant vniuerſa Eccleſiæ concilia, quæ cogendos ſeueritate quadam hæreticos eſſe decreuerunt. Omnes pro me leges & Imperatorum mandata pugnant. Teſtis eſt Conſtantinus primus Imperator, qui Arium cum ſociis in exilium ablegauit, ſupplicio Donatiſtas affecit. Teſtis eſt Michael itidem Imperator, qui capitalem in hæreticos pœnam decreuit. Teſtes ſunt Theodoſius, Valenti-

A maiori ad minus

Secundum argumentũ a ſimili.

Tertium argumentũ ab authoritate.

I. *Humana.*

Repetitio.

Traductio.

lentinus, Martianus, alii plurimi, qui in hæreticos de mulctis, de exilio, de bonorum publicationibus, de supplicio mortis extremo leges sanciuerunt. Quan quam quid mortalium authoritatem vrgeo, cum pro me sit omnipotentis aperta voluntas? Qui superbierit (inquit Deus in scriptura) nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia iudicis moriatur. Dictumne tantum, an non etiam factum fuit? Imo vero Iosias, Helias, Iehu, quotquot alii fuere duces Israelitarum, summa semper seueritate legem istam vindicauerunt. Quid quod Apostoli sua arma habuere? Elymas cæcitate percutitur à Paulo: Saphyra & Ananias occiduntur à Petro: Simon magus præcipitatur ab vtroque. Quid quod Christus ipse negotiatores flagris eiecit è templo? quod hæreticos toties lupos appellat, vt ostēdat ignibus & ferro repellēdos? Sed iā illud prætereamus, quod in Ecclesia tumultus excitēt, & miserorū animas hæretici cōtrucident. Non dicamus quod supplicium illis inflictū cæteros ab insania simili deterret, taceamus quoque prodesse potius illis occidi, quam diutius communem hunc spiritum ducendo, maiorem sibi comparare damnationem.

2 Diuina.
Transitio
Probatio & amplificatio ab exemplis.
Quartum argumentū à causis.
Præteritio.
Antecedēs.
Consequēs.

Et si iustissimæ sunt istæ causæ, quæ hominem vnumquemq; durissima morte tollant, cur Principes Christiani aut vacuas manus ostentarent, aut è manibus arma sinerēt elabi? Illud dico, extinguēda est scintilla, priusquam incendiū producat; resecandum est putridum à corpore membrum, priusquam in cætera contagio serpat: illud, inquā, dico, quod si arma Principes Christiani deponant; actum est, peractum est, exulabit fides, peribit religio, templa matronarum stupris, sanctorum cadauerum incendijs, virorum cædibus profanabuntur, pueri pro libertate seruitium, pro legibus Christianis superstitionem hæreticam addiscent, hæretici sine suo sanguine omnem Christianum sanguinem effundent, Et hæc omnia nondum animos Principum excitarent? non ira iustissima eos inflammarent? non ad vltionem tandem aliquam illorum corda ferrent? Vides quo tandem in errore verseris? Atque vtinam D. Augustinum imitareris, qui cum tuam illam opinionem asseruisset aliquando, sanioris compos mentis retractauit eandem! Vtinam iam agnosceres & fateri mecum velles, cum ratio dictet illud, suadeat omnis authoritas, iustissima cau-

Quintum argumentū à Simili.

Sextum argumentum à consequētibus

Probatio & amplificatio per enumerationem

Peroratio Optatio

causa conuincat, iure optimo Hæreticos ad fidem hanc nostram cogi posse! Fateor, nunquam bella inter Christianos probaui, probo tamen & iustissima puto, quæ suscipiuntur pro Christianis. & si mihi non sit nefas animi mei desiderium aperire, vellem hic animus Principibus nostris inesset, vt tot ereptas Christo prouincias recuperare, toties effusum Catholicorum sanguinem vlcisci peroptarent. Sed tu Deus Ter Opt. Maxime, qui Principum in manu tua corda geris, da animum illum & infunde voluntatem; cumque bellorum sis Deus, idem in hæreticos Principum arma secunda. DIXI.

breuis repetitio confirmationis.

Excusatio.

Optatio.

Apostrophe ad Deum per obtestationem.

IOAN. FRANCISCI GODIN MECHLINIENSIS,

LAVDATIO

In genere Demonstratiuo, DIVI ANTONII, *Collegij Porcensis Patroni.*

Exordium à secretis Naturæ miraculis.

In magnite

In Adamante.

In Sole semen in her

ADmirandas magnetis vires nunquam orbis satis obstupescit, cũ illam rerum omnium domitricem materiam, ferrum dico, velut sua destitutum grauitate, & immensi ponderis immemor attolli cernit, & leuiter magnetis attactu percussum subsequi per auras animaduertit. Neque minori perculsus admiratione stupefactisque sensibus hæret, cum invictum adamantem superato flammantis ignis ardore, fracto ferri impetu, & alterius cuiuscunque molis vi repulsa; tandem hircino sanguine vinci videt & emolliri. Illud quoque miraculi magnitudine peruincit admirationem, quod calefa-

lefactum in visceribus terræ semen *bam edu-* sua virtute sol educit in herbam, & *cente.* eandem in luce palam pubescentem benigno radiorum aspectu, & protegente nonnunquam vmbra perducit ad maturitatem. Adeo profecto, vt secretam esse vim quandam in sole non immerito Natura fateatur, quam cum ipse *In Heliotropio.* in herbam suam, heliotropion, infundit, eius ad se quaqua versus orbis ambitum perlustrat illustrando, faciem attrahit ac conuertit. Atque hæc ita na- *Maior tamen vis diuinæ vocis.* turam hærentem euincunt, vt vincantur & hæreant ipsa, cum mentem diuinæ recordatio vocis occupauit; cuius ea vis ac potestas est tanta, vt non ferrum sursum trahat, non emolliat adamantem, non emortuum in terra semen ad frugem educat, (hæc est enim, quanquam admiranda, naturæ potestas) sed inuictum hominis animum, hominem, inquam, ipsum, alterum mundi Deum *Ratio: quia vincit hominem ipsum.* trahat, emolliat, in seipsum conuertat. Intonuit vox illa, cum rudem illum & imbecillem piscatorem Petrum, terræ Principem, Dei Vicarium ac quæsto- *Vicit D. Petrum.* rem effecit. Transuerberauit vox illa medullitus furentem Saulum, cum illum Paulum reddidit, mitissimum a- *Vicit D. Paulum.* gnum, vas electionis & orbis Doctorē.

Sauciauit vox illa adolescentem Antonium beatissimo vulnere, vnde non sanguis, sed salus & in salute sanctitas admiranda promanauit. Quamobrem cum ab hac tantæ potestatis voce & Euangelij resonante tuba succedentis vitæ cursum incœperit Patronus ille, cuius hodie dignitati prædicandæ seruire vox nostra debet, ab hac quoque dictionis nostræ cursum inchoemus, cuius exitum fortunatum arbitrabor futurum, si tua Venerabilis Domine Regens humanitas, vestra Honorandi Domini Professores ac Magistri beneuolentia hanc mihi veniam concedat, vt in vestra attentione Rhetorum officium hodierna die tenuitate dictionis huius absoluam, quam ingredior, vt attentione vestra, Bene nati Iuuenes, non parum sentiam & alacritatis mihi & facultatis ad dicendum euenire. Anaxagoras vir olim prudentissimus cum hominem terræ dominum erecto vultu & ore sublimi formatum intueretur, natum se gloriabatur, vt cælum non terram spectaret, & intendens cælo digitum hanc se patriam curare proclamabat. Egregia profecto superbia, si non digitum sed animum cælo intendisset, quem acceperat è cælo. Glorietur vero &

Vicit D. Antonium

Propositio.

Captatio beneuolētiæ & attentionis.

Cōfirmatio

Cōparatio cum Anaxagora.

ro & superbiat meliori iure Beatissimus Antonius, qui non spectare cælum, sed intrare, non curare tantum, sed occupare contendit; neque ita missionem obtinuit à se ipso, vt aut illum Magni Alexandri imago visa permoueret ingemiscentem, aut erecta Miltiadis trophęa noctu vigilantem ad æmulationem virtutis excitarent: neque enim qui æternitatis stadium est ingressus, aut inani blandientis rumoris aura, aut caduco breuissimæ virtutis brauio recreatur; sed illum dignitatis humanæ naturę cogitatio, cælestis originis recordatio, diuinæ vocis impetus in arenam pertraxit, non quietis, sed molestiæ, non voluptatis, sed certaminis; vbi non adulantes amici, sed dæmones insultantes, non Venus ad amplexum inuitans non in floribus rosisque voluptas otiosa iacens, non erectis crispata comis, superbia, non ad mensas gula decumbens, non sordida thesauris indormiens auaritia: quid ergo? dura austeritas, sed quæ vinci posset; languens & exhausta fames, sed quæ nunquam animum exhauriret; sitis arida, sed ex qua mens efflloreret; continentia, sed quæ voluptatibus iucundissimis impleret; paupertas, sed quæ redderet opulentum;

Amplificatio à remotione causarum.

Vera causa.

Contentio, seu Cõtraposita.

Metaphora.

Subiectio.

contemptus & abiectio, sed quæ nobilem efficeret & in regem exaltaret. In hanc ergo descendit arenam, non

Cum tuba terribilem sonitum dedit are canoro,

Conuersio D. Antonij sed cum illa vox Euangelij curiosis auribus insonuisset, *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

Exclamatio. O generosum bellatorem! ô vere Cælestem Herculem! Quid non ille candidatus animi feruor, quid non illa animosa voluntas potuit perpetrare? quas non addidit vox illa virtutis vires, quas non gloriæ faces succendit? Vade, inquit, vox diuina; vadit, euolat, erumpit è mundo, nec oculos retorquens vsquam sequitur vocantem. Vende omnia quæ habes, vox ingeminat diuina: iam illi omnia displicebant, & tædiosam satietatem cœlos animus anhelans respuebat: vendit omnia, & omnia elargitur. Da pauperibus vox ait; illos in fratres & amicos iam amplectebatur, iam exosculabatur.

Dialogismus seu interrupta prosopopœia

Laus à contemptu Mundi.

Exclamatio. O intrepidum & constantem adolescentem! Itane vero nulla consilia sumis, Antoni, & vnius vocis excitatus audaci sono te tuis exuis opibus, & in desertam desertus ipse contendis eremum? Hoc opus, hic labor erit; ecce Antoni abblanditur voluptas, & te

Apostrophe.

Iterum Dialogismus.

reuo-

reuocat abeuntem. voluptatem, inquit, dolore repellam: retrahit cupiditate sua in opes auaritia; auaritiam, inquit, paupertate compescam: retardat splendore generis & nominis claritate superbia; superbiam, inquit, nemorũ obscuritate & antrorum austeritate calcabo. Illud scio, ***Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur, At bene qui latuit, bene vixit.*** Nihil est quod abeuntem aut auocare, aut retardare, aut deterrere queat. Et quanquam suauissimum soror aspectum opponeret discedenti, sparsis etiam in humeros capillis, turbato & aperto pectore, fluentibus in vultum lachrymis, voce singultibus crebris impedita fractaque rogaret, instaret, vinciret; vicit tamẽ vincientem, & expediens his affectibus voluntatem, iam iamque ingressus iter, Valeant, inquit, valeant opes, valeat mũdus, & quæ sinu fouet blandimenta voluptatum, quos nutrit splendoribus honores, quam fucatam proponit felicitatem suis donet alumnis; tuos ego sequor hortatus immortalis cæli Princeps, & auaram vocantis orbis opulentiam aspernor. Quid vero defles ô soror? non est deflenda salus sed perditio; non est retinẽdus in morte, qui ad vitam contendit abire. Quid vrges? si lacrymaris, imperat

Contritio.

Articulus.

Hypotyposis

Prosopopæia qua D. Antonius valedicit mundo & sorori suæ.

Apostrophe ad sororẽ.

Contractio

Deus; si fratrem appellas, seruum, imo filium vocat Deus; & nunquid est maior sorore Deus? O quanta, B. AVDITORES, quanta hic sunt & quam præclara futuræ sanctitatis rudimenta? quã firma & quam excellenter iacta futuræ quondam immortalitatis & gloriæ fundamenta? Et quas obsecro non victorias sibi polliceri, quos non sperare triumphos potuisset ille, qui de seipso iam in animo suo trophæum erexerat, brauiumque reportarat? Reuocate si lubet in memoriam quod vel audiuistis, vel ipsi legistis aliquando de Postumio dictatore, qui vt eo feruentius militum animos inflammaret ad pugnam, re quãquam desperata pene, in medios hostes signa iaculatus est, & detractis equorum frænis, ita militem in hostem animauit, vt non signa modo sed victoriã prostrato reportaret hoste. Eodem plane modo hic Athleta Christi generosissimus, dum mundi repudiatis opibus, frænatoque carnis appetitu per ardua virtutis arma in se bella moueret, plenus animo forti, plenus exacta spe in medias sese coniecit austeritates, vnde victoriam prostratis mundo, dæmone, carne reportauit. Et quanquam iam in eam sim orationis partem procedente

Exclamatio. *Cõparatio à simili.* *Applicatio* *Transitio.*

sermo-

sermone delapsus, in qua mihi tanti bellatoris exponendę pugnæ forent, victoriæque; prædicandæ, quis est tamen qui id assecuturum, se speret orando, q ille diuinus Heros non nisi cælesti corroboratus auxilio ad omnem posteritatis admirationẽ memoriãq; perpetraui? Si vitam eius ieiuniũ fuisse quoddam affirmẽ austerũ & perpetuũ, parum ad huc laudẽ eius attingã, sed quæ tamen id ipsũ oratio pro dignitate satis explicabit? Si humilitatẽ eius non humili sed elato sermone proponã; quantã obsecro rem dicã? maximã certe, atq; illam, quæ cũ omnes nefariorũ spirituum artes infringat, & per obstantes dæmonum cuneos laqueosque penetret in cęlum, nulla potest humana voce satis aperiri, & tamẽ illã aperiendo, adhuc in tantæ gloriæ fundamẽto sermonẽ omnem consumam. Nũc vero si grauissimas cũ dæmonibus pugnas sæpius initas, semper confectas aggrediar, qua tandem vti voce me decebit? Sed quemadmodum pictores vnius corpus duntaxat integrum ostendunt, cæterorum capita tantum adumbrant; ita ego pugnam vnam dabo, cæteras vobiscum cogitabo. Irruerant vice quadam dæmones in illum, vt insanam suam in eo lacerãdo crudelitatem defatigarent; iacebat

Laus ab abstinentia

Ab humilitate.

Subiectio.

A pugnis cum dæmonibus.

Similitudo.

Descriptio pugnæ cum dæmonibus ille media in sylua, prona erat in terram facies, turgebant verberibus membra, ex oculis, inuito tamen animo, lacrymas dolor eliciebat, & ex multis fœde laceratis partibus sanctissima cruor membra commaculabat. Vix respirabant cruciando lassati dæmones; ipse etiam vix anhelitum trahebat laceratus, & quæ supererat in sanguine turbato anima vix paruas vitæ reliquias fouebat, immota tamen & inuicta. Obsecro quis illum ita iacentem *Communicatio* si adtuisset, sine lacrymis; ita laceratum sine eiulatu; ita pene mortuum sine conquestione siccus ipse cōspexisset? Aderat spectaculo tanto Christus, & si lacrymari fas adhuc Deum esset, lacrymatus credo fuisset: & nunquid hominum animos dolor exhausisset? nunquid terrorem imprimens crudelitas animos immutasset? Antonius ipse non queritur, dolere se nō vult, corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat, quod plus victoriarum est, quam iniuriarum. Ita scilicet magnanimi *Sententia.* Athletæ est, cædi & vincere. Ita nō *Simile* est arbor solida nec fortis nisi in quam virtus incursat; ipsa enim vexatione constringitur, & radices altius figit, Ita mul- *Aliud.* tum sibi adijcit virtus lacessita: quo sæpius canduit ferrum, durius est; nec radices agit altas seges, nisi quam alta quoq;

nix.

nix oppressit. Atque hæc dum ita extollo maxima, propriæ conscius imbecillitatis maiora relinquo. Quid enim hic dicam demones in omnem sese formam transmutasse, leopardos factos, leones, tauros, lupos, serpentes, vrsos, scorpiones, vt nobilem hunc Athletam ab arena virtutis auocarent aut deterrerent? Sed erat ille firmissimo sanctitatis muro circumseptus: & verè, *Hic murus aheneus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa* Quid dicam eum ita vixisse, vt ab omnibus quæreretur, ipse omnibus prodesset; vt vndique vexaretur, ipse cresceret vexatione; vt apud omnes honoraretur, ipse honores aspernaretur? Quid dicam? sermone consolabatur, opere iuuabat, exemplo conuertebat, doctrina erudiebat, precibus defendebat. Illum quæritabant Imperatores & eius litteris erudiebantur, vt maior Imperatoribus videretur qui sibi soli posset imperare Illum intueri, sequi, compellare gloriosum erat & salutare, vt vere virum diuinum vulgo nominarent, qui relictis omnibus ac seipso maior Deū totū possideret. Et quomodo Deū totū possideret? quia scilicet seipsum superarat, vt iam nihil nisi Deum ipsum occupare restaret. Quam multi sunt, qui equū agitare

Transitio.
Præteritio
Optimum propugnaculum innocentia.
Contentio
Disiunctio
Compar
Repetitio
Antonius vulgo vir diuinus.
Digressio breuis

no-

norunt, cohibere iam ignorant? quam multi sunt, qui gladios expediti rotant, ab vnica victi cupiditate rotantur? quam multi sunt, qui natando flumina superant, in luxuriæ submersi pelago superantur. Ita non in robore corporis aut nationibus subiugandis, sed in affectibus animi domandis vera fortitudo, vera victoria, veræ gloria virtutis consistit.

Peroratio. Quam victoriam cum reportarit Beatissimus Antonius, & iam in hominũ admiratione, in Angelorum applausu, in Diuine Maiestatis amplexu triumphet & exultet, ita illi congratulemur, B. AVDITORES, vt simul imitemur.

Excitatio ad imitationem. D. Antonij.

Causa imitationis. Si alacritatem adferre solet generositas & præstantia Ducis, Ducem illum habemus, quem cum orbis vniuersus admiraretur, dæmones omnes reformidabãt.

Remotio impedimẽtorũ Si imbecillitas naturę debilitare solet animum, corroborare possumus illum cognitione viri illius confirmati, qui cum nobis per naturam similis esset, per virtutem Diuis omnibus est adæquatus. Si generosæ cogitationis impetu nos efferre supra cœlos, & in patriam illam nostram redire anhelemus; eius vitã imitemur, qui cum esset corpore in terris, animo viuebat in cœlis, atque idcirco nunc quoq; triumphat in cælis. Sed ego triũphum.

Phum illum poetæ decantandum relinquo, & in hoc tantum oratoris officium concludo. Pulchre Antonij festum celebrauerimus, si vitam eius imitati fuerimus. DIXI. *Bene D. festum celebrat, qui Diuũ imitatur.*

PETRI PANGAERT
LOVANIENSIS,
Laudatio Auri.
In genere Demonstratiuo.

QVam varij hominum omnium sint sensus ac voluntates, quibus animi nunc oblectantur, nũc torquentur, satis hominum omni ætate degentium vota declarant. Cęsar Augustus, ille omnium Imperatorum vere decus, quem aliquando Roma aut non natum, aut non mortuum optauit, magno excelsæ mentis ardore, quoad Augustam summi Imperatoris perfectionem adspirabat, tria à Dijs immortalibus precari solebat, Scipionis fortitudinem, Pompeij beneuolentiam, Cæsaris fortunam. Huius in imperio, non in gloria aut fama successor Tiberius amplius aliquid fortasse voto, quam animo *Exordium à varijs hominũ votis* *August.* *Tiberij.*

coni-

complectens, viuere tantisper optabat, dum Reipublicæ prodesset. Ille vero ex omnium colluuione scelerum cōflatus Imperator Caligula, quoniā hominum odijs alebatur, cadauerum odore pascebatur, solâ crudelitate delectabatur, incendia, stragem, sanguinem effusum, & publicam semper aliquam calamitatem optabat. Ita diuersi hominum affectus diuersa animos in vota compellunt. Et quoniam lōgum esset singulos euocare, in omnibus etiam immorari velle, dicā quod omnibus non alienum à vero videri potest, hominum omnium vota Regem aliquando Phrygum Midam suo voto superasse: qui cum hospitio Bacchum excepisset, precatus est à Dijs Immortalibus & optauit, vt quidquid corpore contigisset in aurum conuerteretur. Nam si qui aurum possidet, possidere omnia credatur, profecto iam omnia optasse videtur, qui non hominis alicuius vires, aut beneuolentiam, aut fortunam, non imperia, non opes ingentes, non admirabilem in hominum admiratione prudentiam, sed aurum tantū optauit. Ita prudentissimus & alta quadam mente præditus Rex ille, quicquid homines cogitatione comminisci, voluntate appetere, votis optare possunt, quic-

Caligula

Mida: & hoc probatur

Ratio.

quicquid inops hominum vita desiderare, largiri Deus, fortuna indulgere potest, vno illo voto suo ac vix vno est complexus. Siquidem & fateri nos necessitas nostra cogit, & veritas proclamare, auro nihil vtilius ad omnem vitæ occasionem reperiri. Quæ res quoque hodierna die nostrum eo affectum impellit, vt, quoniam mihi in hoc vestro consessu prouinciam aliquam oratoriam ingredi demandatum est, auri laudibus stylum omnem & velim & debeam consecrare. Atque vtinam ea mihi felix fortuna cōtigisset, vt dum auri laudes prosequor oratione, aurea quadam apud vos eloquentia, aureo verborum flumine ac sententiarum vti possem! sed quoniam in hac infantia nostra & eloquentiæ tyrocinio facilius optare quiduis licet quam assequi, nec sperare possumus in hac imbecillitate, quod vix vlli post exantlatos labores innumeros est concessum, vestrum erit *Ornatissimi Domini, Humanissimi Iuuenes*, eo maiori beneuolētia attentioneque mihi iam adesse, de ea re dicenti apud vos, quam vos ipsi nunquam odisse potestis. Quid ergo, laudandum aurum dico? quamobrem vero? quia nihil auro potentius, nihil honestius, nihil vtilius, nihil in omni vita iu-

Aditus ad hanc orationem.

Optatio & Conciliatio auditoris.

Propositio cum partitione.

cun-

cundius qui respirare, viuere, ac omnino esse sine auro non possumus.

Cōfirmatio 1. Argumētū à vi & potentia auri.

Inter res illas, quarum exhorrescere vim ac potentiam homines solent, arma inprimis recensemus, quorum fulgor oculos perstringit; fulmen animos exhaurit, vis horrenda non raro prosternit:

Probatur cōparatione 1. cū armis, quia vincit arma.

quæ munitissimas vrbes euertunt, regna & prouincias potentissimas vastant ac depopulantur, Reges orbis & Monarchas concutiunt, vinciunt, premunt: nunquid *Aurum bella gerit, mucronibus imperat Aurum?*

Compar.
Disiunctio
Subiectio.
Vincit bella

ingruitne tempestas horrenda belli & armatus hostis ad pugnam, ad stragem, ad incendia, ad mortes innumeras prouocat? Audi

Testimonium oraculi

oraculum, Argenteis hastis confligito, & omnia vinces: ita quondam Philippo Macedoni respondit Apollo, cum expugnare Græciam meditaretur.

Vincit vrbes munitissimas.

Posita fortassis arx in ruptuas minas irridet, tuas copias illudit, imo etiam grauibus armis & velut fulmine quodam desuper intonat? Onustus auro in arcem asellus ascendat, & expugnabis. Ita fassus est Philippus illeexpugnari castra ōnia posse, in quę Asellus onustus auro posset ascēdere. Scilicet

Testimonium Horatij

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius

Ictu

Ictu fulmineo

Scio eam omnium ætatum religionem fuisse, vt Diis immortalibus omnipotentiam homines mortales attribuerent; quod ipsum fateri pietatis est, diffiteri impudentiæ. Quid deinde? Nunquid — *Superi flectuntur ab auro,* *Gaudet & aurato Iuppiter ipse thoro?* Quamquam nihil dixero, non arma, nõ vrbes, non saxa, non res alias maximas durissimasq; superet aurum, at hominũ animos euincit, corda subiicit, mentes frænat & regit. Ita quos expugnare ferrũ non potest aurum expugnat: qui nullo frangi cruciatu possũt, auro flectũtur; quorũ fides nullis armis cõcutitur, eorũ animus auro quassatur. Iã ergo nihil est in hoc ambitu rerũ omniũ, quod potentia certet cũ auro: quid si nihil quoq;, quod cum eodẽ certet honestate? videte tẽpla, considerate etiam templorũ ornamẽta, vnde illa nisi ab auro? verissime Poeta,

Tẽpla micãt auro, radiatq; altaribus aurũ,
Auro certa fides perpetuũq; decus.
Auro Romulei redimũt Capitolia Patres,
Parent victa auro sidera, terra, fretũ.

Et obsecro quis templorum religionẽ veneraretur, quis sanctitatem in iis profiteretur, quis vllo pietatis affectu excitaretur, si nullum in tẽplis parietes aurum

1. Cũ Dijs, quos vincit

Præteritio

Vincit hominum animos.

Similiter desinens.

Cõclusio & Transitio.

2. Argumẽtum ab honesto

1. Tẽpla ornãtur auro

2. Capitolium olim.

Repetitio.

Disiunctio similiter desinens.

aurum ostentarent? si diuorum effigies non auro vestirentur? si altaria, si sacra vasa, si cætera sanctissimæ religionis instrumenta non auro constarent? Ille, ille radians ab auro fulgor diuinitatem quandam indicat præsentem, & dum oculos illustri lumine perstringit, animos euocat, atque erigit in Deum. Videte nunc palatia Regum, sceptra, diademata, conclauia, thronum, aulæa, quid est hic, quod non aurum sit totum? Rideremus Cæsarum solia, nisi auro suo Cæsares suos complecterentur; vilescerent apud nos diademata, nisi auream in nos lucem ab excelsis illis verticibus reverberarent: omnino sceptra non timeremus, nisi illis aurum adderet auctoritatem. Omnia aurum illustrat, omnia aurum amare facit, omnia aurum serenat. Et quemadmodum cum suis radijs sol terram ab alto illustrat, propius ad nos accedens, omnia lætari & quodammodo ridere videntur, virentes apparẽt herbæ, redolent amœnissimi flores, suauissimi fructus emergunt & ostenduntur; cum occidit vero cælestis ille fulgor, aut intra nubem vultum abscõdit, suis omnibus ornamentis spoliari terra, herbę exarescere, omnia quodammodo statim exanimari videntur: ita omnino

3. Palatia

Disiunctio Compar.

Repetitio Illustratio per similitudinem.

Propositio

cum

cum abest aurum, pallent omnia & vi- *Redditio.*
lescunt;at vbi splendor eius affulsit, &
propius vilibus etiam rebus adhæret, *Admiratio*
Dii boni!vt aspicientiũ in se oculos re-
flectit!vt admirantium animos exhau- *Similiter*
rit!vt maiestatem rebus addit,& quan- *desinens.*
dam conciliat venerationem! Nolo co-
gitationibus vestris abuti, honorandi
AVDITORES, sed tamen si mirari
forte nonnunquam soletis,vnde tantus
tam variis in rebus splendor passim af-
fulgeat,credite totum esse ab auro. Vt *Amplifica-*
sese vel in nodulo tantum aureo iacti- *tio ab adiũ*
tat puer; vt in sertis & redimiculis,in *ctis & enu-*
cingulis etiam aliquo auro vestitis ex- *meratione.*
ultant adultiores:vt sibi matronæ nobi
les applaudunt,cum vel monile vel au-
ream catenam, vel annulos aureos ef-
ferre possunt in lucem! propter aurum
specula petuntur: propter aurum loca *Repetitio.*
publica cœtusque hominum amantur:
quia ab auro omnis elegantia, omnis
splendor, omnis apparatus, Verunta- *Transitio.*
men sit mihi iam cum iis sermo, qui *3. Argumẽ-*
cum ament quidem honestatem,ampli *tũ ab vtili.*
us tamen aliquem fructum quærunt &
vtilitatem,Ac inprimis ab illis ita quę- *Probatur*
ro,quidquamne in hac omnium abun- *cõparatio*
dantia rerum vtilius esse possit, quam *ne cũ rebus*
vel sanguis,quo constamus & augemur; *aliis vtilib*

G vel

vel anima qua vigemus, sentimus, intelligimus? Timotheus pecunias atque aurum sanguinem animamque mortalibus esse dicebat, quib⁹ qui careat, mortuus inter viuos agat. Et vere id Iulius Cæsar agnouit, qui potentiam non fundorum possessione, non amicorum copia, non iteratis Magistratibus, sed auro militibusque parari dixit. Est, est omnino vitæ nostræ sanguis aurum, est anima illa, sine qua non respiramus, est ille thesaurus ingens, quo efficere omnia, teste Tullio, valemus. Quid obsecro desiderare inprimis in hac vita debemus? Credo vt amicos habeamus, quorum consuetudine nihil in vita iucundius esse potest; at si Sophoclem audiamus, cōciliat hominibus amicos aurum. Desideratne vxorem aliquis nobilem, diuitem, formosam? cum Euripide dicam:

Aurum animam mortalium est. *Testimonium Cæsaris.* *Repetitio Conduplicatio* *Subiectio* *Auri Commoda.* *Aurũ dat vxorem.*

Vxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Ambit aliquis honores & Magistratus? ecce illi suffragabitur aurum; *auro venduntur honores*. Non in Reipublicæ subsellijs sedent egeni, sed opulenti; non tribunalia premunt, quibus in arca nullum æs quiescit, sed quorum aurum alios deterret; nō imperant alijs angustioris fortunæ

Dat honores. *Amplificatio per contentionis,*

fortunæ homines, sed quos aurum supra supra cæteros attollit. Quid dicam amplius, nisi cum Euripide exclamem: O aurum, quam ingens generis humani bonum es! sine te culina friget, per te vero laute epulamur; sine te sordescimus nobis, per te vero magnifice vestimur; cum te non habemus, supplices aduoluimur genibus aliorum; at te cum possidemus, lacrymas aliorum læti videmus; cum loculos nostros deseruisti, deserunt nos simul amicis sed te cum recepto turgescunt, stipamur vndique, & salutamur. Te persequuntur sagaci nare mercatores, tibi laborant opifices, tibi famulātur serui, tibi milites arma ferunt, tibi remis ac velis maria nautæ solicitant, tibi pulpita ingenti voce allatrant Sapientes, tibi custodias agūt & soliciti sunt auari, tu misericordiam Iudicibus infundis, tu diligentiam Aduocatis & industriam acuis; tu pedibus nuntiorum alas addis. Quid omnia dico? tu omnia facis, & es omnia. Credite mihi, AVDITORES, difficilimum est laudare quod laudari satis nunquam potest, nihil tamen videor adhuc dixisse, nisi vobis non invitis affirmem, nihil auri possessione jucundius reperiri. Non hic quicquam confingo, nec abblandior auro. Nun-

Exclamatio

Apostrophe ad aurū & amplificatio ab effectibus.

Traductio

Compar.

Subiectio.

Similiter desinens.

quid enim illa iucunditatem adferre summam & voluptatem in vita solent, quæ cum à nobis recesserunt aut perierunt perturbamur,& ingenti luctu confundimur? nemo siccus parentum funera conspicit,quia iucunda sine iis esse vita non potest; nemo nisi plorans dimittit amicos,quia grata est nobis consuetudo amicorum. Quid si vero profusis lacrimis ingentique dolore ploratur aurum? nolite hic simulationem aliquam suspicari,namque non mentiente Poeta (Imo

Testimonium. *Ploratur lacrymis amissa pecunia veris,*
Et maiore domus gemitu,maiore tumultu
Plorantur nummi,quam funera

Optatio. O si videre hic possetis mercatorem aliquem,cuius ex arca profunde sepulta nocturni fures surripuerunt aurum!cer*Hypotyposis* neretis perennes ex oculis lacrymas abire, audiretis aliquando eiulantē ingenti voce,aliquando suspiriis vocē abrumpi: videretis tunsiones mille pectoris, lacerationes vultus,capitis cōcussiones:mitaremini nunc ardescentem ira ac furore,nunc desperantē,pallidoque vultu in mortē concidentē. Quamobrem vero? *Optatio cū dissimulatione.* nisi quia rem sibi vxore,liberis,vita sua iucundiorē,aurū suum amisisset ô si etiam conspicere possetis,quē dicā?Midā

ne ali-

ne aliquē qui omnia suo attactu in aurū conuertebat? nimia est voluptas illa. Duitēne aliquem loculis suis&cistis incubantē? sed ille lætitiā animo sinuque concludit. Caligulamne Imperatorem? vtinam illū nudis pedibus supra auri aceruos ambulantē cerneretis, quanta suauitas in attactu? quanta iucunditas in aspectu? non se capiebat Imperator, ac tū prius se Cæsarē Romanum agnoscebat, cum pedibus aurū calcaret. Illa est ab auro voluptas, quæ manū ipsam titillat, cū ostensum ab aliis aurum vel attingere tantum desideramus, quæ oculos nostros aut erigit aut flectit, vt videre cupiamus, quicquid auri tinnitū, vel auri fulgorem emittit; quæ tacitis sensibus nostris animos in amabile votum impellit, vt aurum sæpenumero possidere optemus, & eos duntaxat felices, qui auro potiūtur, exclamemus. Sint ergo grati Parentes, gratius est aurū: sint amici iucundi, iucundius est aurum, illi vt simus&viuamus efficiunt; at vt laute & splendide viuamus efficit aurū, illi in prima dūtaxat ætate adsunt, at vero vsque ad mortem remanet aurū. Quanquam esto, nulla vis sit auri, nulla honestas, nulla vtilitas, nulla iucunditas, quid si ita necessarium est, vt sine eo non tātum

Sustētatio.
Subiectio
Repetitio
Similiter cadens.
Cōparatio repetita per contentionem.
Transitio per concessionem.
s. argumētum à necessario.

Renouatio attentionis tum non bene viuere, sed ne viuere possimus? erigite animos, & quæ dicam altiori mente percipitote. *Subiectio.* Quid est quod ingeniis alas addat? aurum opinor. *Complexio* Quod est præcipuarum instrumentum ac materies virtutum? aurum omnes affirmant. Nemo liberalis, nemo magnificus sine auro. Et vere Poeta,

Testimonium.

——omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaque pulchris
Diuitijs parent: quas qui contraxerit, ille
Clarus erit, iustus, fortis, sapiens, etiã Rex,
Et quicquid volet.

Permissio cum quadam reiectione Sileant nunc, & fatui lateant in obscuritate sæculorum, qui aurum imprudentes aliquando contempserunt. Per me licet, asset & comedat ad focum rapas Curius ille Romanus, dum aurum suum Samnites reportant. Remittat sua talenta Polycrati Samio Anacreon; abiiciat suum aurum in mare Democritus. Rideant diuitias omnes atque aurum *Traductio* torue illius antiquitatis Philosophi: melius hodie sapientes nostri sapiunt, illi eiectum aurum excipiunt, apud illos habitat secure, per illud ipsi volitant pomposi, in eo supercilia ponunt, & ne nugas agere ac voluere videantur, Sapientiam auro vendunt. Et cur non obsecro

cum

cum nihil ſit quod non auro vendatur? *Auro venalia iura: aurum lex ſequitur.* Si reſpires æger lectumque premas; voca med.cum, auro ſanaberis; ſi litiges, inunge manus auro Aduocatis, litem vinces; ſi lauream ambas Doctoralem? aurum oſtende, alibi Doctor eris. Vis vinum præſtantiſſimum, vis Indica aromata, vis gemmas, vis delicias omnes; cellas & officinas aperit aurum. Quanquam exhaurire conor Oceanum, dum ſingulas auri laudes referre contendo, & quis Oceanum exhaurire, quis eius arenas numerare ſe poſſe confidat? impar eſt, AVDITORES ornatiſſimi, tantis laudibus oratio noſtra, & iam me pudet atque indignor, quod non humana tantum, ſed imbecilli fractaque voce rem illam tam præſtantem, tam diuinam, vnicum mundi decus coner exornare. Tu enim es aurum, quod omnia vincis & exſuperas; tu rebus omnibus honeſtatem addis & ſplẽdorem; per te fruimur voluptatibus, & ſine te nulla omnino eſt vita noſtra. Tu inhabitas cælos, & aurea facis diuorum palatia. Tu Iouis ſolium ac ſceptrum, Solis currum ac radios, Iunonis coronam, Cupidinis ſagittas Apollinis arcum exornas. Tu in te Sanctiſſimum Chriſti Corpus concludis, Diuorum reliquias

Neceſſitas auri ad omnia.

Amplificatio per enumeratione.

Tranſitio

Peroratio.

Repetitio Confirmationis figurata per Apoſtrophen.

asseruas; pretiosa quæque complecteris. Tu solum es in votis hominum, & qui te tolleret è mundo sustulisse solem è cœlo videretur. Sed ad vos redeo AVDITORES honorandi, & quoniam gratior est auri possessio quam laudatio, nec ista vestra vota possum ignorare, quod aurū vobis audientibus & fauentibus laudaui, illud vobis omnibus ex animo precor & exopto. DIXI.

Reditus ad Auditores quibus aurū precatur

GVILIELMI van HAECHT LOVANIENSIS,

Vituperatio auri, seu pecuniæ.

In genere Demonstratiuo.

Exordium à deprauato quorundā iudicio.

Plurimis in rebus deprauatū quorundam hominum iudicium ac mentis cæcitatem licet intueri, Ornatissimi & humanissimi AVDITORES; qui tam temere & præcipiti quodam sensu de rebus fere omnibus iudicare solent, vt quas maxime vituperare deberent, eas nunquam satis laudare possint. Ita quę iucunditate quadam voluptatem apportant, aut magnificentiam splendoremque aurata fronte iactitant & osten-

& oſtentant, laudantur ab iis potius, quam ipſi diſcernant an ſint mala pernicioſaque. Satis eſt iucundum aliquid eſſe vt illud ipſi extollant: ſatis eſt oculis iniicere ſplendorem auri, vt rem ipſi digniſſimam appellent. Atque cum ita homines illi cogitationibus ſuis permoueantur, ac trahantur, vt iudicio ſæpe nullo vtantur, mirum eſt nequaquam, ſi quandoque reiiciantur & explodantur orationes illæ, quæ contra multitudinis imperitæ ſunt opinionem. Nunc vero quoniam tales vos eſſe non ignoro, qui vulgi iudicium inconſtantis temerariique non miremini, nequaquam etiam apud vos hodie eam inire dictionis huius rationem reformidabo, vt declarem nihil auro turpius, aut pernicioſius reperiri, cuius nuper phalerata magis quam vera oratione laudes audiuiſtis: & quod apud illos vulgares & plebeios tantam habere videtur & honeſtatem & vtilitatem, vt ſatis non ſit rem maximam & præſtantiſſimam credere, numen eſſe propemodum arbitrentur. Et ſi mihi illud de veſtro iſto fauore ac beneuolentia polliceri poſſum, vt attentis erectiſque animis tota mihi oratione adeſſe velitis conabor efficere, vt omnino ſtatuatis,

Repetio.

Aditus ad præſentem orationem.

Conciliatio Auditorũ.

omnem illum splendorem auri quādam esse ad perniciem inuitationem. Quanquā de vestris animis nunquam diffidā, quorum oculos non sine fauore magno video in me esse conuersos; & ecce continere me hoc in limine orationis non possum, quin cum Principe Poetarum exclamem:

Confirmatio.

Exclamatio.

--- quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

1. Argumētum, Quod omniū scelerum causa sit aurum.

Quid inquam non cogis? nullum est, libere dicam & verè, nullum est omnino scelus aut flagitium, quod aurum non inueniat ac producat. Cogitate nefandissima quæque scelera, & iniustitiam in primis. Quid? nunquid aurum fas omne abrumpit;

Amplificatio per Inductionem.

Auro pulsa fides, auro venalia iura;
Aurū lex sequitur, mox sine lege pudor.

Est causa iniustitiæ.

Repetitio.

Distributio

Compar.

Et obsecro, quid futurum tandē erit, si sepulta iustitia iudex aurum sequatur, nulla sit æquitas in tribunalibus, nulla seueritas in pœnis, nulla fides in testibus, nulla ratio in iudiciis, nulla grauitas in confessibus? concipite duella, tumultus, bella, & auro simul acclamabitis:

Est causa bellorum.

Te propter pugna fiūt & bella mouentur,
Ad prædā & cædes corpora nostra trahis.

Repetitio.

Vere enim aurum est, quod miserorum hominum sanguine gladios & arma cætera,

tera cruentat, Aurum est quod agros depopulatur & vastat; aurum est quod ciuium ædibus, templis deorum, oppidis & ciuitatibus flammas subiicit & euertit; aurũ est quod capulares exacta ætate senes trahit in seruitutẽ, matronas & virgines libidini parere cogit, infantes & pueros ab amplexu matrum abducit. Fingite vobis cogitationem discordiarum omnium & odiorum inter parentes & liberos; inter fratres, inter agnatos & affines, rursus exclamabitis: *Amplificatio ab effectibus.* *Disiunctio.* *Alij effectus.*

Tu facis ingratus Patrẽ quod Filius odit,

Inter & agnatos iurgia sæpe moues.

Igitur aurũ arctissimum illud naturæ vinculum dissoluit: alienat à patre filiũ, à filio patrẽ; in visceribus & animis fratrũ fraternũ amorẽ exstinguit; consanguinitatẽ eripit & in seipsos armat propinquos Qnod esse maius scelus, quę pestis detestabilior, quæ labes contagione pernitiosior esse potest? illud est quod falsos inter se amicos cõiũgit & ad flagitia nefãdissima coire multos facit: illud est quod in pudendã castitatis suæ prostitutionẽ virgines adducit, & viris viã aperit ad libidinẽ; propter ipsũ nemora & siluas fures infestant & omnium vitæ insidiantur, propter ipsum tot homicidia in siluis, in agris, in domibus, in vrbibus *Repetitio Compar. Similiter desinens.*

committuntur, propter ipsum fides violatur, religio mutatur, salus venditur. Quanquam quid innumera consector, vbi omnia dicere non possum? tamen si, si nihil aliud, hoc saltem cum Poeta dicamus:

Præteritio per similitudinem.

Prosternis gentes & totum destruis orbem,
Nulla fides hominis te duce stare potest.
Fœdera tu Regum, tu falsos iungis amicos,
Imperio seruit & genus omne tuo.

Quid amplius?

Tolle aurum, nulla vitiatur in orbe puella.
Tolle aurum, nullus peccat in orbe puer.

Veruntamen insusurrant aliqui mihi, Et honores, inquiunt, nunquid auro parantur? venio quo me vocant. Profecto male res se tunc habet, cum quod effici virtute deberet, id auro tentatur: nec immerito doctissimus Valerius Maximus existimauit, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecuniâ licere. Agite enim si nullis nisi aurum possidentibus concedendus est honor, quis non potius negotiator aliquis, quam exercitus Imperator fiet? si decernenda est omnis auro gloria, quis amplius laborare pro Republica, quis pro patria perditorum odia ciuium appetere, caput, fortunas, vitam pro eadem in discrimē offerre volet? iacebit industria, languebit pa-

Obiectio præoccupata.
Responsio.
Interrogatio.
Dissimilitudo Compar.

triæ:

triæ amor, exulabit alacritas, ſepelietur virtus, nulla erit aut fucata tantum gloria. Neque enim niſi gloriæ ſtimulus excitat ad præclara, & qui glorianſ ſunt adepti, fortes & illuſtres viri gloriâ ſuâ contenti conquieſcunt. Quanquam dum vos intueor AVDITORES optimi, ſcientiarum obliuiſci non poſſum; & quis tamen eas ſequi deſiderabit? quis ſe Muſis conſecrare volet? quis optimis & honeſtiſſimis artibus mentem illuſtrare, animũ ornare, ſeipſum perficere: per eas vero patriæ ſuccurrere & æternam poſteritatis ambire famam optabit, ſi tãtummodo laudetur aurum? ſi non amplius hederæ doctarum fontium ſint præmia, nec Apollinem ſuũ laurus, ſed Crœſum aliquem coronet? Et quoniam hæc turpiſſima eſſe iudicatis, videor eo delapſus, vt nihil auro turpius eſſe demonſtrẽ. Quid eſt igitur aurum obſecro? terra ſcilicet in ruborem calore ſolis concocta. Ergone virtutem terra illa ſuperabit, & hoc homines iudicabunt? ergone terra illa honores ementur, & ab hominibus? ergone terram illam homo, quis homo? mundi Rector, alter in terris quaſi Deus; quis homo? non impetu, non neceſſitate, ſed conſilio rationis agens, terram, inquam, illam homo colet & propemodum.

ſimiliter deſinens.

Sententia.

Tranſitio. 2. Argumẽtũ à turpi.

Quid ſit aurum.

Inuectiua per amplificationem ab indigno.

Repetitio.

cruorem hauriendum exacerbantur & concitantur: refugere fastum insolentem superborum, quo illi omnia despiciunt & aspernantur. Quid dicam amplius? abhorrere turpitudine fœdissima lupanarium, ab obscœnitate adulteriorum, ab insania sicariorum, à perfidia testamentariorum, ab obsequio lenonum, ab omni denique scelerum omnium turpitudine. Et quæ illa vero tandem si non auri turpitudo est? Nunquid sine auro nullum est scelus?

5. Cum superbia.

6. Cum quibuscunque vitiis.

Omnis turpitudinis causa aurũ.

Testimonium.

Aurum destructor vitæ, princepsque malorum,
O quam difficiles nectis vbique dolos!
O vtinam natum nunquam mortalibus esses,
Dulcia suppeditas quod nocumenta viris.

Quid illa minora repetam, homines turpes & infames auro reddi; curis per aurum & anxietatibus repleri, tristes ab auro & pallidos existere; sui propter aurum ac Dei non recordari? nimis ista sunt nota, & fortassis dum ad illa pericula, quæ mortalibus inferre solet aurum, descendo, satis ex his illa quoque intelligetis, quæ quia sunt minora, remorari non debent orationem. Interrogatus aliquando Diogenes, ille discipulus

Præteritio cum dissimulatione

Testimonium Diogen.

lus & æmulus naturæ, cur aurum pallere? quoniam, inquit, multi auro insidias struunt: sed ego si quispiam illud à me quæreret, cur diuites ac potissimum expallescant auari, non ad aurum, sed ad ipsos me conuertendo, quoniam ipsis, responderem, multi insidias moliuntur. Et quæ harum, nisi aurum, insidiarum omnium est causa? O quam melius cantat vacuus coram latrone viator! Nihil hic de fur bus loquor, quos in siluis latenter disponit aurum, & à quibus omni ætate propter aurum misere sunt contrucidati. Non recordabor hic insaniæ illius, in quam emotâ mente propter aurum non pauci præcipitantur, dum circumspicere semper, nunquam non timere, vndique angi solent ac perturbari. Quantum est illud vero, quod propter aurum casu fortassis nonnunquam amissum multi violentas in se manus exserant, suo se cruore conspergant, perditi ac desperati moriantur? nimium est, & nondum est satis. Quantum est ergo rursum eo dementiæ vesaniæque homines prolabi, vt extinctâ rationis omnis luce, iudicio atque consilio reiecto, tanquam Deum & numen maximum aurum adorent? Sunt, sunt, (credite AVDITORES, neque enim audaciâ feror.

Exclamatio.

Præteritio.

Repetitio.

Disiunctio.

Similiter desinens.

Conduplicatio.

committuntur, propter ipsum fides violatur, religio mutatur, salus venditur. Quanquam quid innumera consector, vbi omnia dicere non possum? tamen si, si nihil aliud, hoc saltem cum Poeta dicamus:

Præteritio per similitudinem.

Prosternis gentes & totum destruis orbem,
Nulla fides hominis te duce stare potest.
Fœdera tu Regum, tu falsos iungis amicos,
Imperio seruit & genus omne tuo.

Quid amplius?

Tolle aurum, nulli vitiatur in orbe puella.
Tolle aurum, nullus peccat in orbe puer.

Veruntamen insusurrant aliqui mihi, Et honores, inquiunt, nunquid auro parantur? venio quo me vocant. Profecto male res se tunc habet, cum quod effici virtute deberet, id auro tentatur: nec immerito doctissimus Valerius Maximus existimauit, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecuniâ licere. Agite enim si nullis nisi aurum possidentibus concedendus est honor, ... potius negotiator aliquis, q... tus Imp... si decer... nis a... s arr... pr... pr...

Obiectio præoccupata.

Responsio.

Interrogatio.

... er- ... t pa- ... triæ:

...ssim... ... ompr...

triæ amor, exulabit alacritas, sepelietur *Similiter*
virtus, nulla erit aut fucata tantum glo- *desinens.*
ria. Neque enim nisi gloriæ stimulus ex- *Sententia.*
citat ad præclara, & qui gloriam sunt
adepti, fortes & illustres viri gloriâ suâ
contenti conquiescunt. Quanquam dum
vos intueor AVDITORES optimi, sci-
entiarum obliuisci non possum; & quis
tamen eas sequi desiderabit? quis se Mu-
sis consecrare volet? quis optimis & ho-
nestissimis artibus mentem illustrare, a-
nimū ornare, seipsum perficere: per eas
vero patriæ succurrere & æternam poste-
ritatis ambire famam optabit, si tātum-
modo laudetur aurum? si non amplius
hederæ doctarum fontium sint præmia,
nec Apollinem suū laurus, sed Crœsum *Transitio.*
aliquem coronet? Et quoniam hæc tur- *2. Argumē-*
pissima esse iudicatis, videor eo delap- *tū à turpi.*
sus, vt nihil auro turpius esse demonstrē.
Quid est igitur aurum obsecro? terra sci-
licet in ruborem calore solis concocta. *Quid sit*
Ergone virtutem terra illa superabit, & *aurum.*
hoc homines iudicabunt? ergone terra
illa honores ementur, & ab hominibus?
rgone terram illam homo, quis homo? *Inuectiua*
undi Rector ... in terris quasi Deus; *per amplifi-*
is homo? ... u, non necessita- *cationem*
sed co... agens, terram, *ab indigno.*
quam, ... olet & propemo- *Repetitio.*
dum.

committuntur, propter ipsum fides violatur, religio mutatur, salus venditur.

Præteritio per similitudinem.

Quanquam quid innumera consector, vbi omnia dicere non possum? tamen si, si nihil aliud, hoc saltem cum Poeta dicamus:

Prosternis gentes & totum destruis orbem,
Nulla fides hominis te duce stare potest.
Fœdera tu Regum, tu falsos iungis amicos,
Imperio seruit & genus omne tuo.

Quid amplius?

Tolle aurum, nulla vitiatur in orbe puella.
Tolle aurum, nullus peccat in orbe puer.

Veruntamen insusurrant aliqui mihi,

Obiectio præoccupata.

Et honores, inquiunt, nunquid auro parantur? venio quo me vocant. Profecto male res se tunc habet, cum quod effici

Responsio.

virtute deberet, id auro tentatur: nec immerito doctissimus Valerius Maximus existimauit, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecuniâ licere. Agite enim si nullis nisi aurum possidentibus

Interrogatio.

concedendus est honor, quis non potius negotiator aliquis, quam exercitus Imperator fiet? si decernenda est omnis auro gloria, quis amplius laborare pro Republica, quis pro patria perditorum odia ciuium appetere, caput, f[illegible] nas, vitam pro [illegible] discrim[illegible]

[illegible]

[illegible] volet? [illegible] lan[illegible]

C[illegible]

triæ amor, exulabit alacritas, sepelietur virtus, nulla erit aut fucata tantum gloria. Neque enim nisi gloriæ stimulus excitat ad præclara, & qui gloriam sunt adepti, fortes & illustres viri gloriâ suâ contenti conquiescunt. Quanquam dum vos intueor AVDITORES optimi, scientiarum obliuisci non possum; & quis tamen eas sequi desiderabit? quis se Musis consecrare volet? quis optimis & honestissimis artibus mentem illustrare, animũ ornare, seipsum perficere: per eas vero patriæ succurrere & æternam posteritatis ambire famam optabit, si tãtummodo laudetur aurum? si non amplius hederæ doctarum fontium sint præmia, nec Apollinem suũ laurus, sed Crœsum aliquem coronet? Et quoniam hæc turpissima esse iudicatis, videor eo delapsus, vt nihil auro turpius esse demonstrẽ. Quid est igitur aurum obsecro? terra scilicet in ruborem calore solis concocta. Ergone virtutem terra illa superabit, & hoc homines iudicabunt? ergone terra illa honores ementur, & ab hominibus? ergone terram illam homo, quis homo? ...undi Rector, alter in terris quasi Deus; homo? non impetu, non necessita... co... ...nis agens, terram, ...olet & propemodum.

similiter desinens.

Sententia.

Transitio.

2. Argumẽtũ à turpi.

Quid sit aurum.

Inuectiua per amplificationem ab indigno.

Repetitio.

committuntur, propter ipsum fides violatur, religio mutatur, salus venditur. *Præteritio per similitudinem.* Quanquam quid innumera consector, vbi omnia dicere non possum? tamen si, si nihil aliud, hoc saltem cum Poeta dicamus:

Prosternis gentes & totum destruis orbem,
Nulla fides hominis te duce stare potest.
Fœdera tu Regum, tu falsos iungis amicos,
Imperio seruit & genus omne tuo.

Quid amplius?

Tolle aurum, nulla vitiatur in orbe puella.
Tolle aurum, nullus peccat in orbe puer.

Veruntamen insusurrant aliqui mihi, *Obiectio præoccupata.* Et honores, inquiunt, nunquid auro parantur? venio quo me vocant. *Responsio.* Profectò male res se tunc habet, cum quod effici virtute deberet, id auro tentatur: nec immerito doctissimus Valerius Maximus existimauit, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecuniâ licere. Agite enim si nullis nisi aurum possidentibus concedendus est honor, *Interrogatio,* quis non potius negotiator aliquis, quam exercitus Imperator fiet? si decernenda est omnis auro gloria, quis amplius laborare pro Republica, quis pro patria perditorum odia ciuium appetere, caput, fr[illegible] nas, vitam pr[illegible] discrim[illegible] *Disiunctio* [illegible] volet [illegible] lan[illegible]

C[illegible]

triæ amor, exulabit alacritas, sepelietur *similiter* virtus, nulla erit aut fucata tantum glo- *desinens.* ria. Neque enim nisi gloriæ stimulus ex- *Sententia.* citat ad præclara, & qui gloriam sunt adepti, fortes & illustres viri gloriâ suâ contenti conquiescunt. Quanquam dum vos intueor AVDITORES optimi, scientiarum obliuisci non possum; & quis tamen eas sequi desiderabit? quis se Musis consecrare volet? quis optimis & honestissimis artibus mentem illustrare, animũ ornare, seipsum perficere? per eas vero patriæ succurrere & æternam posteritatis ambire famam optabit, si tãtummodo laudetur aurum? si non amplius hederæ doctarum fontium sint præmia, nec Apollinem suũ laurus, sed Crœsum *Transitio.* aliquem coronet? Et quoniam hæc tur- *2. Argumẽ* pissima esse iudicatis, videor eo delap- *tũ à turpi.* sus, vt nihil auro turpius esse demonstrẽ. Quid est igitur aurum obsecro? terra scilicet in ruborem calore solis concocta. Ergone virtutem terra illa superabit, & *Quid sit* hoc homines iudicabunt? ergone terra *aurum.* illa honores ementur, & ab hominibus? ergone terram illam homo, quis homo? *Inuectiua* [illegible]undi Rector, alter in terris quasi Deus; *per amplifi-* homo? non impetu, non necessita- *cationem* [illegible]con[illegible] [illegible]nis agens, terram, *ab indigno.* [illegible] [illegible]olet & propemo- *Repetitio.* [illegible]dum.

committuntur, propter ipsum fides violatur, religio mutatur, salus venditur. Quanquam quid innumera consector, vbi omnia dicere non possum? tamen si, si nihil aliud, hoc saltem cum Poeta dicamus:

Præteritio per similitudinem.

Prosternis gentes & totum destruis orbem,
Nulla fides hominis te duce stare potest.
Fœdera tu Regum, tu falsos iungis amicos,
Imperio seruit & genus omne tuo.

Quid amplius?

Tolle aurum, nulla vitiatur in orbe puella.
Tolle aurum, nullus peccat in orbe puer.

Veruntamen insusurrant aliqui mihi, Et honores, inquiunt, nunquid auro parantur? venio quo me vocant. Profecto male res se tunc habet, cum quod effici virtute deberet, id auro tentatur: nec immerito doctissimus Valerius Maximus existimauit, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecuniâ licere. Agite enim si nullis nisi aurum possidentibus concedendus est honor, quis non potius negotiator aliquis, quam exercitus Imperator fiet? si decernenda est omnis auro gloria, quis amplius laborare pro Republica, quis pro patria perditorum odia ciuium appetere, caput, fortunas, vitam pro eadem in discrimẽ offerre volet? iacebit industria, languebit patriæ

Obiectio præoccupata.

Responsio.

Interrogatio.

Distinctio Compar.

triæ amor, exulabit alacritas, sepelietur virtus, nulla erit aut fucata tantum gloria. Neque enim nisi gloriæ stimulus excitat ad præclara, & qui gloriam sunt adepti, fortes & illustres viri gloriâ suâ contenti conquiescunt. Quanquam dum vos intueor AVDITORES optimi, scientiarum obliuisci non possum; & quis tamen eas sequi desiderabit? quis se Musis consecrare volet? quis optimis & honestissimis artibus mentem illustrare, animũ ornare, seipsum perficere: per eas vero patriæ succurrere & æternam posteritatis ambire famam optabit, si tãtummodo laudetur aurum? si non amplius hederæ doctarum fontium sint præmia, nec Apollinem suũ laurus, sed Crœsum aliquem coronet? Et quoniam hæc turpissima esse iudicatis, videor eo delapsus, vt nihil auro turpius esse demonstrẽ. Quid est igitur aurum obsecro? terra scilicet in ruborem calore solis concocta. Ergone virtutem terra illa superabit, & hoc homines iudicabunt? ergone terra illa honores ementur, & ab hominibus? ergone terram illam homo, quis homo? mundi Rector, alter in terris quasi Deus; quis homo? non impetu, non necessitate, sed consilio rationis agens, terram, inquam, illam homo colet & propemodum.

similiter desinens.

Sententia.

Transitio.

2. Argumentũ à turpi.

Quid sit aurum.

Inuectiua per amplificationem ab indigno.

Repetitio.

Licentia. dum adorabit? Quid? lutū illud adorabit, quod attingere reformidat, quod calcare sæpenumero pudet? Date veniam, vt dum veritatem profiteor apud vos, dicam audacter. Circumspicite, quicquid est cæli ambitu conclusum, terras, maria, omnia tandem vno cogitationis vnius intuitu perlustrate, nihil est omnino, quod sua turpitudine non aurum euincat. *Simulatio* Video commotos esse nōnullos: & hanc nostram oculis ac vultu audaciam notate. *Renouatio attentionis* Quid est? nondum ergo assensum, nondum animos datis? erigite tamen illos, & parumper vestras mihi ac meæ orationi cogitationes accommodate, veritatem ipsam fatebimini mecum esse, quod tam procul à veritate remotum existimatis. *Amplificatio per comparationē omnem cū veneno.* Obsecro turpiusne quicquam esse veneno potest? omnino nihil; cum ea sit vis eius, tam pestilenta, tam exitiabilis, tam abominanda, vt quicquid infecerit & occupauerit, prosternat & euertat, animam nostram expellat, corpus tabidum efficiat, vitam omnem abripiat. *Subiectio.* *Compar.* *Distinctio* *Similiter desinens.* Sit ita, adhuc omni veneno nocentius est aurum, cuius fulgor cum placet oculis, pestifer est animo. *Illustratio per similitudinem.* Quemadmodum enim serpens dum squamas radiantes ac lucidas ostentat, placet non parum & oble- *Protasis.*

ctat,

ctat, interim mulcendo oculos animum veneno ferit: ita prorsus aurum suo illo fulgore flectit oculos, ac manus solicitat, deinde vero occupatis quasi muris trahit animum, sui amore languere facit, eneruat atque enecat. Rursum, obsecro, quid turpius eo esse potest, quod assequi sine flagitio nemo, aut certe vix vllus potest? Audite Sapientem, & tale aurum esse dicetis. *Qui festinat*, inquit, *auro ditari, non erit innocens.* Audite Satyricum: *Quis metus aut pudor est vnquam properantis auari?* Ita qui ad aurũ anhelat, valedicere pudori, iustitiæ obliuisci, timorẽ omnem calcare, relinquere amicitiam, non agnoscere consanguineos, conscientiam aut nullam habere, aut non audire, de Deo ac salute parum omnino cogitare debet. Ita cum Poeta dicendum est omnino:

Detestabilius nil terra creauit auaro,
Et nimio lucri peius amore nihil.

Scio vos omni mente atq; animo spurcæ libidinis fœditatem auersari, qua homines non aliter quam infamiluto contaminantur; detestari etiam insatiabilem opum auiditatem, qua misere hominũ animi distorquentur; nolle prorsus audire rabidam homicidarum insolentiam, qua mentes efferatæ ad humanum cruo-

Rettitia

Testimonium.

Amplificatio à consequentibus.

2 *Cum libidine.*

3 *cum Auaritia.*

4 *cum homicidio.*

cruorem hauriendum exacerbantur &
5. Cum superbia.
concitantur: refugere fastum insolentem superborum, quo illi omnia despiciunt & aspernantur. Quid dicam amplius? abhorrere turpitudine fœdissima
6. Cum quibuscunque vitiis.
lupanarium, ab obscœnitate adulteriorum, ab insania sicariorum, à perfidia testamentariorum, ab obsequio lenonum, ab omni denique scelerum omnium turpitudine. Et quæ illa vero
Omnis turpitudinis causa aurũ.
tandem si non auri turpitudo est? Nunquid sine auro nullum est scelus?

Testimonium.

Aurum destructor vitæ, princepsque malorum,
O quam difficiles nectis vbique dolos!
O vtinam natum nunquam mortalibus esses,
Dulcia suppeditas quod nocumenta viris.

Quid illa minora repetam, homines tur-
Præteritio cum dissimulatione
pes & infames auro reddi; curis per aurum & anxietatibus repleri, tristes ab auro & pallidos existere; sui propter aurum ac Dei non recordari? nimis ista sunt nota, & fortassis dum ad illa pericula, quæ mortalibus inferre solet aurum, descendo, satis ex his illa quoque intelligetis, quæ quia sunt minora, re-
Testimonium Diogen.
morari non debent orationem. Interrogatus aliquando Diogenes, ille discipulus,

lus & æmulus naturæ, cur aurum pallere? quoniam, inquit, multi auro insidias struunt: sed ego si quispiam illud à me quæreret, cur diuites ac potissimum expallescant auari, non ad aurum, sed ad ipsos me conuertendo, quoniam ipsis, responderem, multi insidias moliuntur. Et quæ harum, nisi aurum, insidiarum omnium est causa? O quam melius cantat vacuus coram latrone viator! Nihil hic de furibus loquor, quos in siluis latenter disponit aurum, & à quibus omni ætate propter aurum misere sunt contrucidati. Non recordabor hic insaniæ illius, in quam emotâ mente propter aurum non pauci præcipitantur, dum circumspicere semper, nunquam non timere, vndique angi solent ac perturbari. Quantum est illud vero, quod propter aurum casu fortassis nonnunquam amissum multi violentas in se manus exserant, suo se cruore conspergant, perditi ac desperati moriantur? nimium est, & nondum est satis. Quantum est ergo rursum eo dementiæ vesaniæque homines prolabi, vt extinctâ rationis omnis luce, iudicio atque consilio reiecto, tanquam Deum & numen maximum aurum adorent? Sunt, sunt, (credite AVDITORES, neque enim audaciâ feror

Exclamatio.

Præteritio.

Repetitio.

Disiunctio.

Similiter desinens.

Conduplicatio.

feror orationis) sunt qui furijs istis vexentur, vt non aliud quam aurum suum numen agnoscant; illi suos consecrent labores; suas dedicent cogitationes, suos offerant amplexus; illi dies & noctes insomnes ducant; pro illo viuere tantum exoptent; ab illo petere salutem omnem anhelent. O miseri mortales, ô detestãdum vitæ malum! excæcat aurum homines, spoliat ratione ac iudicio, priuat anima vtraque. Exstinguit aurum religionem, cœli obliuionem inducit, Deum esse negat vt sit Deus. Quanquam non hæc ita disputantur à nobis, vt nullum auri fructum esse velimus, cuius in tam varia humanę vitę necessitate vsum ingentem esse videmus. Non illam adhuc censoriam frontem indui, vt aurum omne repellam; illud tamen in hoc vestro consessu, honorandi AVDITORES, sustineo, nimium illud auri studium vtilitate sua fructuque carere. Dicant enim & loquantur hic si possint auari, quid est quod ab auro suo, cum loculis stertentes incubuerunt, reportant? Credo pallorem in vultu, curas in animo, vigilias in oculis, timorem in membris omnibus, sitim ardentiorem in voluntate, parsimoniam in manibus. Quid dico parsimoniam? defraudationem genij;

Disiunctio. *Traductio.* *Amplificatio ab effectibus.* *Transitio.* *3. Argumẽtum ab inutili.* *Interrogatio.* *Fructus auri.* *Amplificatio per enumerationẽ.*

nij sui, turpem vitæ rationem, omnem omnino miseriam. Ea enim est hominum istorum insipientia (melius insaniam dicerem) vt turpiter viuere malint, quam minus habere, cum tamen ita aurum ad nullum vsum possidere, quid est aliud, quam omnino nihil habere? Audite non minus lepidum, quam miserum infelicis auari exemplum; rem nouam, non antiquam produco. *Conie&tio.* *Exemplum lepidum & nouum.*

Erat apud Italos vir nobilis & egregius nuper, possessionum antiquarum diues satis, sed ditior virtutum. Huius filius natu maximus cum plurimis in foro laboribus, vigili cura, & parsimonia multum auri comparauisset, senilem in illa ætate iuuenili tenacitatem induens, hoc tantum agebat, vt pietatis obliuisceretur, famam negligeret, genium suum defraudaret; nihil patri decrepito, nihil matri annosæ, nihil fratribus aut consanguineis, nihil egenis largiretur. Si admonere quandoque pater filium vellet, surdo canebat. Contigit vt pro Republica Pontificem Legatus audiret: quid deinde? quid Pater? nouis arculæ clauibus thesaurum ingressus, aurum eruit, familiam induit, supellectilem pretiosam emit, domum auget & adornat, *Repetitio.* *Amplificatio ab adiun&tis & circumstātijs.*

miseris atque egenis multa distribuit; loculos interea fluminieis plenos lapillis, omnia obstructa atque obserata, vt erant antea, reliquit. Aderat ab vrbe filius, hæret intuitus fratres elegantes & splendidos in occursu, miratur in limine & vix agnoscit Parentes, non capit instauratæ domus magnificentiam: raptim ad arculam festinat, loculos solito more turgentes salutat, mox in thalamo se concludens sacculis apertis in arenam versum aurum animaduertit, ô

Cura auari varia.

Quæ tunc lacrymæ, quæ tunc suspiria?

Personabant gemitu parietes, implebatur vlulatu domus, omnia tumultu permiscebantur, donec aduolans Pater de gemitu ac dolore perquirit; sed ille saucium & exulceratum animum depromens, Tuis, inquit, in ædibus ô pater, tot laboribus ac vigilijs quæsitum aurum amisi: vides loculos equidem turgentes, at non aurum est sed arena. Audite prudentissimum hic parentem. Nihil fronte commotâ senex, Quid hoc refert ô fili, arena apud te loculi, an pecunia sint pleni? otiosæ pecuniæ tibi instar erit arena. Prudenter profecto, nam insanum est prorsus id tot curis ac vigilijs sepire, vnde nulla sit vtilitas & fructus. Sed

Prosopopæa

Nimi-

Nimirum ingenti congesta pecunia cura
Est deus, humanas nunc regit ipsa vices.
Dicam cum Menandro,
Felix qui simul opes ac mentem habet,
His enim opibus vbi conuenit rectè vtitur.
Verum quotusquisque est qui non insaniat cum auro? qui cum aurum habet, iudicium non amittat? qui cum aurum nouit, seipsum non ignoret? Retexerem sermonem hunc totum, & iam apud vos aliâ vterer oratione, si vel minimam auri necessitatem in hominum vita viderem. Olim cum adhuc esset Aurum irrrepertum, & sic melius situm, aurea ætas erat, quæ vt loquitur Poeta — *vindice nullo,*
Sponte sua sine lege fidē rectūq; docebat.
Nunc cum imus in viscera terræ, & in sede Manium opes quærimus, cum inquam, (verbis vtar Ouidij)

Testimonium.

Aurum adimit homini iudiciū.

Transitio.

4. Argumētum à non necessario.

Effodiuntur opes irritamenta malorum,
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat, prodit bellum, quod pugnat vtroque,
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma,
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est.

Testimonium.

Verbo dicam & absoluam, ferrea sunt sæcula,

sæcula, nec vnquam vitiorum feraciora, quam cum aurum protulerunt. Vbi nũc sunt illi, qui cum morbo confliĉtantur, non nisi ab auro sanitatem sperant, & quærunt?

Non pellit morbos aurum.

——non æris aceruus & auri
Ægroto domini deducit corpore febres,
Non animo curas

Vbi sunt qui sine auro mori suauiter non possunt? Crẽdant ipsi:

Interrogatio.

Felix ille tamen modico qui viuit in agro,
Vincula nã mortis hunc leuiora manẽt,
Et linquit post se nullas in funere lites,
Dat mentẽ Superis, ossaque condit humo.

Vbi rursus sunt illi, qui sine auro vitam, vt aiunt, non habent? O si ad naturam attenderent! non illa in cibum aurum requirit, non illa sitim auro depellit, & melius lana vestimur, quam auro. Vbi denique sunt illi, qui dum vel incubant auro, vel aurum intuentur, suauissima voluptate replentur? O si se homines cogitarent, si in se oculos ita reflecterent, vt suam animam, illam diuinæ particulam auræ, face rationis illustratam, diuinæ maiestatis effigie signatam agnoscerent, non ab auro, non ab illa vili terra voluptatem aliquam optarent; crederent vero inde petendam mentis esse oblectationem, è cælo inquam, vnde ipsa mens

Exclamatio.
Repetitio.
Disiunctio.
Subiectio.

Exclamatio.

mens est hausta. Sed frustra fortassis im- *Transitio.* moror hæc apud vos exaggerando, quæ iam estis cogitationibus præteruecti. Assequar vos AVDITORES, & vt assequar facilius, relinquam ea quæ per *Peroratio.* vos ipsi cogitabitis, omnemque huius rei sermonem abrumpendo non ista me Rhetorum illustrium consuetudine remorabor, quâ cum orationem longam in Auditorum silentio deduxerunt, no- *Repetitio* uâ rursus seu oratione seu repetitione *cõfirmatio-* audientium fauorem sustinent, ac attẽ- *nis figurata* tionem defatigant. Quid enim hic repe- *per prateri-* tere vellem? nihil esse hoc in orbe perni- *tionem.* ciosius auro? quid eius turpitudinẽ rursus oculis vestris offerrem, quam animis pati amplius non potestis? Quid optarem amplius aut conarer persuadere vobis, nullum ab auro fructum esse, nullam oblectationem adesse, imo ipsum huiusce vitæ nostræ vsibus necessarium omnino non esse? Dubitare viderer de vestra prudentia, tacitoq; consensu, quẽ oratione tota rationibus meis attulistis. Vtinam vero vestrâ pace ac veniâ, Orna- *Optatio.* tissimi Auditores, facere mihi hic lice- *Similitudo* ret, quod vel lõga nauigatione defuncti nautæ, vel victoria potiti milites cõ ueuerũt, qui ad vota cõfugiũt; sed annuitis. Vtinã ergo nostrę ætatis homines & quicun-

cunque nostrum hoc æuũ Posteri sequẽtur, Curijs, Fabricijs, Democritis, Anacreontibus, sexcentis alijs venerãdę illius antiquitatis prǽclarissimis heroib. similes exstarent; quam innocens, quam beata, imo vero quam delicata esset vita, si nullum cum ijs aurum concupiscerent mortales; si non amplius vox illa detestabilis audiretur:

O ciues, ciues, quærenda pecunia primũ;
Virtus post nummos.

Correctio Quanquam quid Ethnicis Christianos homines similes exopto? Vtinam (hoc tantum dicam) vtinam & virtutem homines amarent, & suam agnoscerent dignitatem! Est, est virtus verissimum animi nostri ac vitæ totius aurum, illud inquam aurum, quo augeri dignitas hominis exornarique tantum potest. Quod cum ipsi ignorare non possitis, orationem omnem hoc in voto concludo.

Condupli catio.

ACTIO

ACTIO IVDICIALIS,

In qua coram MAGNIFICO DOMINO RECTORE ACADEMIAE, ficto Argumento Studiosus Homicida accusatur & defenditur.

IOANNIS MERCATORIS FLORIMONTANI ACCVSATIO,

Studiosi Homicidæ.

FAcerent vtinam Diui Cælites, & ipse Cæli ac Mundi molitor Deus, Magnifice D. RECTOR, vt quæ de iudiciis ac tribunali famosissimæ & illustrissimæ huius Academiæ plurimas apud gentes percrebuit opinio, tardem aliquando inueterasceret & obliteraretur; non amplius inuidiam sentiremus, non infamiam audiremus, sed pristini recuperata nominis libertate, receptoque qui apud alios conculcatur ho-

Exordium ab optatione.

Ratio optationis.

nore nostro, felices respiraremus. Quanquam age respirauimus si volumus; liberati sumus, si libertatem amamus. Adest, adest hodierna die deploranda funestaque, pro dolor! occasione; sed tale tamen factum, de quo pronuntiata à te Iudice ac Quæsitore maximo sententia omnem in posterum tollere potest iudiciorum Vniuersitatis infamiam: quæ, inquam, efficere potest, vt non amplius hac in Vrbe, non amplius vicinis in vrbibus ac regionibus homines existiment ac crepant, Studiosum nullum, quamuis nocentissimum, supplicio ac morte posse damnari. Non audeat etiam vllus amplius audaci nimium & impudenti ore effutire, non virtutes ab hac Vniuersitate, sed iniustitiam vitiaque foueri. Equidem Studioso diem dixi, ad in hoc Magnificentiæ tuæ tribunal reum adduxi: quem vero? qui, pro nefas! commaculatam studiosi sanguine dexteram tuo illo in conspectu nequaquam dubitat ostentare; adolescens profecto vita & factis omnium iam fere hominum opinione condemnatus. Et quanquam mearum potius esse partium deberet non Academicum studiosum aliquem accusare, sed in eodem honestissimarum Artium Circo

Occasio fruendi voto.

Excusatio oratoris per præmunitionem.

me un-

mecum agentem, & insudantem propugnare; non in capitis discrimen adducere, sed omnem à capite iniuriam arcere ac propulsare: ita tamen huius temporis fortuna tulit, vt priuato deesse officio debeam, & Academiæ iudiciorum tandem aliquando collabenti famæ succurrendo amissam apud alios existimationem recuperare. Quod quidem ita futurum clare omnes animaduertemus, si tu in hac causa Iudex, Magnifice Domine Rector, seueritatis personam induens, debita in reum pœna animaduertas: sin vero benignitas seueritatem iterum infringat, clementia iustitiam retardet, dissimulatio veritatem obscuret; periit dignitas, aperta est in omne scelus via, tua authoritate armata grassabitur improbitas. Atque vt dum loquor, expostulantem in hoc tuo tribunali iustitiam audire possis, permitte vt rem omnem breuiter exponam & hac voce, quam à me nimius indignantis Academiæ dolor extorquet, omnem facti veritatem manifestem. Erige animũ & faue. Cũ statuisset hic reus omni scelere flagitiorumq; sordibus, & studiosi sanguine sese coinquinare, socios adiit, in tabernas pertraxit, illis impiæ mentis suæ cogitationem machinatio-

Tacita monitio, quid facere Iudex debeat

Iniicit metum conscientibus.

Conciliatio attentionis & ingressus in narrationem.

Narratio.

Consilium.

tionemque detexit. Et quanquam nulla vnquam illi cum occiso discordia intercessisset, nullo eius odio inflammaretur, quod ipsum ad hoc facinus instigaret, nulla omnino causa sub esset sanguinis expetendi & hauriendi (quam improba, quam peruersa est simulata sæpe pietas!) quamquam, inquam, summa inter eos animorum coniunctio celebraretur, tamen miseri huius & amici sui meditari se mortem affirmauit, *Dictum.* nec tranquillam fore sibi vitam vnquam, nisi illi vitam suam ademisset. *Sociorum præparatio.* Atque cum nequaquam reluctantes, sed conniuentes voluntati suæ socios comperisset, ne deesset in facto robur, *Inebriatio* ne magnitudine destitutus animus collaberetur, ne conscientia rationem excitare, mentem stimulare, cogitationem auertere posset, vino se ingurgitauit, *Apparatus* ac tum integra sanaque mente, ardens furore, gladio armatus in forum processit. Hic cum oberrantem fortassis amicum, *Cædes.* lætum, inermem, nihil hac de sua cæde cogitantem vix oculis hausisset, involat in eum, demersoque in latus ferro quanta vi potuit, frendens simul & vix sibi ipsi in scelere satisfaciens supremum spiritum ademit. Quid obstupescis Magnifice RECTOR? iacebat pro-

lapsum

lapſum in terra corpus, trepidabant ſupremo calore membra, perruptæ venæ ſanguinem effundebant; ipſe (intellige atque audi obſecro inauditam in ſcelere immani barbariem feritatemque) ipſe non hac ſanguinis inundatione commotus, nec vitam exhauſiſſe contentus vltro inſilit in corpus,& cadaueri inſultat abiecto, miſerique & exanimis imaginem amici, vultum illum vita ſpoliatum & cruentum pedibus conculcat. Hæc vt expoſui, Magnifice RECTOR, ita geſta ſunt: nunc vero reſtat illud,vt oſtendam facinus hoc tantum, quo ſordidatus hic reus Academiæ concitauit tribunal, & ſuas ipſe manus cõſcelerauit, iuſta morte iuſtoq; ſupplicio multandum eſſe. Et quanquam illud ita iam ſit clarum ac perſpicuum, vt nequaquam dubitem,quin apud te certiſſimam rei condemnationem conceperis,nec conceperis tantum, ſed debitam tam abominando & luctuoſo ſceleri ſententiam in hunc legum noſtrarum euerſorem, & tuæ contemptorem authoritatis ſis prolaturus ; tamen ne in hac cauſa meis partibus videar defuiſſe, manifeſtabo deliberato eum deprauatoque animo,iuſque omne violando ad huius ſanguinem effundendem properaſſe.

Inſultatio.

Narrationis clauſula.

Cõfirmatio

Tranſitio.

Propoſitio futura probationis.

miseris atque egenis multa distribuit; loculos interea flumineis plenos lapillis, omnia obstructa atque obserata, vt erant antea, reliquit. Aderat ab vrbe filius, hæret intuitus fratres elegantes & splendidos in occursu, miratur in limine & vix agnoscit Parentes, non capit instauratæ domus magnificentiam : raptim ad arculam festinat, loculos solito more turgentes salutat, mox in thalamo se concludens sacculis apertis in arenam versum aurum animaduertit, ô

Cura auari varia.

Quæ tunc lacrymæ, quæ tunc suspiria?

Personabant gemitu parietes, implebatur vlulatu domus, omnia tumultu permiscebantur, donec aduolans Pater de gemitu ac dolore perquirit; sed ille saucium & exulceratum animum depromens, Tuis, inquit, in ædibus ô pater, tot laboribus ac vigilijs quæsitum aurum amisi : vides loculos equidem turgentes, at non aurum est sed arena. Audite prudentissimum hic parentem. Nihil fronte commotâ senex, Quid hoc refert ô fili, arena apud te loculi, an pecunia sint pleni ? otiosæ pecuniæ tibi instar erit arena. Prudenter profecto, nam insanum est prorsus id tot curis ac vigilijs sepire, vnde nulla sit vtilitas & fructus. Sed

Prosopopæa

Nimi-

Nimirum ingenti congesta pecunia cura *Testimonium.*
Est deus, humanas nunc regit ipsa vices.

Dicam cum Menandro,

Felix qui simul opes ac mentem habet,
His enim opibus vbi conuenit recte vtitur.

Verum quotusquisque est qui non insaniat cum auro? qui cum aurum habet, iudicium non amittat? qui cum aurum nouit, seipsum non ignoret? Retexerem sermonem hunc totum, & iam apud vos aliâ vterer oratione, si vel minimam auri necessitatem in hominum vita viderem. Olim cum adhuc esset Aurum irrrepertum, & sic melius situm, aurea ætas erat, quæ vt loquitur Poeta — *vindice nullo,* *Aurum adimit homini iudiciũ.* *Transitio.* 4. *Argumẽtum à non necessario.*

Sponte sua sine lege fidẽ rectũq; docebat.

Nunc cum imus in viscera terræ, & in sede Manium opes quærimus, cum inquam, (verbis vtar Ouidij)

Effodiuntur opes irritamenta malorum, *Testimonium.*
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat, prodit bellum, quod pugnat vtroque,
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma,
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est.

Verbo dicam & absoluam, ferrea sunt sæcula,

fæcula, nec vnquam vitiorum feraciora, quam cum aurum protulerunt. Vbi nūc sunt illi, qui cum morbo conflictantur, non nisi ab auro sanitatem sperant, & quærunt?

Non pellit morbos aurum.

—— non æris aceruus & auri
Ægroto domini deducit corpore febres,
Non animo curas

Vbi sunt qui sine auro mori suauiter non possunt? Credant ipsi:

Interrogatio.

Felix ille tamen modico qui viuit in agro,
Vincula nā mortis hunc leuiora manēt,
Et linquit post se nullas in funere lites,
Dat mentē Superis, ossaque condit humo.

Vbi rursus sunt illi, qui sine auro vitam, vt aiunt, non habent? O si ad naturam attenderent! non illa in cibum aurum requirit, non illa sitim auro depellit, & melius lana vestimur, quam auro. Vbi denique sunt illi, qui dum vel incubant auro, vel aurum intuentur, suauissima voluptate replentur? O si se homines cogitarent, si in se oculos ita reflecterent, vt suam animam, illam diuinæ particulam auræ, face rationis illustratam, diuinæ maiestatis effigie signatam agnoscerent, non ab auro, non ab illa vili terra voluptatem aliquam optarent; crederent vero inde petendam mentis esse oblectationem, è cælo inquam, vnde ipsa mens

Exclamatio.
Repetitio.
Disiunctio.
Subiectio.

Exclamatio.

mens est hausta. Sed frustra fortassis immoror hæc apud vos exaggerando, quæ iam estis cogitationibus prætervecti. *Transitio.* Assequar vos AVDITORES, & vt assequar facilius, relinquam ea quæ per vos ipsi cogitabitis, omnemque huius rei sermonem abrumpendo non ista me Rhetorum illustrium consuetudine remorabor, quâ cum orationem longam in Auditorum silentio deduxerunt, nouâ rursus seu oratione seu repetitione audientium fauorem sustinent, ac attẽtionem defatigant. *Peroratio.* Quid enim hic repetere vellem? nihil esse hoc in orbe perniciosius auro? quid eius turpitudinẽ rursus oculis vestris offerrem, quam animis pati amplius non potestis? Quid optarem amplius aut conarer persuadere vobis, nullum ab auro fructum esse, nullam oblectationem adesse, imo ipsum huiusce vitæ nostræ vsibus necessarium omnino non esse? Dubitare viderer de vestra prudentia, tacitoq; consensu, quẽ oratione tota rationibus meis attulistis. *Repetitio cõfirmationis figurata per prateritionem.* Vtinam vero vestrâ pace ac veniâ, Ornatissimi Auditores, facere mihi hic liceret, quod vel lõga nauigatione defuncti nautæ, vel victoria potiti milites cõsueuerũt, qui ad vota cõfugiũt; sed annuitis. *Optatio. Similitudo* Vtinã ergo nostrę ætatis homines & quicun-

cunque noſtrum hoc æuũ Poſteri ſequẽtur, Curijs, Fabricijs, Democritis, Anacreontibus, ſexcentis alijs venerãdę illius antiquitatis pręclariſſimis heroib. ſimiles exſtarent; quam innocens, quam beata, imo vero quam delicata eſſet vita, ſi nullum cum ijs aurum concupiſcerent mortales; ſi non amplius vox illa deteſtabilis audiretur:

O ciues, ciues, quærenda pecunia primũ;
Virtus poſt nummos.

Correctio Quanquam quid Ethnicis Chriſtianos homines ſimiles exopto? Vtinam (hoc tantum dicam) vtinam & virtutem homines amarent, & ſuam agnoſcerent dignitatem! *Conduplicatio.* Eſt, eſt virtus veriſſimum animi noſtri ac vitæ totius aurum, illud inquam aurum, quo augeri dignitas hominis exornarique tantum poteſt. Quod cum ipſi ignorare non poſſitis, orationem omnem hoc in voto concludo,

ACTIO

ACTIO IVDICIALIS,

In qua coram MAGNIFICO DOMINO RECTORE ACADEMIAE, ficto Argumento Studiosus Homicida accusatur & defenditur.

IOANNIS MERCATORIS FLORIMONTANI ACCVSATIO,

Studiosi Homicidæ.

FAcerent vtinam Diui Cælites, & ipse Cæli ac Mundi molitor Deus, Magnifice D. RECTOR, vt quæ de iudiciis ac tribunali famosissimæ & illustrissimæ huius Academiæ plurimas apud gentes percrebuit opinio, tardem aliquando inueterasceret & obliteraretur; non amplius inuidiam sentiremus, non infamiam audiremus, sed pristini recuperata nominis libertate, receptoque qui apud alios conculcatur ho- *Exordium ab optatione.* *Ratio optationis.*

nore nostro, felices respiraremus. Quanquam age respirauimus si volumus; liberati sumus, si libertatem amamus. Adest, adest hodierna die deploranda funestaque, pro dolor! occasione; sed tale tamen factum, de quo pronuntiata à te Iudice ac Quæsitore maximo sententia omnem in posterum tollere potest iudiciorum Vniuersitatis infamiam: quæ, inquam, efficere potest, vt non amplius hac in Vrbe, non amplius vicinis in vrbibus ac regionibus homines existiment ac crepant, Studiosum nullum, quamuis nocentissimum, supplicio ac morte posse damnari. Non audeat etiam vllus amplius audaci nimium & impudenti ore effutire, non virtutes ab hac Vniuersitate, sed iniustitiam vitiaque foueri. Equidem Studioso diem dixi, ad in hoc Magnificentiæ tuæ tribunal reum adduxi: quem vero? qui, pro nefas! commaculatam studiosi sanguine dexteram tuo illo in conspectu nequaquam dubitat ostentare, adolescens profecto vita & factis omnium iam fere hominum opinione condemnatus. Et quanquam mearum potius esse partium deberet non Academicum studiosum aliquem accusare, sed in eodem honestissimarum Artium Circo me vni

Occasio fruendi voto.

Excusatio oratoris per præmunitionem.

me uni

mecum agentem, & insudantem propugnare; non in capitis discrimen adducere, sed omnem à capite iniuriam arcere ac propulsare: ita tamen huius temporis fortuna tulit, vt priuato deesse officio debeam, & Academiæ iudiciorum tandem aliquando collabenti famæ succurrendo amissam apud alios existimationem recuperare. Quod quidem ita futurum clare omnes animaduertemus, si tu in hac causa Iudex, Magnifice Domine Rector, seueritatis personam induens, debita in reum pœna animaduertas: sin vero benignitas seueritatem iterum infringit, clementia iustitiam retardet, dissimulatio veritatem obscuret; periit dignitas, aperta est in omne scelus via, tua authoritate armata grassabitur improbitas. Atque vt dum loquor, expostulantem in hoc tuo tribunali iustitiam audire possis, permitte vt rem omnem breuiter exponam & hac voce, quam à me nimius indignantis Academiæ dolor extorquet, omnem facti veritatem manifestem. Erige animũ & faue. Cũ statuisset hic reus omni scelere flagitiorumq; sordibus, & studiosi sanguine sese coinquinare, socios adiit, in tabernas pertraxit, illis impiæ mentis suæ cogitationem machina-

Tacita monitio, quid facere Iudex debeat

Iniicit metum conscientibus.

Conciliatio attentionis & ingressus in narrationem.

Narratio.

Consilium.

lapſum in terra corpus, trepidabant ſupremo calore membra, perruptæ venæ ſanguinem effundebant; ipſe (intellige *Inſultatio.* atque audi obſecro inauditam in ſcelere immani barbariem feritatemque) ipſe non hac ſanguinis inundatione commotus, nec vitam exhauſiſſe contentus vltro inſilit in corpus,& cadaueri inſultat abiecto, miſerique & exanimis imaginem amici, vultum illum vita ſpoliatum & cruentum pedibus con *Narratio-nis clauſula.* culcat. Hæc vt expoſui, Magnifice RECTOR, ita geſta ſunt: nunc vero reſtat illud,vt oſtendam facinus hoc tantum, quo ſordidatus hic reus Academiæ concitauit tribunal, & ſuas ipſe manus cõſcelerauit, iuſta morte iuſtoq; ſupplicio multandum eſſe. *Cõfirmatio* Et quanquam illud ita iam ſit clarum ac perſpicuum, vt nequaquam dubitem,quin apud te certiſſimam rei condemnationem conceperis,nec conceperis tantum, ſed debitam tam abominando & luctuoſo ſceleri *Tranſitio.* ſententiam in hunc legum noſtrarum euerſorem, & tuæ contemptorem authoritatis ſis prolaturus; tamen ne in hac cauſa meis partibus videar defuiſſe, manifeſtabo deliberato eum deprauato- *Propoſitio futura probationis.* que animo,iuſque omne violando ad huius ſanguinem effundendem properaſſe.

Atque ita cum de eius voluntate praua constiterit, nequaquam opus erit velle in eo potestatem facti declarare, cum pro dolor, eius enormitatem contra naturam oculis hauriamus Etenim (videre adhuc videor, & nondum miseram cadaueris effigiem sensus nostri reliquerunt) iacet in oculis ciuitatis, exangue, mutilatum, omni laceratum crudelitate corpus; omnium oculos atque ora deterret, adeo vt nec concisum eius vultum ferre oculi, nec vndantem omni ex parte sanguinem sustinere sensus queant. Mors ipsa hoc in luctu misericordiam indulgeret miseria sua, si mortuum excitare ciues possent, aut sanguinem, quo forum, domus locaque vicina redundant, suis lacrymis restituere. Quāquā quid lacrymas vrgeo? quid effusi sanguinis crudelitatem repeto? Accedo Iudex ad accusationem. Voluntatemne tanti sceleris negabit? voluntatis tanto in scelere libertatem defuisse conqueretur? Socios nouo fœdere nouum ad scelus adstrinxit, in tabernas pertraxit, rem proposuit, fidem accepit: & non voluit? & liber non fuit? Quid opus proponere fuit, si exequi non volebat? quid opus socios fuit ad homicidium noua fide comparare & obligare, si homicidij non ad-

Breuis excursio ad cō citandā indignitatem

Hypotyposis.

Probatur. 1. voluntas.

A sociorum euocatione.

Repetitio

adfuit patrandi voluntas? Itane Iudicem sine mente, sine ratione, sine iudicio futurum existimasti, vt hæc vnquam te dicentem audiret? Quin potius vereris, ne ad tui nefandissimi sceleris pœnam, noua mendacij pœna adijciatur? Quanquam esto, nihil omnino cogitaueris, nunc quid dixeris consideremus. Tranquillam tibi vitam non fore, nisi illi vitam ademisses. Obsecro dixistine & non voluisti? non voluisti, & fecisti? Cruentam hodie dexteram ostentas, & nunquid innocens? Vide quas in angustias te conijciam; si neges, tibi pudorem inijciet reluctans scientia: si neges, tua vox qua nectis excusationem, hærebit: si neges, tui socij, ministri scelerum tuorum, & tui furoris satellites reclamabunt. O insani improborum animi! quid non agunt & moliuntur, vt quod mente furibunda conceperunt, crudeli dextera in lucem educant? Non se capiunt, cum odii facibus accensi, furijs impiæ voluntatis perturbantur; non se norunt in furore suo; extinctum est in cerebro iudicium, sepulta in mente ratio, nulla in corde conscientia, nullus est in animo Deus. Sed animaduerto, quid tuo illo contracto vultu, & annuentibus oculis dicas:

Dissolutio.

A dicto.

A signo.

Exagitatio aduersarij.

Exclamatio.

Breuis digressio de perturbatione improborum.

Praeoccupata obiectio

Ne fas esse hominem occidere non ignorabam. Credo non ignorabas, sed impunitatem sperauisti. Hæc est illa impunitas, M. R. quæ peruersorum animos armat in facinus; quæ audaciam timidis addit; quæ pios facit impios, & sanctos aliquando adolescentes reddit sceleratissimos; quæ omnium scelerum parens est & origo. Cuius si non obliuiscaris, dum ea quæ homicidium sunt consequuta, extremæ adijcio orationi, difficile non erit hac in causa iudicium. Quanquam qua voce tandem vtar, vbi vocem apprehensa tantummodo barbaries, & insana crudelitas intercludit? Exspirauerat innocens, satis ne? insilit & pedibus calcat abiectum, ridet, furit, peractum votum exclamat, & animo suo satisfactum. Ita defatigato iam furore, lassa, & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam se parauit, satelliti misso restitit, imo etiã vim intulit. Quid exhorrescis M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. Vide, vt taceat, vt palpitet, vt exalbescat? vt membra omnia concutiat tremor? vt per ora vultumque totum pallor oberret? Ita dum obmutescit, loquitur conscientia, & in pal-

Responsio qua aliud obijcitur. *Ab impunitate.* *Repetitio.* *Disiunctio* *Similiter desinens.* *Ab iis quæ homicidiũ sunt secuta.* *Hypotiposis* *Similiter cadens.* *Apostrophe ad iudicẽ.* *A signis & adiunctis.*

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, corũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, & quidem, quantum ingenij perturbatio patietur, sperans vtique Magnificentiam tuam fortunę huic nostræ perfugium adfuturam, quam horribilem & formidolosam aduersarius futuram arbitrabatur. Atque vt ad seuerissimam

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis.

Impedimẽta.

Accedit ad refutationẽ Accusationis.

Refutatio.

Nec fas esse hominem occidere non ignorabam. Credo non ignorabas, sed impunitatem sperauisti. Hæc est illa impunitas, M. R. quæ peruersorum animos armat in facinus; quæ audaciam timidis addit; quæ pios facit impios, & sanctos aliquando adolescentes reddit sceleratissimos; quæ omnium scelerum parens est & origo. Cuius si non obliuiscaris, dum ea quæ homicidium sunt consequuta, extremæ adijcio orationi, difficile non erit hac in causa iudicium. Quanquam qua voce tandem vtar, vbi vocem apprehensa tantummodo barbaries, & insana crudelitas intercludit? Exspirauerat innocens, satis ne? insilit & pedibus calcat abiectum, ridet, furit, peractum votum exclamat, & animo suo satisfactum. Ita defatigato iam furore, lassa, & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam separauit, satelliti misso restitit, imo etiã vim intulit. Quid exhorrescis M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. Vide, vt taceat, vt palpitet, vt exalbescat? vt membra omnia concutiat tremor? vt per ora vultumque totum pallor oberret? Ita d obmutescit, loquitur conscienti

Responsio qua aliud obijcitur. *Ab impunitate.* *Repetitio.* *Disiunctio* *Similiter desinens.* *Ab iis quæ homicidiũ sunt secuta.* *Hypotiposis* *Similiter cadens.* *Apostrophe ad iudicẽ.* *A signis & adiunctis.*

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, corũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, [illegible] quantum ingenij perturba[illegible] sperans vtique Magnificen[illegible] no- stræ persug[illegible] tri- bilem & [illegible] u- am ar[illegible] s- m

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis. Impedimẽta.

Accedit ad refutatione Accusationis.

Refutatio.

Nec fas esse hominem occidere non igno-
Responsio rabam. Credo non ignorabas, sed im-
qua aliud punitatem sperauisti. Hæc est illa impu-
obijcitur. nitas, M. R. quæ peruersorum animos
Ab impu- armat in facinus; quæ audaciam timi-
nitate. dis addit; quæ pios facit impios, & san-
Repetitio. ctos aliquando adolescentes reddit scele-
Disiunctio ratissimos; quæ omnium scelerum pa-
Similiter rens est & origo. Cuius si non obliuisca-
desinens. ris, dum ea quæ homicidium sunt con-
sequuta, extremæ adijcio orationi, diffi-
Ab iis quæ cile non erit hac in causa iudicium.
homicidiũ Quanquam qua voce tandem vtar, v-
sunt secuta. bi vocem apprehensa tantummodo
barbaries, & insana crudelitas inter-
Hypotiposis cludit? Exspirauerat innocens, satis
ne? insilit & pedibus calcat abie-
Similiter ctum, ridet, furit, peractum votum
cadens. exclamat, & animo suo satisfactum. I-
ta defatigato iam furore, lassa, & satiata
crudelitate, domum rediit, ad fugam se
parauit, satelliti misso restitit, imo etiã
Apostropha vim intulit. Quid exhorrescis M. REC-
ad iudicẽ. TOR? quid vultu perturbato sedes? Cru-
delia ista quidem, sed deliberatæ ta-
A signis & men signa voluntatis. Vide, vt taceat, vt
adiunctis. palpitet, vt exalbescat? vt membra om-
nia concutiat tremor? vt per ora vul-
tumque totum pallor oberret? Ita du
obmutescit, loquitur conscientia.

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsare. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, [illegible] quantum ingenij perturbat[illegible] sperans vtique Magnificen[illegible] no-stræ perfug[illegible] tri-bilem & [illegible] u- [illegible] am ar[illegible] s- [illegible] m

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis. Impedimẽta.

Accedit ad refutationẽ Accusationis.

Refutatio.

Ne fas esse hominem occidere non ignorabam. Credo non ignorabas, sed impunitatem sperauisti. Hæc est illa impunitas, M. R. quæ peruersorum animos armat in facinus; quæ audaciam timidis addit; quæ pios facit impios, & sanctos aliquando adolescentes reddit sceleratissimos; quæ omnium scelerum parens est & origo. Cuius si non obliuiscaris, dum ea quæ homicidium sunt consequuta, extremæ adijcio orationi, difficile non erit hac in causa iudicium. Quanquam qua voce tandem vtar, vbi vocem apprehensa tantummodo barbaries, & insana crudelitas intercludit? Exspirauerat innocens, satis ne? insilit & pedibus calcat abiectum, ridet, furit, peractum votum exclamat, & animo suo satisfactum. Ita defatigato iam furore, lassa, & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam se parauit, satelliti misso restitit, imo etiã vim intulit. Quid exhorrescis M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. Vide, vt taceat, vt palpitet, vt exalbescat? vt membra omnia concutiat tremor? vt per ora vultumque totum pallor oberret? Ita dum obmutescit, loquitur conscientia, &

Responsio qua aliud obijcitur. *Ab impunitate.* *Repetitio.* *Disiunctio* *Similiter desinens.* *Ab iis quæ homicidiũ sunt secuta.* *Hypotiposis* *Similiter cadens.* *Apostrophe ad iudicẽ.* *A signis & adiunctis.*

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, & ... n, quantum ingenij perturbat... sperans vtique Magnificen... ... nostræ perfug... tribilem & ... u- ... am ar... s- ... m

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis.

Impedimẽta.

Accedit ad refutationẽ Accusationis.

Refutatio.

Atque ita cum de eius voluntate praua constiterit, nequaquam opus erit velle in eo potestatem facti declarare, cum prô dolor, eius enormitatem contra naturam oculis hauriamus Etenim (videre adhuc videor, & nondum miseram cadaueris effgiem sensus nostri reliquerunt) iacet in oculis ciuitatis, exangue, mutilatum, omni laceratum crudelitate corpus; omnium oculos atque ora deterret, adeo vt nec concisum eius vultum ferre oculi, nec vndantem omni ex parte sanguinem sustinere sensus queant. Mors ipsa hoc in luctu misericordiam indulgeret miseria sua, si mortuum excitare ciues possent, aut sanguinem, quo forum, domus locaque vicina redundant, suis lacrymis restituere. Quã-quã quid lacrymas vrgeo? quid effusi sanguinis crudelitatem repeto? Accedo Iudex ad accusationem. Voluntatemne tanti sceleris negabit? voluntatis tanto in scelere libertatem defuisse conqueretur? Socios nouo fœdere nouum ad scelus adstrinxit, in tabernas pertraxit, rem proposuit, fidem accepit: & non voluit? & liber non fuit? Quid opus proponere fuit, si exequi non volebat? quid opus socios fuit ad homicidium noua fide comparare & obligare, si homicidij non ad-

Breuis excursio ad cõcitandã indignitatem

Hypotyposis.

Probatur. 1. voluntas.

A sociorum euocatione.

Repetitio

adfuit patrandi voluntas? Itane Iudicem sine mente, sine ratione, sine iudicio futurum existimasti, vt hæc vnquam te dicentem audiret? Quin potius vereris, ne ad tui nefandissimi sceleris pœnam, noua mendacij pœna adijciatur? Quanquam esto, nihil omnino cogitaueris, nunc quid dixeris consideremus. Tranquillam tibi vitam non fore, nisi illi vitam ademisses. Obsecro dixistine & non voluisti? non voluisti, & fecisti? Cruentam hodie dexteram ostentas, & nunquid innocens? Vide quas in angustias te conijciam; si neges, tibi pudorem inijciet reluctans scientia: si neges, tua vox qua nectis excusationem, hærebit: si neges, tui socij, ministri scelerum tuorum, & tui furoris satellites reclamabunt. O insani improborum animi! quid non agunt & moliuntur, vt quod mente furibunda conceperunt, crudeli dextera in lucem educant? Non se capiunt, cum odii facibus accensi, furijs impiæ voluntatis perturbantur; non se norunt in furore suo; extinctum est in cerebro iudicium, sepulta in mente ratio, nulla in corde conscientia, nullus est in animo Deus. Sed animaduerto, quid tuo illo contracto vultu, & annuentibus oculis dicas:

Dissolutio. *A dicto.* *A signo.* *Exagitatio aduersarij.* *Exclamatio.* *Breuis digressio de perturbatione improborum.* *Praeoccupata obiectio*

Responsio qua aliud obijcitur. Ne fas esse hominem occidere non ignorabam. Credo non ignorabas, sed impunitatem sperauisti. *Ab impunitate.* Hæc est illa impunitas, M. R. quæ peruersorum animos armat in facinus; quæ audaciam timidis addit; *Repetitio.* quæ pios facit impios, & sanctos aliquando adolescentes reddit sceleratissimos; *Disiunctio* quæ omnium scelerum parens est & origo. *Similiter desinens.* Cuius si non obliuiscaris, dum ea quæ homicidium sunt consequuta, extremæ adijcio orationi, difficile non erit hac in causa iudicium. *Ab iis quæ homicidiũ sunt secuta.* Quanquam qua voce tandem vtar, vbi vocem apprehensa tantummodo barbaries, & insana crudelitas intercludit? *Hypotiposis* Exspirauerat innocens, satis ne? insilit & pedibus calcat abiectum, ridet, furit, peractum votum exclamat, & animo suo satisfactum. *Similiter cadens.* Ita defatigato iam furore, lassa, & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam se parauit, satelliti misso restitit, imo etiã vim intulit. *Apostropha ad iudicẽ.* Quid exhorrescis M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. *A signis & adiunctis.* Vide, vt taceat, vt palpitet, vt exalbescat? vt membra omnia concutiat tremor? vt per ora vultumque totum pallor oberret? Ita dum obmutescit, loquitur conscientia, & in pal-

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, & quidem, quantum ingenij perturbatio patietur, sperans vtique Magnificentiam tuam fortunę huic nostræ perfugium adfuturam, quam horribilem & formidolosam aduersarius futuram arbitrabatur. Atque vt ad seuerissimam

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis.

Impedimẽta.

Accedit ad refutationẽ Accusationis.

Refutatio.

Ne fas esse hominem occidere non ignorabam. Credo non ignorabas, sed impunitatem sperauisti. Hæc est illa impunitas, M. R. quæ peruersorum animos armat in facinus; quæ audaciam timidis addit; quæ pios facit impios, & sanctos aliquando adolescentes reddit sceleratissimos; quæ omnium scelerum parens est & origo. Cuius si non obliuiscaris, dum ea quæ homicidium sunt consequuta, extremæ adijcio orationi, difficile non erit hac in causa iudicium. Quanquam qua voce tandem vtar, vbi vocem apprehensa tantummodo barbaries, & insana crudelitas intercludit? Exspirauerat innocens, satis ne? insilit & pedibus calcat abiectum, ridet, furit, peractum votum exclamat, & animo suo satisfactum. Ita defatigato iam furore, lassa, & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam se parauit, satelliti misso restitit, imo etiã vim intulit. Quid exhorrescis M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. Vide, vt taceat, vt palpitet, vt exalbescat? vt membra omnia concutiat tremor? vt per ora vultumque totum pallor oberret? Ita dum obmutescit, loquitur conscientia, & in pal-

Responsio qua aliud obijcitur. Ab impunitate. Repetitio. Disiunctio Similiter desinens. Ab iis quæ homicidiũ sunt secuta. Hypotiposis Similiter cadens. Apostropha ad iudicẽ. A signis & adiunctis.

que illam huius noſtri temporis famam & omnium poſterorum ſuorum recordationem haberent, niſi ab ijs non lacrymas & deſperationem, ſed animi ſui hilaritatem, & vitæ ſpem ſuæ reportaſſent accuſati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præſidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuerſa eſſe ſolent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput eſt, nudus ſum ab Aduocato, & dicendi facultate deſtitutus: quin etiam accuſor ab eo, qui cum ipſe ſtudioſus exiſtat, nec minima pars huis noſtræ Vniuerſitatis, ſtudioſorum tutari cauſas deberet, corũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulſate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iuſtitiæque amore, ſed odio quodam & inuidia omnem hanc aduerſarij accuſationem proceſſiſſe, tua venia reſpondere conabor ad illam, & quidem, quantum ingenij perturbatio patietur, ſperans vtique Magnificentiam tuam fortunę huic noſtræ perfugium adfuturam, quam horribilem & formidoloſam aduerſarius futuram arbitrabatur. Atque vt ad ſeueriſ-

Cauſa timoris, quod deſtitutus ſit reorum præſidiis. Impedimẽta.

Accedit ad refutatione Accuſationis.

Refutatio.

Ne fas esse hominem occidere non igno-
Responsio qua aliud obijcitur. rabam. Credo non ignorabas, sed im-
punitatem sperauisti. Hæc est illa impu-
nitas, M. R. quæ peruersorum animos
Ab impunitate. armat in facinus; quæ audaciam timi-
dis addit; quæ pios facit impios, & san-
Repetitio. ctos aliquando adolescentes reddit scele-
Disiunctio ratissimos; quæ omnium scelerum pa-
Similiter desinens. rens est & origo. Cuius si non obliuisca-
ris, dum ea quæ homicidium sunt con-
sequuta, extremæ adijcio orationi, diffi-
Ab iis quæ homicidiū sunt secuta. cile non erit hac in causa iudicium.
Quanquam qua voce tandem vtar, v-
bi vocem apprehensa tantummodo
barbaries, & insana crudelitas inter-
Hypotiposis cludit? Exspirauerat innocens, satis
ne? insilit & pedibus calcat abie-
ctum, ridet, furit, peractum votum
Similiter cadens. exclamat, & animo suo satisfactum. I-
ta defatigato iam furore, lassa, & satiata
crudelitate, domum rediit, ad fugam se
parauit, satelliti misso restitit, imo etiã
Apostrophe ad iudicē. vim intulit. Quid exhorrescis M. Rec-
tor? quid vultu perturbato sedes? Cru-
delia ista quidem, sed deliberatæ ta-
A signis & adiunctis. men signa voluntatis. Vide, vt taceat, vt
palpitet, vt exalbescat? vt membra om-
nia concutiat tremor? vt per ora vul-
tumque totum pallor oberret? Ita dum
obmutescit, loquitur conscientia, & in
pal-

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, & quidem, quantum ingenij perturbatio patietur, sperans vtique Magnificentiam tuam fortunę huic nostræ perfugium adfuturam, quam horribilem & formidolosam aduersarius futuram arbitrabatur. Atque vt ad feuerissimam

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis. Impedimẽta.

Accedit ad refutationẽ Accusationis.

Refutatio.

Ne fas esse hominem occidere non ignorabam. *[Responsio qua aliud obijcitur.]* Credo non ignorabas, sed impunitatem sperauisti. *[Ab impunitate.]* Hæc est illa impunitas, M. R. quæ peruersorum animos armat in facinus; quæ audaciam timidis addit; quæ pios facit impios, & sanctos aliquando adolescentes reddit sceleratissimos; *[Repetitio.] [Disiunctio] [Similiter desinens.]* quæ omnium scelerum parens est & origo. Cuius si non obliuiscaris, dum ea quæ homicidium sunt consequuta, extremæ adijcio orationi, difficile non erit hac in causa iudicium. *[Ab iis quæ homicidiũ sunt secuta.]* Quanquam qua voce tandem vtar, vbi vocem apprehensa tantummodo barbaries, & insana crudelitas intercludit? *[Hypotiposis]* Exspirauerat innocens, satis ne? insilit & pedibus calcat abiectum, ridet, furit, peractum votum exclamat, & animo suo satisfactum. *[Similiter cadens.]* Ita defatigato iam furore, lassa, & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam se parauit, satelliti misso restitit, imo etiã vim intulit. *[Apostrophe ad iudicẽ.]* Quid exhorrescis M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. *[A signis & adiunctis.]* Vide, vt taceat, vt palpitet, vt exalbescat? vt membra omnia concutiat tremor? vt per ora vultumque totum pallor oberret? Ita dum obmutescit, loquitur conscientia, & in pal-

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, & quidem, quantum ingenij perturbatio patietur, sperans vtique Magnificentiam tuam fortunę huic nostræ perfugium adfuturam, quam horribilem & formidolosam aduersarius futuram arbitrabatur. Atque vt ad seuerissimam

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis.

Impedimẽta.

Accedit ad refutationẽ Accusationis.

Refutatio.

Atque ita cum de eius voluntate praua constiterit, nequaquam opus erit velle in eo potestatem facti declarare, cum pro dolor, eius enormitatem contra naturam oculis hauriamus Etenim (videre adhuc videor, & nondum miseram cadaueris effigiem sensus nostri reliquerunt) iacet in oculis ciuitatis, exangue, mutilatum, omni laceratum crudelitate corpus; omnium oculos atque ora deterret, adeo vt nec concisum eius vultum ferre oculi, nec vndantem omni ex parte sanguinem sustinere sensus queant. Mors ipsa hoc in luctu misericordiam indulgeret miseria sua, si mortuum excitare ciues possent, aut sanguinem, quo forum, domus locaque vicina redundant, suis lacrymis restituere. Quãquã quid lacrymas vrgeo? quid effusi sanguinis crudelitatem repeto? Accedo Iudex ad accusationem. Voluntatemne tanti sceleris negabit? voluntatis tanto in scelere libertatem defuisse conqueretur? Socios nouo fœdere nouum ad scelus adstrinxit, in tabernas pertraxit, rem proposuit, fidem accepit: & non voluit? & liber non fuit? Quid opus proponere fuit, si exequi non volebat? quid opus socios fuit ad homicidium noua fide comparare & obligare, si homicidij non ad-

Breuis excursio ad cõcitandã indignatatem

Hypotyposis.

Probatur. 1. voluntas.

A sociorum euocatione.

Repetitio

adfuit patrandi voluntas? Itane Iudicem sine mente, sine ratione, sine iudicio futurum existimasti, vt hæc vnquam te dicentem audiret? Quin potius vereris, ne ad tui nefandissimi sceleris pœnam, noua mendacij pœna adijciatur? Quanquam esto, nihil omnino cogitaueris, nunc quid dixeris consideremus. Tranquillam tibi vitam non fore, nisi illi vitam ademisses. Obsecro dixistine & non voluisti? non voluisti, & fecisti? Cruentam hodie dexteram ostentas, & nunquid innocens? Vide quas in angustias te conijciam; si neges, tibi pudorem inijciet reluctans scientia: si neges, tua vox qua nectis excusationem, hærebit: si neges, tui socij, ministri scelerum tuorum, & tui furoris satellites reclamabunt. O insani improborum animi! quid non agunt & moliuntur, vt quod mente furibunda conceperunt, crudeli dextera in lucem educant? Non se capiunt, cum odii facibus accensi, furijs impiæ voluntatis perturbantur; non se norunt in furore suo; extinctum est in cerebro iudicium, sepulta in mente ratio, nulla in corde conscientia, nullus est in animo Deus. Sed animaduerto, quid tuo illo contracto vultu, & annuentibus oculis dicas:

Dissolutio.

A dicto.

A signo.

Exagitatio aduersarij.

Exclamatio.

Breuis digressio de perturbatione improborum.

Praeoccupata obiectio

que illam huius nostri temporis famam & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab ijs non lacrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem suæ reportassent accusati. Quanquam non ita me huius inimici mei terret Eloquentia, quam illud, quod reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis vniuersa esse solent. Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum ab Aduocato, & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cum ipse studiosus existat, nec minima pars huis nostræ Vniuersitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorũ priuilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem iniuriam propulsate. Veruntamen vt intelligas M. RECTOR, non ex zelo aliquo iustitiæque amore, sed odio quodam & inuidia omnem hanc aduersarij accusationem processisse, tua venia respondere conabor ad illam, & quidem, quantum ingenij perturbatio patietur, sperans vtique Magnificentiam tuam fortunę huic nostræ perfugium adfuturam, quam horribilem & formidolosam aduersarius futuram arbitrabatur. Atque vt ad seuerissimam

Causa timoris, quod destitutus sit reorum præsidiis.

Impedimẽta.

Accedit ad refutatione͂ Accusationis.

Refutatio.

mam inimici nostri criminationem accedam, nullum odium, quo ad facinus instigarer, nullam etiam inimicitiarum occasionem præcessisse dixit. Quæso vt hoc tibi tanquam verissimum concedam, imo etiam à te accipiam, quid absurdius ad causam tuam dici, quid melius ad nostram potuit excogitari? Si amicus (ita enim ais) illi eram, si nulla inimicitiarum data est vnquam causa, cur illi mortem deprauata voluntate machinarer? cur ad illius sanguinem hauriendum, arma, socios, vim ipsam ac crudelitatem conquirerem? Profecto ita constitutos improbos omnes à natura videmus, vt ad malum nunquam nisi aut odio impulsi, aut spe aliqua bonorum allecti adducantur. Quid vero tandem ex hac morte sperare boni potuissem, quæ mihi amicum mea vita chariorem adimebat, & eum vt tu ipse fateris, cum quo mihi summa semper & vitæ coniunctio fuit & officiorum? Quin etiam ita semper iustitiam verebar, & illam tuam in iudicio authoritatem, Magnifice RECTOR, extimescebam, vt vel sola cogitatione ab omni eo abhorrerem, cuius enormitate tribunalia concitarentur. Quare cum ea omnia, quæ de apparatu no-

At. 1 argumentum.
Responsio
Repetitio.
Interrogatio.
Epiphemena.
Apostrophe ad iudicem.

stro,

ſtro indicioque voluntatis ſunt prolata. defenſionem hanc noſtram tueantur, non eius corroborent criminationem; quod manifeſtum eſt, nec ignorare iam amplius tribunal hoc poteſt, deliberato me quicquam animo feciſſe nego, & ſi quid accidit humanitus, id omne contra voluntatem opinionemque noſtram dico perturbato animo contigiſſe. Sequitur nunc illud, quod vt à me prolatum falſò protulit, ita nulla ipſius accuſationem veritate comprobauit. Quid ergo tandem dixi? Tranquillam mihi vitam eſſe non poſſe, niſi vitam illi prius ademiſſem. Ita inquis, & quis obſecro tecum? vbi ego tunc eram? vbi illi qui audiuiſſe ſe teſtantur? Sociosne prouocas? Tacebo nunc de illis, & ratione te tua gladioque conuincam. Neq; enim inficiaberis opinor eã maxime quietam eſſe vitam, quæ in cõſuetudine eſt amicorũ: vnde cum ille mihi amicorum ſemper optimus maximusque extiterit, quamobrem cum illo quietam ac tranquillam habere vitam nequaquam potuiſſem? Vides vt te tuo ferro perimam. O vere miſeram Studioſorum conditionem! O calamitoſum ſtatũ illũ, in quo hodie ſub Academiæ patrocinio ac tutela, labores & animos ſtudiis artibus-

Negat voluntatem.

Ad 2. argumentum

Reſpõſio per negationẽ.

Retorquet pro ſe argumento aduerſarij.

Allegoria.

Exclamatio.

Deploratio conditionis præſentis ſtudioſorũ.

artibusque consecramus? Quę enim conditionis felicitas, aut quæ vitæ tranquillitas studiosis esse poterit, si propter dictum aliquod & fictum & falsum in iudicia suppliciaque protrahantur? Quis in posterum loqui, imo quis in posterum prodire audebit, si non tantum, quæ non dicta, sed quæ nec cogitata sunt vnquã, accusantur? Eandem profecto veritatem illud habet quoque, quod speratam à me impunitatem, & hac impulsum, me ad scelus prouolasse dixisti. Age discute rationes tuas, crede oculis tuis, si iudicii errore non cares. En adsum in iudicio, tuam audiui accusationem, Magnifici iustitiam & æquitatem exspecto. Cur hæc facio si impunitatem speraui? Non ista fuit opus tibi verborum farragine: non erat quod fulmina nobis & tonitrua tuis verbis ad terrendum potius, quam ad probandum excitares: non inquam, illud à te Iudex postulabat, non Academia, non muneris tui partes requirebant, vt quod ego non inficior manifestare laborares. Videt me Iudex clementissimus fatentem, quicquid est intelligit, sed insuper causa me fretum iusta misericordiam exspectare iudicii non ignorat. Dicam enim, & quicquid tandem agas, proclamare non erubescam. Nun-

Ad 3. argumentum responsio.

Exagitatio aduersarij

pallore vultus criminis confessionem Natura depingit. Ita qui insolitum apparatum instruxit, cadaueri insultauit, fugam adornauit, voluntatis vacare culpa non potest. Fortassis ita tribunalis clementiam exposcet, Ebrius fui. Sed illud à te Homo audacissime quæro, quæ lex tandem aut quæ iura in criminis excusationem admittunt ebrietatem? An si ingluuiem repleuisti, homicida esse debuisti? an si te ingurgitasti, innocentis haurire sanguinem potuisti? Et quid est ebrietas aliud, quam insania, quam furor, quam crudelitas? Ita dico, & qua possum voce dico, tyrannicum ebriosi omnes spiritum habent, sanguinem sitiunt, clades & mortes anhelant. Testis est Alexander, qui Clitum & Parmenionem ebrius occidit. Testis est Cambyses, qui Consiliarij sui filium ebrius interemit. Ita quicquid est sceleris, perpetrat ebrietas, iura & leges violat, naturam euertit. Et adhuc ebrium te fuisse, dicere ausus eris? Nimis iam multa, & hoc vnum superest M. RECTOR, vt quoniam infitiari crimen non potest, qua par est iudicii seueritate sententiam feras ac pronuncies. Petit hoc iustitia, postulat æquitas, & hac in re auxilium tuum ac fidem Academia implorat. Consule famæ eius, & infamiam

Obiectio.

Apostrophe ad reum.

Interrogatio.

Breuis digressio de ebrietate.

Quales sint ebriosi.

Exempla. Effectus.

Peroratio.

Postulat iustitiam.

riam mereantur, posteritatis amorem concilient, immortalitatem tandem adipiscantur. Atque cum hæc insana pestis maleuolorum & obtrectatorum adiuta flatu explicare atque extendere sese potest, tum illum attingit, quem omnium beneuolentia florere eruditionis virtutisq; fama assurgere, votis suis gaudere animaduertit, illum d'eo, quem cum facilis ad honorem via, tum ea iam ætas est complexa, vnde excurrere generosa virtus potest. Et vero qui tunc impetus ac turbines sunt inuidorum? quid non agũt ac moliuntur, vt aut è culmine sperato honoris ac famæ deturbent illum, aut illius suam sanguine sitim odiumque restinguant? Non pati secum respirare possunt; non aliquod per labores & industriam nomen mereri, non cæterorum amores ambire: ringunt, indignantur, omnes odij atq; iræ flãmas oculis, ore, animo cõcipiũt &c. urtant, At cũ maxime suis illis furijs agitãtur ac perturbantur, cũ deplorandus aliquis miserę fortunę casus eam ipsis attul sse videtur occasionẽ, qua cum aliorũ sanguine suum odiũ euomãt, & cum innocentis clade suam inuidiã eructent. Cuius rei si cuiusquã ætas nondum experientiam hactenus agnouit, hauriat ab hodierna luce fidem, & ab

Vis inuidiæ.

Causa & occasio inuidiæ ecomenda.

Nunquam, nunquam in illam animi calamitatem processissem, nisi vino correptus, nisi (heu pudor! & pro dolor!) intemperantia perturbatus fuissem. Mirarisne, & aliter probasse te putas? Testor te omnium cogitationum inspectorem Deum, testor lucem illam, quam hodie traho respirans, & quam mihi supremam esse desiderares; testor vos etiam Sodales mei, vidistis me vino correptum, sustinuistis perturbatum, imo, addam etiam, doluistis. Adeste, vbi nunc estis? Cur non mihi vox hic vestra testimonium aliquod apportat? Cur patimini, vt qui cogitationes vitamquem meam fideles amici cognouistis, nunc illam perfidi & infideles lacerare videamini? Cur ego sana mente testimonio fuisse vestro dicor, quem ebrietate correptum doluistis? ô detestandam ebrietatem! O abominandam intemperantiam! Itane oculos meos excæcasti, vt amicum non viderem: itane mihi rationem omnem ademisti, vt familiarissimum mihi, hostem esse iudicarem? itane in hanc me miseriam adduxisti, vt amici cruentatus sanguine nunc dicar, accuser, & præter lacrymas ad causam vitamque tuendam nihil habeam. Veruntamen age, Magnifi-

Fatetur ad dita causa.

Inuocatio Dei intestẽ

Testatur socios.

Exclamatio.

Inuectiua in ebrietatẽ permixta conquestioni.

gnifice Domine RECTOR, vt amplius de accusationis falsitate non dicam, & hoc tibi considerandum relinquam, quam iniquum sæpe odium comminiscantur, & quam sceleris nihil relinquant, qui animi peruersitate ducti secum alios respirare dolent & ingemiscunt.

Concessio. Age, inquam, sim reus, nihil nostræ valeant rationes, nihil me perturbatum fuisse prosit.

Cõfirmatio qua deprecatoria est. Egone per supplicium mortis extremum Academiæ valedicam?

Exclamatio, O iniustitiam! ô iniquitatem!

Conquestio Vbi, vbi ergo sunt illla tot insignia studiosorum priuilegia? vbi ius illud præclarissimum quod tot pridem Pontifices, Cæsares, Reges, Principes huic vrbi & Academiæ concesserunt? Egone ab eorum hodie tutela præsidioque firmissimo depellar, qui Studiosi mihi nomen gloriosissimum assumo?

Apostrophe ad iudicem Circumspice Iudex, & illam Magnificentiæ tuæ authoritatem attentius perpende. Cur ita solus hic sedes, vt tibi sit in vitam caputque meum authoritate prima concessa potestas?

Ratio cur ad pratorẽ non abripiatur. Cur non in prætorium tribunal abripior? Cur in me ciuitatis iura nihil possunt? Nimirum, vt dum alia tribunalia seueritatem exercent, tu æquitatem quandam leniorem; dum alia rigorem attendunt, tu clementiam præponas

& fa-

& facias. Illam subditis Principes, illam ciuibus Magistratus concedunt, cum excusat aliqua causa voluntatem; & ego nõ illam experiar, in quo nulla fuit sceleris vllius voluntas. Quamquam quid ego apud tuam illam Magnificentiam, Clementissime IVDEX, rationum pondero momenta? hæc tu ipse iam omnia cogitasti, iustissima iudicasti. Finge ergo quod tacere aut velle non potes, sed finge tamen, M. R. tua sententia me iam esse condemnatum, perductum ad supplicij locum, morti præsentem & denudatum, ferrum iam iam in me distringendum, omnium ora atque oculos, profusis tamen lacrymis, in me conuersos. Quid tandem? quid deinde? quis hoc æquo animo spectaculum videat? quis mortem hanc meam siccis oculis ferat? Illinc ciues adstabunt; & miseram studiosorum conditionem irridebunt, qui in ea causa moriantur, in qua ipsi gratiam assequerentur: hinc vero studiosi flentes omnes, & suspirantes, immanem Academiæ huius crudelitatem detestabuntur; imo abire cogitabunt, & iam illi Vrbi valedicere, in qua facile calamitas aliqua contingat, nulla vero gratia aut misericordia reperiatur, vt abire satius sit, quam casum illum expectare.

Per comparationem.

Hypotiposis

Amplificatio ab adiũctis & circũstantiis.

spectare. O te felicem Publi Horati! ô fortunatam ætatem tuam! ô desideratam dexteræ tuæ conditionem! tu lætitia elatus olim, ego perturbatione correptus; tu sciens & volens sororis sanguinem hausisti; ego nescius & non volens in malum incidi: tu populi Romani iudicio liberatus fuisti, ego in Academia misericordiam Studiosus requiro, & mori debeo. Vbi ergo misericordia? vbi toties hoc in iudicio spectata benignitas? vbi clementia, quæ hoc in tribunali sedere solebat? Noli, noli obsecro Iudex æquissime, inimici odium ponderare: noli vltricibus illis iratum in me flammis accendi. Te moueant hæc ora fletu confusa, hi oculi lachrymis demersi, hæ meæ languidæ & abruptæ singultu voces. Commoueat animum tuum miseræ ætatis meæ conditio; euincant te dolores & lachrymæ parentum meorum. O frustra suscepti parentum labores! O spes inanes! ô fallaces de me vnquam cogitationes! moriar? & in hac ætate prima? hoc adolescentię meæ flore? cum mei laboris honorem consequi, cum vigiliarum mearum fructum percipere deberem? Quid dicetis ô miseri parentes mei, cum euersum crudelissima tempestate filium audietis? quis erit lachryma-

Cōparatio per contentionem.

Peroratio ad cōmiserationem composita,

Exclamatio,

marum vestrarum modus aut pudor, cum me mortuum intelligetis, cuius vitam vobis olim fore vitam putabatis? Audio, audio, etiam in auribus meis vestrę lachrymę dolores ingeminant. Quid dicetis? quo abriperis via nostra ô fili? quod in te tantum esse potuit crimen, vt qui viuere nobis debebas, aliis tam crudeliter moriaris? hanccine spem nobis & expectationem pollicebaris? Tune ille, quem aliquando patriæ columen, reip. ornamentum, parentum solatium atque vnicum gaudium futurum existimabamus? O miseri nos parentes tui! O nos infelices, qui te genuimus, & educauimus, qui pro te tot molestias & labores sustinuimus, vt lachrymas hodie, infamiam, mortem ipsam tecum, (neque enim sine te viuere amplius licebit) perferre debeamus. Age, age ergo Iudex, tolle seueritatem, ostende misericordiam, noli filium interimendo, parentes interimere. Cogita nimiæ esse crudelitatis ob leuem aliquam perturbationem adolescentem ad mortem deprimere. Cogita quod à te veniam in posterum tenebo si concesseris, & quod omnibus prodesse feruentius studebo, si ignoueris. Te igitur oro & obtestor, Magnifice RECTOR, Iudex optime, vt illas,

Prosopopœia parentũ.

Apostrophe ad iudicem cum deprecatione.

quæ

quæ mihi tantum hac in defensione supersunt, lachrymas attendas; oro inquã, ita in ferenda sententia sentias, vt non accepta morte sæuitiam, sed vita concessa misericordiã possim experiri. DIXI.

DISSERTATIO
DE NOBILITATE.
In genere Deliberatiuo.
ORATIO I.
Generosi D. ALBERTI DVNIN MODLISZOVVSKI EE SKRZIN, Equitis Poloni.

Nobilitatem veram sine eruditione esse non posse.

Exordium à diuersis de nobilitate opinionib.

NAtalium splendorem cum amplitudine nominis, stirpis ac generis vetustatẽ cum familiæ claritate non pauci sunt, qui extollunt, plurimi qui tanquam aduent tiũ fortunæ paratũ irrident. Qua in re si tanquã arbiter in dissentiente consessu iudicium hic meũ, quod qua exiguũ sit, ingenii imbecillitas & huius ætatis infantia declarat,

Excusatio oratoris ab oratore.

pro

proferre debeam, non ab aliis certe calculũ mutuabor, aut nouæ opinionis ostentatione sapere voluisse videbor, sed in prudentissimã sapiẽtissimi Regis Antigoni sententiã abibo, qui scripta ad Zenonem Philosophũ epistola, longe se ab eo & dignitate & perfecta felicitate precelli fatetur. Vnde si tanti Regis tantũ extitit de Regia fortuna iudiciũ, nemo est, qui iam nobilitatẽ verã vllã esse sine eruditione debeat arbitrari. Quod cũ ita sit, sapienter Macedonũ Rex Philippus, nato filio Alexãdro illo Magno, lætandũ sibi potissimũ est arbitratus, quod Aristotelis Principis Philosophorũ ætatẽ natus esset, à quo Regius Adolescẽs informaretur. Etenim quid tandẽ esse possunt generis amplitudo, familiæ splendor, & vetustas, nominis claritas, si nullũ ab eruditione lumen accedat? aurea, vt ille ait, mancipia, inanes obsoniorum fumi, Lãpyrides nõ nisi noctu, locisque obscuris cõspicuæ, statuæ plũbo intus refertę, extrinsecus heroicã prę se formã ostentantes. Et quemadmodum Ægyptiorum templa forinsecus splendidissima, intus hircum, aut felem, aut simiam concludebant, ita nobiles imperiti aspectum splẽdore mouent, carent interim cerebro: dumq; fumos & pulueres maiorũ industria suscitatos duntaxat attollunt, vero

Sententia, in qua Propositio.
Cõfirmatio
Testimonium Philippi Regis,
Ratio ab adiunctis
Similitudines per allegoriam.
Alia similitudo.

ipsi splendore destituunt. Quare cum nec mundum ipsum, mundum agnoscere-mus, si sole careret; nec hominem, hominem esse fateremur, quem anima non informaret: ita nec vera nobilitas existimanda, quam eruditio non exornat. Profecto non satis est sesquipedali ventre tumere; turpis enim est non instructa disciplinis anima: non satis est inquam, purpura, aut gemmis ornari; fœda enim sub formosis illis pellibus sæpenumero monstra latent. Et omnino si dum veritatem inuestigo, non est veritas occultanda, ita dicamus & credamus, sine eruditione nobilitatem, sine scientiarum lumine, stirpis nullam esse claritatem.

Verum alia

Repetitio

Sententia

Disiunctio

Conclusio. in qua repetita sententia.

ORA-

ORATIO. II.

CAROLI MONZAEI LEODIENSIS.

Virtutis nobilitatem sanguinis nobilitate potiorem esse.

VEre Satyricus, *Exordium à sententia Iuuenalis.*

Tota licet veteres exornent vndique cera
Atria, Nobilitas sola est atque vnica virtus.

Etenim si teste Marco Tullio (quem non minus sapientiæ quam eloquentiæ parentem omnis ætas semper est venerata) nihil aliud est nobilitas, quam cognita virtus, quis in eo quem verascentem videat ad gloriam, generis antiquitatem desideret? quis inquam est, qui non in communi sapientum consessu exclamet, nobilitatem solam atque vnicam esse virtutem? Quod cum ita sit, sileant iam illi, & iactabundam arrogantiam comprimant, qui sanguinis fundamento nituntur, & lubricis familiarũ gradibus ad gloriæ fastigium contendunt. Audi ant potius sapientes, aut si eorum vo- *Ratio à definitione Nobilitatis.* *Sententia & propositio.* *Confirmatio.*

cem exaudire nequeant, in hoc silentio, & fauore rationis nostræ veritatem auscultent. Ac inprimis vt in omnium cogitatione assensuque verser, amare quidem parentes, illustrare non possunt: quin imo, infinitam suæ lucis eclipsim sæpenumero in filiis pati coguntur. Ita vilissimarum rerum est testamenti solemnitas, non nobilitatis: & obscurissimi clarissimorum sæpe virorum hæredes exsurgunt, nisi virtus adlaboret, Nunquid enim auorum merita plerumque degenerantium sunt notæ nepotum? ac cum de proprio sumens laudem ab alio non expectas, tua te ipsum claritate illustras? Iam vero quid dicam eandem omnium esse nascendi conditionem? Dixerit sane illud Plato, sed verissime, neminem Regem non ex seruis oriundum, neminem seruum non ex Regibus. Profecto, qui Stoico supercilio, & fronte caperata nobilitatem aspiciunt, iam illam ad Adami rutrum, ad Euæ colum reducere debebunt. Non etiam vel produxerim, vel vrserim illud, senescere non modo familias, sed vrbes: quin imo mundus ipse, nisi fallimur, vergit ad extremum. Age ergo quisquis voles, nunquid sanguinis percussis gloriam præstare putabis, ac non potius

Ratio confirmationis A conditione parentem.

A conditione nascēdi.

Ab interitu familiarum

potius cum scientiæ dignitatè virtutis æternitatem? O quam præclare & vere Solon Athieniensis conditor reipublicæ, pulchrius multo parari, quam creari Nobilem affirmauit! O quam eleganter Poeta, *A Testimonio.*

Virtute decet non sanguine niti!

Atque vt nos etiam concludamus: si verus Nobilis non nascitur, sed fit, si claritas non à parente præcipua est, sed à vita, ac virtute, iam certe hac imbecillis nostri iudicii opinione veram de nobilitate opinionem videor attigisse. DIXI. *Conclusio in qua repetita sententia.*

ORATIO III.

IOANNIS MERCATORIS FLORIMONTANI

Nobiles adolescentes publicis in Academijs instituendos esse.

Exordium à communi omniũ consensu informanda studiis nobilitate.

NObilium adolescentum animos ad virtutem, scientiamque informandos esse, vbi primũ sese erigit ad lucem ætas, gressumq; molitur, constans omnium sapientũ opinio per-

suadet. Nonnulli sunt tamen, qui nobilis adolescentis institutionem priuatis parietibus concludunt, quorum humanitas patientiaque si aliquam ingenio nostro libertatem concedit, & si apud vos, quorum fauor alacritatem dicendi iam excitauit, ambitionis & arrogantiæ crimen honesta conatus ingenij excusatione effugere possim, omnino in apertam Academiarum lucem nobiles educendos esse sustinebo. Atque vt animaduertatis quam omnino laborandum non sit, cùm addenda est lux soli, & in ipsa veritatis arena luctandum, si latebras virtus odit, & in theatro gaudet apparere, si nobilitas inimica est obscuritati, & à luce maior animus hauritur; cur non in Academiarum lucem prodiret nobilis adolescens, vt dum imbibit cum scientia virtutem, iam incipiat obscuritatem euitare. Et si ab Academijs hauriunt Curiæ prudentiam, accipiunt tribunalia iustitiam, doctrinam Ecclesiæ requirunt, vtique non latere, sed in hoc publico Academiarum theatro, ita debet Nobilitas educari, vt ad Rempublicam inde magnum ornamentum accedat. Profecto non excrescunt sub tecto plantæ, sed in horto, vbi communi rore irrigantur, communi calore fouentur. Non

Diuersitas in modo.

Sententia seu propositio.

Confirmatio.

Ratio cõfirmationis à Natura & conditione virtutis.

Vtilitas Academiarum.

Non in vmbra miles, sed in puluere fit imperator. Non in spelunca Leo, sed in campo cognoscitur. Et quis ignorat robustum semper corpus saniores illos habere, qui in communi aura solis beneficium accipiunt, debiliores esse vero, qui lumen eius aliquod conclusi tantum respirant? Cognouerunt id ipsum Spartani, & suorum puerorum lusus non à parentibus, sed à natu maioribus spectari voluerunt. Cognouerunt & Indi, qui infantes publico in concilio spectandos, vt publice instituerentur, exhibebant. Atque vt, vbi pauca sufficiunt, vniuersa dixisse non videar, & vt ex hoc labore, quem in luce veritatis clarissima suscepi, non re ipsa sed exercitio inuitatus, orationem abducam omnino, si iudicium meum iudicio vestro confirmetis, nobiles Adolescentes in Academijs publicis intuendos esse & dico, & credo, vbi æmulatio est virtutis & industriæ excitatrix, nulla vero aut mollis educatio, aut indulgentia corrumpens.

Illustratio per similitudines.

Ab exẽplo Spartanorum.

Indorum.

Conclusio.

Sententia repetita.

DIXI.

ORATIO IV.
PETRI PANGAERT LOVANIENSIS,

Nobili adolescenti in rep. versaturo non sufficere dignitatis authoritatem, sed insuper eruditionem requiri.

Exordium à natura generosi nobilis.

QVem excitat generosæ mentis ardor, non in vmbra vulgares inter cœtus lucem admirari cæterorum, sed in ipsa luce versari atque in eo theatro concupiscit apparere, vnde in aliorum oculos suspiciendus incurrat: Ponamus ergo generosum nobilem in hac luce, atque in medio reip. theatro, iura legesque populis daturum, nunquid illi dignitatis authoritas sufficiet, an insuper ad dignitatem eruditio requiretur? hoc est quod inquirimus in hoc consessu, & si patiamini, AVDITORES, pro modulo ita aggredior, vt hanc vobis Platonis vocem remittam, *Bene agi cum ea Rep. quam aut rexerint Philosophi, aut in qua Reges fuerint Philosophati. Quem plura*

Sẽtẽtia & propositio.

plura aut meliora scire oportet, quam eum, cuius doctrina omnibus subditis profutura sit? Vegetij vox est, *Quis melius quam litteratus imperat?* Romana vox est. Et si multis gregibus (cum Seneca loquor) aut maxima corpora aut vehementissima præsunt; non armenta degener taurus præcedit, sed qui magnitudine ac toris cæteros omnes vincit. Elephantorum quoque gregem excelsissimus ducit: cur non eruditionis laude præstaret, qui ad imperij clauum nobilis admonetur? Parum esset si excellentissimum orbem circumageret Sol in cælo; iubar adsit oportet, vt mundus illustretur. Parum esset si altis defixa radicibus arbor patulos in aëre ramos effunderet; floreat oportet, vt fructum ferat. Non officij dignitas, sed eruditio consilium subministrat; non leges statuit, non iura conseruat nobilitas, illustriumque sanguis auorum, sed eruditio moderatur æquitatem, & sanctissimum iuris cultũ subditis proponit. Vixerunt Caracalla & Licinius eruditionis osores, sed & ipsi odiosi: vetuit nobiles pueros erudiri Michael Balbus, & eos hoc tantũ latine loqui voluit, *qui nescit simulare nescit imperare*; sed ita vixerunt vt male rexerint. Suspiciendus certe

Vegetij.

Illustratio per similitudinem.

Repetitio.

Continuatur similitudines.

Ab exẽplis Principum idiotarum.

Ab exẽplis Principum Doctorum.

potius Magnus Alexander, sub cuius dormientis ceruice Ilias Homeri. Suspiciendus Salomon & sequendus, qui regnaturus, cum generis claritate sublimis esset, sapientiam à Deo postulauit. Quod cum ita dicam, vt dicentem noua authoritate corroboret vox diuina: *Nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, apprehēdite disciplinam,* supersedebo, & quod tenuitate iudicii apud vos, AVDITORES deduxi, ita vobis cogitandum relinquo, vt tamen vel vnicum Salomonem iudicem vobis imitandum. DIXI.

Conclusio.

ORATIO V.

GVILIEILMI van HAECHT LOVANIENSIS,

Virum doctum ratione eruditionis suæ nobilem esse.

Exordium ab opinione vulgi.

FVmosas fortassis imagines, & spirantes in ære aut cera vultus admiraremur, si non ad hominum eruditorum, sed ad inconstantem leuissimamque vulgi opinionem abiremus. Quid

Quid enim aliud vulgares homines ac imperita multitudo solet admirari, quam in tabularum & insignium patenti campo vel arma, vel feras? Ita non ab eruditione aut virtute nobilitatem, sed ab armis aut belluis, non ab excellentia mentis humanæ, sed à pictura deducunt itaque stulto prorsus iudicio virtutem contemnunt. Sed ego quandoquidem ab hac nostra imbecillitate vires aliquas exspectatis, & iam animaduerto non notare defectum, sed conatum excusare parati estis, vulgarium hominum istorum errorem clarissimo veritatis lumine discutiam. Ac in primis illud à veritate ipsa mutuabor, cui reluctandum nunquam esse iudicabitis, eam virtutem personas claras reddere, & splendidis titulis insignes, quæ ad communem vtilitatem relata, desidiæque inimica sese totam ad hominum cœtus colendos conseruandosque diffundit: vt omnino nobilitas eius ordinis dignitas existat, in quo maximæ virtutes vitę communi salutares. Quod cum ita sit, & in omnium vtilitatem diffusa eruditio salutaribus cultorem imbuat disciplinis, non est hic ambigendum, an hominem eruditum nobilem esse pronuntiemus. Neque enim hic repeto, quod amplifica-

Conciliatio auditoris.

Propositio.

Confirmatio.

Ratio ab effectu virtutis.

Sententia.

non fuisset Alexander, mirum est quantam in paupere homine, sed erudito nobilitatis excellentiam apprehenderit. Ita si non pictæ tabulæ, ferisque & armis exornata insignia, sed arguit personæ dignitas nobilitatem; si non illam vel stemmata donant vel palatia, sed virtus animi, & excellentia doctrinæ; dicamus & libere pronuntiemus, virum omnem eruditum, & nobilem & illustrem esse: quod cum dico, iam illud apud vos obtinuisse videor AVDITORES, vt qui ad veram nobilitatem aspiratis, non minori alacritate ad excelsum doctrinę culmen contendatis: quod vt omnino de vobis spero, ita vobis opto. *Contentio.* *Conclusio & sententia.*

DIXI.

ORATIO VI.
PETRI IMPENS LOVANIENSIS,

Doctrinæ titulum potius quam Nobilitatis præferendum esse.

Exordium à declaratiõe arrogãtia quorundam nobilium.

TItulorum iactantia non paucos in arrogantiam illam effert, B. A. vt omnem omnino dignitatem suam magno aliquo nomine concludãt: & si claritatem aliquam stirpis possideant, dominationis titulum attollunt; si nomen inter eruditos habeant, sapientis ambiunt appellationem: vt vt sit, nihil ego de iure titulorum inquiram, sed dum illud apud vos ita dicere audeo, vt sapientiæ studiosum nequaquam me profiteri erubescam, hoc quoque non reformidabo in hac disceptatione proferre, doctrinæ titulum nobilitatis titulo præferendum esse. Etenim si præ se ferre potissimum illud quisque debet, non quod alienum, sed proprium ipsius, cur non potius nobilis adolescens eruditionis à se partæ titulum extollet, quam

Propositio & sentẽtia. Cõfirmatio

Ratio Confirmationis.

quam stirpis suæ nomen mutuata gloria prædicabit? Obscura nocte & inter tenebras facem suam luna depromit, quia non sua sed aliena luce resplendet: at vero non claro die tantum sol fulget, sed ipsum diem lumine lustrat & facit. Et certe si alienis ornamentis superbum irridemus, admiramur vero quem suus ornamentis superbum irridemus, admiramur vero quem suus ornatus commendat; neque illum tantopere suspiciemus, quem non nisi aliena dignitas attollit. Agedum qui familiæ, nobilitatisq; titulũ proponit, nunquid stirpis suæ dumtaxat notitiã adfert; vt nec parentẽ nec maiores ignoremus? At qui doctrinæ titulũ non inuidiosa arrogantia iactat, seipsum cognoscendum proponit, & in hoc vere nobilis est, quod non aliena luce splendescat. Vtrum obsecro Regis aut sapientis nomen maiorem Salomoni laudem adfert? Regem illum orbis agnoscit, sed sapientem colit & admiratur. Non familiæ nomen habent Scipiones, sed virtutis; & hinc Asiaticus ille, hic Africanus. Taceo sexcentos alios, qui posteaquam sibi nomen virtute peperere runt, familiarum suarum obliti videntur, & in proprio honore ambitiosi. Magna laus illa quidem si quem nobilem appella-

Illustratio

Simile.

Cõparatio vtriusque nobilitatis.

Exemplum Salomonis.

Præteritio.

repello: hanc, inquam, dum extollo, ceteras eadem laudis sublimitate in gloriã aliquam perduco. Sed tamen permittite vt quod à veritate concessum est orationi nostræ, vestris animis nequaquam reluctantibus dicam, & promulgem, eloquentiam & nobilitati maxime convenire, & eius præcipuum esse ornamentum Quod quanquam tacito illo assensu vestro satis esse manifestum videatur, rationis tamen auxilium vestram illam ad beneuolentiam adducam. Atque vtinam loqui pro me ratio ipsa posset; cognosceretis clarissimo eius radio perculsi eam esse generosam nobilium indolem & naturam, vt attollere supra vulgus sese velint, & inde illustres putare, quia eminent. Quid est vero quod ceterorum in admiratione constituere nobilem excellentius possit, quam quæ Reges ipsos & Imperatores admirandos facit Eloquentia? Et si illud iam omnem veritatis assensũ euicit, in eo nobiles ceteris hominibus antecellere oportere, in quo homines ipsi ceteris animãtibus sũt prestantiores, quis hanc excellentiam in Eloquentia non positam animaduertit? Profecto non hoc caput & erectus ille vultus, non excelsa proceri corporis maiestas, non tenerrimus ille membro-

Conciliatio Auditoris.

Sententia & propositio.

Confirmatio.

Ratio à cõditione nobilium.

Sententia.

rum

rum splendor; sed oratio, sed sermo, sed, inquam, praeclara illa vis mentis & oris, quam eloquentiam appellamus, hominem terrae dominum ceteris animantibus praestantiorem reddit, & in ea imperium ipsi concedit. Quanquam & illud videamus, in quo videri volunt, & ab omnibus velut in theatro conspici viri nobiles, & adolescentes. Quid illud vero est nisi bellum, cuius cum innatum habeant ardorem, in eo quoque apparere generosiores, superare fortiores, triumphare excellentiores desiderant. Et quomodo tandem tam altae mentis vota consequentur, si Eloquentia non adsit, quae loquente Euripide omnia conficit, quae etiam hostile ferrum neutiquam efficere valet? Et hanc non illi potius, quam gladios, quam arma cetera, quae hostilis frangit impetus, compararent? Veruntamen taceam hic ego, & vocem vno ore efferant laudatissimi veteres, qui eloquentiam rerum dominam esse dixerunt. Et hac destituti dominari se posse nobiles vnquam confident? Audiant potius nobilissimum Poetam, credant etiam hanc esse virtutem vnam, quae furentem comprimat populum, quae reip. conseruet incolumitatem, quae admi-

Abaratio. *Vis eloquẽtia.* *Transitio.* *Authoritas veterũ.* *Eloquentiæ effectus.*

administrantibus authoritatem addat. Quantum enim est illud,

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est *Authoritas Virgilii*
Seditio, sæuitq; animis ignobile vulgus;
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat:
Tum pietate grauem ac meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Authoritas Pyrrhi per apostrophe. Sed te Pyrrhe tacitus nunquam prætęribo, cuius in hac causa vocem cur aliter quam rationem ipsam amplectar? Tu enim acceptum Eloquentiæ tulisti, quidquid in Græcia otiantibus armis superasti. *Alexandri Magni.* Te quoque Magne Alexander cur hic non implorem, vbi tui nominis authoritas, & magnitudo meæ orationis est veritas corroborata: Tu enim cũ cæteris omnibus maior esses, Herculę te inferiorem iudicasti, quia Eloquentia te superabat: qua in voce tua ac pręclarissimo dictionis nostræ testimonio, sicut lubens supersedeo, ita eandem à nobilibus audiri libenter exopto Sed ego de vobis nunquam diffidam, *Conclusio cum sententia* AVDITORES, qui cum Nobilem scientiis omnibus ornatum esse debere credatis, iam il-

Nunc patitur cultus ager, & renouatur aratro.
Hæc anni nouitas iure vocanda venit.

Excitatio ad studiũ.

Quid ergo Rhetor? nondum
Cœtusque vulgares, & vdam
Spernis humum fugiente pennâ?
Quid ergo Poeta? nondum
Auia Pieridũ peragras loca, nullius ante
Trita pede?
O Egregij Iuuenes, ô
Sublimes animæ, pulchrumque in nomen itura,
Iam tandem *(ois ignem*
Æthereum sensum, atque aurai simpli-
Haurite. Iam tandem vobis
... Pieria tenero sub pectore cura
Discendique vices & amor.
Inuitat aura, alliciunt Musæ, sordescens impellit otium, &

Occasione temporis & auræ.

Iam sylua, iamque antra loqui, iam viuere fontes,
Iam sacer horror aquis, adytisque effunditur Echo
Clarior, & faustâ spirãt præsagia rupes.

A fructu spectata.

Præsagia? prorsus messis cuiusdam opimæ, & optati fructus præsagia!
— neque enim, ceu nescia falcis
Sylua comam tollit, fructumque exspirat in auras.

Quin

Quin prope exclamem; Ad arma Rhetores, Ad arma Poëtæ: Hoc est enim tempus, cum

A tempore quo a d arma milites redeunt.

Rediere viris animique minæque: cum,
Dispositi in turmas rursus legemq; Seueri
Ordinis, vt cuique ante locus, ductorque monentur
Instaurare vias: tellus iam puluere primo
Crescit, & armorum transmittunt fulgura sylua.

Amplificatio à remotione impedimentorũ. Inprimis frigoris.

Quis ob ex generositati? quis alacritatem continebit murus? an asperitas frigoris?

Quid? quod hyems adoperta gelu iam denique cessit.
Et pereunt victa sole tepente niues?

Procedamus ergo,

Neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni,
Nec prata canis albicant pruinis.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire lauro,
Aut flore, terra quem ferunt soluta:
Nunc & in Ausonijs Phœbo decet immolare Lucis,
Seu corde poscat, siue malit igne.

A tempore æstatis.

Optatum studij tempus adest Æstiua recreamur aura, & spes operis resurgit, quando

Arboribus redeũt detõse frigore frondes
Vim

Viuidaque in grauido palmite gemma tumet.

Quaque diu latuit, nunc quase tollat in auras

Fertilis occultas inuenit herba vias

Parturiunt omnia, & fœcundo semine iam fructus edunt. *Ab omnium rerum fœcunditate.*

Nunc fœcundus ager, pecoris nunc hora creandi.

Et nos hoc tempore torperemus? O non Iuuenes. Agnosce Rhetor honorem: Agnosce Poeta decus. Non desunt exempla laboris, si consideremus animantia. Quid auis? *Ab exẽplo auium.*

Nunc auis in ramo tecta larẽque parat.

Quid formica? *Formicarum.*

Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris

Ore trahit, quodcunque potest, atquè addit aceruo,

Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri

Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum,

Non vsquã prorepit, & illis vtitur ante

Quæsitis patiens.

Quid apes? *Agmine facto*

Ignauum fucos pecus à præsepib arcent. *Apum.*

Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mella,

Om-

Hac scilicet itur ad astra, cum conatus est omnium talis;

Qualis apes æstate noua per florea rura *Similitudo*
Exercet sub sole labor, liquentia mella
Stipãt, & dulci distendũt nectare cellas.

Næ illi falsi sunt (inquit Romanus quidam) qui res diuersissimas pariter expectant, ignauia voluptatem ac præmia virtutis. Nemo ignauia immortalis effectus est, nec quisquam patrum liberis optauit vt æterni forent, magis vt honorati clarique vitam exigerent. *Ab authoritate.* Quid si dicam nihil esse quod non laboret? *Omnia laborant.*

Vere sinũ tellus aperit floresq; ministrat
Tempore solis ager messes fert pinguis opimas, *Terra omni tempore*
(imples,
Fœcundos Autumne lacus de vitibus
Vis hyemis glacie currẽtes alligat vndas

Quis nescit

Errantem lunam solisque labores, *Sol & Luna*
Vnde hominum genus & pecudes, vnde imber & ignes?

Iam vero

Angustũ collem, tenuis quo semita ducit,
Ipsa colit virtus, magno stipata labore. *Ipsa virtus in arduo habitat & labore stipatur.*
Sic voluere Dei. Sed summo in vertice montis
Planities ignota iacet, tutique receptus

Sem

Semper vbi fessæ poterunt requiescere mentes.

Audite ergo Condiscipuli, audite.

O Fortunati quorum iam media surgũt.

Stipatur labore virtus supra collem, sed in summo vertice fessæ mentes requiescunt, vbi Musarum nutrix gloria animos exosculatur, & blanda voluptate demulcet. Vere

Gloriosum est & iucũdũ laborare.

Tu sola animos mentẽque peruris, gloria

Verè, cum tuo melle animus est inebriatus, simul est labor detersus

Et non sentitur sedulitate labor.

Tum laborum meminisse.

Iucundi sunt acti labores. Suauis est præteritorum memoria.

imo *Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.*

Reuocate animos, mœstumque timorem

Mittite, forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Et si *Æstas non semper fuerit, componite nidos.*

Ita fiet, quisquis sis tandem vt

Si paulum paulo addideris, pergasque frequenter

Hoc facere, exsurget magnus tibi forsan aceruus.

Incitatio ne desistãt.

Non est ab incepto desistendum, aut resistendum. Olim Orpheus

Restitit, Euridicénque suam iam luce sub ipsa
Immemor, heu victusque animi respexit, ibi omnis
Effusus labor, atque immitis rupta tyranni Fœdera.

Ita qui subsistunt in cursu Studiorum, & in vmbra desidiæ reclinant latus, gloriæ voluptatem, & præteritum laborem amittunt. Qui vero generoso spiritu culmen virtutis & fastigium scientiarum attingunt,

Si fractus illabatur orbis,
Impauidos ferient ruinæ.

Vellem adesset hic Apollo, & implens Rhetoricam hanc suo numine, vos aut cythara sua, aut voce dignaretur! vteretur, ita confido, hac voce Catonis: *Prosopopœia Apollinis.*

O quibus vna salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice pati, componite mẽtes
Ad magnum virtutis opus, summosque labores.
Vaditis in campos virides, præruptaque Pindi
Culmina, quæ docta saliunt è fontibus vndæ.
L[illegible]rum iter ad laudes; veniant, atque inuia tentent,

Si quibus in magno positum est clarescere voto.
Hi mihi sint Comites, quos ipsa molestia ducet,
Discrimenque nouum; studium, labor, ardor, arena
Dulcia virtuti, crescit sapientia duris,
Latius est quoties magno sibi constat honestum

Sit illa vox Apollinis audita vobis: sed ego vos

Alloquor, ô Iuuenes,
Mea quos spatijs propioribus ætas
Attigit,

Peroratio in qua adhortatio per apostrophen.

Ego, inquam, te Rhetor, dux tuus & miles tecum in arena nobili compello:

Aggredere, & digno rursum te redde labori,
Nec tibi sufficiat trāsmissa gloria lucis.
Præclarum curare decus, quis terminus vnquam
Præscripsit? nullas recipit prudētia metas
Crescite virtutes, fœcundaque floreat ætas
Ingenijs patuit cāpus, certusque merēti
Stat fauor, ornatur proprijs industria donis.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riserūt floribus amnes.

Sed

Sed aberro, currentibus addere calcar dum laboro, ita enim vos tacita cogitatione loquentes auſculto, *Correctio cum obiectione.*

Nulla quies placet, in nullo ſunt otia fructu,
Sed populum turbamque petunt.
Iam redeat linguaque decus, regnumque loquendi,
Ingenii redeant vires.

Proſopopœia Auditorum.

O cogitatio generoſa! O excitati vigor animi! Vere *Exclamatio.*

Pauci quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus.

Et quidni vos iſti pauci? Iam omnino non aberro, Et ſi currentibus addere calcar non poſſim, poſſum tamen incitare currentes. Sed inquietis, cur incitas, & non ad curſum te nobiſcum accingis? Ecce ſuperſedeo verbis, & ſocium in arenâ me iungo vobis, dux, miles & idem, paratus ero. Si poſtulat officium meũ vt præcedam, excuſate interim imbecillitatem, conabor tamen; & ſi turpis eſt cum otiatur honor, vigilantia & labore ſtipabo honorem. Ita votum meum audite, Condiſcipuli Rhetores, & quem Scholæ veſtræ patimini Ducem, ſocium laboris habete. Ita vos quoque Poetę Rhetorum labori laborem iungite, vt iũctis viribus *Correctio. Obiectio. Offert ſe ſocium laboris. Adhortatur ad laborem.*

ad nobilem eruditionis metam properantes, ætatem nostram in fructu gloriâ coronemus. DIXI.

IODOCI BACHELER

TORNACENSIS

ORATIO,

In sponsalia Augustissimorum Regum, & Principum,

LVDOVICI XIII. Franciæ Regis, cum serenissima Hispaniarum Infante,

ET

PRINCIPIS Hispaniarum PHILIPPI III. Filij, cum Serenissima LVDOVICI XIII. Sorore.

Exordiũ à gaudio ex spõsalibus parto per

QViescentis fortuna Belgii, & partarum nuper induciarum vix ab vllo sperata conditio, quanto

quanto gaudio singulorum animos recrearit. magis est omnium manifestare, quam vnius communem patriæ sensum aperire: dicere tamen illud ausim, tantam ad hoc gaudium nouæ lætitiæ factam esse accessionem, dum hoc sacro regalis connubij fœdere nobilissima Franciæ Hispaniæque Regna iunxere manus, vt impares omnino sensus gaudij magnitudine corruant & opprimantur. Etenim si tot annorum decursu grauissimis bellorum motibus agitata Patria, ita pacis suauitate recreata fuit, cum illam pacis Auroram Induciarum promulgationem auidis simul & attentis auribus hausit, vt à morte redire videretur in vitam; quomodo nunc recentem illam & inopinatam, sed obortam tamen Regum affinitatem, & coniunctionem, à qua diffunditur in orbem vniuersum lætitia, & quæ bellorum est omnium æterna quædam extinctio futura, animo moderato perciperet? Nam si oborto manè sole recreari passim homines videmus; si vero conijciant in illum oculos, & obtutu velut immoto radios intueri, pati aspectum non posse; fatendum est illud quoque, per inducias recreari patriam potuisse, non hanc

comparatione cũ gaudio ex inimiis orto.

Magnitudo gaudij.

Cõparatur vtrumque gaudium.

Illustratio à simili.

vero posse Regum percipere coniunctionem, à qua diffusi gaudii magnitudine insolentiaque opprimeretur. Quantum est illud obsecro, Franciam Hispaniamque coaluisse? Quantum est affinitatis fœdera Reges illos percussisse, qui cum sint totius Europæ nostræ potentissimi, eorum amicitia totius est felicitas & tranquillitas Europæ? Tantum est profecto, vt qui audit, vix intelligat; qui intelligit, nequeat satis admirari, qui admiratur, hæreat potius defixus, quam assequatur. Tantum est inquam, vt cum videas, sentias, intelligas, vix adhuc tamen credas; cum affluentem vndique lætitiam vix admittas, euenisse fateri debeas, quod sperari vix potuisset. Quamquam vero ea sit huius gaudii magnitudo, quæ obmutescere potius faciat quam dictionis copiam suggerat oratori, vincamus tamen exultationem illam, aut certe potius illam, qua possumus voce declaremus. Et ecce in hoc vestro fauore, Ornatissimi Humanissimique AVDITORES, non quod debeo, sed quod possum ordior, & tanquam publicæ gratulationis Orator in lætitiam communem irrumpo, pietatis affectu potentior, quam orationis effectu. Date animos vestros, & ere-

Causa gaudii maxima.

Gradatio, Repetitio

Accedit ad propositum.

Propositio

Cõciliatio Auditoris

erecta mecum mente Augustissimorum Regum ac Principum Sponsalia celebrate. Atque vt hinc nondum tantæ lætitiæ penetralia peruadam, nondum festiuas illas acclamationes nimio affectu interturbem, *Hymen ò Hymenæe*, subsisto adhuc in media luce,& vt animum tester, patriæque gestientis affectum; illud libere & libenter proclamo, nihil præstantius, nihil orbi vniuerso optabilius, nihil diuinius, quam hoc matrimonium accidere vnquam potuisse. Ille inuictus & Christianissimi Regis titulo Monarcha superbus, Catholici Monarchæ Hispaniarum Regis & Indiarum filiam, Hispaniarum Infantem accipit in Vxorem. Et præstantiorem vllam coniunctionem videre posset Orbis? sed astringunt amplius sese Principes, & nodo fortiori sese ligant, quorum amor modum euicit. Serenissimus Hispaniarum Princeps, tot & tam ingentium regnorum, nostri huius pene totius, & noui hæres Orbis, Christianissimi Regis Sorori, coniunx coniugi copulatur. Et optare posset amplius Mundus, aut amplius largiri Mundo Deus? Cessant hic animi vota, & dum euenit quod spem omnem superabat, superest tantum

Confirmatio.

Prateritio quadā qua instar trāsitionis est.

A magnitudine & præstantia rei.

Declaratur magnitudo coniugij.

Nihil fuisse optabilius isto cōiugio

tum admirari, nisi tamen insolentis huius gaudii magnitudo deterreret admirationem. Optare poteramus, vt quæ nobilissimæ sunt in orbe toto familiæ, coniungerentur aliquando: optata tenemus. Sperare poteramus, iuncturos aliquando dexteras Reges illos, quorum in tutela ac protectione respirat Ecclesia: sperata videmus. Quid enim rebus humanis cotingere potuit nobilius ad gloriam, quam vt Austriaca Borbonicaque domus coalescerent? Quid certius ad salutem, quam vt duo potentissimi Christianissimique Reges summorum hominum arctissima coniunctione manus & animos coniungerent? Dixerunt multa plurimi, & multi plurima dicent, audientibus posteris, maximarum virtutum merita, quibus hæ nobilissimæ totius orbis familiæ non in admirationem tantum rapuerunt gentes omnes, sed Mundum sibi deuinxerunt; mihi tamen certissimum est hanc præcipuam esse familiarum harum laudem, quod tantarum, & vere cælestium nuptiarum fœdus festumque celebrarint. Et nescio an non mei quoque sit aliqua gloria sermonis, quod hac nostra potissimum ætate illud dicere & oratione prosequi possim, vnde cun-

Similiter desinens *Subiectio* *Interrogatio.* *Gloriatur orator, quod de hoc coniugio dicere possit.*

cunctorum studia nunc toto orbe gaudiis florescunt, & quacunque volucres mutuata fortuna discursus nunciauit, nationum omnium festa dies gratulationibus consecratur. Eat, eat in sæcula, *Conduplicatio.* & venturi credant posteri, Austriacos Bourboniosque affines esse: celebrent æterna memoria, quod acclamationibus extollimus, Christianissimum Catholicumque Regem arctissima affinitate iuratam amicitiam confirmasse. Hoc est, quod cum satis nequeamus *Repetitio* admirari, gaudijs nihilominus retentis ad posteros transmittimus admirationem. Hoc est, quod cum satis non percipiat ætas nostra, omnes inuitat ad venerationem ætates. Dicant illæ, extitisse aliquando PHILIPPVM *Laus sponsi* tertium Hispaniarum Monarcham, *& sponsa.* cuius cum Augustissima filia adolescentiam nondum esset ingressa, fama & forma jam flexerat crescentem adhuc LVDOVICVM decimum tertium Franciæ Monarcham. Dicant, Hispaniarum Principem citius meruisse alteram Franciæ gemmam, quam se pene cognouisse. Sed est, est illa tua vir- *Apostrophe* tus ingens, PHILIPPE Monarcha, *ad Philippũ* quæ cum omnis dignitatis fastigium *3. Hispa-* occuparit, nobilissimi illius rami nisi *niarum regem,*

in altero mundi culmine conquiesce-re non potuerunt. Est, est illa tua feliciter fortuna crescens, LVDOVICE REX inuicte, quæ cum attingere nisi summa non possit, eo primum penetrauit, vnde altius ascendere non posset. Credo equidem, nam est aliquis post mortem sensus, sentiunt immortales maiorum vestrorum cineres, quod ad lætitiam nimium pene persentimus: gaudent etiam gloriosæ illæ & omni æuo dignissimæ animæ, quod à sua stirpe vincantur: imo vero, si in hac tanta exultatione non est nefas secreta fatorum aperire, congratulantur sibi in nepotibus suis, & in eorum sponsalibus sese amplexantur post mortem affines. Sed tamen si adesse possent è Mausolæis illis suis, & hanc lucem intueri, quam armorum fulmine terruerunt; si illos inter homines versari, quos virtutis admiratione stupefactos reddiderunt; quis illis sensus esset, cum hos suos nepotes, Reges & Principes augustissimos, non dexteras tantum, sed omnes etiam sensus ac mentes suas ita vinxisse, vt si fieri posset, transire inuicem in pectora sua desiderarent, contemplarentur? Quid cogitarent, cum hinc inde suauissi-

Conduplicatio. *Apostrophe ad Fräcia regem.* *Obliqua prosopopœia.* *Repetitio.*

uissimum coniugis nomen audirent? Quid dicerent, cum Hispaniæ Franciæque vires suas aliquando, & nonnunquam iniquo nimium fato inimicas, coniunctas intelligerent? Gauderent in ea se familia stirpem aliquam posuisse, vnde tam nobiles, tam coniuncti rami pullulassent. Nec opinor pœniteret eos aduersis aliquando armis concurrisse, vt hodie esset coniunctio tam fidelis armorum & animorum. Gaudete ergo venerandi manes, & tu inprimis inuictissime Monarcha PHILIPPE II. tui nepotes noua gloria tuam stirpem auxerunt. Gaude HENRICE IV. in filio obtinuisti quod optare potuisti. Sentimus, quid mens rite, quid indoles, nutrita faustis sub penetralibus possit. Sẽtimus nouam in orbe lucem exortam, cum ille Franciæ Sol Hispaniarum se Lunę coniunxit: cum ille rursum Sol Hispaniæ, Franciæ Lunam illustrauit. Fabulentur ingeniosi Poetę, & in Deorũ Dearumque nuptiis vocali cythara fluuios & terras impellãt; quis nõ applaudat errori, vbi iucũdũ est errare? Sed nos tamen nõ fabulemur, & cũ palam in luce veritatis exultationem impari sensu metiamur, Regũ Sponsalia, Regum fœ-

Apostrophe ad Reges defunctos.

Repetitio.

Transitio ad lætitiã declarãdã.

dera cantemus & celebremus. Atque vt lætitia copiosior consurgat, præteritas animorum angustias discutiamus. Ignorare Europa non potest, quot & quantas discordias grauissima suspicione nobilissima ac potentissima duo regna concitarint, easdem vero postmodum infestissimis armis ita agitarint, vt sua mole regiones non paucas attraherent, suo motu vniuersum pene mundum concuterent: sed obsecro quis tum erat vniuersi sensus orbis? quæ trepidantium vbique hominum vota? quod Ecclesiæ plurimis in locis vacillantis desiderium? vna omnium vota, Hispanos affinitate Francis coniungi; vnum omnium desiderium, sub illa tandem affinitate respirare. Sed habet sensus quod aucupabatur; tenent vota, quod petebant; assequutum est desiderium, quod optabat; dum nimirum iam vnus est summorum Regum ac Principum sensus, & quę pectora coaluerunt, diuersa in vota abire non possunt. Attulerunt Mundo hæc Sponsalia, quod Mundus cum tenet, exulat tristitia, fides animatur, Ecclesia respirat. Non iam medijs in fluctibus ac procellis naufragium Fides reformidabit, sed vento secundissimo, velis ple-

Expositio præteritæ calamitatis.

Traductio, Compar. Disiunctio

Disiunctio. Dissolutio.

Coniugium hoc vtile.

Allegoria.

nissimis orbis oceanum nauigabit. Non iam crudelis armorum terror fugientium animos hominum sauciabit, sed ad pacem omnes amplectendam accurrent. Pacem ab Hispania, pacem à Francia nuncij clamabunt; & cum idem nunciare cogentur, vnicum Regem duobus in regnis ac duobus in corporibus viuere regnareque testabuntur. Sed cohibere necessum est rursus affectum, vt quæ admirari hoc in fœdere iam subit, non obliuiscamur. Est admirabilis illa ac omnino diuina summorum Regum ac Monarcharum prudentia, qui cum non ignorarent, quanto detrimento gubernacula regnorum ad manus alienas soleant peruenire, de suscipiendis liberis ac propaganda generis augustissimi serie tempestiue curam susceperunt. Ab hac vera pietate, ab hac generis humani conseruandi voluptate gentes omnes exemplum accipient matrimoniorum studiosius expetendorum, vt successoribus hoc modo substitutis nihil obsit posteritati. Nec immerito parentes præmijs honorandos esse Leges ac iura sanciuerunt, vtpote qui fundamenta sunt ac seminaria quædam rerumpublicarum. Quanquam aliud quoque singularis illa pru-

Repetitio.

Laudatur consilium initorũ spõsaliũ in prima ætate.

Ne regnum in aliã familiã transeat.

prudentia prospexit. Vt nimirum quæ proles in ipsa adhuc pueritia matrimonij futuri legibus traderentur, eo magis continentiam parentum Regum adæquarent, & primo adolescentiæ ingressu iam tum animum formare maritalem inciperent, nec quicquam voluptatum earum, quas nescio qua libertate plerumque reges arripiunt, in sacrum pectus admitterent. Miraculum est, pueros vxorios esse, sed vt res est, hac obseruatione verecundiam imbibere, religiosum est. Quis mihi nunc murmure tantummodo constantem occinat rumorem, parum huic ætati teneræ nuptiarum fœdus conuenire? Profecto ætatis annos exspectare, vbi matura virtutis est ætas, indignissimum est; annorum adhibere supputationem, vbi virtus cursum incœpit, nunquam est ferendum. Non tu PHILIPPE Macedo in Alexandro tuo multos annos desiderabas, in quo adhuc puero nimis multam pene virtutem esse videbas, Non tu Roma aut in Scipione aut Pompeio cursum ætatis attendebas, quos primæ virtutis impetu cæterorum excurrisse laudes animaduertebas. Turpe est hominem aliquem ac præsertim Regem annis meti-

Vt in matrimonio cõtinentiã seruet nondũ aliunde corrupti.

Obiectio præoccupata.

Sententia.

Ab exẽplo Alexandri

Scipionis.

Sententia.

metiri. Nec sane, quemadmodum cæteri homines, sero Regum filij in viros euadunt; habent illi hæreditariam in cunis virtutem,& dum alij pueritiam vitæ non adijciunt, in hac ipsi virtutem explicantes, viri fiunt. Bene est, Augusti Reges, consilium vestrum non hæc ætas retardabit; imo vero lætitiam vestram tenera hæc ætas augebit,cum in paruis viuorum animoruum simulacris vos totos ac vestram virtutem omnem spirare tam cito cernetis. Bene est inuicte PHILIPPE: tuam tibi filiam nimio amore Rex Francorum extorquet. Quis ille Bourbonicæ flos stirpis,& Medicææ gloria familiæ; quem si à parente cupias æstimare, miraculi miraculm est; si ab ætate, prodigium est ætatis admirandum & cæleste. Bene est Inuicte LVDOVICE, tuam tibi Sororem nimio amore Hispaniarum Princeps extorquet. Quis ille? Austriacæ gemma domus; Cæsareæ Regiæque propaginis germen: cui si laudem à Magno patre mutuari velis, diuinus est; si ab auo, incomparabilis; si ab ipsomet, vincit ætatem; si à Fama, optandus est & desiderandus. Quid de vobis dicam, Regiæ Nymphæ? videor mihi picturam illam intue-

Apostropha ad Reges.

Ad Philippũ Regem.

Elogium Ludouici.

Ad Ludouicũ Regẽ.

Elogium Principis Hispaniar.

Repetitio.

Apostropha ad sponsas regias.

intueri, in qua olim in Aquiliensi Palatio venerabilis puella Imperatori Constantino, qui vxorem adolescens ducebat, galeam auro gemmisque radiantem, & pennis pulchræ alitis eminentem offerebat. Quid dico? Non galeam maritis suis regibus, sed cor ardens purissimi amoris auro conclusum apportant; non superbi pauonis pennas ostentant, sed Naturæ dotes & Virtutis prerogatiuas non sine regio pudore præsentant. In vtraque maternus decor venustate iuuenili nitet, & qui ora viuidus color depingit, interiorem animum simul adumbrat. Placent decoro vultu, sed amplius animo virtutibus primis ornato; magnæ sunt genere, domo, parente; sed maiores indole, pudore, virtute. Sunt mariti Principum ac Regum Optimi Maximi; ipsæ Principum fœminarum ac Reginarum Optimę Maximæ. O quis non in venturam ætatem anhelet; vt nasciruras ex tam Augusto connubio proles vel audire possit vel intueri? Ignoscite mihi Reges, (dicam enim audacter) superabunt illæ parentes, & quicquid est in Patre dignitatis & excellentiæ, in matre virtutis & pudoris, totum vno animo complectentur. Nimirum hoc est, quod præsaga iam

Laus sponsarum regiarum.

Optatio.

Præsagium

mente

mente mortales omnes futurum animaduertunt, ideoque in his Sponsalibus imparia sunt obortis gaudiis pectora cunctorum. Quis enim vlla vi copiaque dictionis assequatur vtriusque regni concitatos amores, & gestientibus agitatam animis lætitiam? Male hodie, aut non omnino Pyrenæi montes à Francis separant Hispanos. euolant & transuolant animi, dumque Reges affinitate coniunguntur, affectu populi coalescunt. Nec Hispani tantum & Franci gaudium hoc habent; in societatem sese tot nationes aliæ adiungunt factæ gaudij participes, quot ab Ecclesia nondum recesserunt, & hos Ecclesiæ Regios filios semper amarunt. Et obsecro quæ tandem prouincia non exultaret, cum per hoc connubium futurum odiorum omnium extinctio, mutua concorsque dilectio, commerciorum libera conditio, Catholicæ fidei coniuncta propugnatio, hæresum pestiferarum exterminatio sit futura? Iam ille conceptus hæreticorum in animis timor omen adfert; ringunt, frendent, furore & indignatione rumpuntur, amplius etiam, si impedire possent ac remorari, laborarent. Ita capita mouent, vbi cauda

Ex hoc eff-ugio in omnes se gaudium transfundit.

Ratio gaudij communis à consequentibus.

Allegoria.

cauda conteritur, & dum imminere capiti perniciem animaduertunt, totum corpus inusitato timore concutiunt. Omnino plurimum est, Christianum Catholicumque Regem animos affectu, mentes consilio, manus ope iunxisse. Hoc restat; vt exclamemus,

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.

Tantumne? --- *Iam ferrea primum*
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo.

Peroratio. Apostrophe ad Ecclesiam. O Ecclesia, pande animum, & sereno vultu, si quis hactenus dolor sollicitam occupauit, felicitatem tuam agnosce. Hi sunt Reges Filij tui; qui vt te defendant, coniunguntur; hi sunt Reges protectores tui, qui vt de tuis hostibus triumphes, in hostes tuos arma coniungent. *Optatio* Vtinam, vtinam adsit successus, vbi affectus non deest! *Precatio ad Deum* Tu omnipotens Mundi Deus, qui sceptra donas,

nas, & regum animos regum Rex moderaris, cælesti nutu rebus humanis fata decerne. Tui Numinis inspirationem Reges animis hauserunt, & eadem mente affinitatis sacramento mentes iunxerunt; tu mentes erige consilio, & vbi manus vires sociabunt, prospero euentu fortunam rege. Et vos, ô Reges inclyti, si tacitam orbis vestri vocem audire lubet, ambo consilium pectori[illegible]nius habete, & vterque vires duorum. Ita felices in Ecclesia viuetis, & per vos Ecclesia fe-licior respirabit.

pro successu huius coniugij

Apostrophe ad reges.

DIXI.

DISSER.

DISSERTATIO

Quis inter Orbis Monarchas sit potentissimus.

ORATIO I.

ANDREAE à IVBEMA FRISII

Qui pro Magno & Augusto Romanorum Imperatore certat.

Exordium à pristina conditione Imperij Romani.

SI Romanum Imperium, cuius arma mundum aliquando concusserunt, fama hominum admirationem euicit, hodierna die eam amplitudinem posset ostentare, qua vniuersum olim orbem occupauit, non esset opinor hoc tempore quisquam Regum, aut Imperatorum, qui maiorum suorum memor & impositi quandoque iugi cum Cæsare Romanorum Augusto de potentia decertaret. Sed ille quoque fatalis rerum omnium interitus imperia percellit, & quod olim Imperium regna orbis õnia supe-

ſuperando frænabat, nunc ab omnibus ſuperari videtur, à ſingulis in arenam prouocatur, vt tandem (ſi Diis placet) qua cinxit aliquando Capitolium lauro, nunc ea depoſita cæteros Monarchas adoret. Non eſt, non eſt ambitionis hoc certamen; & ſi in eo maximæ potentiæ vires quæruntur, rurſus caput attollat Imperium, & cæterorum in arena Regum ambitionem eludat. Non ego, cuius anguſta vox Auguſto ſemper Imperatori deſeruit, numeroſam Regionum hic ſeriem oſtendo; vires & virtutem produco. Non numerentur Principes Italiæ, qui ſe, nomine contenti, Imperio ſubtraxerunt. Lateant Daniæ & Sueciæ Reges, Pruſſiæ, Heluetiæ, Rheti Duces, qui cum Imperii ſint membra, non agnoſcunt. Agnoſcunt Lotharingiæ Duces, & Sabaudiæ, ſed ſine onere. Agnoſcit Rex Bohemiæ. Agnoſcunt Illuſtriſſimi Principes Electores. Agnoſcunt tot alia Germaniæ Dominia, quæ cum communes Imperii contributiones pendant, tributum tamen etiam Imperatori parculare perſoluunt. Tales ſunt Principes Imperii & Ciuitates, quæ tanquam corporis vnius membra onera emolumentaque participant, & vnum caput, Imperato-

Principes olim imperii.

Principes hodie Imperii.

Ciuitates & prouinciæ Imperii.

rem

rem vnum agnoſcunt. Sexaginta Ciuitates Imperij nominantur, ſed & illas & cæteras Germaniæ prouincias, præcipuas quidem, Alſatiam, Sueuiam, Bauariam, Auſtriam, Bohemiam, Morauiam, Sileſiam, Luſatiam, Saxoniam, Miſniam, Thuringiam, Franconiam, Haſſiam, Cliuiam, VVeſtphaliam, relinquo: illud vero certiſſimum eſt, Imperium in reditibus, amplius quam Myriades ſeptem poſſidere. Illud etiam indubitatum, Imperium in aciem campumque tum equitum, tum peditum millia ducenta & olim potuiſſe, & poſſe nunc euocare. Ita numeroſa Germanica natio eſt, vt expeditiones ſine illa vix vnquam ſuſcipiantur. Nihil dico de Flandris, qui aliquando 80. millium exercitus, vt potentiæ Francorum obſtarent, è Germania produxerunt. Nihil etiam de Heluetijs attingo, qui ad ſuæ tantum prouinciæ defenſionem centum & viginti peditum millia cogere poſſe creduntur. Cum interim extra ditionem millia pluſquam triginta in aliorum ſubſidium emittant. Illud dico & admirandum eſt omnino, vno eodemque tempore Vvolfgangum Ducem Bipontinum Germanorum equitum octo, peditum

Reditus.

Numerus militum.

Præteritio.

Amplificatio per enumerationē.

ditum duodecim millia, in Franciam, (in qua iam eorundem quinque mil lia sub Illustri Comite Mansfeldio) perduxisse. Guilhelmum interim Nassonium octo equitum, decem peditum millia; tria millia Ducem Albanum simul collegisse. Nunquid inuictus Imperator Carolus Quintus, vt Turcarum audaciam retunderet sub signis ad Viennam habuit nonaginta peditum, equitum millia triginta quinque? Nunquid idem cum in Protestantes mouisset arma, centum & quinquaginta militum millia in campis, armisque constiterunt? Nunquid Maximilianus secundus centum millia peditum, triginta quinque equitum millia Turcis ad Iauarinum opposuit? Et tamen sub his tantis & tot copijs Germania nunquam vllam caritatem est experta, cum in ea commeatuum copia nullo vnquã tempore posset exhauriri. Quid si vero Principum Italiæ, Sabaudiæ, Lotharingiæ, & aliorum auxilia tantis illis Cæsaris Augusti viribus accedant? Certe nunquam potentissimi Principes illi, qui Cæsarem agnoscunt, Cęsari deesse voluerunt. Videte, si lubet, promptos animos, & parata subsidia cum Imperium bello Zigethano commoueretur, *Repetitio.*

tur. Interfuit Henricus Lotharingus Guisiæ Dux, quem trecenti nobilitate clarissimi Heroes comitabantur. Interfuit Mantuæ Dux Guilhelmus, quem instructissima militum cohors stipabat. Interfuit Ferrariç Dux Alphonsus secundus, & cum eo mille quingenti equites, adeo probe armis omnibus instructi, vt melior tanto in exercitu nequaquam equitatus reperiretur. Non interfuit gloriosissimus Emanuel Sabaudiæ dux, sed non defuit, & sexcentos Equites Sclopetarios in subsidium emisit. Non interfuit quoque Florentię Dux Cosmus, sed è suis tamen interesse, & suis stipendiis militare voluit tria peditum millia. Non nomino quos tunc Pius Quintus Pontifex Romanus adiunxit; id euenit autem vt eo tempore Maximilianus secundus centum peditum millia, equitum triginta quinque sub signis haberet. Satis est hoc ostendisse, nec cæteros annorum aliorum apparatus iacto. Taceo etiam Maritimas Imperij vires, vt de Hamburgo, Lubeca, Rostochio, Ciuitatibus alijs nihil dicam, vbi amplius quam trecentæ naues Daniæ Regum Sueciæque vires adæquant. Taceo Germaniæ diuitias, in auri, argenti, metalli fodinis; vt de mercibus, &

Repetitio.

Amplificatio per enumeratione.

Præsecutio

Vires Imperij in mari.

com.

commercijs simul nihil dicam, quorum seruiunt commoditati nobilissimi Europæ fluuij Danubius & Rhenus, Albis, & Odera, Vvesara, Mosella, Oenus, Isara, & alij complures. Sed si in viris virtus consistit, non in terris, & si maximè & toti viri sunt Germani, virtutem nonnihil eorum ponderemus. Quis nescit Germanicum peditatum quouis equitatu potiorem esse? Sunt Germani constantes, & feroces, & in quosuis incurrunt, cum vel ensem vibrant, vel sarissam. Quis nescit naturalem ipsis ordinem esse, quo nihil in bello prius est optandum? Incessu graui firmoque Germani procedunt, nec victoriam tamen vnquam cunctando, sed bellando reportant. Sed Turca Ianizzaros & Asiaticos in bellum armat. Certe nullum vnquam hostem Romani magis olim spreuerunt. Prima acie victi Asiatici, secundam non vident; nec arma sua ad pugnam, sed circumferūt ad prædam; vt Romanis etiam auarissimis, quemadmodum Hannibal aiebat, sufficere possint. Armat Afros, & quos obsecro? Quos Alexander Magnus citra vllum conflictum; quos Zelymus nuper vna pugna subiecit. Iactat Ægyptū. Scilicet quam arundini scriptura sacra cō-

Fluuij

Virtus Germanorum.

Obiectio.

Responsio.

Alia obiectiones.

Repetitio. *Amplificatio per enumeratioē.*

tur. Interfuit Henricus Lotharingus Guisiæ Dux, quem trecenti nobilitate clarissimi Heroes comitabantur. Interfuit Mantuæ Dux Guilhelmus, quem instructissima militum cohors stipabat. Interfuit Ferrariæ Dux Alphonsus secundus, & cum eo mille quingenti equites, adeo probe armis omnibus instructi, vt melior tanto in exercitu nequaquam equitatus reperiretur. Non interfuit gloriosissimus Emanuel Sabaudiæ dux, sed non defuit, & sexcentos Equites Sclopetarios in subsidium emisit. Non interfuit quoque Florentię Dux Cosmus, sed è suis tamen interesse, & suis stipendiis militare voluit tria peditum millia. Non nomino quos tunc Pius Quintus Pontifex Romanus adiunxit; id euenit autem vt eo tempore Maximilianus secundus centum peditum millia, equitum triginta quinque sub signis haberet. Satis est hoc ostendisse, nec

Præteritio

Vires Imperij in mari.

cæteros annorum aliorum apparatus iacto. Taceo etiam Maritimas Imperij vires, vt de Hamburgo, Lubeca, Rostochio, Ciuitatibus alijs nihil dicam, vbi amplius quam trecentæ naues Daniæ Regum Sueciæque vires adæquant. Taceo Germaniæ diuitias, in auri, argenti, metalli fodinis; vt de mercibus, &

com-

commercijs ſimul nihil dicam, quorum ſeruiunt commoditati nobiliſſimi Europæ fluuij Danubius & Rhenus, Albis, & Odera, Vveſara, Moſella, Oenus, Iſara, & alij complures. Sed ſi in viris virtus conſiſtit, non in terris, & ſi maximè & toti viri ſunt Germani, virtutem nonnihil eorum ponderemus. Quis neſcit Germanicum peditatum quouis equitatu potiorem eſſe? Sunt Germani conſtantes, & feroces, & in quoſuis incurrunt, cum vel enſem vibrant, vel ſariſſam. Quis neſcit naturalem ipſis ordinem eſſe, quo nihil in bello prius eſt optandum? Inceſſu graui firmoque Germani procedunt, nec victoriam tamen vnquam cunctando, ſed bellando reportant. Sed Turca Ianizzaros & Aſiaticos in bellum armat. Certe nullum vnquam hoſtem Romani magis olim ſpreuerunt. Prima acie victi Aſiatici, ſecundam non vident; nec arma ſua ad pugnam, ſed circumferũt ad prædam; vt Romanis etiam auariſſimis, quemadmodum Hannibal aiebat, ſufficere poſſint. Armat Afros, & quos obſecro? Quos Alexander Magnus citra vllum conflictum; quos Zelymus nuper vna pugna ſubiecit. Iactat Ægyptũ. Scilicet quam arundini ſcriptura ſacra cõ-

Fluuij

Virtus Germanorum.

Obiectio.

Reſponſio.

Aliæ obiectiones.

Repetitio. tur. Interfuit Henricus Lotharingus Guisiæ Dux, quem trecenti nobilitate clarissimi Heroes comitabantur. Interfuit Mantuæ Dux Guilhelmus, quem instructissima militum cohors stipabat. *Amplificatio per enumeratione.* Interfuit Ferrariȩ Dux Alphonsus secundus, & cum eo mille quingenti equites, adeo probe armis omnibus instructi, vt melior tanto in exercitu nequaquam equitatus reperiretur. Non interfuit gloriosissimus Emanuel Sabaudiæ dux, sed non defuit, & sexcentos Equites Sclopetarios in subsidium emisit. Non interfuit quoque Florentiȩ Dux Cosmus, sed è suis tamen interesse, & suis stipendiis militare voluit tria peditum millia. Non nomino quos tunc Pius Quintus Pontifex Romanus adiunxit; id euenit autem vt eo tempore Maximilianus secundus centum peditum millia, equitum triginta quinque sub signis haberet. Satis est hoc ostendisse, nec *Præsecutio* cæteros annorum aliorum apparatus iacto. Taceo etiam Maritimas Imperij *Vires Imperij in mari.* vires, vt de Hamburgo, Lubeca, Rostochio, Ciuitatibus alijs nihil dicam, vbi amplius quam trecentæ naues Daniæ Regum Sueciæque vires adæquant. Taceo Germaniæ diuitias, in auri, argenti, metalli fodinis; vt de mercibus, &

com-

commercijs simul nihil dicam, quorum seruiunt commoditati nobilissimi Europæ fluuij Danubius & Rhenus, Albis, & Odera, Vvesara, Mosella, Oenus, Isara, & alij complures. Sed si in viris virtus consistit, non in terris, & si maximè & toti viri sunt Germani, virtutem nonnihil eorum ponderemus. Quis nescit Germanicum peditatum quouis equitatu potiorem esse? Sunt Germani constantes, & feroces, & in quosuis incurrunt, cum vel ensem vibrant, vel sarissam. Quis nescit naturalem ipsis ordinem esse, quo nihil in bello prius est optandum? Incessu graui firmoque Germani procedunt, nec victoriam tamen vnquam cunctando, sed bellando reportant. Sed Turca Ianizzaros & Asiaticos in bellum armat. Certe nullum vnquam hostem Romani magis olim spreuerunt. Prima acie victi Asiatici, secundam non vident; nec arma sua ad pugnam, sed circumferũt ad prædam; vt Romanis etiam auarissimis, quemadmodum Hannibal aiebat, sufficere possint. Armat Afros, & quos obsecro? Quos Alexander Magnus citra vllum conflictum; quos Zelymus nuper vna pugna subiecit. Iactat Ægyptũ. Scilicet quam arundini scriptura sacra cõpara

Fluuij

Virtus Germanorum.

Obiectio.

Responsio.

Alia obiectiones.

tur. Interfuit Henricus Lotharingus Guisiæ Dux, quem trecenti nobilitate clarissimi Heroes comitabantur. Interfuit Mantuæ Dux Guilhelmus, quem instructissima militum cohors stipabat. Interfuit Ferrariȩ Dux Alphonsus secundus, & cum eo mille quingenti equites, adeo probe armis omnibus instructi, vt melior tanto in exercitu nequaquam equitatus reperiretur. Non interfuit gloriosissimus Emanuel Sabaudiæ dux, sed non defuit, & sexcentos Equites Sclopetarios in subsidium emisit. Non interfuit quoque Florentiȩ Dux Cosmus, sed è suis tamen interesse, & suis stipendiis militare voluit tria peditum millia. Non nomino quos tunc Pius Quintus Pontifex Romanus adiunxit; id euenit autem vt eo tempore Maximilianus secundus centum peditum millia, equitum triginta quinque sub signis haberet. Satis est hoc ostendisse, nec cæteros annorum aliorum apparatus iacto. Taceo etiam Maritimas Imperij vires, vt de Hamburgo, Lubeca, Rostochio, Ciuitatibus alijs nihil dicam, vbi amplius quam trecentæ naues Daniæ Regum Succiæque vires adæquant. Taceo Germaniæ diuitias, in auri, argenti, metalli fodinis; vt de mercibus, &

Repetitio.

Amplificatio per enumeratione.

Præsecutio

Vires Imperij in mari.

com-

commercijs ſimul nihil dicam, quorum ſeruiunt commoditati nobiliſſimi Europæ fluuij Danubius & Rhenus, Albis, & Odera, Vveſara, Moſella, Oenus, Iſara, & alij complures. Sed ſi in viris virtus conſiſtit, non in terris, & ſi maximè & toti viri ſunt Germani, virtutem nonnihil eorum ponderemus. Quis neſcit Germanicum peditatum quouis equitatu potiorem eſſe? Sunt Germani conſtantes, & feroces, & in quoſuis incurrunt, cum vel enſem vibrant, vel fariſſam. Quis neſcit naturalem ipſis ordinem eſſe, quo nihil in bello prius eſt optandum? Inceſſu graui firmoque Germani procedunt, nec victoriam tamen vnquam cunctando, ſed bellando reportant. Sed Turca Ianizzaros & Aſiaticos in bellum armat. Certe nullum vnquam hoſtem Romani magis olim ſpreuerunt. Prima acie victi Aſiatici, ſecundam non vident; nec arma ſua ad pugnam, ſed circumferūt ad prædam; vt Romanis etiam auariſſimis, quemadmodum Hannibal aiebat, ſufficere poſſint. Armat Afros, & quos obſecro? Quos Alexander Magnus citra vllum conflictum; quos Zelymus nuper vna pugna ſubiecit. Iactat Ægyptū. Scilicet quam arundini ſcriptura ſacra cō-

Fluuij

Virtus Germanorum.

Obiectio.

Reſponſio.

Alia obiectiones.

 para

rem vnum agnoſcunt. Sexaginta Ciuitates Imperij nominantur, ſed & illas & cæteras Germaniæ prouincias, præcipuas quidem, Alſatiam, Sueuiam, Bauariam, Auſtriam, Bohemiam, Morauiam, Sileſiam, Luſatiam, Saxoniam, Miſniam, Thuringiam, Franconiam, Haſſiam, Cliuiam, VVeſtphaliam, relinquo: illud vero certiſſimum eſt, Imperium in reditibus, amplius quam Myriades ſeptem poſſidere. Illud etiam indubitatum, Imperium in aciem campumque tum equitum, tum peditum millia ducenta & olim potuiſſe, & poſſe nunc euocare. Ita numeroſa Germanica natio eſt, vt expeditiones ſine illa vix vnquam ſuſcipiantur. Nihil dico de Flandris, qui aliquando 80. millium exercitus, vt potentiæ Francorum obſtarent, è Germania produxerunt. Nihil etiam de Heluetijs attingo, qui ad ſuæ tantum prouinciæ defenſionem centum & viginti peditum millia cogere poſſe creduntur. Cum interim extra ditionem millia pluſquam triginta in aliorum ſubſidium emittant. Illud dico & admirandum eſt omnino, vno eodemque tempore VVolſgangum Ducem Bipontinum Germanorum equitum octo, peditum

Reditus.

Numerus militum.

Præteritio.

Amplificatio per enumerationē.

ctum duodecim millia, in Franciam, (in qua iam eorundem quinque millia sub Illustri Comite Mansfeldio) perduxisse. Guilhelmum interim Nassouium octo equitum, decem peditum millia; tria millia Ducem Albanum simul collegisse. Nunquid inuictus Imperator Carolus Quintus, vt Turcarum audaciam retunderet sub signis ad Viennam habuit nonaginta peditum, equitum millia triginta quinque? Nunquid idem cum in Protestantes mouisset arma, centum & quinquaginta militum millia in campis, armisque constiterunt? Nunquid Maximilianus secundus centum millia peditum, triginta quinque equitum millia Turcis ad Iauarinum opposuit? Et tamen sub his tantis & tot copijs Germania nunquam vllam caritatem est experta, cum in ea commeatuum copia nullo vnquã tempore posset exhauriri. Quid si vero Principum Italiæ, Sabaudiæ, Lotharingiæ, & aliorum auxilia tantis illis Cæsaris Augusti viribus accedant? Certe nunquam potentissimi Principes illi, qui Cæsarem agnoscunt, Cęsari deesse voluerunt. Videte, si lubet, promptos animos, & parata subsidia cum Imperium bello Zigethano commoueretur,

Repetitio.

commercijs simul nihil dicam, quorum seruiunt commoditati nobilissimi Europæ fluuij Danubius & Rhenus, Albis, & Odera, Vvesara, Mosella, Oenus, Isara, & alij complures. Sed si in viris virtus consistit, non in terris, & si maximè & toti viri sunt Germani, virtutem nonnihil eorum ponderemus. Quis nescit Germanicum peditatum quouis equitatu potiorem esse? Sunt Germani constantes, & feroces, & in quosuis incurrunt, cum vel ensem vibrant, vel sarissam. Quis nescit naturalem ipsis ordinem esse, quo nihil in bello prius est optandum? Incessu graui firmoque Germani procedunt, nec victoriam tamen vnquam cunctando, sed bellando reportant. Sed Turca Ianizzaros & Asiaticos in bellum armat. Certe nullum vnquam hostem Romani magis olim spreuerunt. Prima acie victi Asiatici, secundam non vident; nec arma sua ad pugnam, sed circumferũt ad prædam; vt Romanis etiam auarissimis, quemadmodum Hannibal aiebat, sufficere possint. Armat Afros, & quos obsecro? Quos Alexander Magnus citra vllum conflictum; quos Zelymus nuper vna pugna subiecit. Iactat Ægyptũ. Scilicet quam arundini scriptura sacra cõ-

Fluuij

Virtus Germanorum.

Obiectio.

Responsio.

Alia obiectiones.

 para

parauit,& quam, si innitaris, protinus frangas. Ita Turcæ vires in speciem magnæ, re ipsa sunt exiguæ. Et esto illud quoque quod dicunt, Turcam septingentorum millium turbam ad arma circumducere. Quid est enim, si numerum spectes? Orbem vniuersum ambulare putabis; at si vires consideres, prædam profecto vberrimam credes adesse. Nunquid Hungariæ Rex Matthias quoties cum hoc hoste pugnauit, toties victor rediit è pugna? Et tamen quam exigua manu ingentes illas copias concidit? Nunquid Solymanum festinatissima fuga saluum à Vienna in Patriam reduxit? Et tamen à Tanai, ab Euphrate, à Nilo vsque militem contraxerat. Quanquam non est opus omnium ac singulorum recordari. Si spatia terrarum in hac arena dimetiri velimus, vincimur; si virtutem & animos considerare, vincimus, & vna Germania Turcam potest debellare. Cedat igitur ille semper Imperatori Augusto, & huic quoque, quem primum dignitate fatentur Christiani Principes, potentiam viresque submittant. DIXI.

Depressio virium Turcicarũ

Conclusio.

ORA-

ORATIO II.

IVDOCI BACHELER TORNACENSIS.

Qui oratorem agens Magni Hispaniarum & Indiarum Regis, eum omnium Monarcharum potentissimum esse contendit.

SI vllus vnquam, non hac nostra dicam tempestate, sed ab incunabulis Orbis vniuersi vel Princeps vel Rex, vel Imperator maius Imperium obtinuisset, quam hodie Hispaniarum Indiarumque Rex Philippus, non in hac arena dubiam palmā faceremus, sed cedentes alijs illam auferendam relinqueremus. Nunc vero cuiquamne in Europa Rex ille cedet, qui amplissimas Europæ prouincias Imperio frænat? Agnoscetne vel in Asia vel in Africa Dominatorem maiorem, cui nobilissimæ & Asiæ, & Africæ regiones parent? Vlline submittet extra Orbem hunc nostrum, quem nouus orbis Africa maior & Europa Regem agnoscit? Sed non hic *Exordiu per comparatione*

tantum est obstupescendum, aut dubia veritate fortassis hærendum. Etenim si maiorem Alexandro Magno: si Romanis omnibus etiam triumphantibus potentiorem Hispaniarum Monarcham esse contendo, testem veritatis vocem, orbis ipse perlustratus emittet. Quid est in Europa quod ipsemet admiretur, & non possideat Rex Philippus? In hac Hispaniam habet Romani quondam Imperii robur, & neruum, prouinciam continentis primam, quam Italiæ prætulit Constantinus, quam optauerunt Gothi Vandalique; pro qua tot annis, tam acriter Romani, Carthaginiensesque decertarunt. In hac Neapolitanum regnum occupat. Quid dicam? pulcherrimam totius Italiæ gemmam, naturæ compendium, mundum ipsum. In hac Insubriam, Mediolanensem, inquam, Ducatum: si annonam quamcunque consideres, opulentissimum; si homines & negotiatores; abundantissimum. In hac Maioricam, Minoricam, & Euisam insulas; Sardiniam & Siciliam, quarum singulæ sunt maxima & potentissima regna, moderatur. In hac Belgium nostrum, & quantum illud affinitate tenet, iure defendit. In hac

Propositio

Prouincia Regis Hispaniarum in Europa.

Lusita-

Lusitaniæ regnum maximum sibi nuper adiunxit, & eius iure plura regna aliaque loca possedit. Meru sse potest Europa hanc palmam. Sed & Africam videamus. Quid hic tandem frænat Hispanus? Magnum in primis portum illum, quem incolæ Masalquiuir appellant, quo insignior, capacior, securior nullus omnino in Mediterraneo mari reperitur. Frænat etiam Oranum, Melillam, Rupem Pergonum. Frænat Insulas Canarias, Septam & Tangerum, Mediterranei maris & Oceani Atlantici claues. Frænat Terzeras Insulas septem, Portum sanctum, Maderam Atlantici Insularum Oceani Reginam, septem Insulas Capitis Viridis, Sancti Thomæ Insulam. Quidquid tandem à Capite Agnero, ad illud quod Guardafu appellant, potest extendi. Quid dicam de Commerciis, negotiatione, nauigatione magni illius Oceani? Quid de Insulis, quas tot ibidem natura disseminauit, vel è regione Caprariæ, vel inter Promontorium Bonæ spei, & Guardafuense? Harum omnium Dominus agnoscitur, & Imperio claret. Nondum hic subsisto, & quoniam viribus omnibus, & omni potentia certandum est, excurramus in Asiæ regna,

Prouincia in Africa.

Prouincia in Asia.

 quæ

quæ Philippum agnoſcunt. Et illud in primis Armuſij regnum, nunquid vel ſolum tribuere poteſt palmam Hiſpano?

Si terrarum orbis quaqua patet annulus eſſet,
Illius Armuſium gemma decuſq; foret.

Et hanc gemmam præclariſſimam exornant fœlicis Arabiæ pars magna, Barbarem Inſula, vbi ditiſſima margaritarum Piſcatio, Dium, Cambaia, Goa, Malaca, potiores Occidentalis oræ partes. Et quãtum cum vel vnam Goam nomino? Ciuitas eſt vna, ſed tantum, quantũ vlla Europæ regna, pendit Hiſpano. Non eſt opus, vt Damainum, Bazainum, Tauaam, Chiaulem, Cananorem, Cochimum, & Colanum adducam. Non eſt opus, vt Zeilanam Inſulam commendem, in qua portus & arx Columbo dicta; nam ipſius Orbis delitias commendarem. Hoc dico, potitur Hiſpanus omni illa maris ora, quæ à Damaino Melepuram vſque ſeſe protendit. Potitur quamplurimis in Amacano arcibus, ad commercium cum Chinis exercendum. Potitur Tidore Inſula, vt cum Moluchis Hiſpani negotientur, Taceo cætera, & ab hoc orbe noſtro in Indias, orbemque nouum abſ- *Prouincia in Indiis.*

ce-

cedo. Quid vero hic primum aut postremum ingrediar, vbi tandem quicquid optat Rex Hispanus consequitur, & sine riuali regnat? Hic Insulas, hic Continentem consideremus. Nondum Insularum numerus est notus, sed tamen iam Lucaiæ quadringentas excedunt, & constituendo singulæ regno sufficiunt. Illud vero de Continente dico; imperat Hispaniarum Monarcha toti illi maris oræ, quæ Floridam, nouam Hispaniam, Iucatam lambit. Nec hoc tantum, Imperat Peninsulæ illi immensæ meridionali, quæ Californiam, Quiuiramque contingit. Et quantæ tandem potentiæ est nouam Hispaniam occupare, quæ ad quinquies mille, ducentaque milliaria protenditur? Quantæ maiestatis est Mexicanum, Peruuianumque regna, quorum olim opulentissimi potentissimique Reges extiterunt, suo imperio gubernare? Nihil dico de Philippinis, nihil de regno Malacensi, nihil de Molucis Insulis; infinitum esset regna omnia numerare; regnorum omniũ vires ac diuitias explicare, nec vocis nostræ, nec opis Consulatur me tacente, fama Regum, consulantur Reges ipsi. Et si in orbe vtroque regnorum amplitudine numeroque Reges omnes Hispanus

Dubitatio.

Præteritio.

Hispanus euincit, dubia esse palma non potest. Nunquid expectatis, vt Hispani Monarchæ vires extollam, qui potentissimos vbique Reges in Asia, Africa, Indiis, Lusitanorum virtute, vel ad fœdus impulit, vel sibi tributarios fecit, vel denique superatos eiecit? Satis ille potens esse videtur, quem potentissimi reformidant. Satis, inquam, virium habet, qui partes omnes orbis terra marique vel propugnat vel expugnat. Nunquid etiam expectatis, vt tanti Regis diuitias producam? Equidem iam produxi, & tot ingentia vbique regna, tot ingentes huius Regis sunt opes; vt interim illud modeste dicam, plus ab orbe tantum Nouo maximum hunc Monarcham accipere, quã in hoc orbe primo possideant cæteri Monarchæ. Videtis non esse opus in Europa reditus explicare, vbi dicere possem ex ditionibus Italię, ac Sicilię quatuor auri milliones, ex Lusitania plusquam duos; ex Castilia, Aragonia, cæteris regnis tales ac tantos reditus hunc Monarcham accipere, vt Imperatoris Turcarum ærarium longe excedant. Dicere possem & adferre dona populorum innumerorum infinita; Neapolitanorum trienniis singulis duodecies centena Aureorum mil

Hispanum omnes formidant.

Vires & diuitiæ.

Reditus.

Dona.

millia. Quos imitãtes Siciliæ, Sardiniç, Insubriæ, Castiliæ populi, & quotquot in orbe nouo feliciter sunt reperti, certis annis magnificentissima Regi dona transmittunt. Dicere possem de contributionibus regnorum, nisi ex vna Castilia de cæteris facere coniecturam possetis. Illa vero proximis annis Regi Catholico octo aureorum milliones quatuor annis dependit. Dicere possem de numero Commendarum, quarum reditus etiam nihil amplius habenti Regi ad bellum vel maximum gerendum satis esse possunt. Sed hæc dicta non sint, cum aliunde superemus. Et vero si tanta est Hispanorum omnium virtus, vt olim inexpugnabilis, hodie sit omnibus reformidanda, quid opus est illam in hoc certamine citare? Citetur tamen, & audiat ætas nostra, quod admirata semper fuit veterum ætas. Illi sunt Hispani, quorum discipulus in armis fuit Italiæ fulmen Annibal. Illi sunt Hispani, qui ducentis amplius annis Romanorum virtutem fatigarunt, vires attriuerunt. Illi sunt Hispani, quos vt domarer, non satis potens fuisset Augustus, nisi præsens fuisset; vt cæteri à Militibus & centurionibus, hi ab Imperatore & omnium maximo debuerint.

Contributiones.

Virtus Hispanorum.

Repetitio.

rint expugnari. Illi sunt Hispani, quorū impetum Mauri senserunt, vires Africa non sustinuit, Leges Æthiopia, Cafraria, Guinea receperunt. Quid dicam amplius? qui pari ferocia hostibus armatis & vndis Oceani tremendis occurrunt? vsitatum est. qui id euertunt quod attingere cæteri non audēt? naturale. qui terris relictis, Oceano Atlantico incumbentes nouum Orbem inuenerunt & subegerunt? solorum hoc fuit Hispanorum: qui cum terras alias superesse intellexissent, non flere aut indignari cum Alexandro, sed venire, videre, vincere cum Cæsare voluerunt. Ita non Hispanis terminum orbis assignauit Hercules, qui columnas eius ad Antipodas transtulerunt.

Repetitio Subiectio.

Sed in armis considerate, si lubet Hispanos. Quanta diligentia? nihil ipsi per socordiam sinunt elabi. Quanta concordia? nunquam extra patriam manus inter se commiscent. Quanta tolerantia? temporum ipsius & aëris iniurias defatigant. Quanta generositas? victi aliquando victoribus semper cum clade iugum reposuerunt. Et hæc tanta tamque admirabilis virtus Hispanorum, cum in armorum societatem

Disciplina in bello.

V.Val-

VValonum indomitum robur, & excelsum Italorum in morte spiritum adducit, quas non sibi victorias ac triumphos non inuita fortuna parit? Nota est Marsorum alacritas, notum robur Pelignorum, notus animus Lucanorum, Samnitum, Hernicorum. Nil dico de equitatu: si habeat Rex Hispanus Asturcones Hispanicos, maiores Neapolitanos, Sequanicos, & Belgicos equos, nunquid generosissimam Europæ totius equorum stirpem habet? nunquid, inquam, habet equitatum & generosissimum & excellentissimum? Magna illa magni Regis potentia, sed cui cum se iunxerit fortuna, felicitatem addidit natura. Opus est ad arma ferro? Fodinæ non desunt Biscaiæ, Guipuscoę Molinæ. Opus est officinis? Mediolani, Neapoli, al bi. Et si arma commeatum requirunt. Suppeditant Apulia, Sicilia, Sardinia, Artesia, Castilia, Andalusia: si aurum & argentum arma mouent, quomodo illud tanto Regi deesset, qui tot exercitus nationum externarum habet & alit? Maritimas fortasse vires nonnulli requirent: his etiam non pauci Turcam extollent. Nihil adhuc de triremibus dico,

Equitatus Hispanicus.

Armorum officina.

Commeatus.

Vires in mari.

parum est certe numerum harum iactare, si peritos artis viros & mari ipso maiores non habes. Apud Turcas mare pene omnes reformidant; apud Hispanos Scyllam inter & Charybdim prouocare nulli mortem extimescunt. Apud Turcas pauci mari sunt assueti; apud Hispanos ita omnibus est nauigatio cordi, vt nec ventorum minis, nec horrore tempestatum exanimentur. In periculis versari, in ijs vitam exponere, quorum est tandem nisi Catalanorum, Cantabrorum, Lusitanorum, Genuensium? Nec cedunt hac in arte Belgæ, nisi cederent. Quid si etiam triremes suas Turca Magnus Hispanicis inferiores fatetur? Quid si harum impetum reformidat? Reformidauit in expeditione Algeriana, sensit in Tunetana, imò, detestatus est cum in Græciam tantas copias Andreas Auria duxit, vt se Turca loco mouere non auderet. Et vbi obsecro Turca triremes haberet? In vniuersa Africæ ora forsan Algieræ & Tripoli, in Euxino Ponto præter Capham & Trapezuntem nullus est omnino locus. In Asia quis tandem? sed nimis fortasse multa. Sit ergo potentissimus ille, & Regum omnium Rex maxi-

Repetitio Articulus.

Extenuatio virium Turcicarũ.

Conclusio

maximus, quem orbis vterque Dominum agnoscit, colit, & reformidat.

ORATIO III. IOANNIS NICOLAI VERTONENSIS.

Inclyti Franciæ Regis Oratoris.

QVemadmodum Francorum est mens alta, inuictus animus, fortis dextera, ita non diuitias sed vires; non terram sed virtutem Regibus alijs Francorum Rex opponit. Vnde ego, qui eius in hac arena orator non manum sed vocem confero, illud tantum, (sed quantum?) dico, Franciam Francorum Rex habet. Non dico Picardiam, Normanniam, Britanniam, Campaniam, Burgundiam, Aruerniam, Delphinatum, Prouinciam, quę amplissimæ potentissimæque sunt Regiones. Non dico Briam, Beelsiam, Turoniam, Ducatum Andegauensem, Santoniam, Biturigum Ducatum, Prouincias alias. Nō dico terras illas, quæ Alpibus, Pirenæis montibus, Oceano marique Britannico, Bel-

Exordium à Natura Francorũ. Propositio

Prouincia regis Franciæ.

Præteritio

gio, Lotharingiaque clauduntur. Superbiant alii, & si possint, terreant titulis suis, Franciam, iterum dico, Francorum Rex habet. Quæritis ne tanti regni, quanti reditus esse queant? Myriadem & semissem percipiebat è regno Ludouicus vndecimus; tres myriades Franciscus primus; sex Henricus secundus; septem Carolus nonus; decem & amplius Henricus tertius; auro plenum & argento regnum reliquit Ludouicus duodecimus, & populi pater est appellatus. Octoginta aureorum millia, cum maxima bella peregisset in thesauro reliquit Franciscus primus. Quanquam non ad calculum reuocanda est Francia: habeant hos & illos Reges alii reditus ingentes: quantum optat, & cupit Francorum Rex habet. Quid enim aliud est Francia, quam pratum florens quod quoties lubet, toties Rex metat, vt Ludouicus vndecimus aiebat? Quid aliud est Franciæ Rex, quam ouium (vt sic dicam) pastor, qui velleribus aureis, quoties lubet, & tondere cupit, vt Imperator Maximilianus aiebat, vtatur? Diuites sunt ergo Reges alii, & potentes vt possunt, Francorum Rex, vt vult: & hanc eius voluntatẽ opulẽtissimũ sẽper explere regnũ potest. Ita fertilis & fru-

Reditus.

Francia Pratum florens.

Comparatio cum regibus aliis.

Laus afer-

ctuose-

ctifera cũ varietate,&delitiis est Frãcia; *tilitate terra.*

Terra hominum frugumque ferax, armenta gregesque
Vberibus pascens glebis:

Et si Romani Tribum Rusticam maximi fecere semper, quod & hominum multitudinem, & commeatuum copiam haberet: si inquam, populorum frequentia & abundãtia commeatuum maximæ cuiuscuque regni vires æstimantur, quæ res tandem metuenda magis, aut quæ potentia amplius exhorrescenda, quam huius regni, quod intra limites suos Myriades hominũm quindecim alit, commeatuum insuper tantũ habet vt maximus sustentari possit exercitus? Neque ego ambitiosius ista fingo. Facta est Carolo nono regnante descriptio, & incolarum numerus milliones quindecim excedebat. Nũnquid cum Carolus Quintus è Campania Prouinciaque Franciam est ingressus, sustinuit illa (vt de Præsidiariis nihil dicam) plusquam quingenta militum millia? Quis nescit etiam quatuor Franciæ Magnetes, quibus omnis deforis pecunia in Franciam pertrahitur? Frumenta, quæ in Hispaniam, & Portugalliam vehuntur: Vinum, quod in Flandriam, Angliam, & ad Balthici maris

Numerus incolarum.

Res quibus abundat Francia.

Acco-

Accolas, mittitur:Salem, quo toti regno ac regionibus vicinis prospicitur: Canabim & telam, quæ quanti sint census, vix vnquam satis credi potest. Sciunt: Vlyssiponenses & Hispalenses. Quis nescit hoc in regno tantam fluminum commoditatem esse, vt omnia Regni Populis communia videantur? imo vero plura propemodum in eo flumina nauigabilia esse, quam in cæteris omnibus Europæ regnis, vt Catharina Medicea Franciæ Regina præstantissima dicebat. Et si Regibus optandum est vel maxime, vt prouincias munitas habeant, Franciam natura muniuit, populi labor corroborauit; adeo certe, vt nulla omnino regio reperiatur, quæ magis esse munita possit. Sed non amplius de regno loquor, qui virtutem tantum virosque producit. Et quam illa antiqua sunt, sed quam magna? quod hæc aliquando natio peruicit Italiam, & in cineribus suis Romam rerum Dominam sepeliuit? quam potentiæ est admirandę, penetrasse olim per diuersarum spolia nationum in Græciam vsque, & in ea nouam fundasse gentem? Quis credat Principi orbis populo, Romanis, inquam, qui imperio suo reliquum Orbem frænabant, decem annos Galliam vnam restitisse? dicamne

Commoditas fluuiorum.

Munitio

Virtus Gallorum.

dicamne tandem subactam fuisse? nemo est adhuc qui credat. Sed hæc quoque sunt antiqua. Illud tamen vbicunque ac semper verum fuit: Ignea mens Gallis. Quid amplius?

Natura & mores Gallorum.

— Bellandi vsu lætantur equorũ
Terga fatigantes: lorica, hastilia & arcus
Delitiæ genti; sub dio ad sydera somnum
Carpere, fuscari sole & ferrugine, pulchrum est:
Puluere conspergi, grauibus sudare sub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro Regibus ire
In pugnam, & gladios, & morti occumbere, dulce est.

Et hos tantos talesque natura finxit, quoniam *seruire iugumque ferre negant.* Quanquam nec opus hic est etiam Francorum virtutem potentiamque prędicare, quam si talem ac tantam Romani olim agnouerunt, vt contra Gallos quemadmodum aduersus reliquum Orbem totum, ærarium vnum haberent; & vim eorum amplius, quam Regum omnium arma reformidarent. Quis est modo qui Francorum Regem vlli omnino Monarchæ cedere oportere iudicabit? Semper cum eo fœdus ambiuit & amauit

uit Turca; semper eius amicitiam Hispanus optauit; cæteri Reges satis habuerunt admirari, non iritare. Taceo bella omnia, in quibus notissimi Francorum sunt triumphi. Quid cum nuper ingentem illam belli molem, & inuictissimum exercitium Henricus quartus educturus erat? Nunquid ingenti timore attonitus hærebat orbis; & virium suarum conscij cęteri Reges expauescebant?

Conclusio. Ille ergo est Rex Francorum, cuius vim & gladium reformidant omnes, qui omnes suas tot & tantas terras in oculis, quasi sub manu habet; ad cuius nutum solum, vel ex sola nobilitate victor orbis exercitus consurgit; qui tantum habet quantum cupit: ille Rex inquam, non palmam dico, sed spem etiam palmæ ceteris omnibus eripit Monarchis. DIXI.

ORA-

ORATIO IV.
IACOBI CLVTT AMSTELRODAMENSIS.

Serenissimi Poloniæ Regis in hoc certamine Oratoris.

CVm ea sit Polonicæ gentis generosa virtus & admirabilis omnino gloria, præclaris in rebus gerendis, atque adeo in ipsa virtute cōtinuis actionibus exercenda occupari malle, quam in eadem vel laudibus vel monumentis æternitati consecranda immorari: cum, inquam, gloriosius Poloni ducant suorum virtutem maiorum imitari, quam eorumdem celebrare laudes, non parum vix arenam hāc ingressus commoueor ac perturbor. Etenim si Augustissimi Poloniæ Regis potentiam ac vires, gentis vniuersæ virtutem & opes efferre contendam, pudorem iniicient & conclamabunt Poloni, *facere Polonorum esse, non iactare:* Si vero spectator adsim ac conticescam, non aliter, quam iam hostis prostratus hastam & herbam cæteris porrigam.

Exordium ab indole Polonorum.

Mo-

Monarchis, & qui factis Regibus omnibus Rex antecellit, cedet omnibus silendo. Non ita Serenissime Monarcha: non ita Poloni laudum immemores vestrarum estote: & sine luce nunquam esse Sol potest, neque sua laude vestra virtus potest carere. Permittite ergo, vt Regis vestri ac potentissimæ Reip. vestræ virtutem, vires ac opes hoc in Regum certamine producam, vt dum illas cæteri cognoscent Monarchæ, palmam illi non negent, quem superare non possunt. Atque vt à regni Polonici finibus ac prouincijs exordiamur; quicquid est inter fluuios Guttalum, quem Odram appellant, & Vistulam, qui Germaniam olim à Sarmatia diuidebat: quicquid est Sarmatiæ a Vistula ad Boristhenem, & à ponto Euxino ad sinum vsque Veneticum, inter quos plus mille Italica passuum millia sunt, interiecta, Poloniæ Regis Imperio continetur. Ita vt à finibus Silesiæ, à qua illud Odra distinguit, ad terminos Moscouiæ vsque inter Occasum & Ortum mille & ducenta milliaria Germanica; nec minus ab vltima Liuoniæ parte, ad fines vsque Hungariæ à qua illud Carpathij montes separant, amplissimum hoc regnum occupet: quod cum in se sit rotundum, capacius est.

Apostrophe

Propositio

Prouincia Regis Polonorum.

est multo quam credere quisquam vnquam potest. Et quam amplæ „quam opulentæ sunt in hoc regno regiones? Illic Polonia maior & minor; illic Masouia, Prussia, Russia, Volhinia, Liuonia, Lituania, Pomeraniæ pars magna, Podolia, Samogitia. Quas omnes non imperio tantum æquissimo Rex administrat & frænat, sed & Suecorum, & Vandalorum, & Gothorum hæreditarius Rex est. Numerum dixi tantum regionum, nondum ipsum regnum ostẽdi. In eo si res ad vitam necessarias quæratis, his vsque ad abundantiam est diues. Si fertilitatem & mercaturarum commoditatem desideretis; maximis commodissimisque fluminibus irrigatur. Tanta in hoc regno frumenti, tanta frugum omnium est copia, vt anno supra millesimum quingentesimo nonagesimo Genuensium, Thusciæ, vrbis Romæ ac Italiæ totius necessitati subuenerit, vbi non extrema caritate tantum, sed fame laborabatur. Non parum regiones aliæ vini abundantiam extollunt: fateor non hanc habet Polonia, non Lithuania, non Russia, non Moscouia, non cæteræ prouinciæ Septentrionales; at incredibilem mellis copiam ac ceræ natura donauit, vt propemodum

Enumeratio prouinciarum.

Abundantia rerum omnium necessariarũ.

Copia mellis.

dum

dum plus Polonia melle possit, quam quoduis regnum aliud vino, quo cum ipsa careat, aliunde meliori gaudet. Sed *Præteritio* dum parua illa non sector, de lino, Canabe, gregibus & armentis innumeris, equis optimis & generosissimis nihil dico: ne quidem portum Gedanensem attingo, per quem in regnum opes immensæ, & ex quo Regis reditus ingentes. *Reditus regni.* Reditus vero regni, qui ex Minæris sals & argenti percipiuntur, sexcenta quotannis aureorum millia excedũt. Et vbi tantum aut in Scotia, aut in Sardinia, aut Anglia? Et tamen tanta adhuc Rex liberalitate in Palatinos vtitur & Castellanos, vt eos fere semper reditus omnes, quos in eorum prouinciis habet, illis concedat. Et tamen, inquam, cum aut belli necessitas occurrit, aut ardua quapiam est opus expeditione Comitiorum decreto regnum omne Rex grauat. Neque exigua prouinciarum esse possunt tributa, cum aliquando solius cereuisię vectigal tantam in summam ascenderit pecuniarum, vt ea grauissima triẽnalis belli onera, quod *Nobiles suis expensis militant.* cum magno Moscorum Duce magna industria, fortitudine, gloriaque gessit inuictissimus Rex Stephanus, sustinuerit. Sed illud maximum est, & huius

regni

regni potentiam admirandum, quod inseruiant Regi suo nobiles, & suum suis expensis regnum defendant. Et obsecro quis apparatus illorum, cum in equis aliqui Cataphracti, aliqui Tartarorum instar mille coloribus discriminati, & terribiles in bella procedunt? Addam illud de numero, sed quod admirari merito possint omnes, Poloniæ Regem, cuius ex solis nobilibus constat equitatus, centum quadraginta equitum millia armare, & in aciem secum, si res ferat, educere posse. Illud ego, sed amplius alij dicunt, è Polonia centum, è Lithuania septuaginta equitum millia, vt de cæteris regionibus nihil dicant, posse produci. Obsecro si nobilium equitum tanta est multitudo, quanta erit cæterorum incolarum? Profecto infinita. Et si omnium noscere virtutem velitis, natura fortes omnes sunt & animosi, quos nec molliant voluptates nec pericula deterreant vnquam; mortem per decus obitam immortalitatis instar; vitã per dedecus retentã quauis morte peiorem arbitrantur. Ignominiam vt fugiant, nihil non fecerint, vt mortẽ, nihil, atque ita hostibus se nunquã, quacũque etiã in fortuna, terga vertere profitentur. Et cũ tãta homi

Apparatus

Numerus.

Natura & mores Polonorum.

hominum horum sit virtus, de propugnaculis ac munitionibus exstruendis aduersus hostes parum omnino sunt solliciti. In aperto campo, pro patria, pro liberis, pro libertate, pugnaturos magno animo se credunt. Vnde cum in Comitijs Sigismundus Augustus de Cracouia munienda quondam retulisset, sua pectora regno defendendo sufficere nobiles omnes responderunt. Et nunquid est vera illa virtus, quæ non in tenebris & intra muros, sed in luce campoque patenti prouocat, terret, lacessit hostem? Hæc est quam Turca reformidat, & fatalem idcirco sibi Polonorum esse gentem affirmat, vt cum ea fœdus malit, vt quiescat, quam bellum, vt pereat. Hęc est quam victa nuper sensit Moscouia; amplissimum, inquã, illud imperium, quod ad tria milliarium millia protenditur in longitudinem, ad mille quingentaque in latitudinem. In quo Ducatus quindecim, prouinciæ sexdecim, regna duo & opulentissima & amplissima. Ita quam attentauerunt plures alij fortissimi Reges, Moscouiam Sigismundi felicitas magnitudoque peruicit, dum scilicet inuicta virtus inuicti ZOLKIEVVSKI egregia fortitudine sui Regis terrorem

Fatales Turcis Poloni.

Prouincia ducatus Moscouitici.

per

per latissimas ferocissimasque regiones spargit, & vbique victrix, nunquam victa, nouum decus ac nomen admirabili fortuna Polonis acquirit. Videor, cum Moscouiam à Polonis superatam dixi, & illud quoque dixisse, nullum esse propemodum regnum quod horum cedere virtuti non possit. Quid est opus ergo, vt ad horum virtutem potentiamque manifestandam bella Pruthenica loquar? In his si vel vnius prælij recordari necessum foret, dicerem à Polonis cæsa vno prælio quinquaginta millia, capta millia quadraginta, signa rapta quinquaginta & vnum. Sed illa in Annalibus gloriæ & sæculorum memoria ad sempiternam Polonorum laudem legentur. Profecto si nunquam amplius reformidanda Roma fuit, quã cum eius virtus Carthaginis æmulatione tanquam cote quadam acuebatur, quorum poterit populorum virtus maior esse, quam Polonorum, qui omni propemodum ex parte ferocissimarum æmulatione gentium excitantur & acuuntur? Suo enim in regno tanquam in arce quadam ac propugnaculo communi, capitalium Christiani nominis hostium vndique insultantium immanitatem sustinent ac propulsant, vt

Vis bellica

Cõparatio.

Polonia Arx est orbis Christiani.

omnino Christiani cæteri Polonorum *Conclusio* virtute tegantur, laboribus & periculis sint tranquilli & securi. Glorientur illi ergo nunquam ignauam ac desidem apud se virtutem, nuuquam sibi à præclaris actionibus ferias esse. Quod cum ita sit, virtute qui vincunt, gloria potentiaque cæteris antecellant Poloni. Dixi.

ORATIO V.

IOANNIS FRANCISCI GODIN MECHLINIENSIS,

Qui Oratoris magni Turcæ partes agit.

Exordium à re ipsa seu præsenti disputatione.

Citius fortassis fulmen armorum, quam orationis; citius impulsa in se inuicem Imperia molesque regnorum, quam effulminatæ verbis concertationes, orbis vniuersi potentiam Monarcharum manifestarent. Sed quoniam cæterorum ambitiosa Regum fama hominum omnium admirationem in se defigit, nec ingredi veretur arenam, in qua supremæ maiestatis ac potentiæ titulum expectat, ecce cum illam ingredior magni Turcarum Im-

Imperatoris Orator, & eum, cuius adorant cæteri maiestatem, vel potentiam reformidant, Regum omnium Regem maximum, totius orbis Dominum potentissimum produco. Suam ipse vim admirandam armis, ego verbis maiestatem eius potentissimam aperio. Et vero iam illud ponamus, quod omne concertationis huius dubium euincit, præcipuas omnes trium orbis partium regiones, Magnum Turcam suo imperio complecti. Lustremus Europam inprimis. In hoc totam maris oram, quæ finibus Epidauri ad Tanais vsque fauces excurrit frænat Imperator. In hac quicquid inter Budam & Constātinopolim, quicquid ab Euxino Ponto ad hoc vsque Saui latus est porrectum, occupauit. In hac, inquam, meliorem Hungariæ partem, Bulgariam, Macedoniam, Seruiam, Bosniam, Peloponesum Græciā, Epirum, Thraciam; deinde cum Insulis suis Archipelagus ditione sua tenet & moderatur. Percurramus Asiam & Africam simul; & si ab oppido Belis, Alexandriam vsque Ægypti, ab Alexandria ad ciuitatem vsque Siene; à Burgia ad Guargalam; ab Heroum ciuitate quam alij Suez appellant ad Suachen vsque cogitationem deducamus, eius in

Propositio.

Prouincia Turcarum in Europa.

In Asia & Africa.

Imperio semper fuerimus cogitando versari. Quid dicam de Cypro, Euboea Rhodo? Quid de Samo, Chio, Lesbo? quid de alijs nobilissimis in mari supremo Insulis, quæ magnum illum Dominum agnoscunt? Et si ab opibus Prouinciarum potentia crescit Monarcharum, quæ frugibus vnquam ditior terra, quam vel Ægyptus, vel Africa, vel Syria, vel Asia est? Quænam esse potest opulentior, quæ omni bono affluentior, quam vel Hungaria, vel Græcia, vel Thracia? nihil dicamus de maximis potentissimisque ciuitatibus illis, Tauriso, Constantinopoli, Alkairo, Alepo, quarum vnaquæque Regem meretur. Principatum inter omnes Persarum vrbes Taurisium habet, & si homines quæras, hominum millia plusquam ducenta. Ciuitatibus Europę palmam eripuit Constantinopolis, & ambitu suo, hominum millia plusquam septingenta concludit. Quid Alkairum? Sentiant quod volunt alij de vrbe Cairo, Alkairum ciuitas est Africæ princeps; non Ægypti, non Africæ tantum, dico etiam Indię Horreum est Alkairum. Quid Alepium, maxima Syriæ ciuitas, centrum illud, in quod Asiæ merces omnes

Ciuitates potentissimæ.

nes delabi videntur. Optandum esset vt ex editiori aliquo loco subiecto Turcarum Imperium prospiceremus; videremus Ægyptum, quam illi possident vniuersam, in quingenta milliaria porrectam; videremus Pontum Euxinum bis mille septingentis milliaribus ambiri; videremus Mæotim Paludem milliaribus mille in orbem patere. Et adhuc nimis est spatium istud angustum, quam vt Imperij Turcici fines amplectatur. Quantum enim est Mediterranei maris littus, quod hunc totum Imperatorem agnoscit? milliariorum octo millia in ambitu circuituque comprehendit. Quantum est interuallum illud, quod in suo perambulare potest magnus Dominus à Taurisio Budam vsque; a Derbento ad mare Caspium; à Balsera ad sinum Persicum; ab Adena ad sinum Arabicum? omnino ter mille, & ducentorum milliariorum. Longum esset cætera metiri, sed dum in hac arena palmam expectamus, satis est posuisse maiora. Quanquam quid in his laboro, vbi euincere verbo vno possum? Imperant cæteri Reges legibus certis: rerum omnium suis in regnis Dominus est magnus Turca. cæteri subditos habent incolas, hic

Optatio.

Repetitio.

Amplitudo imperij Turcici.

Cõparatio cum Regib. alijs.

mancipia; cæteri liberos plerumque homines habent, hic iuris sui nullos; cæteri non in subditorum opes ac fortunas ius habent, hic in domos, in terras (si familias Constantinopoli paucas exceperis) ius habet; nec adeo quisquam est magnus, vt aut de statu, aut de vita sit securus, nisi magno Domino quandoque sit gratus. Veruntamen potentem arma Regem ostendunt. Agedum vero quid ad arma deest illi qui paratos semper & instructos habet exercitus ad offendendum? qui vires semper in promptu & velut ad manum tenet? Non vno tempore plura tentare, pedetentim, non per saltum acquirere, non in paruis expeditionibus & tempus ærarium exhaurire, admirabili celeritate semper vti, non diu cum aliquo, ne armis exercitetur belligerare, hæ bellicæ sunt artes Turcarum, quibus felici quodam armorum fato ab initijs illis paruis in tantam eorum Imperium amplitudinem excreuit, vt omnibus mundi Regibus sit extimescendum. Quibus, inquam, artibus Ottomannica domus trecentorum annorum spatio maximum sibi dominium regnorum acquisiuit, & ab anno millesimo quingentesimo ad

Potentia in armis.

Disciplina millitatis

ad hoc nostrum vsque tempus duplicasse videtur. Est illud in orbis vniuersi confessione, hominum apud Turcas multitudinem insuperabilem, militarem disciplinam & solidam & ornatissimam, quam obedientia parsimoniaq; conseruant, commeatuum copiam infinitam esse. Et quidni vero, cum nihil habeant in animo Turcæ, nec aliarum curam agant rerum, quam armorum, quæ ad exscindendam sua natura destruendumque sunt apta? Infinitum propemodum equitatum habet Turca stipendiarium, & Tamarriotas, quos exercitus sui robur appellat, innumerabiles; quique quanquam minoris quatuordecim millionibus aureorum nutriri non possint, pro iis tamen ne teruncium expendit. Habet Ianizzaros legionem quasi prætoriam, columen alterum & robur Imperij. Habet Alcanzos militiæ velut additamen & auctarium. Habet Azapos peditatum equidem, sed ad numerum tamen, nonnunquam ad vsum. Iam vero quis instituendæ classis maiorem habet opportunitatem quam Turca? In Epiro & Cicilia quot syluæ, quam magnæ, quam densæ? quales tandem in Nicomedia & Trapezuntia?

Testimonium omnium de potentia Turcarum.

Equitatus Turcicus

Ianizzari.

Repetitio

Commoditas classis.

Triremes ipsas iam quasi fabricatas (ita aptæ altæque sunt arbores) ex illis Nicomediæ sylvis in Euxinum cadere pontum arbitrareris. Nec vnquam industrij Turcis fabri, nec nautæ desunt experti. Quid ergò tandem est, cur vlli vnquam vel Regi vel Imperatori cederet maximus Regum Imperator Turca? An quod ordinarij reditus eius plus minus aureorum octo milliones duntaxat attingunt? Non inficiamur istud quidem; sed nunquid extraordinarij euincunt, quos in Timatris & Feudis habet? nunquid, inquam, euincunt tot indies maximarum opum publicationes, & ab omnibus vndique oblata dona? Nemo vnquam legatus sine donis magnum Dominum aspexit; nemo dignitatem aut munus sine munere ingenti accepit; nemo vel à prouincia, vel ab expeditione vacuis manibus redijt ad ipsum. Quæstuosum est illi se ostendere, aut loqui; imo soli eius nutus emuntur, nec vlla sine pretio fœnoreque hora redit: vt qui omnium suo in imperio est Dominus, fruatur omnibus imperando. Sed iam satis, illud certum est, qui terrarum amplitudine, armorum fulmine, opum abundantia cæteros orbis Monarchas ita superat, vt deterreat, Monarcharum omnium

Reditus. *Dona.* *Conclusio.*

nium & maximum & potentissimum esse. Dixi.

ORATIO IV.
IOANNIS LE VENEVR BASTONIENSIS,
Qui Regis Chinæ Orator victoriam hic ambit.

Exordium à spe victoriæ quasi certa.

SI detrectandum nunquam est illi certamen qui desperare de victoria non potest, ingrediatur hanc arenam potentissimus Rex Chinæ, & dum vtitur hac voce nostra, ne vinci tacendo videatur, vincat agendo, & quanquam suo imperio contentus, vicinorum, aut raro fines inuadat: hic tamen cæterorum ambitione Regum prouocatus vocem saltem inermem impellet, vt dum non lacessit, sese nihilominus tueatur; & quam egregiam supremæ potentiæ laudem obtinuit, omni tempore, hodie non amittat. Plurimi sunt in Europa, Asia, Africaque Reges, quorum virtutem non immerito Mundus admiratur, potentiam non pauci perhorrescunt: sed tamen si conferre licet omnia,

(& in hac fortassis arena licet) quis eorum vel Europam vniuersam, vel Asiam vel Africam ditionis amplitudine claudit, Imperij maiestate frænat? Neque ego de potentissimo Chinæ Rege illud affirmo, dico tamen, prouinciam Europa vix tota minorem, eum hactenus & nūc quoq; possidere. Chinam intelligo in qua regiones quindecim opulentissimæ maximæque visuntur. Illic Cetan, Foquen, Pantora, Chiqueuam. Illic Nanquii, Quintij, Suiuam, Iuana. Illic Xianxij, Quichiu, Cansij, Fuquam, Nonam, Sancij, aliæque quarum omnium tanta latitudo est (dicam hoc tantum) vt quōdam Thomas Perezius Emanuelis Lusitaniæ Regis Legatus, dum à Canton ad Nanquin Septentrionem versus contenderet, quatuor menses consumpserit. Quid dicam de ciuitatibus in China maximis? Considerentur duæ tantum Metropolitanæ Nanquin & Panquin. Illi septem, huic octo Prouinciæ subseruiunt; neutram equitando die etiam integro pertransibis. Cæterarum vero ea est amplitudo, numerusque tantus, vt Chinam vniuersam, ciuitatem vnam arbitrareris. Et ad hanc tot prouinciarum ciuitatumque amplitudinem, incomparabilis omnino terræ fertilitas

Prouincia & regna regis Chinæ

Ciuitates maximæ.

Multitudo ciuitatum.

accedit, Quicquid enim ad omnem necessitatem, quicquid etiam ad oblectamenta deliciasque potest à quoquam excogitari, China producit, vt omnino singulari quodam beneficio huic terræ fauisse natura videatur, cui nihil ad vsũ humanum voluit deesse. Hortum amœnissimum Regnum hoc maximum opulentissimumque putares, in quo tertio quasi vere fructus enascuntur, & copia fluuiorũ vndique irrigatur. Sed nunc ad reditus tanti Regni pergamus. Magnos habent & ingentes (nec dubium est) Reges alii. Centũ & viginti milliones aureorũ Regis Chinæ reditus excedunt. Quis non obstupescat, & incredibilem numerũ illum exclamet, quẽ exæquare non Europæ, nõ Asiæ regna possunt vniuersa? Desinet tamẽ admirari vnusquisque, si incredibilem tanti regni opulentiam perpendat; si Minerarũ auri, argẽti, ferri, metallorumq; ceterorũ varietatẽ ac diuitias, si tot Emporia, tot maris sinus ac portus, tot vectigalia mercium, tot personarũ tributa consideret. Habet (vt verbo absoluã) maximus Chinarum Monarcha rerũ omniũ, quas terra producit, decimã; & earũ, quas industria hominum elaborat, vectigal. Dicam, quod obstupescetis, vnius oppidi tantum

Reditus.

Omniũ rerum ferax.

Vectigalia.

Decima.

& mediocris orizæ decima amplius quam aureorum centum millia Regi reportat. Dicam, & amplius, vnius Ciuitatis (Canton appellant) è sale vectigal aureorum millia centum & octoginta Regi refundit. Considerate nunc ex his paucis ac paruis omnia cætera maximaque, quæ præterire cum possim, hoc addo, Regem hunc maximum omnia possidere; qui subditis duntaxat amictum victumque relinquit. Illud animaduerto Reges alios populorum multitudinem iactare. Iactat Italia nouem hominum milliones, decem Germania, Francia quindecim; Turcarum Imperator septingentorum hominum millia in armis extollit. Quid tandem? septuaginta milliones hominum China nutrit. adeo copiosa est; adeo rebus omnibus, adlaborante hominum industria, fauente Natura abundat. Et quis nunc mihi, vel Turcarum multitudinem admiretur, vel innumeros ad Hispani nutum collectos vndique milites obstupescat? Dixi de regionibus maximi huius regni, de opibus, & reditibus, de hominibus, nunc Regem ipsum considerate. Tributarios & sub vmbra sua Reges habet Coreæ, Lequij, Caucinchinæ, Siani. Sub se in regno suo non Duces, non Comites, non Barones, aut

Præter victum & amictum regi omnia cedunt.

Multitudo incolarum.

Maiestas Regis.

aut Dominos aliquos; addo etiam non opulentos priuatos homines vllos habet, vt solus ipse sit potens, & timeatur solus imperando. Ita nulli alteri tributum aut vectigal, quam Regi penditur: ab eoque nobilitas omnis magistratusque conceduntur; vt omnino præter Regem nullus in China Dominus agnoscatur. Et tanti tanta in maiestate positi Regis, quam existimatis legem esse? vt ad pacem omnes & Reip. conseruationem aspirent. Ita columna vna Iustitiæ, Ciuilis altera disciplinæ Regnum vniuersum fulcitur; vt mirandum amplius non sit, si iam annis mille ducentis Franci regnarint; si centum & mille Venetorum Resp. floruerit; sed illud obstupescendum omnino quod annis iam bis mille suis legibus & auita disciplina China floreat, & administretur. Testes sunt eorum Historiæ, testis publica vox illa, qua se oculos duos habere, Europæos vnum, cæteros nullum affirmant, quoniam scilicet rerum ciuilium & politicarum peritissimi sunt ipsi, cæteri vel rudes, non adeo periti. Sed hic fortassis à me nonnulli militiam requirent. Ita vero credant illi & equestrem & pedestrem, maritimam, terrestrem hoc in regno numero-

Lex regni Pax ipsa.

Diuturnitas florentis regni.

Nota politica.

Militia ad defensionem tantum.

sissimam reperiri; verum quæ regnum tueatur, non alienas terras inuadat. Et obsecro cur profundere vellent illi sanguinem suum, vt alienum haurirent? Cur Imperii fines destruerent, vt alieni fines occuparent? Semper est Principe dignius conseruare, quam dilatare, nisi extorquere necessitas & manus & arma videatur. Quanquam non exponendæ sunt vires omnino, cum victoria non difficilis esse videtur. Concludamus ergo, cumque inuictus Monarcha Chinæ spatiosissimum amplissimumque regnum iunctum sibi & vnitum, populorum multitudine plenum, opibus & annona maxime abundans possideat, illud contendo, vt Regum ipse & Imperatorum maximus potentissimusque credatur. DIXI.

Conclusio.

ORA-

ORATIO VII.

EVERARDI CHARLIER INENSIS,

Pro Ioanne Pretioso (vulgo Presbytero) magnæ AEthiopiæ & Abyssinorum Rege.

VTinam Abyssinorum Imperatoris aulam, quæ non vno fixa loco, sed huc illuc commigrat; non in vrbibus inter parietes, sed in campis sub tentoriis agit, videretis; non opinor anxij, non circumspicientes dubia manu palmam, quam in hac arena mereri Reges possunt, teneretis; quin imo insolita maiestate permoti Monarchiarum omnium maximum Abyssinorum esse Imperatorem exclamaretis. Quanta enim Maiestas est illa eam Aulam circumducere, quæ ad plura, quam milliaria decem sese protendat? Sed non aspectu tantæ Maiestatis terreamus, & cum in arenã Regũ vires, ita descẽdant, vt famã ambiant laurumque supremam, si non extollẽdo, tamen indi-

Exordium per optationem.

Propositio.

A magnitudine Aulæ.

Tituli regis Abyssinorum. indigitando magni Abyssinorum Imperatoris potentiam aperiamus. Et si inprimis titulos eius introspiciamus, Imperator est magnæ & altæ Æthiopiæ; Imperator magnorum regnorū & ditionū & terrarū; Rex Dexoa, de Caffa *Prouincia.* te, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaligāze, de Adea, Vangue, de Goiame vbi ortus est & origo Nili; de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri, Mahon, de Sabaym (vnde olim regina Saba) de Bernagaes, & Dominus vsque ad Noboam finem Ægypti. Quid amplius? Septuaginta duos Reges potētissimus hic frænat Imperator. Sed ab his oculos ipsos in Imperi*Amplitudo regni.*um terrasque transferamus. Vniuersi centrum Imperii Barcena est; terminus ab ortu Saquem, ad ostia maris vsque rubri decurrens; ad Occasum Acies montium; Meroe insula ad Septentrionem; in meridie regnum Adel. Hæc spatia propemodum infinita (quis enim singula percurrat?) Abyssinorum tenet & regit Imperator. Et quanquam tanto in Imperio nulla sit arx vel ciuitas munita, tantum oppida sint quædam non amplitudinis admirandæ; roboris tamen est inuicti regnum, securum, tranquillum. Neque enim propugnacu-

lis.

lis defendi regna, sed brachiis; non muris, sed animis & egregia ciuium virtute conseruari, vt Spartani quondam, arbitrantur. De opibus quid dicam? nisi illud quod vt certissimum, ita notissimum est, Imperatorem hunc thesauros maximos auri, gemmarum, pannorum possidere. quid & illud producam, eundem milliones tres aureorum in Arcem Amarram recondere quotannis? Illud certe admirandum est, sed huius tamen sermonis nostri corroborat veritatem, Imperatorem hunc Portugalliæ quondam Regi obtulisse drachmarum aurearum millies centum millia, militum numerum innumerum, commeatuum copiam infinitam, vt bellis assiduis velut armorum fulminibus infideles ac Gentiles infestaret. Quod si tātas opes aliis tantus iste Imperator offert, quantas ipsi sperare nō auderēt (nescio an possidere possent) quis eius vel verbis potentiā metiri præsumat? Nemo præter Regem Vasallos habet; nemo fungitur officio sine dono. Contribuunt populi omnes, contribuunt Principes ipsi. Dicamus & de militia, siquidem hanc Reges non parum extollunt. Testis est Franciscus Aluarezius infinitam propemultitudinem ab hoc Imperatore

Diuitiæ.

Vis & potētia.

Contributiones & dona.

ratore in campos educi. Testes sunt cæteri, qui de hoc Imperatore id affirmant, armare illum millionem vnum hominum, quingentos Elephantos ad pugnam instructos, Equorum & Camelorum numerum vel maximum. Nec illud est ignotum, religionem militarem esse quandam sub D. Antonij vexillo tutelaque, cui destinare Nobilium vnusquisque debet è tribus filijs vnum, è quibus equitum millia duodecim Regi semper assistunt. Verbo absoluam, ita paratus est hic Imperator ad omnem belli necessitatem, vt hostibus resistat omnibus, fines

Conclusio Imperij tueatur. Esto ergo potentissimus ille, cui deesse nihil potest. D. I. X. I.

ORA-

ORATIO VIII.
IACOBI DE POTTER BRVXELLENSIS,

Qui amplitudine regionum, maiestate & potentia cateris antecellere magnumTartarorum Chamum seu Imperatorem contendit.

OPtandum hic esset, quandoquidem Regum vires in statera ponuntur, & pro magno Tartarorum Chamo iudicium expectamus, aut Tartariam aliquando vidissemus, aut Tartaros audiuissemus. Sed Caspii difficultates maris nostros homines deterret, Moscorum dux Magnus aditum intercludit: nec alterum sperare fas est, cum egredi patria Tartaris aut peregrinari sit nefas. Tamen est quod opponamus, & qui aditum intercludunt, victoriam non dum eripiunt. Certemus ergo. Et quis amplitudinē prouinciarū opponat illi, cuius imperiū nec ditio Romana, nec superatus ab Alexādro Mundus amplitudine superauit? Ita .n. est Magni Chami amplum *Exordium per optationem.* *Propositio* *Amplitudo Imperij.*

amplum Imperium, vt ab extrema Asiæ parte, in Armeniam, à Bengala in Volpam vsque protendatur: ita amplum, inquam, vt à Deserto quod Lop appellant, ab vno latere, & lacu Kitaia ab altero ad ingentem illum se murum extendat, qui Chinas à Tartaris distinguit. Non excursiones Tartarorum ad Nilum, non ad Danubium produco: illud vero affirmo, ita arma varias in oras Tartaros circumtulisse, ita omnibus formidandos extitisse, vt vltra Caucasum montem & sedes fixerint, & Imperium produxerint; vt omnino vicies & bis centum millia milliarium tantum Imperium complectatur; in quo tametsi Principes alii multi, nominis tamen amplitudinem & Imperii maiestatem solus obtinet Imperator. Sed si figere non licet hic pedem, tamen abeuntes ciuitatum amplitudinem intueamur, & cogitando dumtaxat tanti Imperii tot regna, tam ampla perambulemus. Quales tandem sunt Ciuitates Suceuir & Campion? Quales Ergimul, Carazan, Tebet, Caindu? Omnes certe metropoles & capita regnorum. Quales Tenduch? quæ medio sita in regno pene regnum efficiat. Sed obstupescite: illic est ciuitas Taiduc, & milliaria viginti

Amplitudo ciuitatum.

qua-

quatuor habet in circuitu. Illic est ciuitas Cambalu Imperii caput, sed tanta, cuius in ambitu viginti octo milliaria numerentur. Illic est Xaidu Magni Chami sedes & palatium; quid vero aliud ciuitas ipsa, quam prouincia quædam, quæ cum in quatuor distincta sit partes, milliarium octo longitudinem singulæ complectuntur? Non omnia dico, sed vel ex hac tamen magnitudine ciuitatum, prouinciarum ac regnorum, quæ plurima sunt, amplitudinem penditote. Et quantum est illud tamen, regionem vniuersam commerciis exercendis ac commodatissimam esse? Fauent amplissimi lacus, Cazaia, Guiam, Dangu, Xandu, Catacora. Fauent latissimi fluuii Polisango, Curato, Zaiton, Mecon. Et [illegible] quid desit, illic fruges, sericum, oriza, lana, Canabis, Muscum, Camelota, Cinamomum, Zinziber, Gariophylla. Illic argenti multum & auri, quod non pauca secum flumina trahunt; & illud cum quotannis Principes suis in thesauris recondant, inde nihil vnquam sumant, quis non immensas Principum diuitias esse credat: Quanquam & illud addo, rerum omnium suo in regno Dominum esse Magnum Chamum, rerum omnium decimas accipere, omnia possidere

Lacus & fluuij.

Omnia possidet Chamus.

sidere

fidere. Sed si illi potentissimi iudicantur Monarchæ, quorum & magnæ & expeditæ sunt vires, quis multitudine
Militia. copiarum, quis earundem promptitudine; atque agilitate Magno hoc Imperatore potentior erit? militiam semper habet armatam, semper in campis & quatuor circiter milliaribus ab vrbibus
Virtus & mores tartarorum. excubantem, semper in aere respirantem. Nulla gens vnquam expeditior in bellis, vel à fronte semper, vel à latere hostem adoriuntur; & non aliter, quam
Virtus. oborta tempestate, perpetua quadam sagittarum grandine prosternunt; Non delitias in bellis amant; lacte plurimum ad solem exsiccato, sæpius equorum sanguine vescuntur. Ita cum vult Imperator è prouinciis militiam euocat: apud se duodecim millia excubantium semper equitum habet; & si fatendum est, quod cæteri Principes agnoscunt, nullus est cæterorum Monarcharum,
Robur. qui equitatum tantum, tam potentem vnquam conscribat. Et quales obsecro sunt Tartari? corpore mediocri, sed ro-
Exercita. busto; equis exercitatissimi; vsu arcuum dexterrimi, incommodorum aduersorum patientissimi, nihil nisi victoriam, nisi Principatus amplitudinem ambientes. Qualis vero Rex ipse? Certe cuius

ver-

verbum Imperii lex est,& in eo mors& vita populorum. Cuius magnificentia in Palatijs, amplitudo in ditionibus, opulentia in Thesauris,potentia in incredibili militum numero, non Asiæ Principes,sed Orbis vniuersi Monarchas longo post se interuallo relinquit. Cuius,inquam,magnitudo tanta est & maiestas,vt filium Dei suum existiment Tartari Imperatorem. Errant illi quidem, sed dum ambiunt victoriam in certamine Regum, hoc agunt,vt dum suum opponunt Imperatorem cæterorum deprimant Regum authoritatem.Sit ergo ille & potentia & maiestate supremus. DIXI.

Verbum regis Lex.

Conclusio.

ORA-

ſtendit, ſed ego vocem; qua quidem quoniam eſt dimicandum, ne cedamus aut taceamus, vbi vel pauciſſima dicēdo poſſumus ſuperare. Regna Regnis in primis opponamus. Ampliſſimum Perſarum Imperium, vt dicendo non amplificem vniuerſa, vicies centena & quinquaginta millia milliarium habet. Scire vultis quas in tanta Rex amplitudine moderetur oras, quæ regna frænet? Certe opulentiſſima atque ampliſſima. Non inhærebo, ſed tantum decurram. Habet Perſarum Rex auguſtiſſimas prouincias Capacop, Ied, Arach, Ieſebellas, Buccara, Dedel, Diarguro, Meſat, In Oriente Sigeſtan, Cadacha, Cabul, Sableſtan, Caraſſan, Bedanebale. In Auſtro Chirman ſeu Carmaniā, Circan, Guadel, Erachaiam, Gedroſiām, inſuper non infimam Indiæ partem ſuo Imperio concludit. Et vt terminis ſuis hæc omnia concludam, Potentiſſimus Iſmael Monarcha Perſarum illud Imperium filijs ſuis reliquit quod mari Caſpio, ſinu Perſico, lacu Siocco, Tigri & Oxo fluminibus, Regnoque Cambaiæ comprehenderetur, Quod cum dico, ſpatium viginti graduum ab ortu in occaſum, octodecim à Septentrione in meridiem aſſigno. Sed de regnis ſatis: de eorum illud tantum abundantia dico, nihil

Propoſitio

Amplitudo regni.

Prouincia & regna.

ad humanos vsus requiri, cuius non copiam sua sponte Terra ferat, aut aliunde flumina comportent, quorum nobilissimus est Bindimirus. Ad ciuitates abeamus. Bactrianæ caput est Istigias, omniũ Orientis amœnissima ciuitatum '. Margianæ caput est Indion in vberrimo latissimoque territorio. Parapomisi caput est Candahar, quam Indiæ Cathaiæque mercatores opulentissimam florentissimamque reddunt. Ariæ Prouinciæ caput est Eri, quam tredecim milliaribus Barbarus testatur ambiri. Parthiæ caput est Ispaam (Hecatompylas antiqui dixêre) & hanc liberiori sermone Persæ medium Orbem appellant. Caramaniæ caput est Chirmain, quam auream propemodum argenteamque pannorum argenteorum & aureorum copia excellentiaque facit. Nobiles sunt & opulentæ Eor, & Custra Susianæ caput; sed omnes tamen opulentia, amplitudine, pulchritudine Siras euincit, Persepolis olim dicta, & Persarum metropolis, vere decus & superbum orientis ornamentum, Bindimiri littus illustrans, cuius in ambitu viginti milliaria, in complexu domorum millia sexaginta. Audite Persas. Quando Suras erat Siras, tum Cairus erat eius pagus. Decurrendum esse dixeram, inhærere videbor,

Fertilitas

Ciuitates & Prouinciæ.

Amplitudo

ni

ni pergam. Et esto illud, nihil dixerim hactenus; potentissimus sit ille, cuius virtus est maior, manus robustior. Vbi vero virtus vsquā est maior quam apud Persas, quorum animos nec terrere Turca pōt, multo minus manus armatas labefactare? Habet Persa stipendiarios milites, & illos apud se. Habet Timariotas per dominia regni dispersos. Habet auxilia ferentes, & aere suo merentes. Nunc quāta horum omniū est virtus, quorū assiduus in armis labor, in campis statio, in votis fortuna? Profecto si olim ij fuere Persae, quorū vim ac potentiam Romana potestas extimuit, fama cunctis & laudandam & formidandā proposuit, nunc est quoq; talis, vt eam amare certissimi sit auxilij, irritare exitij praesentissimi. Quāquam dubitare qui potest, bellorū inter Ismaelem & Selimum, inter Ismaelem & Solimannum, inter Codabendam & Amuratem tertiū recordetur; tunc enim concussa maxima Turcarum potentia nihil par esse robori Persarum agnouit. De reditibus & opibus iam dicā. Persiam inuiserunt aliquando, qui trium aut quinque millionum regios esse reditus dicebant. Agite vero, diuisi sunt in Prouincias septem Persiae status; septingenta aureorū millia Ispaam Prouincia Regi reponit, tantundem dat Siras; amplius Corassan,

Virtus.

Bella.

Reditus.

amplius Dieguro; amplius cæteræ omnes, quæ vel metallorum fodinis, vel serico prædiuitesexistunt. Decimas rerũ om- *Decima* niũRex habet; ex fructibus etiã minærarum. Tributum officinis omnibus & ta- *Tributum.* bernis quarumcumque rerum imposuit & recipit. Habet è donis singulorum, è *Dona.* donationibus communitatum, è confiscationibus aliisque rebus infinitis suam quoque quotannis partem. Quid dicam quantum adferant tributa Principum, coronæ subditorum? Non est opus om- *Conclusio.* nia dicere, & iam supersedeo. Profecto nominati Persarum olim thesauri nondum hodie famam amiserunt, & quæ virtus non consenescit, hodie valida cæterorum despicit ambitionem. Dixi.

ORATIO X.

IACOBI MOLLAEI SYCHLINIENSIS.

Qui Magni Mogoris potentiam extollens, eundem hic Regibus cæteris proponit.

NOn audire Monarcharum vires ſed videre fortaſſis oporteret; non Prouincias numerare, ſed intrare; non numerum, ſed arma militũ intueri. Equidem admirari poteſt, qui tantum audit; iudicare vero qui cernit. Et ecce pro Magno Mogore arenam hanc intrans phaleratæ ambitionis nihil dico, vt audiendo admiremini, plurima oſtendo, vt cernendo iudicetis. Miramudius Mogorum Rex originem à magno trahens Tamberlane, ſollicitante Mandao Dynaſta, cuius auunculum Cambaiæ Rex Badurius regno pepulerat, in bellum venit, copias innumerabiles adduxit, eum vicit hoſtem, & Regem, quem cæteri potentiſſimum agnoſcebant. Erant in exercitu Badurij Regis equitum ſub ſignis centum & quinquaginta millia: quingen-

Exordium à reipſa.

Propoſitio.

Factum venum ad potentiam cognoſcendam.

torum millium summam peditatus explebat, in quo Franci & Lusitani quindecim millia conficiebant. Erant Ferracæ, Abissini, Turcæ. Armorum telorumque ōnis generis vis ingens: currulia torměta mille ex ære cuncta: in ijs vastæ magnitudinis quatuor basilici, quos in tremente solo centena singulos boum iuga trahebant. His addita sulphurei pulueris pilarumque plaustra quingenta, ducenti in armis elephanti: ducenta dolia auro argentoque plena. Satrapæ, Dynastæ, Principes alij permulti cum suis thesauris, atque innumero comitatu sequebantur. Vt taceam mercatores, opifices, annonarios, calones & lixas, quorum iniri numerus non poterat. Videbatur hoc in exercitu potentia Regum omnium certatura, sed cum incidit in Mogorem, vno prælio ad Docerem vrbem, altero ad Mandoum, regibus omnibus potentiorem Mogorem agnouit. Quis nunc est Regū omniū, qui aut talem educat exercitū, aut profliget? Vicerat antea Mogorum Rex Tamberlanes Baiazetem Turcarum Imperatorem; vicit hic Miramudius Cambaiæ Regem: & si tā potentem, tanto exercitu instructum, tanta clade, quem tandem reformidare debeat Monarcham? Satis est ex hoc vno prœlio magni

Potentia bellica.

Aliud factum.

magni Mogoris vim ac vires cognouisse: nec in Prouincijs hic enumerandis inhærebo. Cum Indiæ diuitias & fertilitatem Mogores percepissent, continuo victoriarum cursu, quem fortuna secundabat, virtus promouebat, quidquid est Caucasum inter & mare, Gangen & Indum, quo spatio quadraginta septem regna continentur, occupauerunt. Et quis est, qui Prouinciarum amplitudinem audeat conferre? Miramudio successit Adabar, cuius auspiciis Mogores Malabar Cambaiamque prope totam inuaserunt; qua regione (dicam audacter) nulla in orbe terrarum abundantior, ditiorque; & in qua manicipiorum sexaginta millia numerantur, vel ex vnica ciuitate Cambaia Prouinciæ Cambaiæ magnitudinem opulentiamque considerate. Instruit illa centum triginta focorum millia, vt in vna ciuitate regnum vnum & amplissimũ esse credas. Taceo Narsingam, Bengalamque, vbi Satiganum & Catiganum, nobilissima Orientis emporia. Nihil dico de regnis Citor, Mandoo, Delli: satis enim iam constant latius imperare neminem posse Monarcham. Nihil refero de Elephantis, Equis, Dromedarijs, quorum numerus semper innumerus apud Regem. Nihil de ingenti tormentorum & apparatus

Amplitudo Imperij.

Ciuitas & earum Amplitudo

Prouincia & regna.

Apparatus belli.

ratus bellici copia; propter hanc enim formidabilis & tremendus est Orienti. Silere tamen non possum, quod iam fama publicauit Magnum Mogorem trecenta equorum millia in campos educere posse, & suis in ditionibus quinquagesies mille Elephantos habere. Addo & illud, ne quis Mogorum vires aspernetur, sed potius reformidet, à Massagetis illis veteribus & Scythis oriundos eos esse, vt nunc quoque Scytharum in illis robur inuictum, & Massagetarum ferocitas tremenda perduret. Non omnia dixi, dixisse tamen ea videor, quibus exsuperat Magnus Mogor Monarchas orbis, quod cum esse dubium non possit, ab arena discedo.

Vices & origo.

Conclusio.

DIXI.

NICO-

NICOLAVS VERNVLAEVS AVDITORIO.

MOnarcharum vires exponendo, suas experiri voluerunt Candidati Iuuenes, *Eximij, Clarissimi, Expertissimi Viri, Honorandi Auditores*, vt si vultum sedentis maiestatis intueri, & coram Regibus nascentis Eloquentiæ vocem intonare non liceret, fas saltem esset, in hac publici Auditorij luce, eorum vires ac potentias non ambitiosa voce & admirari & venerari. Vt enim iusta causa & prouocati dignitas hostis bellantium animos attollit; ita facundiam sublimitas excitat argumenti, nec eloquentiores apparent vsquam oratores, quam vbi rerum magnitudine vincuntur. Scilicet conatum omnem educimus ac vires, cum pondus vrget; iucundum est quoque & suaue tunc contra niti, cum superari gloriosum est, & obrui non turpe. Imposui onus illustris & curiosæ rei; supposuerunt humeros Lectissimi atque Ornatissimi Iuuenes. Et quanquam vires eorum Regum viribus impares extite-

runt,longiusque tot Maiestatum diffusi radij,quam eorum vox exaudita: tamen est non parum adhibuisse conatum, vbi est multum tantum aspirasse. Nascuntur in aere fulmina,fulguraque,sed quia cœli dominũ ac terræ testãtur è cœlo putantur adesse. Et forsitãvideri possẽt nõ inferiora secuti,q de regibus dixerũt: sed nõ excitãtur hac ambitione, quorũ indoles generosa tã tardet cupiditate sciendi;q quidẽdũ depromũt,vtinã omnes faucrẽt! Quanquam felices illi,quibus in hac causa gloriosius est reos esse,quam accusatores. Actum est, dixerunt; iudicare restaret,nisi facilius esset Regum vires numerare,quam ponderare. Potuerunt illud Honestissimi Iuuenes, hoc non possunt. Liberæ sint omnium cogitationes,& iudicia;nisi forsitan iam permouit , qui Hispaniarum Monarchæ, & Indiarum egit Oratorem Iuuenis Ornatissimus *Iudocus Bacheler*, cuius orationi nihil addo,cum nihil cæteris ad palmam retinendam reliquisse videatur,nisi vt forsan reclament,diuisa dispersaque Hispani regna durare non posse. Quid si vero maritimis viribus sint vnita?Quid si diuisa melius seruantur,dum in omnibus amplitudo potentiam aduersus hostes, in singulis mediocritas,securitatem suppedi-

tat

tat aduersus seditiones? Quanquam ita diuisæ vires, cæterorũ vbique vires coercent, & deterrent. Nescio an satis mihi credere possitis, sed est tamen res stupenda, duodecim tantum Lusitanorum millia (nec enim plura in tanto terrę ac maris sunt tractu) tot potentissimos Asiæ Reges, tot populos feritate quadam immanes tanquam fræno coercent, & omne maris Atlantici, Indici, Eoi Imperium sibi asserunt, seruant ac tuentur. Ita viribus paucis diuisum illud Hispaniarum Regis Imperium vnitur & consistit, magna tanti Monarchæ gloria, sed & totius Orbis Christiani fructu maximo & vtilitate. Nec est quod audacia sermonis me fidem excedere quisquam arbitretur. Loquuntur historiæ mecum, & perspecta Lusitanorum virtus mentiri non sinit. Illi nouemdecim aliquando nauibus Ægyptij Sultani classem maximam & potentissimam deleuerunt: duobus virorũ millibus Goam expugnarunt, amissam mille quingentis recuperarunt: Malacam octingentis, vix pluribus Armuzium Regis Persiæ clienti raptum subiugarunt. Quoties in mari Rubro Turcarum vires & Guzaratarum fregerunt? Quoties Principes Decan, Reges Cambaiæ, Calecutii, Achen in Taprobana

bona prostrauerunt? Macedonum Alexandrique Magni victorias in Indijs non adæquarunt Lusitani, sed superauerunt. Et vt amplius dicam, in Orbe nouo timere nullum potest Hispanus. An fortassis Barbaros illos Reges, qui innumeras in aciem gētes educunt? In se magna ruunt: nec armis opus est vt vincantur illi, sed mora, quæ magnorum semper & violentorum est victrix. Cingatur autem Hispanus in Europa Venetis, Francis, Anglis & Turca. Quid Veneti? dum timent, pacem amant. Quid Franci? qui suum impetum Hispanorum cunctatione retundi sciunt, amicitiam malunt, quam bellum. Quid Angli? vt sese tueantur, non vt offendant, arma tenent. Quid Turca? Sed de illo iam Hispanorum satis Orator disseruit; qui tamen post illum Monarcham suum potentissimum facile Turcā agnoscet, ac tertium deinde Chinæ Monarcham, quartumque Regem Abyssinorum. Quanquam, iudicent qui volent; non hic calculos requirunt, qui se exercuisse sunt contenti. Et quia in hac vestri fauoris patientia, ORNATISSIMI VIRI, hoc præmium referte, animastis labores. DIXI.